

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 589
Παρασκευή
27 Οκτωβρίου 1995
Δρχ. 400

Ποιοι διακινούν τα πολιτικά σενάρια;

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΥΡΚΟΣ



«Αν δεν μπορεί να
αλλάξει η πολιτική ας
αλλάξουν τα πρόσωπα»

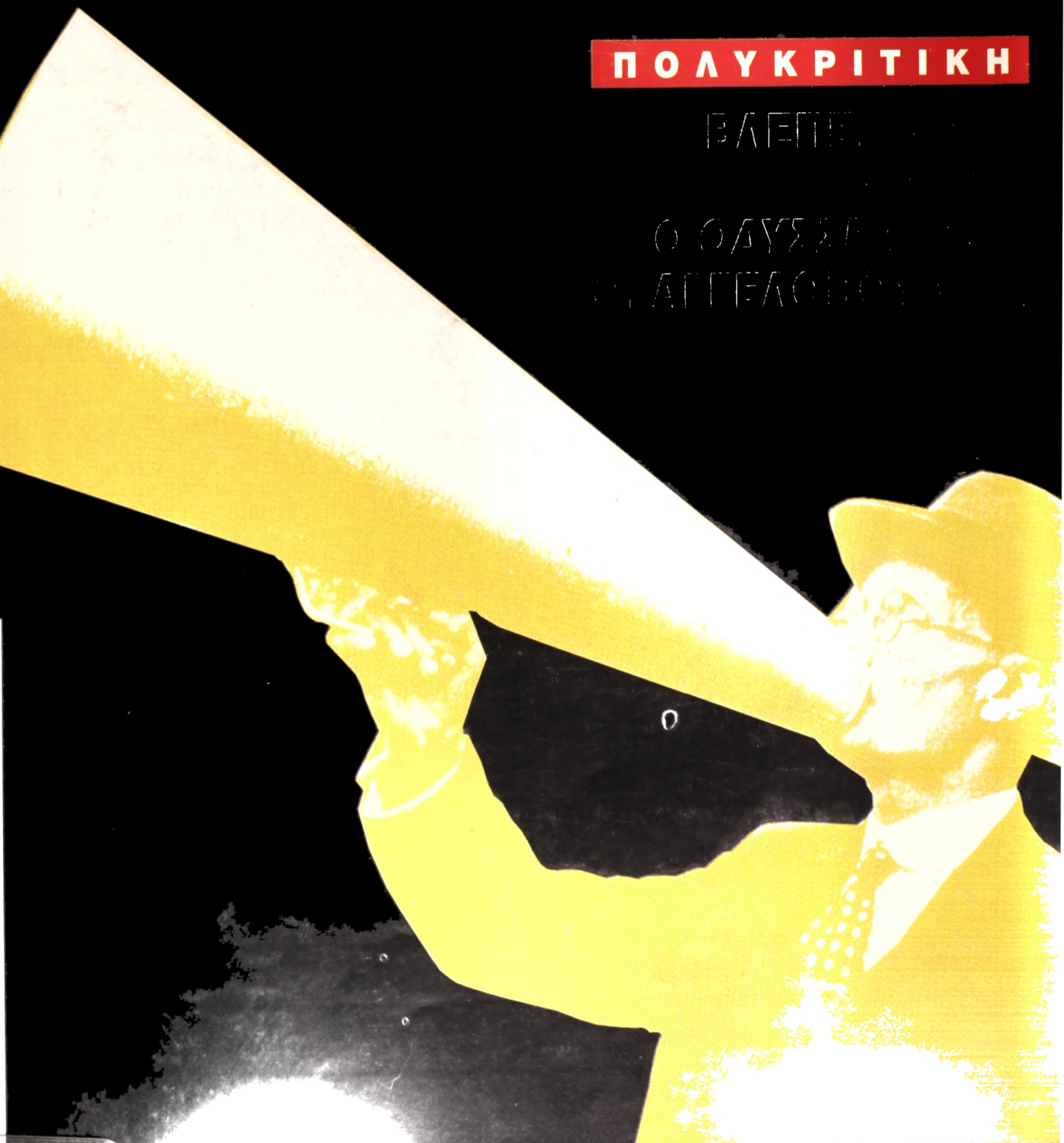
ΠΟΛΥΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΛΕΠΕΤΕ

Ο ΘΑΥΣΣΕΥΣ

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ

ΟΙΟΣ ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ
ΔΙΑΔΟΧΟΣ
ΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ



εκδόσεις **ΠΟΛΙΣ** / φιλοσοφία και δοκίμιο

κυκλοφορούν

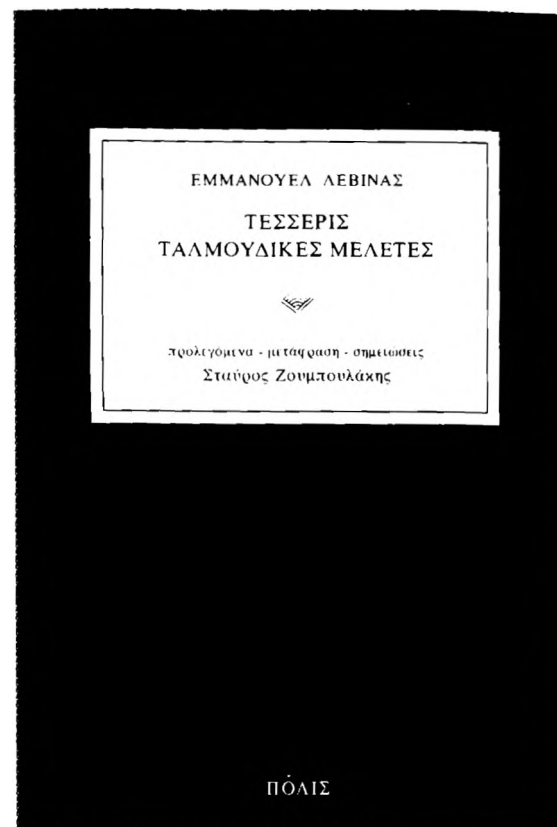
ΕΜΜΑΝΟΥΕΛ ΛΕΒΙΝΑΣ

**ΤΕΣΣΕΡΙΣ
ΤΑΛΜΟΥΔΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ**

Μετ. – Προλ.: Σταύρος Ζουμπουλάκης

«“ Το ταλμουδικό εγχείρημά του ο ίδιος ο Λεβινάς το ορίζει ως μετάφραση του Ταλμούδ στα ελληνικά, τη γλώσσα της φιλοσοφίας. Μέσα στον κοινό «ελληνο-βιβλικό πολιτισμό» της Ευρώπης, η Βίβλος και το Ταλμούδ χρειάζονται την καθολικότητα του φιλοσοφικού λόγου, για να μην εκπέσουν σε απλό στοιχείο ταυτότητας μιας φυλετικής ή εθνικής κοινότητας. Το αριστοτελικό «πάντως φιλοσοφητέον» ισχύει αναπόφευκτα για τον ευρωπαϊό άνθρωπο, εβραίο ή μη εβραίο, είτε θρησκεύει είτε δεν θρησκεύει.”»

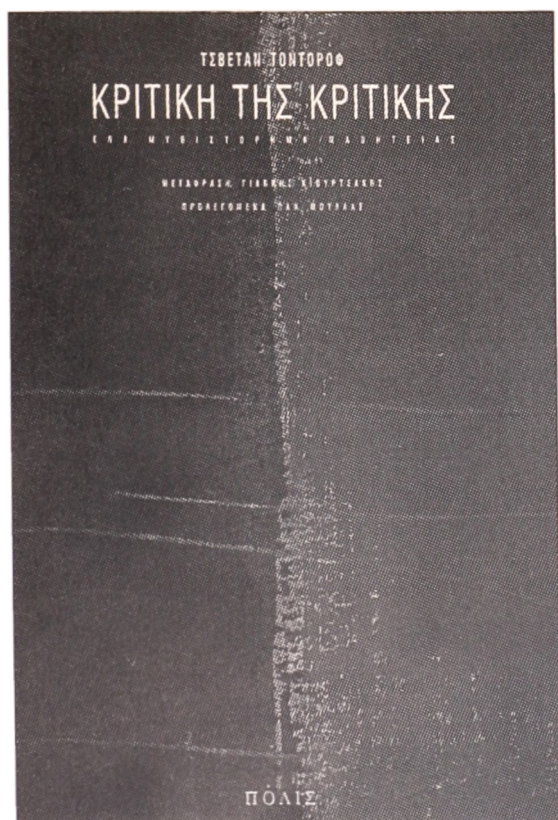
από τα προλεγόμενα του Σταύρου Ζουμπουλάκη



ΤΣΒΕΤΑΝ ΤΟΝΤΟΡΟΦ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Μετ.: Γιάννης Κιουρτσάκης
Προλ.: Παν. Μουλλάς



«“Δεν μπορούμε να αλλάξουμε την εικόνα που έχουμε για την κριτική παρά μόνο αν αλλάξουμε συνάμα και την ιδέα που έχουμε για τη λογοτεχνία.” Τι είναι λοιπόν η λογοτεχνία; Όχι πια μια γλώσσα αυτοτελής και αμετάβατη (κατά τις ρομαντικές προδιαγραφές), αλλά ένας λόγος “προσανατολισμένος προς την αλήθεια και την ηθική”. Και τι είναι κριτική; Ένας διάλογος. Ο κριτικός διαλέγεται (τουλάχιστον πρέπει να διαλέγεται) διπλά: “ως αναγνώστης με τον συγγραφέα του και ως συγγραφέας με τους αναγνώστες του.”»

από τα προλεγόμενα του Παν. Μουλλά

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΑΝΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΕΣΤΙΝ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, ΜΜΕ, σελ. 12

Ο ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ...

Αγύριος, σελ. 32

ΔΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

γονότα από τον κόσμο, σελ. 33

INTERNET

Δημήτρης Σκούφης, σελ. 43

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 50

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 51

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΠΑ

Δημήτρης Φιλιππίδης, σελ. 66

ΕΞΟΦΥΛΛΟ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΑΛΛΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: ΛΕΩ-

ΝΙΔΑΣ ΚΥΡΚΟΣ

Αν δεν αλλάξει η πολιτική, να αλλάξουν τα πρόσωπα, τονίζει σε συνέντευξη που παραχώρησε στον **Γιώργο Γερόπουλο**, ο Λεωνίδας Κύρκος. ΣΕΛ. 14. **ΠΟΙΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΥΝ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ** Ο πεινασμένος καρβέλια ονειρεύεται. Είτε είναι στο κυβερνών κόμμα είτε στην αξιωματική αντιπολίτευση είτε σε μικρότερους σχηματισμούς είτε στα ΜΜΕ. Γράφει ο **Τάσος Παππάς**. ΣΕΛ. 20

ΠΑΣΚΕ: Η ΝΙΚΗ ΣΤΑ ΧΑΡΤΙΑ Στα σοβαρά νικάει η ΠΑΣΚΕ στις αρχαιρεσίες των σωματείων; Για να διαβάσουμε τους καταναγκασμούς που κρύβουν οι αριθμοί; Γράφει ο **Δημήτρης Ζώνιος**. ΣΕΛ. 22. **ΚΟΥΙΖ** Ποιος δεν θα είναι διάδοχος του Παπανδρέου; Η απάντηση στη ΣΕΛ. 24. **«ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΕΣ» ΚΑΙ «ΟΡΑΜΑΤΙΣΤΕΣ»** Δεν είναι και τόσο φανατικός οπαδός της δημόσιας εκπαίδευσης ο Γ. Παπανδρέου... Γράφει η **Ελένη Καραντζόλα**. ΣΕΛ. 28. **Η ΠΡΩΤΗ ΚΥΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ**. Για την Ελένη Βλάχου γράφει ο **Στέλιος Καφαντάρης**. ΣΕΛ. 30 **ΙΕΡΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ** Βόμβες στην αρένα των γαλλοαλγερινών σχέσεων. Γράφει η **Ελένη Κολλιοπούλου**. ΣΕΛ. 38 **ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ** Δεύτερο μέρος του αφιερώματος. Γράφει ο **Bob Jessop**. ΣΕΛ. 44



Περίοδος Β' • Έτος 22ο • Τεύχος 589 • Παρασκευή 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1995 • Δρχ. 400

ΑΝΤΙ • ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου - **ΚΑΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:** Βασίλης Μπάλλας - **MONTAZ:** Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι, τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 4.100 δρχ., Ετήσια 8.200 δρχ., Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 30.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 7.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ: Εξαμ.: 30 δολ., Ετήσια: 60 δολ., ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Εξαμ. 35 δολ., ετήσια 70 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα **ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:** ΔΡΧ. 400, **ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ:** ΔΡΧ. 600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας περιοδικό ΑΝΤΙ, για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτοπή και Σία Ε.Ε. Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΑΔΙΑΦΟΡΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

ΜΕΤΑ τη θυελλώδη πρόσφατη συνεδρίαση της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, τις αντιδράσεις που προκάλεσε –την αποχώρηση του Δ. Τσοβόλα και τα συναφή–, την «ιστορική» κάθοδο του Α. Παπανδρέου στη Χαριλάου Τρικούπη ύστερα από 37 ολόκληρους μήνες για την τυπική του συμμετοχή στη συνεδρίαση του Ε.Γ. του ΠΑΣΟΚ, επιφανειακή και επίπλαστη ηρεμία επικρατεί στο ΠΑΣΟΚ.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ καταβάλλονται από τον νέο γενικό γραμματέα Κ. Σκανδαλίδη αλλά και από άλλες πλευρές να βρεθεί κάποιο *modus vivendi* μεταξύ των αντιμαχόμενων και εν πολλοίς ασυμφιλίωτων ομάδων, απόψεων και επίδοξων διαδόχων. Να επικρατήσει κάποιο ήρεμο κλίμα, ενώ από τη μεριά των διαφωνούντων η τακτική προσαρμόσθηκε προς το νέο κλίμα, τη στιγμή μάλιστα που η κ. Λιάνη φαίνεται προς το παρόν να περιορίζεται στο παρασκήνιο μετά τον καταιγισμό δημοσιότητας και προβολής των τελευταίων μηνών.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ μάλλον για μια «προσωρινή ανακωχή» που δίνει σε όλες τις πλευρές την απαραίτητη ανάσα για το σχεδιασμό των επόμενων κινήσεων στην εσωκομματική διαπάλη. Διότι είναι ουτοπικό να περιμένει κανείς ότι το θέμα έχει λήξει, τη στιγμή που η υπάρχουσα κυβερνητική πολιτική παραπαίει και βάλλεται πανταχόθεν.

ΜΕΣΑ σε αυτό το κλίμα «έπεσαν» και οι δηλώσεις του Γ. Σουφλιά περί «μεγάλου συνασπισμού» των δύο κομμάτων σε περίπτωση μη αυτοδυναμίας στις επόμενες εκλογές. Και μέσα σ' αυτό το κλίμα, φυσικά, τοποθετήθηκαν και οι διάφορες αντιδράσεις, διότι όσοι σκέφτονται μεγαλοφώνως δεν είναι αρεστοί σε κανέναν.

ΑΛΛΑ το βασικό ερώτημα είναι ποιον ενδιαφέρουν πλέον όλα αυτά τα σενάρια, οι σεναριογράφοι, οι διάφοροι σχεδιαστές των πολιτικών κινήσεων επί χάρτου και τα παρόμοια; Ποιος θα δώσει αυξήσεις στους συνταξιούχους για να αντισταθμίσει τουλάχιστον τις απώλειες εισοδήματος που έχουν υποστεί τα τελευταία χρόνια; Ποιος θα αντιμετωπίσει το πρόβλημα της ανεργίας; Ποιος θα σκύψει με ενδιαφέρον στη Θράκη; Ποιος θα βάλει την παιδεία σε μια νέα σύγχρονη τροχιά; Ποιος θα αποκομματικοποιήσει και θα εκσυγχρονίσει τη δημόσια διοίκηση; Ποιος θα προωθήσει τα μεγάλα έργα; Ποιος θα αναλάβει το κόστος θαραλέων κινήσεων σε κρίσιμα θέματα της εξωτερικής μας πολιτικής;

ΠΟΙΟΝ ενδιαφέρουν όλα αυτά τα σενάρια εκεί όπου αυτοδύναμες και ισχυρές κυβερνήσεις έχουν παταγωδώς αποτύχει; Όταν η πολιτική αναξιοπιστία των κομμάτων έχει φτάσει στα ύψη; Όταν οι πολίτες αποστρέφονται την πολιτική; Τι θα αλλάξει στη συμπεριφορά των κομμάτων πέρα από το μοίρασμα της πίτας και των λαφύρων της εξουσίας;

ΤΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ όλα αυτά τα σενάρια τους πολίτες και τα κοινωνικά στρώματα που στενάζουν κάτω από την οικονομική πολιτική;

ΚΙ ΑΝ ΔΕΝ ενδιαφέρουν αυτούς, τότε δεν θα πρέπει να ενδιαφέρουν και τη σύγχρονη Αριστερά, η οποία πρέπει να παραμείνει αμέτοχη στις σεναριολογίες, επιδιώκοντας μόνο να είναι φορέας ριζικών αλλαγών, των μόνων που χρειάζεται ο τόπος.

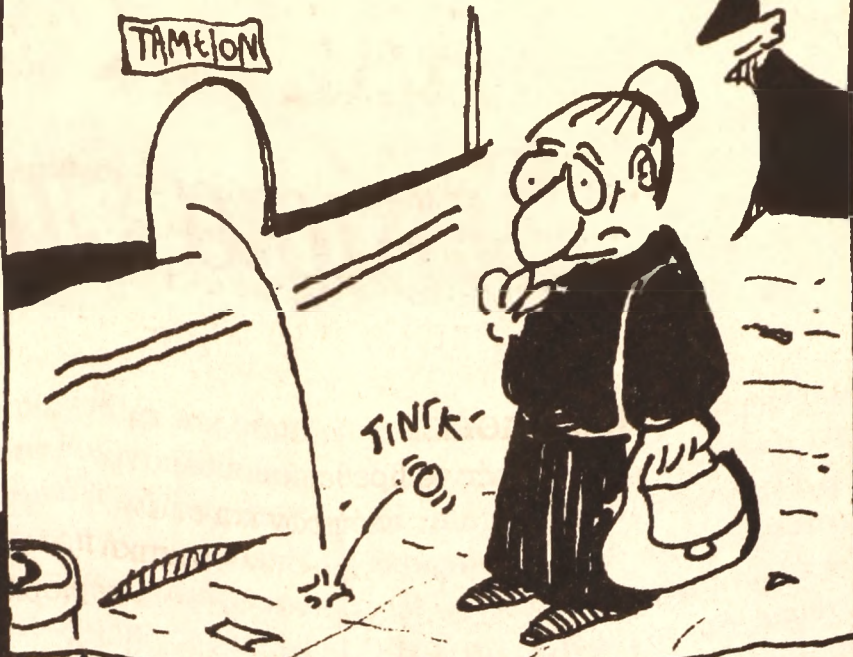
αντί

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

ΕΝΟΨΕΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ, Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ
ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΑΠΟ ΝΕΑ, ΔΕΛΕΑΣΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ



ΟΠΩΣ, ΓΙΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ, ΟΙ ΚΥΜΑΙΝΟ-
ΜΕΝΕΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ...

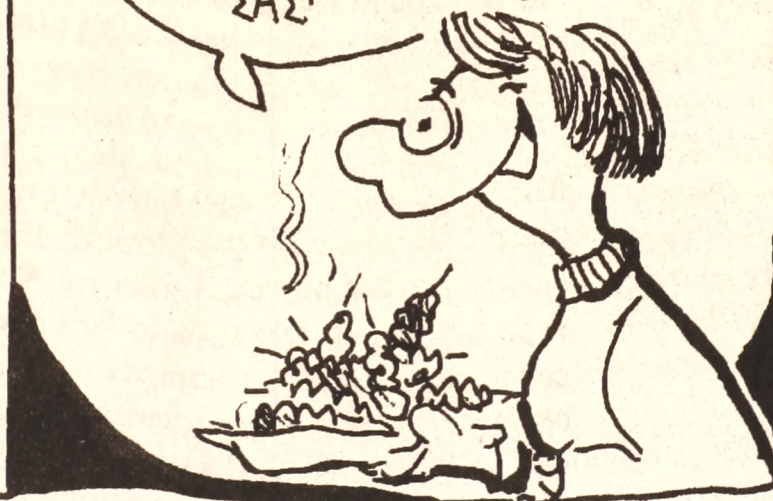


...ΤΑ ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΑ ΛΟΓΑΡΙΘΜΟΠΟΛΟΥΜΕΝΟΥ
ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΙΑΝΟΥ ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ...



-ΤΑ ΕΦ'ΑΠΑΞ ΜΕ ΡΗΤΡΑ ΧΟΜΣΤΕΡ, ΝΗΣ...

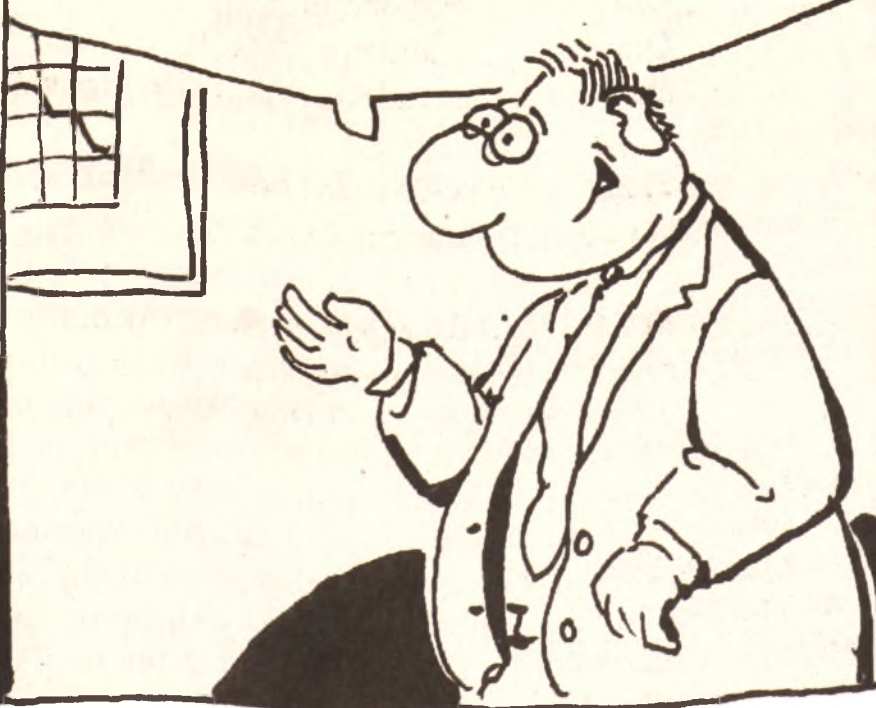
ΚΥΡΙΕ ΔΙΕΥΘΥΝΤΑ,
ΤΑ ΣΟΥΒΛΑΚΑ
ΣΑΣ!



...ΤΟΥΣ ΑΝΟΝΥΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑ
ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΜΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ...



ΚΙ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΟΠΩΣ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΠΟΛΙΤΕΣ,
ΧΑΜΗΛΕΣ, ΑΤΟΚΕΣ ΔΟΣΕΙΣ!



Σενάρια επί σεναρίων...

ΤΟ «Δεκαπενθήμερο» κύλησε, αλλά η απορία μένει: Τελικά, τι πράγμα ήταν –che cosa era, θα έλεγαν οι Ιταλοί...– αυτό το διαβόητο «σενάριο», με θέμα τη «μερική αυτονομία της Δυτικής Θράκης»; «Τελικά αποδείχθηκε ότι πρόκειται για ανύπρκτο ζήτημα» – μας βεβαίωσε ο υφυπουργός Άμυνας κ. Ν. Κουρής... Ανύπαρκτο, αλλά και πιθανό, αφού δεν αποκλείεται η «μελέτη» με αυτό το περιεχόμενο «να κυκλοφόρησε ή να κυκλοφορήσει στα ποικιλώνυμα Ινστιτούτα Στρατηγικών Μελετών που υπάρχουν ανά τον κόσμο»...

ΦΥΣΙΚΑ, και ο κ. Ν. Κουρής δεν παρέλειψε να αναφερθεί στον «αδέξιο χειρισμό που έγινε από την πλευρά του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης» (λέγε με Μίλτο...), προσθέτοντας ότι ο όλος θόρυβος, γύρω από το σενάριο αυτό, «πιθανώς να ερμηνευθεί ως έλλειψη αυτοπεποίθησης από πλευράς μας». Διά ταύτα –κατέληξε ο υφυπουργός Άμυνας– «πρέπει να έχουμε τα μάτια μας ανοιχτά, ώστε να λαμβάνουμε τα “σήματα”, να τα αναλύουμε και, όπου χρειάζεται, να ενεργούμε αναλόγως» – πλην πάντοτε με ψυχραιμία. [Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε συνέντευξη του κ. Ν. Κουρή, στον Δ. Στούμπο, Κυριακάτικη Αυγή.]

ΤΟ ΝΑΤΟΪΚΟ σενάριο, όμως (νατοϊκό ή αμερικανικό, δεν έχει σημασία...), τροφοδότησε, επί ημέρες, τους λογής εραστές των «τοκ σόου», αλλά και αρθρογράφους ή αναλυτές του γραπτού Τύπου. Κεντρική επωδός: «Η Θράκη μας – κατά το “η Μακεδονία μας” – κινδυνεύει». Χρειάζονται, συνεπώς, «μέτρα», όπως το κλείσιμο λ.χ. του τουρκικού προξενείου στην Κομοτηνή, η «καθιέρωση θητείας μερικών εβδομάδων για τον γυναικείο πληθυσμό, χριστιανικό και μουσουλμανικό» και –γιατί όχι;– κάποιος... έλεγχος γεννήσεων του μουσουλμανικού πληθυσμού! [Ένας αρθρογράφος υπέμνησε ότι στη Θράκη ζουν σήμερα 120.000 μουσουλμάνοι έναντι 200.000 ορθόδοξων. Αλλά με δεδομένη την υπογεννητικότητα του ορθόδοξου πληθυσ-

μού και τη δυναμική των γεννήσεων του μουσουλμανικού στοιχείου, έπεται ότι, σε δέκα χρόνια, η ανατροπή θα είναι πλήρης. Επειδή, όμως, ο έλεγχος γεννήσεων δεν είναι εφικτός, πρέπει να ληφθούν μέτρα «ανάπτυξης και ανάδειξης διεθνών χαρακτηριστικών της Θράκης»...]

ΠΕΡΑ ΑΠΟ τους κινδυνολόγους, όμως (κινδυνολόγους και, προπαντός, «εθνόφρονες»), δεν έλειψαν οι φωνές σύνεσης: Ναι, στην ανάπτυξη της περιοχής. Μόνο που «ανάπτυξη και εμπόλεμη διάθεση έναντι της μειονότητας, δεν συμβιβάζονται» (Ν. Φίλης). Ναι, στην ισονομία –προβλέπεται, άλλωστε, από το Σύνταγμά μας...– αλλά, αυτή τη στιγμή, στο πανεπιστήμιο της Θράκης «δεν υπάρχει ούτε ένας καθηγητής από τη μειονότητα» (Ν. Βούτσος), κ.ά. Θυμάσθε, μήπως, τη διαμαρτυρία πέντε μουσουλμάνων φαρμακοποιών τον περασμένο Μάρτιο; Επιστήμονες φαρμακοποιοί, κάτοικοι της Κομοτηνής, δεν είχαν το δικαίωμα να ασκήσουν το επάγγελμά τους. Οι μηχανισμοί των «εθνικοφρόνων» είχαν καταφέρει να ακυρώσουν ακόμα και την άδεια του νομάρχη! Συμπέρασμα: Η ισονομία μεταξύ όλων των ελλήνων πολιτών δεν μπορεί να είναι σχήμα λόγου. Και καμία προσπάθεια «ανάπτυξης της περιοχής» δεν θα αποδώσει, όσο στηρίζεται στη διάκριση, στη φιλυποψία, στην ταύτιση του μειονοτικού στοιχείου με τους «εχθρούς της αιώνιας Ελλάδος»!

ΤΟ ΚΑΚΟ «ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΡΙΟ»

ΑΛΛΑ ΤΟ «σενάριο» επέτρεψε στον πρωθυπουργό κ. Α. Παπανδρέου να δώσει τις δικές του προεκτάσεις. Το σενάριο, λοιπόν, ενδέχεται να είναι κατασκευή του συγκροτήματος Λαμπράκη (και ειδικότερα του διευθυντή του Βήματος Στ. Ψυχάρη), σε συνεννόηση ή όχι με τον αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας... Στόχος: να πληγεί, να γελοιοποιηθεί η κυβέρνηση και, μέσω του πλήγματος αυτού, να ανοίξει ο δρόμος για την πρωθυπουργοποίηση του Έβερτ...

ΠΕΡΑ, ΟΜΩΣ, από την «καταπακτή» (έργο «εγγχωρίων»), υπάρχει και δεύτερη «καταπακτή» έργο ξένων γόντων... Ποιοι είναι οι παράγοντες συγκεκριμένα ονόματα δεν λέμε, αλλά με ότι κατοικοεδρεύουν στο «διευθυντήριο των Βρυξελλών» και ότι «διαθέτουν σβάσεις στην Ελλάδα». Και το «διευθυντήριο», λοιπόν –άγνωστο αν βρίσκεται επαφή με τον Έβερτ ή τον Χρ. Λαμπράκη ή με τον Στ. Ψυχάρη...– επιχειρεί να αυτοτον τον νέο αρχηγό του ΠΑΣΟΚ, μα, φυσικά, απαράδεκτο, κ.λπ.

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά ελέγχθησαν το σχετικό δημοσίευμα της Ελευθεπίας δεν διαψεύσθηκε) κατά την τελετή –κεκλεισμένων των θυρών– συνεδρίου του Εκτελεστικού Γραφείου του Πά από τον ίδιο τον πρωθυπουργό. Κι έπρεπε να διαψευσθούν, αφού έμελδοθεί συνέχεια. Ο αγαπληρωτής υπο Εσωτερικών Γ. Δασκαλάκης απειλ.χ. ότι, πράγματι, «ξένα κέντρα εικουν την ιταλοποίηση της πολιτικής ζωής», όπου «ιταλοποίηση» θα πει απή της σημερινής σταθερότητας, την εξασφαλίζει το «στιβαρό χέρι» του ρινού πρωθυπουργού μας. Όσο για διαφωνούντες, απλώς παίζουν το παιχνίδι των ξένων αυτών «κέντρων». Στόχο κατακερματίσουν το ωραίο δημοκρατικό μας σύστημα. (Συνέχεια δόθηκε στον πρόεδρο της Βουλής κ. Α. Καλαλλά με κάποια γενικόλογη κριτική ρόλου που διαδραματίζουν τα ηλεκτικά, κυρίως ΜΜΕ.)

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ βέβαια, η πρώτη φορά που ο κ. Παπανδρέου ξιφουλκεί κατά το «διευθυντήριο» των Βρυξελλών. Ευρωηγέτης ο ίδιος, δεν έχει ενδιαφέρον δηλώνει ότι και οι «Δεκατέσσερις» δελφοί του είναι άνθρωποι συντηρητικοί που τον πολεμούν επειδή δεν υποτάσσονται στα κελεύσματά τους και προασπίζονται το εθνικό συμφέρον. (Παρένθεση: Κι δεν είπε ποτέ ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι κοινωνία αγγέλων. Αλλά περί-

ΑΝΤΙ ΕΣΕΙΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑ

Εδώ και μια δεκαετία τώρα προγράμματα λιτότητας για τη διάσωση της οικονομίας εφαρμόζονται κάτω από διάφορες πολιτικές συνθήκες από τα δύο μεγάλα κόμματα σ' έναν διαρκή φαύλο κύκλο. Ορισμένα πράγματα βελτιώνονται παροδικά, για να τιναχτούν στον αέρα μετά από λίγο. Και φτου κι απ' την αρχή. Συνέπεια, τα αριθμητικά μεγέθη της οικονομίας ενίοτε να ευημερούν αλλά οι άνθρωποι και συγκεκριμένα τα ασθενέστερα στρώματα του πληθυσμού να υποφέρουν, να βλέπουν το εισόδημά τους να μειώνεται, την πενιχρή ποσότητα της ζωής τους να κρημνίζεται και κάθε (υπαρκτή γι' αυτούς) ποιότητα να εκμηδενίζεται.

Τότε ξυπνούν και οι διάφορες κοινωνικές «ευαισθησίες» που προσπαθούν να αντισταθμίσουν την αδήριτη λογική του προγράμματος σύγκλισης, για την επίτευξη της οποίας υποτίθεται ότι υπάρχουν πολλοί δρόμοι.

Οι δηλώσεις του υπουργού Εθνικής Οικονομίας **Γιάννου Παπαντωνίου**, την περασμένη Τρίτη, ήταν σαφείς και απερίφραστες. Άλλα δύο χρόνια σφιχτής οικονομικής πολιτικής, περιορισμένες αυξήσεις κάτω του πληθωρισμού στα στρώματα που φέρουν το κυριότερο βάρος της λιτότητας στους ώμους τους για την ανόρθωση της «εθνικής οικονομίας».

Άλλα δύο χρόνια λιτότητα, κατά τα οποία οι κοινωνικές συγκρούσεις θα οξυνθούν και ο κοινωνικός ιστός θα υποστεί περαιτέρω ρήξεις. Δεν θέλουμε να είμαστε Κασσάνδρες. Αλλά στοιχεία και δεδομένα είναι φανερά. Όσα «περιθώρια» κι αν εξαντληθούν, οι ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες θα οδηγούνται από το κακό στο χειρότερο.

Είναι αφελές να πιστεύει κανείς ότι θα μείνουν με σταυρωμένα τα χέρια και δεν θ' αντιδράσουν ή ότι θα αξαγοραστούν εκλογικά και ψηφοθηρικά τις παραμονές των εκλογών.

Β. Κ.

ΥΠΕΧΩΔΕ:

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ΓΟΗΤΡΟΥ ΛΕΣ;

Πρόσφατα, τα τηλεοπτικά προγράμματα έχουν κατακλυσθεί από εκτενείς διαφημίσεις του υπουργείου Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων για το Εθνικό Κτηματολόγιο. Πριν από λίγες εβδομάδες είδαμε, μέσα στα κυριακάτικα φύλλα των εφημερίδων, ένθετα διαφημιστικά φυλλάδια για τα έργα του Μετρό των Αθηνών. Και βέβαια, ο καθένας από μας αναρωτιέται για τη σκοπιμότητα που εξυπηρετούν αλλά και το κόστος που έχουν αυτές οι διαφημίσεις. Επειδή, εάν αποκλείσουμε σαν αφελή την περίπτωση να πρόκειται για προσφορά δωρεάν διαφήμισης από τους ιδιοκτήτες των καναλιών στο ΥΠΕΧΩΔΕ, τότε το κόστος τους χρεώνεται είτε στον ιδιαίτερα χειμαζόμενο δημόσιο κορβανά είτε στους σχετικούς κοινοτικούς πόρους.

Είπαμε, λοιπόν, να το ψάξουμε λίγο το θέμα και μάλιστα όχι από τη συνήθη δημοσιογραφική άποψη (π.χ. πόσο στοιχίζουν, ποια εταιρεία ανέλαβε τις διαφημίσεις και με ποιες διαδικασίες, ποιος πληρώνει, κ.λπ.).

Σύμφωνα με το *Λεξικό της Επικοινωνίας και των Media* των **James Watson** και **Anne Hill** (3η έκδοση, 1993), οι διαφημίσεις μπορούν να ταξινομηθούν στις εξής επτά κατηγορίες:

- Εμπορικές διαφημίσεις που απευθύνονται στην ευρεία μάζα των καταναλωτών.
- Ειδικές διαφημίσεις που απευθύνονται σε συγκεκριμένο κοινό, όπως αυτές που υπάρχουν στα εξειδικευμένα περιοδικά.
- Διαφημίσεις γοήτρου που συνήθως γίνονται από μεγάλες εταιρείες και οργανισμούς και στοχεύουν όχι τόσο στην προώθηση κάποιων πωλήσεων, όσο στην «πώληση» της εικόνας (του γνωστού «ίματζ») και του «καλού ονόματος» του διαφημιζομένου.

- Μικρές διαφημίσεις, άμεσα πληκές, όπως αυτές των περιοδικών.
- Κυβερνητικές διαφημίσεις, όπου περιέχουν μηνύματα για την π της δημόσιας υγείας.
- Διαφημίσεις για φιλανθρωπικούς.

- Διαφημίσεις μέσω χορηγιών, όπου με τα σπορ και τις καλλιτεχνικές σεις.

Προσπαθώντας να κατατάξουμε τις διαφημίσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ σε μια παραπάνω κατηγορία, καταλήγαμε αβίαστο συμπέρασμα ότι ανήκουν τηγορία των διαφημίσεων γοήτρου ούτε προωθούν κάποιο προϊόν ή ούτε ενημερώνουν το κοινό για κά νωνικό ή άλλο πρόβλημα. Γιατί, βέλ νείς από τους κατοίκους αυτής τη δεν αμφιβάλλει για τη χρησιμότητ τρό ούτε για την αναγκαιότητα του Κτηματολογίου, εκτός ίσως από το πεδοφάγους, οι οποίοι πάντως δεν ται να μεταστραφούν από αυτά π γέλλει εν είδει σχολικού σκετς το κ που εμφανίζεται στη σχετική, μάλλι γουστη, διαφήμιση.

Το αμέσως επόμενο ερώτημα είναι γόητρο του ΥΠΕΧΩΔΕ έχει τρωι πολύ ώστε να χρειάζεται στήριξη. δύο περιπτώσεις το ΥΠΕΧΩΔΕ δ τίποτε άλλο από αυτό που έχει υπ να κάνει: να προγραμματίζει και να εί έργα στο πλαίσιο του προγράμμ μοσίων επενδύσεων και να αξιο: κονδύλια που εξασφαλίζει από π της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απ' όσ ζουμε, κανείς ποτέ δεν αμφισβήτηε το αυτό. Μπορεί να αμφισβητήθηκ οι διαδικασίες ανάθεσης των έρ: όμως και τα ίδια τα έργα. Και οι ί σεις βέβαια δεν απαντούν σε αυτές: σβητήσεις, επομένως αφήνουν το του υπουργείου στην κατάσταση τ σκόταν και πριν απ' αυτές.

Άρα οι διαφημίσεις αυτές δεν απο στην ανάκτηση του τρωθέντος γοήτ βέβαια το εύλογο ερώτημα είναι π βώς αποσκοπούν. Και οι απαντήσε: χώς, δεν είναι πολλές. Εάν αποκλ την περίπτωση της άσκοπης και άν κειμένου σπατάλησης χρημάτων, τ μένουν μόνο δύο απαντήσεις.

Η πρώτη είναι πως οι διαφημίσεις χεύουν στη στήριξη του γοήτ: ΥΠΕΧΩΔΕ αλλά της πολιτικής τ σίας. Και βέβαια κάτι τέτοιο δεν είν τό και μάλιστα με δημόσια κονδύλια. Τη δεύτερη μας τη δίνει το ίδιο όπου, λίγο παρακάτω, διαβάζουμε: «Το γεγονός πως ο Τύπος και η εμπο

ήραση στηρίζονται στα έσοδα από τη δια-
 μιση, δείχνει τη σημαντική επιρροή που
 νουν οι διαφημιστές και οι πελάτες τους στα
 'σα Μαζικής Ενημέρωσης. Όταν, για πα-
 δειγμα, θεωρήσουν πως μια εφημερίδα
 μοσιεύει άρθρα ή εκφράζει απόψεις που
 ορεί να είναι επιζήμιες για τα συμφέροντά
 ς ή στρέφονται κατά του καταναλωτι-
 ού, διακόπτουν τις διαφημίσεις ή απει-
 ν να τις διακόψουν και έτσι ασκούν ένα
 ος λογοκρισίας.»

δειξει. Αν, επί παραδείγματι, δούμε να
 ίσκει σύντομα το ΥΠΕΧΩΔΕ, στο πλαί-
 αυτό, μιμητές στο χώρο των άλλων
 ουργείων, και μάλιστα αυτών στα οποία
 ύνται επίδοξοι ή κατά φαντασίαν «μνη-
 ήρες του θρόνου», τότε θα πρέπει να ψα-
 ύμαστε για καινούργιες ερμηνείες του πο-
 πύζητημένου όρου «διαπλεκόμενα συμ-
 ροντα»

Δ. Σ.

ΠΑΤΙΑ ΟΔΟΣ

Ηρθε και πάλι στην επιφάνεια το θέμα
 Εγνατίας οδού, του οδικού άξονα
 ουμενίσας-Έβρου, απ' αφορμή την
 ιραεγνατία, παράλληλη οδό Δυρραχί-
 -Κωνσταντινούπολης. Η κυβέρνηση εκ-
 λωσε κάποια αμηχανία για την πρόοδο
 έργου που έχει μεγάλη στρατηγική ση-
 σία για την Ελλάδα, ενώ η αντιπολίτευ-
 ομλεί για ολιγωρία. Γεγονός είναι ότι
 ες οι κυβερνήσεις έχουν επιδείξει
 κληματική αδιαφορία για την ταχεία
 πασκευή και ολοκλήρωση του έργου αυ-
 ο που καθυστερεί απαράδεκτα. Δεν εί-
 ι κάτι το νέο, φυσικά, στον ελληνικό
 όπο διακυβέρνησης, εφόσον αδυνατού-
 πάντα να θέσουμε τις σωστές προτεραι-
 ητες, είτε πρόκειται για τα ραντάρ που
 ικαλύπτουν ολόκληρο τον εναέριο χώρο
 ις είτε πρόκειται για την Εγνατία είτε
 όκειται για τη Θράκη είτε... Ο κατάλο-
 ς είναι, δυστυχώς, μακρύς.

Γεγονός είναι ότι παρά τις όψιμες «ανη-
 χίες» όλων για τις καθυστερήσεις στο
 ίμα της Εγνατίας, δεν είμαστε, δυστυ-
 ός, σε θέση να κάνουμε τα πρέπει.
 ιαν ένα ψιλόβροχο αποδιοργανώνει την
 θήνα, τότε τι να περιμένει κανείς για τα
 οβαρότερα;

Β. Κ.

ΥΛΛΗΨΕΙΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΩΝ

Νέα σύλληψη στο χώρο των αντιρρησιών
 νειδήσης, την περασμένη Τετάρτη. Ο
 έφανος Ασημακόπουλος, φωτογράφος,
 νελήφθη στο σπίτι του, στη Πάτρα, και
 αραπέμφθηκε την ίδια μέρα στο Μετα-
 ωγών στην Αθήνα με την κατηγορία της
 νυποταξίας. Δεν έχουν περάσει ούτε δύο
 ήνες από τις αντιδράσεις που ξεσήκωσε,



τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, η σύλ-
 ληψη του Νίκου Καρανίκα και η καταδίκη
 του σε τέσσερα χρόνια φυλακή. Η σύλλη-
 ψη του Ασημακόπουλου επιβεβαιώνει τις
 ανησυχίες τον τελευταίο καιρό για ένταση
 των κηρυγτού κατά των αρνητών στρά-
 τευσης. Παρ' όλο που η Ελλάδα έχει κατα-
 δικαστεί επανειλημμένα από τη Ευρωπαϊ-
 κή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης
 για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιω-
 μάτων και συγκεκριμένα για τη μη ανα-
 γνώριση του διακαιώματος άρνησης στρά-
 τευσης και της εναλλακτικής θητείας, εξα-
 κολουθεί να παραμένει η μόνη ευρωπαϊκή
 χώρα που φυλακίζει τους αρνητές στρά-
 τευσης.

Ενόψει της νέας σύλληψης του Ασημακό-

πουλου και της έφεσης του Νίκου Καρανί-
 κα, που εκδικάζεται στις 30 Νοεμβρίου, ο
 Σύνδεσμος Αντιρρησιών Συνειδήσης
 πραγματοποιεί εκδήλωση μέσα στο πρώτο
 δεκαπενθήμερο του Νοεμβρίου, που θα
 περιλαμβάνει συνέντευξη Τύπου, συζήτη-
 ση με επιφανείς συνταγματολόγους και εκ-
 προσώπους της αντιπολεμικής κίνησης
 από την Ελλάδα και την Ευρώπη, και συ-
 ναυλία. Σκοπός της εκδήλωσης είναι να
 δημοσιοποιηθούν τα προβλήματα που
 αντιμετωπίζουν οι αντιρρησίες συνειδήσης
 στην Ελλάδα, προκειμένου να ασκηθεί
 πίεση στην κυβέρνηση να αναγνωριστεί η
 αντίρρηση συνειδήσης ως ανθρωπινό δι-
 καίωμα.

Α. Κ.

Η ΜΑΓΚΟΥΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΛΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΩΝ

Οι απαλλοτριώσεις τσιγγάνικων κτιρίων με το πρόσχημα της δημιουργίας χώρων πρασίνου μεθοδεύονται εδώ και χρόνια στο Δήμο Άνω Λιοσίων. Όσα δηλώνονται από Δήμαρχο και Αντιδήμαρχο στις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου συνηγορούν υπέρ μιας άθλιας πολιτικής και ενός καιροσκοπισμού, που θύματά τους είναι τα ξυπόλητα παιδιά και οι οικογένειες που ζουν μέσα στα σκουπίδια του περίφημου κάμπινγκ στα Άνω Λιόσια: «Εάν καταντήσουμε εμείς να είμαστε γυφτοδήμαρχοι ή γυφτοσυμβούλιο στον Δήμο των Άνω Λιοσίων δεν έχουμε λόγο ύπαρξης... Εκείνο που μπορούμε να έχουμε είναι να ασκούμε πίεση για να έρχονται κάποια μπλόκα για να υπάρξει μεγαλύτερη αστυνόμευση (...) Επομένως, ο συμφερότερος τρόπος για να αποφύγουμε οποιαδήποτε προβλήματα είναι η αναγκαστική απαλλοτρίωση (...) Πόσο κάνει κύριε η ιδιοκτησία σου; Κάνει τόσο. Τα παίρνει τα χρήματα και τα αξιοποιεί... Δεν τον διώχνουμε, εμείς κάνουμε ανάπλαση του Δήμου μας!» Και ο αντιδήμαρχος συμπληρώνει: «Εάν περίμενε ο Κολοκοτρώνης να πάρει αυτόματα για να διώξει τους Τούρκους, θα τους είχαμε ακόμη εδώ. Τις μαγκούρες πήρε. Μαγκούρα πήραμε και εμείς σήμερα και μετά θα αποκτήσουμε και όπλο!»

Και για όσους δεν κατάλαβαν καλά ο δημοτικός σύμβουλος **Μ. Παπαδήμας** προσθέτει: «Κανέναν δεν θα αφήσουμε. Αυτή η φάρα πρέπει να φύγει.» Κάπως έτσι αντιμετωπίζονται τα προβλήματα των τσιγγάνων στο Δήμο Άνω Λιοσίων, λίγα μόλις χιλιόμετρα από το κέντρο της πολιτισμένης πρωτεύουσας. Και ορισμένοι κάτοικοι ασπαζόμενοι παρόμοιες μεθοδεύσεις, με «χριστιανικά» πλέον επιχειρήματα και άφθονη υποκρισία, έρχονται να υπερασπιστούν τους κήνσορές τους: «(...) Και οι γύφτοι που δεν προσφέρουν τίποτα; Αξίζει να ζουν; Και ο άγιος ακόμα θα έλεγε ΟΧΙ! Και μην πει κανείς ότι προσφέρουν γιατί ψέματα θα πεί. Φαντάζεστε την ανθρωπότητα με γύφτους μόνο, ή με γύφτικη νοοτροπία, τι θα ήταν; (...) Αλλά και πάλι να τους σκοτώσεις δεν είναι άσπλαχνο; Εξίσου άσπλαχνο δεν είναι να τους αφήσεις να ζουν, που αφήνουν το παιδί τους άπλυτο... Τη νοοτροπία τη γύφτικη πρέπει να σκοτώσει το κράτος, Ε! Αυτό δεν είναι άσπλαχνο (...)».

Η κίνηση των πολιτών Άνω Λιοσίων «αλληλέγγυων στα θύματα κοινωνικού Ρατσισμού», η «πολιτιστική κοινότητα τσιγγάνων δημοτών Άνω Λιοσίων», το «Κοινωνικό Εργαστήριο», εκπρόσωποι μη κυβερνητικών οργανώσεων και δικηγόροι επισκέ-

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ AGEE

Οι αναγνώστες του Αντί θα θυμούνται ασφαλώς τον **Philip Agee**, πρώην κτορά της CIA που οι αποκαλύψεις του για τη δράση της «Εταιρείας» σε γμέρη του κόσμου ξεσήκωσαν σάλο.

Αποκαλυπτικά άρθρα του έχουν δημοσιευτεί στο Αντί (στο τχ. 73 είχε δώονόματα των πρακτόρων της CIA στην Ελλάδα και προσφάτως είχε γράψτη «17 Ν».

Ο Agee δούλεψε 12 χρόνια για τη CIA και υπηρέτησε στη Λατινική Αμερική πρώτες του αμφιβολίες, νεότερες τότε, άρχισαν κατά την υπηρεσία του Ουρουγουάη.

Παραιτήθηκε το 1968, σπούδασε στο πανεπιστήμιο του Μεξικού και ανχθηκε με την Αριστερά. Επτά χρόνια αργότερα έγραψε το βιβλίο *The Com A CIA Diary*, το οποίο όχι μόνο αποκάλυπτε τις παράνομες επιχειρήσεις «Εταιρείας» στην Κούβα, στην Καραϊβική και στην Ευρώπη αλλά και περιέχ τις μεθόδους για την ανακάλυψη των «σταθμαρχών» και άλλων αξιωματο της CIA στις διάφορες χώρες. Κατηγορήθηκε φυσικά για προδοτής. Στα σφατα απομνημονεύματά της η **Barbara Bush**, σύζυγος του τέως αμερικ Προέδρου, τον κατηγορήσε ότι εξαιτίας των αποκαλύψεών του δολοφονή πράκτορας της CIA στην Αθήνα, αλλά ο Agee αρνείται κάτι τέτοιο και της νε μήνυση ζητώντας αποζημίωση 4 εκατ. δολάρια.

Ο Agee δεν μετανιώνει καθόλου για την έκδοση του βιβλίου του, που έγινε μπεστ σέλερ, ούτε για τα άλλα που εξέδωσε κατόπιν, ύστερα από ενδε έρευνα και όντας φυσικά γνώστης των διαδικασιών «εκ των έσω».

Ο ίδιος λέγει: «Δεν είχα κανένα ηθικό πρόβλημα. Ήθελα να μάθει ο κόσ πώς λειτουργούσαν αυτά τα πράγματα, πώς οι πολιτικές κυβερνήσεις ανα νονταν για να εγκατασταθούν στρατιωτικές δικτατορίες... Γνώριζα ότι κα μάζοντας άτομα θα έκανα τη δουλειά τους πιο δύσκολη. Δεν ανησυχούσα πως τα άτομα αυτά σκοτωθούν. Εξ όσων γνωρίζω κανείς τους δεν υπέστη επ ση.»

Φυσικά ο Agee ήταν ανεπιδύμητο πρόσωπο στις ΗΠΑ κι έγινε συνάμα και αν δύμητο στη Βρετανία απ' όπου και απελάθηκε το 1977, διότι «αναμείχθη διάδοση πληροφοριών επιβλαβών για την ασφάλεια του Ηνωμένου Βασιλεί σε εποχή μάλιστα διακυβέρνησης των Εργατικών. Τότε η Ολλανδία, η Γαλλία η Ιταλία αρνήθηκαν να τον δεχτούν. Παρέμεινε εξόριστος.

Τώρα, 18 ολόκληρα χρόνια μετά την απέλασή του, η βρετανική κυβέρνηση α φάσισε να του επιτρέψει την είσοδο στη χώρα. Ο Agee, που διδάσκει στο Πς πιστήμιο του Αμβούργου, σκοπεύει να πατήσει τα βρετανικά χώματα τον επ μενο μήνα.

φτηκαν το κάμπινγκ Άνω Λιοσίων την πε ρασμένη Κυριακή και συνέστησαν επιτρο πή προκειμένου να συμπαρασταθούν στους τσιγγάνους και να αντισταθούν στις εκστρατείες αποκλεισμού που διεξάγονται σε βάρος τους.

Το υπουργείο Υγείας, μόλις την περ νη Τετάρτη υποσχέθηκε κάποια ύστερα από σύσκεψη των αρμοδίων ων... Περιμένουμε τις εξελίξεις: Θα βουν οι μαγκούρες ή θα πάρουμε τα ό



ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Τ.Ε. «ΠΗΓΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΕΙΡΕΣ, 1830-1939»

Ο σκοπός του προγράμματος είναι να συμπληρωθεί η υπάρχουσα ανεπάρκτης υποδομή πηγών και στατιστικών σειρών της οικονομικής ιστορίας, προκειμένου να υποστηριχθεί αποτελεσματικότερα το ευρύτερο ερευνητικό πρόγραμμα της Εθνικής Τράπεζας και γενικότερα η μελλοντική ιστοριογραφική έρευνα.

Βάσει του προγράμματος αυτού προκηρύσσονται έξι επιμέρους έρευνες, των οποίων τα αποτελέσματα θα δημοσιευθούν από την Τράπεζα σε αντίστοιχες εκδόσεις βιβλίων με τα εξής θέματα:

- Ακάθαρστο Εγχώριο Προϊόν, 1830-1939.
- Τιμές και τιμαριθμικοί δείκτες, 1830-1939.
- Δημόσιες δαπάνες (καταναλωτικές, μεταβιβαστικές, επενδυτικές), 1830-1939.
- Δημόσια έσοδα, 1830-1939.
- Δημόσιο χρέος (εσωτερικό και εξωτερικό), 1830-1939.
- Τραπεζικό και νομισματικό σύστημα, 1830-1939.

Στη δημοσίευση αυτή οι όροι συμμετοχής διατυπώνονται συνοπτικά. Για περισσότερες λεπτομέρειες, οι ενδιαφερόμενοι παρακαλούνται να αναζητήσουν τα σχετικά έντυπα στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, Β. Σοφίας 112Α, Αθήνα, 11527 (πληροφορίες: Ζ. Συνοδινός, τηλ. 771 3412, 771 2656).

Διάρθρωση του έργου

Όλες οι έρευνες θα πρέπει να αποδώσουν τα εξής αποτελέσματα:

- Βάση δεδομένων.
- Σειρές που θα καλύπτουν ολόκληρη την υπό εξέταση περίοδο.
- Σειρές με μέγιστες και ελάχιστες πιθανές αξίες που θα καλύπτουν τις αποκλίσεις λόγω αβέβαιων / τεκμαρτών στοιχείων.
- Πίνακες επεξεργασίας των σειρών (ποσοστά, δείκτες, κτλ.).
- Πίνακες σύγκρισης με στοιχεία για άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
- Γραφήματα για την ευσύνοπτη απεικόνιση των ανωτέρω στοιχείων.

Πίνακες και γραφήματα αναγωγής των στοιχείων, ανάλογα με την έρευνα, σε διεθνή νομίσματα, στον πληθυσμό, σε σταθερές τιμές και στο Α.Ε.Π..

Για ορισμένες έρευνες απαιτούνται πρόσθετες εργασίες, οι οποίες περιγράφονται λεπτομερώς στο διανεμόμενο έντυπο της προκήρυξης.

Το πραγματολογικό υλικό θα αντληθεί όχι μόνο από τις υπάρχουσες σχετικές μελέτες και από άλλες δημοσιευμένες πηγές αλλά και από αδημοσίευτες πηγές. Τα συγκριτικά στοιχεία για άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν θα αντληθούν από πρωτογενείς πηγές αλλά από την υπάρχουσα διεθνή βιβλιογραφία.

Συμμετοχή στο ερευνητικό έργο και εποπτεία της Επιτροπής Ιστορίας της Ε.Τ.Ε.

Η κάθε έρευνα θα ανατεθεί σε μια ομάδα δύο έως τεσσάρων προ-

σώπων. Στις συλλογικές προτάσεις που θα υποβληθούν, ένας από τους συμμετέχοντες θα προτείνεται ως «υπεύθυνος της έρευνας» για να αναλάβει τη διεύθυνση του έργου και την ευθύνη του τελικού αποτελέσματος.

Η μελέτη θα διεξαχθεί υπό την επιστημονική εποπτεία της Επιτροπής Ιστορίας της Τράπεζας.

Προϋποθέσεις υποβολής προτάσεων

Στις ομάδες εργασίας μπορούν να συμμετάσχουν:

- (α) Ερευνητές που έχουν ήδη δημοσιευμένο ιστοριογραφικό έργο.
- (β) Ερευνητές άλλων ειδικοτήτων, που έχουν δημοσιεύσει στο επιστημονικό τους πεδίο και όχι σε ιστορικά θέματα, τα οποία όμως οι ίδιοι θεωρούν ότι μπορούν να χειριστούν αποτελεσματικά για λόγους που θα εκθέσουν στην πρότασή τους. Ενθαρρύνονται ιδιαίτερα οι προτάσεις από οικονομολόγους.
- (γ) Υποψήφιοι διδάκτορες, με την προϋπόθεση ότι το θέμα της διατριβής τους είναι συναφές με ένα από τα ειδικά θέματα της προκήρυξης και μπορούν να προσκομίσουν αποδεικτικό στοιχείο ότι η διατριβή τους βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο.

Περιεχόμενο των προτάσεων

- Διάρθρωση, περιεχόμενα, υποθέσεις εργασίας, μέθοδοι, τεχνικές, κτλ.
- Καταμερισμός εργασίας μεταξύ των μελών της ομάδας.
- Προτεινόμενος προϋπολογισμός (βλ. επόμενη παράγραφο).

Συγγραφικά δικαιώματα και ερευνητικά έξοδα

Η Τράπεζα θα εκδώσει την κάθε μελέτη σε 4.500 το πολύ αντίτυπα και σε τρεις ή και περισσότερες εκτυπώσεις που θα πραγματοποιηθούν σε περίοδο δεκαπέντε το πολύ ετών. Τα ολικά συγγραφικά δικαιώματα για τις πρώτες αυτές εκδόσεις των 4.500 συνολικώς αντιτύπων θα ορισθούν με τη σύμβαση που θα υπογραφεί μεταξύ Εθνικής Τράπεζας και ερευνητών και συμπεριλαμβάνουν την αμοιβή για την ερευνητική εργασία που προηγείται της συγγραφικής. Έναντι του ποσού αυτού οι συγγραφείς θα μεταβιβάσουν στην Τράπεζα τα δικαιώματά τους για τα 4.500 αντίτυπα και για περίοδο δεκαπέντε ετών. Η Τράπεζα θα καλύψει έξοδα για εξειδικευμένες απαιτήσεις της έρευνας και της συγγραφής.

Προθεσμίες παράδοσης του έργου και του υλικού

Δώδεκα μήνες μετά την υπογραφή της σύμβασης για το πραγματολογικό υλικό και τα ποσοτικά στοιχεία σε πρώτη μορφή, δεκαοκτώ μήνες για το σύνολο του έργου στην τελική του μορφή.

Οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να υποβάλλουν προτάσεις έως τις 15 Δεκεμβρίου 1995

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Έχουμε γράψει και έχουμε ξαναγράψει για το αγγελιόσημο. Το φόρο 18% που υπολογίζεται επιπλέον στις διαφημίσεις και παρακρατείται από τις επιχειρήσεις του Τύπου με υποχρέωση να τον αποδώσουν αμέσως στους δικαιούχους. Μεγάλο μέρος του αγγελιόσημου αιμοδοτεί τα ασφαλιστικά ταμεία των δημοσιογράφων. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, ιδιαίτερα τα τηλεοπτικά δίκτυα, μολονότι παρακρατούν το αγγελιόσημο δεν το αποδίδουν, με αποτέλεσμα η οφειλή των καναλιών στις ενώσεις συντακτών να ανέρχεται σε εκατοντάδες εκατομμύρια και να παρατηρείται το υξύμωρο, οι δημοσιογράφοι να χρηματοδοτούν τους εκδότες!

Ο νέος νόμος για τα ΜΜΕ, που ψηφίστηκε το καλοκαίρι, προβλέπει αλλαγή του καθεστώτος με το αγγελιόσημο. Ο νομοθέτης αφρεί την υποχρέωση των εκδοτών να τον εισπράττουν για λογαριασμό των δημοσιογραφικών ταμείων και ορίζει την εισπράξη του απευθείας από τους διαφημιστές. Στόχος, βεβαίως, είναι να καταργηθούν τελικά οι φόροι υπέρ τρίτων. Η υπερβολική οφειλή των τηλεοπτικών κυρίως οργανισμών (ποιος θα αναγκάσει τις ιδιοκτησίες να την αποδώσουν;) και ο άμεσος κίνδυνος να παύσει τελικά η απόδοση στα ταμεία τους της σημαντικής αυτής προσόδου δημιουργεί σκεπτικισμό στον δημοσιογραφικό κλάδο. Άραγε, υπάρχει ενδεχόμενο να αντιδράσουν και με απεργία;

• Αποχώρησε ο γενικός διευθυντής του τηλεοπτικού ΣΚΑΪ

Χάρης Μακρυκώστας. Στους υποψηφίους για να τον αντικαταστήσουν συζητήθηκε και το όνομα του **Γιώργου Τερπεκλή** (γενικός γραμματέας του ΕΟΤ την πρώτη οκταετία του ΠΑΣΟΚ, ώσπου αποκαλύφθηκε ότι είχε αποφύγει τον στρατό και τον κούρεψαν άρον άρον). Πάντως, ψιθυρίζεται ότι ο **Γιάννης Αλαφούζος** έχει προσεγγίσει τον κ. Μητσοτάκη κι ότι, στο όνομα της νέας γραμμής που κυοφορείται, ετοιμάζεται να αποχωρήσει από το σταθμό ο **Κακαουνάκης**. Αντίθετα, στον ΣΚΑΪ πηγαίνει ο **Γιώργος Τράγκας** με δύο εκπομπές – που κόπηκε πρόσφατα από τον STAR. Όμορφος κόσμος, ο κόσμος των ΜΜΕ...

• Πάντως, ο STAR προετοιμάζεται για να εκπέμψει και από τα ερτζιανά. Προς το παρόν, αναζητείται η συχνότητα.

• Είδατε τη νέα εφημερίδα του **Αποδυτηριάκια**; Ο πολύς **Νίκος Καραγιαννίδης** επανέκαμψε με εφημερίδα που ονομάζεται *Νοκ άουτ*, είναι περισσότερο αθλητική (μάλλον χουλιγκάνικη), λίγο πολιτική και κάπως πολιτιστική (αφού έχει και τον **Παναγιώτη Τιμογιαννάκη**...). Πάντως, στο Editorial της πρώτης ημέρας, ο τίτλος ήταν «*Μαλακία ριζωμένη μέσα στο χώμα*». Ο λαϊκός θυμόσοφος Αποδυτηριάκις προσθέτει μια δόση κίτρινου που έλειπε από τον ελληνικό Τύπο.

• Ο όμιλος **Μαρινόπουλου** μαζίζει με τον **Δάκη Ιωάννου** και τον **Πέτρο Κωστόπουλο** ανήγγειλαν την έκδοση δύο νέων περιοδικών: θα λέγονται *Nitro* και *Down Town* και θα γράφο-

νται σε... ωραία ελληνικά (όπως υποδηλώνει άλλωστε και ο τίτλος τους).

Στο *ΚΑΙΚ*, που άφησε πίσω του ο Κωστόπουλος, έγινε γερό λίφτινγκ. Το πρώτο τεύχος της νέας περιόδου έχει δύο editorial, ένα του εκδότη **Άρη Τερζόπουλου** και ένα του νέου διευθυντή **Γιώργου Μελισσινού**, και άρθρα για τον Τσε Γκεβάρα και τη Βοσνία! Βρε, βρε...

• Την αποεβερετοποίηση του Αθήνα 9.84 φέρεται να επιδιώκει ο νέος γενικός διευθυντής του σταθμού **Θεόφραστος Οικονομίδης** – γι' αυτό και έχει δρομολογήσει την αλλαγή του σήματος. Ωστόσο, στην πειραματική εφαρμογή του νέου προσώπου πολλές δυσαρέσκειες έχουν δημιουργηθεί, ενώ ο σταθμός μοιάζει με ANTENNA στα πρώτα του στάδια. Ο σταθμός του Δήμου της Αθήνας, πάντως, σήμερα, δεν έχει εκπομπή για τα δημοτικά θέματα ενώ δεν γνωρίζουμε κατά πόσον εκφράζουν και το δήμαρχο κ. Αβραμόπουλο θέσεις όπως η παρακάτω, που κοινοποίησε ο διευθυντής στους παραγωγούς – και τονίζει:

«*Θεομή παράκληση δική μου, σε πειραματικό στάδιο, μέχρι την έναρξη του καινούργιου προγράμματός μας, να παίξετε ελληνική μουσική χωρίς ανατολίτικα μοτίβα, δηλαδή μουσική που όταν την ακούει ένας ξένος χωρίς να καταλαβαίνει τα λόγια να μη νομίζει ότι βρίσκεται σε ανατολική χώρα*».

Ήμαρτον, κύριε διευθυντά. Σταθμός χωρίς Ρίτα Σακελλαρίου, καλά. Αλλά και σταθμός

χωρίς Κατερίνα Κούκα; λαθήκαμε εντελώς;

• Στον πολιτισμό του βαλκικού κόσμου είναι αφιερωμένο 5ο τεύχος της επιθεώρησης *Balkan Review* που εκδίδει Βαλκανικό Κέντρο Τύπου Θεσσαλονίκη. Κορυφαίοι θρωποι των γραμμάτων όλες τις βαλκανικές χώρες τάζουν τους πολιτιστικούς αύλους στη Βαλκανική. Ίφουν ο **Θόδωρος Αγγελόλος**, ο ρουμάνος καθηγ **Rajvan Theodorescu**, **Ισμαήλ Καντερέ**, ο **Μανώ Ρασούλης**, ο συντάκτης *Monde Diplomatique* **Ign Ramonet** και ο **Μίκης Θεράκης**. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι συνεντεύξεις των μουσικών Γκόραν Μιγκοβίτς και Ζουλφί Λίβα και του αλβανού ποιητή Ντερό Αγκόλι.

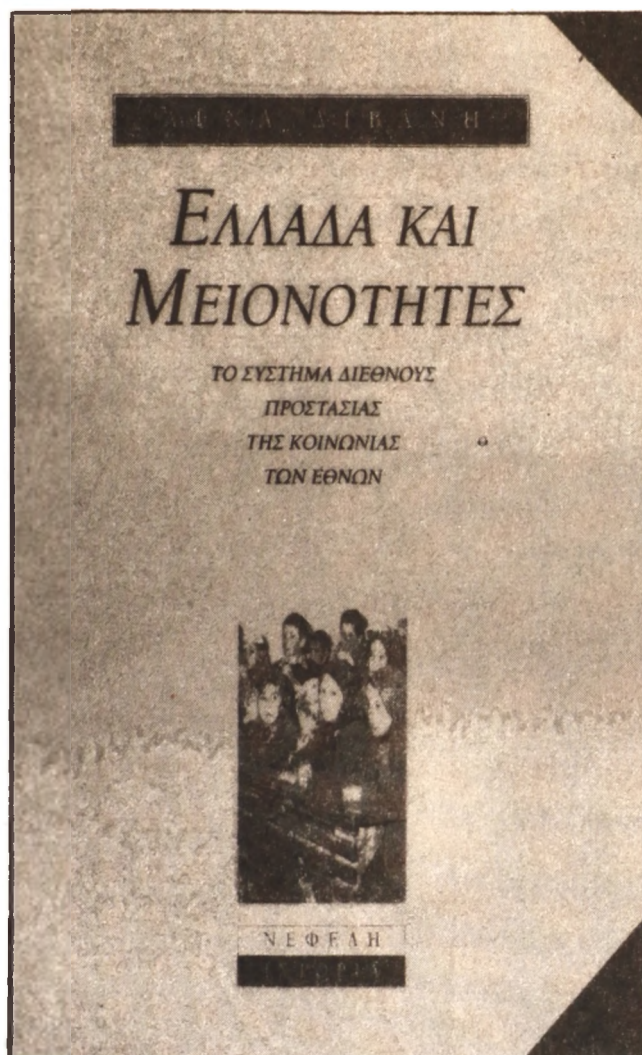
Το *Balkan Review* (τηλ. 270826) αποτελεί πρωτότυπη πρωτοβουλία των δημοσιογράφων **Αντώνη Κούρη** (πρόεδρος του Βαλκανικού Κέντρου Τύπου) και **Τραϊανού Χαδημητρίου**.

• Πέθανε και κηδεύτηκε ο δημοσιογράφος, πρώην βουλευτής Ζακύνθου και υπουργός **Δημήτρης Μαρούς** σε ηλικία 68 ετών. Ο Δ. Μαρούδας πήρε μέρος στην επαναστατική αντίσταση και υπήρξε θερμός υποστηρικτής του Παπανδρέου. Εργάστηκε πολιτικός συντάκτης σε πολλές εφημερίδες, ενώ υπήρξε διευθυντής της *Εξόρμησης* και *Νίκης*. Μετά το '81 ανέλαβε υφυπουργός Προεδρίας: από το 1993 ήταν ειδικός σύμβουλος του πρωθυπουργού.

ΛΕΝΑ ΔΙΒΑΝΗ

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Το σύστημα διεθνούς προστασίας της Κοινωνίας των Εθνών



Στο βιβλίο αυτό αναλύονται συνολικά και με την αναγκαία επιστημονική απόσταση τα μειονοτικά προβλήματα της Ελλάδας και ο τρόπος που διαπλέκονται αυτά με την βαλκανική εξωτερική της πολιτική.

Εξετάζονται αναλυτικά η προέλευση και η προσπάθεια ενσωμάτωσης στον εθνικό κορμό μειονοτικών ομάδων όπως οι Τσάμηδες, οι Σλαβόφωνοι, οι Μουσουλμάνοι της Θράκης και οι Κουτσόβλαχοι.

Εξετάζεται επίσης η πορεία του Ελληνισμού που ζούσε στην Κωνσταντινούπολη, την Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

Ένα βιβλίο απαραίτητο για την κατανόηση αυτού του επίμαχου προβλήματος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ. 3607744

«Αν δεν μπορεί να αλλάξει η πολιτική»

του Γιώργου Γερόπουλου

Ο Λεωνίδας Κύρκος, ιστορικός ηγέτης της Αριστεράς, ο οποίος επέλεξε να αποσυρθεί από το πολιτικό προσκήνιο νωρίτερα από οποιονδήποτε άλλον πολιτικό της γενιάς του ανοίγοντας έτσι δρόμο στις νεότερες γενιές, απευθύνει μέσα από τις σελίδες του *Αντί* κραυγή αγωνίας για την πορεία τη χώρας. Εκφράζει την ανησυχία του για τα εκρηκτικά προβλήματα του τόπου και κάνει λόγο για εθνικές συμφορές και παταγώδεις αποτυχίες, εάν συνεχισθεί η ίδια πολιτική. Ο Λεωνίδας Κύρκος, από τους πρώτους που μίλησε τη γλώσσα της αλήθειας στο λεγόμενο «Σκοπιανό» πρόβλημα, γι' αυτό και κατηγορήθηκε με ιδιαίτερη βιαιότητα, υποστηρίζει ότι, όπως συνιστούν και όλοι οι διεθνείς παράγοντες, στο θέμα του ονόματος η ελληνική πλευρά οφείλει να βρει μια κοινά αποδεκτή ονομασία με τη γειτονική χώρα. Τονίζει ότι ήταν λάθος η απόφαση του συμβουλίου των πολιτικών αρχηγών υπό την προεδρία του Κ. Καραμανλή, και επισημαίνει ότι η Ελλάδα «απουσιάζει παταγωδώς από την ευρωπαϊκή σκηνή. Είναι μεγίστη η ευθύνη που έχουν οι διαδοχικές κυβερνήσεις», τονίζει, και σαρκαστικά διαπιστώνει: «Στο βαθμό που δεν είμαστε γελοίοι, είμαστε απόντες».

Ο παλαίμαχος πολιτικός δεν διστάζει να τοποθετηθεί και στα διάφορα πολιτικά σενάρια που κυκλοφορούνται. Θεωρεί ότι ο ελληνικός λαός δεν πρέπει να έχει εμπιστοσύνη στις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ ή της Ν.Δ. και πιστεύει ότι «αν οι ίδιοι άνθρωποι συνεχίσουν την ίδια πολιτική είναι παταγώδης αποτυχία και μέγας εθνικός κίνδυνος». «Πρέπει να αλλάξει η πολιτική, και εάν δεν μπορεί να αλλάξει λόγω των προσώπων που την ασκούν, τότε να αλλάξουν τα πρόσωπα», καταλήγει.

Ο Λ. Κύρκος μιλά και για την Αριστερά και την καλεί να αναλάβει ηγεμονικό ρόλο στις ανακατατάξεις που συντελούνται. Μακριά από μικροκομματικές σκοπεύσεις, την προτρέπει να αναλάβει πρωτοβουλία για τη συνένωση ευρύτερων δυνάμεων στη βάση ενός νέου πολιτικού σχεδίου προκειμένου να σχηματιστεί ένας νέος συνασπισμός εξουσίας.

Ολόκληρο το κείμενο της συνέντευξης έχει ως εξής:

• Το ρολόι των συνοριακών διαβάσεων μεταξύ Ελλάδας και FYROM, πριν από δύο εβδομάδες, γύρισε 20 μήνες πίσω με την άρση των ελληνικών αντιμέτρων. Το εθνικό ρολόι, αυτό που μετράει τα συν και τα πλην για τα συμφέροντα της χώρας, προς τα πέρασε;

— Η σκοπιανή εμπλοκή εξελίχθηκε σε μια βαριά διπλωματική τα με συνέπειες που δεν έχουν φανεί ακόμα σε όλη την έκταση τους. Πρόκειται για μια ήττα της πολιτικής που ακολουθείται για την επίλυση του προβλήματος. Έτσι πρέπει να εισέλθει από το λαό – και όχι ως εθνική ήττα.

Μια διένεξη, λοιπόν, που έπρεπε από την πρώτη στιγμή να είχαμε διευθετήσει. Τώρα φαίνονται ποια είναι τα πραγματικά προβλήματα: Θράκη, σχέσεις με την Τουρκία, Κυπριακό, σχέσεις της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου η αποτυχία είναι πλήρης.

Είναι ένας λογαριασμός που, κάποια στιγμή, θα εξοφληθεί. Ο μόνος τρόπος εξόφλησης είναι μια ριζική αλλαγή στους πολιτικούς νατολισμούς, μια προσγγείωση στη διεθνή πραγματικότητα, στην οποία η πολιτική της χώρας μας απέχει πολύ.

• Με μεγάλη ευκολία, ο «παράγων της αστάθειας για τα Βαλκάνια», Κίρο Γκλιγκόρφ, μετά τη δολοφονική απόπειρα εναντίον του, μετατράπηκε σε παράγοντα ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή, για τη μεγάλη μερίδα τουλάχιστον της ελληνικής κοινής γνώμης...

— Ο κ. Γκλιγκόρφ δεν ήταν βέβαια ο διεθνής επαίτης. Είπε κάποτε με αδικαιολόγητη οίηση ο Αντώνης Σαμαράς, πρώτος πρόεδρος της FYROM τον αποδέχεται όλη η διεθνής κοινότητα. Είναι ένας σοβαρός πολιτικός της γειτονικής χώρας, ο οποίος απέκτησε κύρος με τη συμβολή του στην προσπάθεια για τη θήτηση του προβλήματος.

Για τα «σούπερ» εθνικιστικά μυαλά, που είχαν την πρωτοβουλία των λαθεμένων προσανατολισμών, ο Γκλιγκόρφ ήταν εχθρός. Η απόπειρα δολοφονίας του, μέσα στη γενικότερη προσπάθεια αποσταθεροποίησης της περιοχής, αποδεικνύει ότι η ανάλυση, όπως και όλες οι άλλες που έγιναν, ήταν βαθιά λαθεμένη. Μπορώ να πω παιδιάστικη, πράγμα που δεν ταίριαζε σε υπεύθυνους πολιτικούς.

• Σε λίγες ημέρες αρχίζουν στην Νέα Υόρκη οι διαπραγματεύσεις για το θέμα του ονόματος της γειτονικής χώρας. Τι πρέπει να γίνει από εδώ και πέρα η ελληνική πλευρά;

— Νομίζω ότι αν καταλάβαμε κάτι από αυτή την περιπέτεια, αν δεν θέλουμε να εξακολουθούμε να γελοιοποιούμε τη χώρα μας, πρέπει να βαδίσουμε αποφασιστικά στη διευθέτηση της φθοράς γύρω από το όνομα. Η διευθέτηση αυτή δεν μπορεί να υπαχθεί στον κανόνα: «Ουδέποτε θα αναγνωρίσουμε κράτος με το όνομα Μακεδονία ή τα παράγωγά του». Βεβαίως, με σχετική όνομα Μακεδονία ουδέποτε πρέπει να αναγνωρισθεί, διότι δεν είναι δυνατόν μια γειτονική χώρα να μονοπωλήσει το όνομα «Μακεδονία».

«...ή ας αλλάξουν τα πρόσωπα...»



«Στο βαθμό που δεν είμαστε γελοίιοι, είμαστε απόντες», λέει ο Λεωνίδας Κύρκος για την ελληνική εξωτερική πολιτική.

«Όμως, είναι τελείως παράλογο να μην αναγνωρίζεται ούτε ο ρόλος, καθώς η περιοχή αυτή βρίσκεται στα όρια ενός ευρύτερου χώρου που ονομάζεται «Μακεδονία» και, κατά συνέπεια, υπάρχει ένας προσδιορισμός που να μας διαφορίζει πλήρως, να μη γίνεται σύγχυση με την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά.

Η γραμμή της αδιαλλαξίας οδηγεί ακριβώς στο πρόβλημα, καθιερώνει δηλαδή εκείνο που θα ήθελε να αποφύγει. Αν παραμείνουμε αδιάλλακτοι, αν συνεχίσουμε να αναγνωρίζουμε τη γειτονική χώρα, η στιγμή θα τελειώσει και αυτό το FYROM, η χώρα αυτή θα αποκαλείται Μακεδονία.

Είναι αρκετοί εκείνοι που την αποκαλούν έτσι και, στο τέλος, οι ελληνικές αντιρρήσεις που δεν θεμελιώνονται, θα μειωθούν στο όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Τότε θα είναι παταγνική η αποτυχία και μεγάλη η ευθύνη των δήθεν υπερπατριω-

«ΕΙΠΑΝ ΨΕΜΑΤΑ ΣΤΟ ΛΑΟ»

Οι ευθύνες του πολιτικού κόσμου;

Θύνονται τα τρία κόμματα, ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ. και ΠΟΛ.ΑΝ. –

και ιδιαίτερως τα δύο μεγάλα που άσκησαν κυβερνητική εξουσία. Δηλαδή, πρώτη η Ν.Δ. που μπήκε σ' αυτόν το χορό, ύστερα το ΠΑΣΟΚ που εξακολουθεί να μένει σ' αυτόν το χορό.

Η αξιωματική αντιπολίτευση ούτε σήμερα έχει πολιτική. Ο κ. Έβερτ υποστήριξε σε μια στιγμή το μεγάλο πακέτο, αλλά αυτό σημαίνει συμφωνία και στο όνομα. Αυτό πάντως είναι αδύνατον να πραγματοποιηθεί στη βάση της ελληνικής αντίληψης: «Θα σας βαπτίσουμε εμείς.» Το μεγάλο πακέτο προϋποθέτει μια συμφωνία για το όνομα, αποδεκτή και από τις δύο πλευρές. Αυτή ήταν η σύσταση όλων των διεθνών παραγόντων, η κατάληξη των οποίων, οτιδήποτε και εάν έλεγαν ενδιάμεσα, ήταν: «Βρείτε μια συμφωνία από κοινού αποδεκτή». Αυτό αγνοήθηκε τελείως... Ή, μάλλον, αποκρύφθηκε. Δεν ειπώθηκε η αλήθεια στον ελληνικό λαό. Ειπώθηκαν ψέματα και από την κυβέρνηση της Ν.Δ. και από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

- Η απόφαση του συμβουλίου των πολιτικών αρχηγών υπό την προεδρία του κ. Καραμανλή ήταν λανθασμένη;

– Ήταν λανθασμένη. Πρέπει να αλλάξει.

- Δεν έχει ευθύνες και η Αριστερά;

– Έχει μια ευθύνη διότι δεν διευκρίνισε την άποψή της από την αρχή, ότι έπρεπε να υπάρξει μια συμφωνία στο όνομα από κοινού αποδεκτή, αλλά θεώρησε ότι γύρω από το θέμα αυτό μπορούσε να ασκηθεί μια μέγιστη πίεση στο γειτονικό κράτος, έτσι ώστε εάν ήταν δυνατόν να υπάρξει μια πιο επωφελής ρύθμιση για την ελληνική πλευρά. Ήταν λάθος. Ήταν μια κακή στάθμιση και του διεθνούς παράγοντα και της διεθνούς επιχειρηματολογίας.

- Εκφράστηκαν οι ενοχές για κάποιες αποφάσεις του ΚΚΕ, το 1949;

– Και αυτά έπαιξαν κάποιο ρόλο. Πρέπει όμως να πω ότι, σε εκείνη τη φάση, η πολιτική μας δεν ήταν πλήρως επεξεργασμένη και δεν πήρε υπόψη της τις διεθνείς συνθήκες, οι οποίες επικρατούσαν. Παρασύρθηκε από μια τάση περισσότερο συναισθηματι-

Δεν ειπώθηκε η αλήθεια στον ελληνικό λαό. Ειπώθηκαν ψέματα και από την κυβέρνηση της Ν.Δ. και από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

κή που είχε κερδίσει έδαφος στην κοινή γνώμη. Αλλά για να είμαστε δίκαιοι, η Μαρία Δαμανάκη θέτει πρώτη το πρόβλημα με τους δύο μισι όρους και την άρνηση της απολυτοποίησης του ονόματος...

- Ας μιλήσουμε για την εξωτερική πολιτική και, κυρίως, για το ότι πολλοί υποστηρίζουν πως η κυβέρνηση του Α. Παπανδρέου χαρακτηρίζεται από αμερικανόστροφη εξωτερική πολιτική και ότι έχει εγκαταλείψει τον ευρωπαϊκό παράγοντα;

– Νομίζω ότι δεν μπορούμε να μιλούμε για επεξεργασμένη εξω-

τερική πολιτική. Είναι μια πολιτική που άγεται και φέρεται χωρίς σταθερούς άξονες, χωρίς ένα σχέδιο. Για του λόγου το αληθές σας παραπέμπω στην απόλυτη χρεωκοπία της ελληνικής πολιτικής στη Μαγιάρα.

Εκεί υπήρξε μια εκπληκτική ευκαιρία. Να παρουσιαστεί η Ελλάδα με μια επεξεργασμένη πρόταση που να τη βαπτίσει κιόλας: «Η ελληνική πρόταση προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση». Μια πρόταση που να περιλαμβάνει πλήρως τις σκέψεις της Ελλάδας σε ό,τι αφορά την προοπτική της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και να απευθύνεται στις κυβερνήσεις και τους λαούς. Να έχει τη δική της φιλοσοφία και απόκριση στα προβλήματα που εκκρεμούν στην ημερήσια διάταξη.

Αντί γι' αυτό, ο πρωθυπουργός βγαίνοντας από τη Διάσκεψη είπε αυτό το βαρύγδουπο: «Έχασα 48 ώρες από τη ζωή μου!» Δεν έδειξε να υποψιάζεται καν ότι ήταν μια εκπληκτική ευκαιρία να παρουσιάσει η χώρα ένα σχέδιο το οποίο να μείνει στην Ιστορία κι έτσι, η Ελλάδα, από τη θέση της ακρότατης απουσίας, να βρεθεί στο επίκεντρο των συζητήσεων και των σχολιασμών.

Θέλετε να μου πείτε ότι, ίσως, ήταν υπερβολική η φιλοδοξία; Ναι, ίσως ήταν υπερβολική, αλλά μόνο με υπερβολικές φιλοδοξίες είναι δυνατόν να ανακτήσουμε ένα έδαφος και να μας πάρουν οι άλλοι στα σοβαρά. Γιατί πρέπει να πω κάτι που το αγνοεί πλήρως ο λαός: ότι ο ελληνικός παράγων απουσιάζει παταγωδώς από τις πρωτοβουλίες και από την ευρωπαϊκή σκηνή. Αυτή είναι η μεγίστη ευθύνη που έχουν οι διαδοχικές κυβερνήσεις. Στο βαθμό που δεν είμαστε γελοίιοι είμαστε απόντες.

ΟΙ ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

• Οι εξελίξεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία δημιουργούν απαισιοδοξία για τις δυνατότητες των Ευρωπαίων να αρθρώσουν μια κοινή πολιτική για τα προβλήματα της Γηραιάς Ηπείρου:

— Αυτό είναι ακριβές: Δεν κατάφεραν να αρθρώσουν μια κοινή πρόταση. Αλλά αντί να μας οδηγεί στην απαισιοδοξία και να βγάζουμε αρνητικά συμπεράσματα θα πρέπει να ενδυναμώσουμε την προσπάθεια για την ενιαία προοπτική και να επιτεθούμε στα πραγματικά προβλήματα. Επαναλαμβάνω ότι η Μαγιάρα ήταν μια ευκαιρία να φέρει η Ελλάδα τις προτάσεις της και να ζητήσει την ενεργοποίηση των λαών για ριζικές λύσεις. Την κριτική που κάνουμε εμείς εδώ την κάνει όλη η Ευρώπη, για το ότι στο Γιουγκοσλαβικό οι Ευρωπαίοι δεν κατάφεραν να αρθρώσουν έναν ενιαίο λόγο.

Πάντως, θα μπορούσαν να υπάρξουν ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες εκεί ήταν μια ευκαιρία για την Ελλάδα, που είναι μια χώρα με γνώ-

Ο ελληνικός παράγων απουσιάζει παταγωδώς από τις πρωτοβουλίες και από την ευρωπαϊκή σκηνή.

ση του βαλκανικού προβλήματος και με δεσμούς στην περιοχή, να παίξει ρόλο πρωτοποριακό και, θα έλεγα χωρίς να παρεξηγηθώ, καθοδηγητικό.

Δεν το έπραξε. Ας εισπράξουμε τώρα και εμείς το μερτικό μας για αυτή την αρνητική διαπίστωση. Δεν το έπραξε κι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι εμείς είμαστε πλήρως ανίκανοι να έχουμε κοινή πολιτική, διότι η κυβέρνηση απέρριψε στην πράξη την πρόταση του ΣΥΝ για συγκρότηση ενός Συμβουλίου Εξωτερικής Πολιτικής

• Η συζήτηση με τον Λεωνίδα Κύρκο ήταν προαποφασισμένο να ριστραφεί σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο, δεν αποφύγαμε τον πειρασμό να τον ρωτήσουμε και για το ρόλο της Αριστεράς στο πολιτικό γίγνεσθαι της χώρας. Ο Λεωνίδας Κύρκος απάντησε και ακολούθησε ο διάλογος που ακολουθεί:

— Η Αριστερά πρέπει να διεκδικήσει ηγεμονικό ρόλο στις ριζικές ανακατατάξεις που γίνονται, δηλαδή να επιβεβαιώσει την ικανότητά της να συνενώσει ευρύτερες δυνάμεις της ελληνικής κοινωνίας γύρω από τη γενική πολιτική της πρόταση. Δυνάμεις που να εφαρμόσουν, απο κοινού, ένα μεγάλο σχέδιο για την αναγέννηση της χώρας στην κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Εάν έχουμε τα κατάσια αυτόν τον ηγεμονικό ρόλο όχι απλώς να τον διακηρύξουμε αλλά να τον κυνηγήσουμε και να τον πραγματοποιήσουμε, τότε η Αριστερά θα μπορέσει να λειτουργήσει ως μεγάλη δύναμη έμπνευσης για την κοινωνία. Εάν, αντίθετα, μένουμε να κοιτάζουμε μικροκομματικές σκοπεύσεις και μικρής κλίμακας δραστηριοποίηση της Αριστεράς, θα αποτύχουμε.

Τούτη τη στιγμή, χρειάζεται μεγάλης κλίμακας έμπνευση που να δείχνει σαφώς ένα διαφορετικό δρόμο. Βεβαίως, με το να κερδίσει αυτή η κατεύθυνση τις ευρύτερες δυνάμεις που μπορούν να τη στηρίξουν...

• Ευρύτερες δυνάμεις που σήμερα βρίσκονται και στο ΠΑΣΟΚ;

— ...Που βρίσκονται και στο χώρο του ΠΑΣΟΚ, που βρίσκονται στην περίμετρο της συντηρητικής παράταξης. Μέσα στην κοινωνία, υπάρχουν υποανάπτυκτα σήμερα κινήματα που χρειάζονται μια νέα ώθηση.

• Άρα, στο πολιτικό επίπεδο, μιλάτε για συνεύρεση με δυνάμεις που εγκλωβίζονται στο χώρο του κυβερνώντος κόμματος;

— Μιλάω για κάποια συνάντηση ευρύτερων δυνάμεων, αλλά θέλω ως προϋπόθεση να παρουσιάσει η Αριστερά ένα μεγάλο σχέδιο για την αναδιοργάνωση της χώρας και να διεκδικήσει ηγεμονικό ρόλο.

Να γίνει η ατμομηχανή μιας μεγάλης κλίμακας προσπάθειας για τη συνάντηση ευρύτερων δυνάμεων. Προκειμένου να σχηματιστεί ένας νέος συνασπισμός εξουσίας με σπονδυλική στήλη την Αριστερά.

για τη χάραξη Εθνικής Στρατηγικής.

• Μήπως τελικά το παράδειγμα της Βοσνίας μας δείχνει ότι η πολιτική ύπαρξης πολυεθνικών κρατών δεν αφορά τον 21ο αιώνα;

— Όχι, δεν το πιστεύω καθόλου. Πιστεύω ότι η εξέλιξη του εθνισμού, που ήρθε εκρηκτικά στην επιφάνεια με την κατάρρευση του σοβιετικού καθεστώτος, σε κάποια φάση θα χαλιναγωγηθεί και θα ξεπερασθεί. Η ανθρωπότητα θα σταματήσει να αναζητεί διχασμούς, εντάσεις και σφαγές υπό το όνομα της καθαρότητας, αλλά θα αναζητήσει διεξόδους προς την κατεύθυνση των ευρύτερων συναντήσεων. Βεβαίως, αυτό σημαίνει ότι οι λαοί θα παρακολουθούν παθητικά ούτε θα βρίσκονται στη χαύνωση της εθνικιστικής υστερίας. Έντιμα συνθήματα τα οποία μπορούν να εκπέμπουν είναι: «Ο καθένας να κατανικήσει τον δικό του εθνικισμό, τον δικό του ρατσισμό, τον δικό του σωβινισμό».

Αντί να καθόμαστε στη γωνιά και να καταριόμαστε την ενδεχόμενη αναβίωση του γερμανικού εθνικισμού, να κατανικήσουμε τον δικό μας και να συνεργαστούμε με τον γερμανικό λαό να κατανικήσει και αυτός τον δικό του εθνικισμό. Προς τα εκεί πηγαίνει να βρίσκεται η κατεύθυνση που θα βγάλει τους λαούς από τη

της αποβλάκωσης και του παραμερισμού που τους ωθούν τα
προπαγάνδες και εξαγορές συνειδήσεων. Αυτή η κατεύ-
ση θα φέρει τους λαούς στο προσκήνιο της Ιστορίας και θα
καταστήσει υπέρμαχους λύσεων και όχι παθητικούς δέκτες
των που τους επιβάλλουν άλλοι.

όλος της Αριστεράς;

όλος της Αριστεράς είναι ακριβώς να βρεθεί στην πρωτοπο-
ρικών των κινημάτων και να καλλιεργήσει την αντίληψη
διεθνισμού της εποχής μας που, αναζητώντας ευρύτερες συ-
νέσεις, δεν θα αρνείται τη σημασία που έχει η εθνική αφύπνι-
ση. Θα προσπαθεί να μην την οδηγεί σε ρήξη με την αφύπνιση
επιτόνων αλλά στη συμφιλίωση, στο πλαίσιο μιας πολυπολιτι-
κής πολυεθνικής ταυτότητας.

«ΝΑ ΑΛΛΑΞΟΥΝ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ»

ικά, έχουμε τα περιθώρια να είμαστε μια χώρα ευρωπαϊκή
βαλκάνια ή οι εταίροι μας θα συνεχίσουν να μας βλέπουν ως
πνική χώρα η οποία είναι στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

τη σημερινή πολιτική, η Ελλάδα θα συνεχίσει να συμπεριφέ-
σαν βαλκανική χώρα που έχει βρεθεί στην Ευρώπη χωρίς να
λαβαίνει τι σημαίνει να είσαι στην Ευρώπη. Συνεπώς, πρέπει
αμένουμε στο τέρμα μιας τέτοιας πολιτικής να μας περιμένουν
έπειες, για να μην πω συμφορές.

Κατά συνέπειαν, το επείγον είναι να αλλάξει πολιτική. Και εάν
οι άνθρωποι που την ασκούν είναι ανίκανοι να την αλλάξουν, τό-
τε να αλλάξουν οι ίδιοι! Αυτό βρίσκεται στις εθνικές μας προτε-
ραιότητες – πρέπει να το πούμε με μεγάλη ειλικρίνεια και σαφή-
νεια.

Ποιος τους έδωσε το δικαίωμα αυτών που ηγούνται να αγνοούν
έναν ολόκληρο κόσμο, ο οποίος μπορεί να σκεφτεί και να συμβά-
λει στη διαμόρφωση μιας πολιτικής που θα μας βγάλει από το ελε-
εινό και χαμηλό επίπεδο στο οποίο ασκείται σήμερα.

Ποιος τους έδωσε το δικαίωμα να περιορίζονται στον κύκλο των
ημετέρων-φίλων, οι οποίοι, αν μη τι άλλο, απέδειξαν διά της ανι-
κανότητάς τους ότι το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να χά-
νουν τις ιστορικές ευκαιρίες για την Ελλάδα και να μας οδηγούν
απο αποτυχία σε αποτυχία.

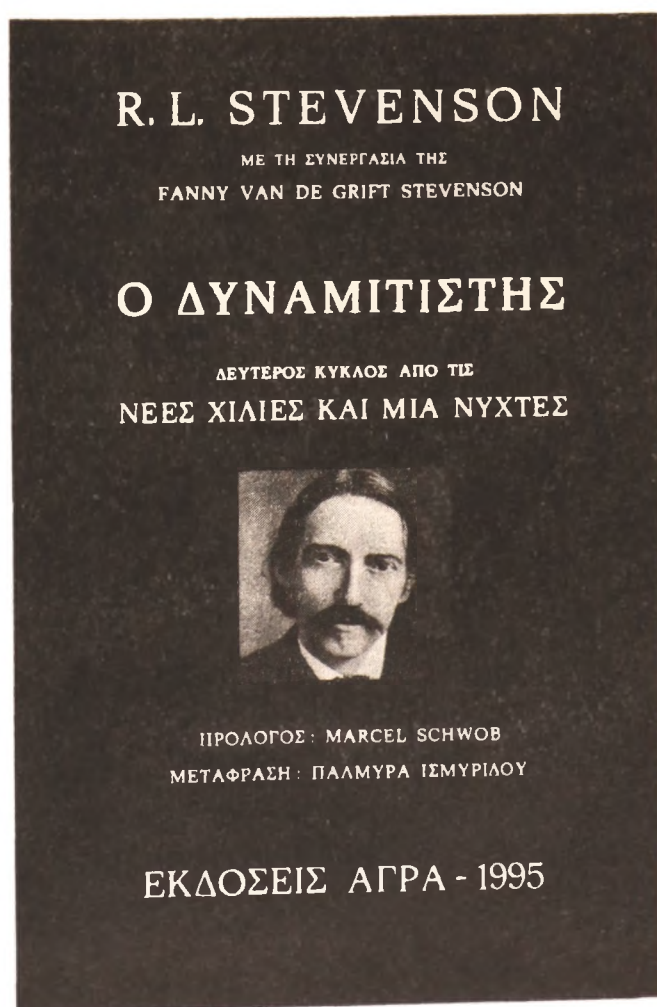
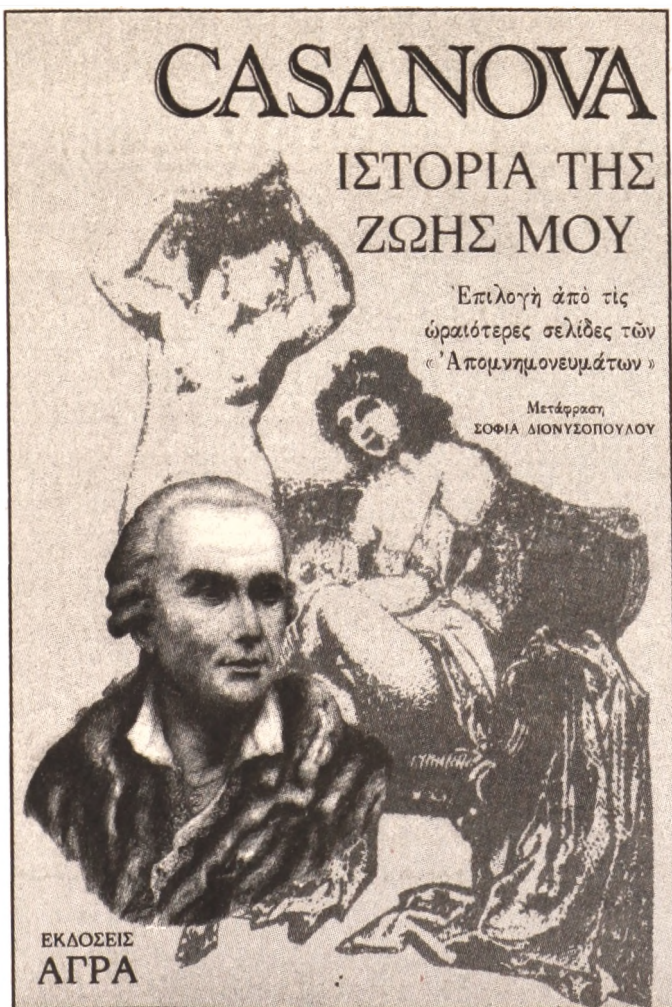
Ο λαός δεν πρέπει να έχει εμπιστοσύνη ούτε στην κυβέρνηση
του ΠΑΣΟΚ, η οποία οδήγησε στη σημερινή κατάσταση, ούτε
στην κυβέρνηση της Ν.Δ., η οποία αρχικά είχε τη σκυτάλη όταν
ξεκίνησαν τα προβλήματα.

Κατά συνέπειαν, οι ίδιοι άνθρωποι εάν συνεχίσουν την ίδια πολι-
τική, είναι παταγώδης αποτυχία και μέγας εθνικός κίνδυνος.

Πρέπει να αλλάξει η πολιτική – και εάν δεν μπορεί να αλλάξει αυ-
τή, λόγω των προσώπων που την ασκούν, να αλλάξουν τα πρόσω-
πα. Είναι ευθύνη του λαού να πάρει την υπόθεση στα χέρια του. 



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ



Συν, πλην, επί, διά...

του Γιώργου Γερόπουλου

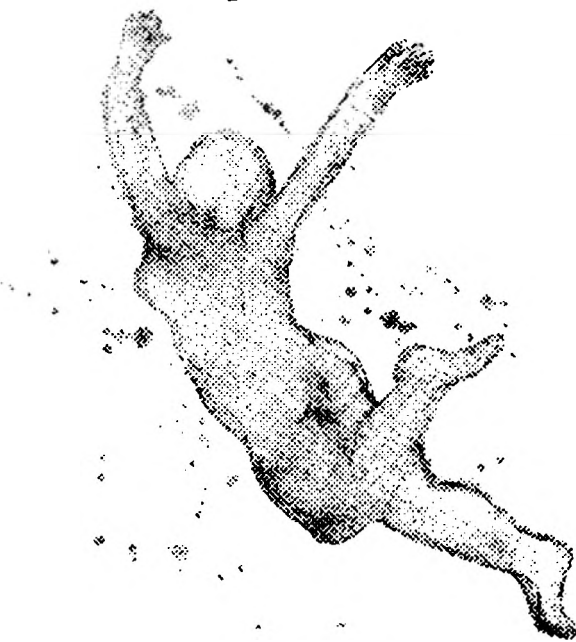
Στην τελική φάση, πριν από το εναρκτήριο λάκτισμα για τις προσυνεδριακές διαδικασίες στον Συνασπισμό, βρίσκονται οι αντίπαλες ομάδες. Προετοιμάζονται και καθορίζουν την τακτική τους, ενώ κεντρικό σημείο των αντιπαραθέσεων έχει αναδειχθεί το ζήτημα των πολιτικών συμμαχιών στο υπερεθνικό διαμόρφωση νέο πολιτικό σκηνικό με αντικείμενο και την κυβερνητική εξουσία.

Το «Αριστερό Ρεύμα», η μόνη αντιπολιτευόμενη τον Ν. Κωνσταντόπουλο συγκροτημένη τάση, προσδιόρισε το περασμένο Σάββατο το πλαίσιο θέσεων βάσει του οποίου θα κινηθεί στην ερχόμενη σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής στις 11 Νοεμβρίου.

Στην εισήγησή του ο Π. Λαφαζάνης, χρησιμοποιώντας αναλυτικά «εργαλεία» και ορολογία που παρέπεμπαν σε άλλες εποχές, ήταν σαφέστατος στην περιγραφή του ρόλου του ΣΥΝ στο πολιτικό γίγνεσθαι, λέγοντας: «Ο ΣΥΝ στο υπό διαμόρφωση νέο σκηνικό πρέπει να δράσει σαν δύναμη κοινωνικής και πολιτικής αντιπολίτευσης, προκειμένου να συσπειρώσει δυνάμεις της ριζοσπαστικής αριστεράς της οικολογίας του φεμινισμού, καθώς και ανένταχτες προσωπικότητες στην κατεύθυνση της ανασυγκρότησης της αντικαπιταλιστικής αριστεράς». Εξάλλου, εξέφρασε την πλήρη αντίθεσή του σε οποιαδήποτε προοπτική κυβερνητικών συνεργασιών με το ΠΑΣΟΚ, αλλά και με ομάδες από το κυβερνών κόμμα. Η θέση αυτή πηγάζει από την αντίληψη ότι όλες οι ομάδες και τα πρόσωπα που αντιπολιτεύονται την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ (ομάδα «4», κίνηση Τσοβόλα) αντιπροσωπεύουν, όπως αναφέρει, τη «σοσιαφιλελεύθερη» εκδοχή ή την επιστροφή στις ρίζες του κινήματος.

Χρησιμοποιώντας ορολογία του παραδοσιακού «κομμουνιστικού κινήματος», ο κ. Λαφαζάνης οροθέτησε ιδεολογικοπολιτικά τον ΣΥΝ από το χώρο της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, την οποία κατηγόρησε για στροφή σε νεοφιλελεύθερα δόγματα, αλλά υποτίμησε τις διεργασίες που συντελούνται στην Ευρωπαϊκή Αριστερά.

Σε διαφορετικό μήκος κύματος κινήθηκε η τοποθέτηση του Γ. Δραγασάκη, ο οποίος εμφανίστηκε ανοικτός στο ζήτημα των πολι-



τικών συμμαχιών τονίζοντας τα προγραμματικά και πολιτικά στοιχεία τους, και όχι την «a priori» αρνητική στάση στις συνεργασίες. Το στέλεχος του ΣΥΝ, που διετέλεσε και μέλος της οικουμενικής κυβέρνησης Ζολώτα, έχει μια δική του οπτική για τα διαδραματιζόμενα στην πολιτική ζωή του τόπου και τις δυνατότητες παρέμβασης του ΣΥΝ.

Εξάλλου, φέρεται μαζί με άλλα στελέχη του «Αριστερού ρεύματος» (Σ. Λεουτσάκος) ότι επιδιώκει μια συνθετική πορεία προς το συνέδριο, καθώς προσδοκά να σχηματιστεί μια ευρύτερη ηγετική ομάδα στον ΣΥΝ, η οποία θα παίζει μελλοντικά στην πολιτική σκακιέρα.

Ο προερχόμενος από το ΑΚΟΑ (κίνηση του Γ. Μπανιά) Ν. Βούτσης, χρησιμοποιώντας φρασεολογία από την ανανεωτική κομμουνιστική αριστερά, επιδιώκει να κερδίσει θέσεις το «Αριστερό Ρεύμα» μέσω της συσπείρωσης προσωπικοτήτων, οι οποίες σήμερα βρίσκονται εκτός ΣΥΝ. Οι προσωπικότητες αυτές μπορούν να συγκροτήσουν μια κίνηση που εν δυνάμει θα επηρεάσει το σώμα του Συνεδρίου. Ενδεικτικό της τακτικής αυτής, η παρουσία του Γ. Μπανιά στην πανελλαδική σύσκεψη του «Ρεύματος».

Τον συνθετικό ρόλο του, τον οποίο ευελπι-

στεί να έχει κατά τη διάρκεια των προσυνεδριακών διαδικασιών, προσπάθησε να αναδείξει ο Φ. Κουβέλης, ο οποίος επιδιώκει να υπερασπιστεί την «αυτονομία» του ΣΥΝ στα πολιτικά δράματα, μια ασαφή πολιτική πρόταση. Στην ιδιότητα της τεύχυνση η ανανεωτική πρωτοβουλία, η οποία στελέχη όπως οι κ. Χατζησωκ και Μαργαρίτης παρακολούθησαν τη σύσκεψη. Η «Ανανεωτική Πρωτοβουλία» ζητήματα προοπτικής της Αριστεράς συμμαχιών συμφωνεί επί της ουσίας με την ομάδα της «Κεντροαριστεράς», ενώ σεγγίζονται με διαφορετική οπτική τις θέσεις στο ΠΑΣΟΚ.

Αποκαλυπτική για τις προθέσεις του η παρέμβαση του ευρωβουλευτή Λ. Αλυσίου, ο οποίος παρά τα θρυλούμενα ξέσπασε ότι δεν ανήκει στο «Αριστερό Ρεύμα» και εξέφρασε την αποψη του για το πολιτικό γίγνεσθαι λέγοντας ότι με διατάξεις δεν κλείνονται τα ζητήματα των συμμαχιών. Παραλλήλως επισήμανε ότι ο ΣΥΝ πρέπει να είναι ανοικτός στο θέμα των πολιτικών συμμαχιών, θέτοντας ως προαπαιτούμενο τις διεργασίες που συντελούνται στην πολιτική ζωή. Τα στελέχη της «Κεντροαριστεράς», τα οποία εκφράζουν την ηγετική ομάδα του ΣΥΝ, βλέπουν το τελευταίο σημείο να κερδίζουν σε απήχηση στην κοινή γνώμη, καθώς ο Ν. Κωνσταντόπουλος κλίνει πλέον υπέρ των θέσεων Πάντως, οι περί τον πρόεδρο του κόμματος επιδιώκουν μια συνθετική πορεία προς το συνέδριο, προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω «τραυματισμοί», ενώ στοχεύουν να δημιουργηθεί ένα τέτοιο πολιτικό πλαίσιο, ώστε όλοι, είτε από τη θέση της πλειοψηφίας είτε από τη θέση της μειοψηφίας, έχουν ρόλο και μερίδιο στον ΣΥΝ και αναμενόμενες πολιτικές εξελίξεις.

VÄINÖ LINNA

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ένα αντιπολεμικό μυθιστόρημα



Ο Άγνωστος στρατιώτης του Βάινο Λίννα γράφτηκε το 1954 και αναφέρεται στον λεγόμενο επεκτατικό πόλεμο ανάμεσα στη Φινλανδία και τη Σοβιετική Ένωση (1941-1944). Θεωρείται το ευαγγέλιο της φινλανδικής λογοτεχνίας κι έχει μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες σ' ολόκληρο τον κόσμο. Ο συγγραφέας πολέμησε ο ίδιος σ' αυτόν τον πόλεμο, νέος είκοσι χρόνων, κι έζησε από κοντά τα γεγονότα που περιγράφει. Η θέση του απέναντι στον πόλεμο είναι κριτική. Με χιούμορ και ρεαλισμό εναντιώνεται σε κάθε προπαγάνδα, σε κάθε εθνικισμό, σε κάθε πατριδοκαπηλεία, συνθέτοντας ένα αντιπολεμικό μυθιστόρημα που ήδη κατατάσσεται ανάμεσα στα κλασσικά του εικοστού αιώνα.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 36 01 551 • FAX: 36 23 553

Ποιοι διακινούν σενάρια

του Τάσου Παππά

Κατά πως λέει το τραγούδι «η ζωή μας κύκλους κάνει», έτσι και τα σενάρια για κυβερνήσεις συνεργα-
έρχονται και φεύγουν και δημιουργούν αναταράξεις στην πολιτική ζωή. Το ζήτημα των συμμαχικών
κυβερνήσεων ετέθη αιφνιδίως από τον δελφίνο του Μ. Έβερτ, Γιώργο Σουφλιά, σε μια συνέντευξή του
στο *Έθνος της Κυριακής*. Ο λαρισαίος πολιτικός δήλωσε πως προτιμά μεν τις αυτοδύναμες κυβερνήσεις
αλλά «εάν αυτό δεν επιτευχθεί και συνεχίζει ο κατήφορος μπορεί να οδηγηθούμε σε κυβέρνηση
συνεργασίας. Τότε είναι προτιμότερο να υπάρξει συνεργασία μεταξύ των μεγάλων κομμάτων της χώρας
παρά συνεργασία πολλών μικρών κομμάτων που θα προκύψουν από πολυτεμαχισμό των πολιτικών
δυνάμεων». Και για να καταστήσει σαφές τι εννοεί συμπλήρωσε: «Φυσικά εννοώ κυβέρνηση
συνεργασίας μεταξύ Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ».

Τη Δευτέρα στα *Νέα* ο αρχηγός της
Πολιτικής Άνοιξης **Αντώνης Σα-
μαράς** προέβλεψε ότι από τις επό-
μενες εκλογές δεν θα προκύψει αυτοδύνα-
μη κυβέρνηση και εμφανίστηκε έτοιμος να
διαθέσει το κόμμα του ως συγκολλητική
ουσία του πολιτικού συστήματος.

Λίγες μέρες νωρίτερα σε συνέντευξή του
στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο*, ο **Κ. Μητσο-
τάκης** προς κακοφανισμόν του Μ. Έβερτ
σημείωνε: «Κανένα κόμμα δεν είναι σε θέ-
ση να βγάλει τη χώρα από την κρίση» και
είχε σαλπίσει προσκλητήριο όλων των
υγιών πολιτικών δυνάμεων. Η βουλευτής
της Ν.Δ., που πρόσκειται στον ελίτιμο πρό-
εδρο της Ν.Δ., **Έλσα Παπαδημητρίου**,
υποστήριζε μετ' επιτάσεως πως σε περι-
πτωση κυβερνήσεων συνεργασίας ο κα-
ταλληλότερος για τη θέση του πρωθυπου-
ργού είναι «ασφαλώς ο Κ. Μητσοτάκης».
Στο αυτό μήκος κύματος κινήθηκε και ο εξ
Αρκαδίας ορμώμενος βουλευτής της Ν.Δ.
Π. Τατούλης.

Την ίδια περίοδο, ο ελίτιμος πρόεδρος
του ΚΚΕ **Χ. Φλωράκης**, σπάζοντας την πο-
λύμηνη σιωπή του, ισχυρίστηκε ότι δια-
καής πόθος του Κ. Μητσοτάκη είναι να
διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο κι
αυτό θα το πετύχει αν έχουμε κατακερμα-
τισμό των κομμάτων, οπότε το κενό που θα
δημιουργηθεί θα κληθεί αυτός να το καλύ-
ψει. Κατά κανόνα ο Χ. Φλωράκης είναι

καλά πληροφορημένος για τις προθέσεις
του Κ. Μητσοτάκη. Πρόκειται για μια σχέ-
ση που απλώνεται σε βάθος χρόνου και
στηρίζεται στην αμοιβαία αναγνώριση. Εί-
ναι γνωστό πως ο Χ. Φλωράκης θεωρεί τον
Κ. Μητσοτάκη ως τον λιγότερο αντικομ-
μουνιστή εκπρόσωπο του αστικού πολιτι-
κού κόσμου. Αυτή η εκτίμηση του παλαιμά-
χου κομμουνιστή ηγέτη έπαιξε σημαντικό
ρόλο στη σύμπληξη του μετώπου Ν.Δ.-ΣΥΝ
το 1989.

Το αυθόρμητο ερώτημα είναι ποιοι διακι-
νούν τέτοιου τύπου σενάρια. Οι απαντή-
σεις είναι πολλές.

- Πρόκειται γι' αυτούς που διαπιστώ-
νουν την αδυναμία των κομμάτων τους να
παιξουν αυτόνομο ρόλο στα πολιτικά
πράγματα (βλέπε Α. Σαμαράς). Προσδο-
κούν κατά συνέπεια να εκμεταλλευτούν τις
περιστάσεις και να ρυθμίσουν τις εξελίξεις
με απώτερο στόχο τη δυναμική εμπλοκή
τους στα γρανάζια της εξουσίας.

- Πρόκειται για κείνους (βλέπε Μητσο-
τάκης) που έχουν απωλέσει την πρωτοβου-
λία των κινήσεων και ελπίζουν να επανέλ-
θουν στην πρώτη γραμμή της επικαιρότη-
τας μέσω μιας γενικότερης αναταραχής
που θα αποκλείει μονόχρωμες κυβερνητι-
κές λύσεις. Στο μέτρο των δυνάμεών τους
υπονομεύουν την προοπτική αυτοδυνα-
μίας της Ν.Δ. με το να ακυρώνουν στην
πράξη τις ενωτικές εκκλήσεις της ηγεσίας

της Ν.Δ. και να αμφισβητούν τη διευ-
κή επάρκεια του αρχηγού του κόμ-
(προσπάθεια σχετικά εύκολη αν κρίν-
από την ποιότητα του λόγου του
Έβερτ).

- Πρόκειται γι' αυτούς (στελέχη
ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ) που ύστερο
σοβαρή ανάλυση όλων των δεδο-
έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι
μια προγραμματική συμφωνία των
μεων που αναφέρονται στις αρχές το-
μοκρατικού σοσιαλισμού μπορεί να β-
την κοινωνία από την κρίση και να σ-
λει στην ιδεολογική ανοικοδόμηση
Αριστεράς.

- Πρόκειται για κείνους (βλέπε
Σουφλιάς και άλλοι στη Ν.Δ.) που
ρούν ότι η ικανοποίηση των προσω-
φιλοδοξιών τους περνάει μέσα από τ-
τα του Έβερτ και την αδυναμία
ΠΑΣΟΚ να σχηματίσει αυτοδύναμη
βέρνηση. Προσπαθούν να φιλοτεχνή-
την εικόνα του διαλλακτικού, του συν-
τικού, του πολιτικού που εν πάση περ-
σει προσφέρεται για όλες τις δυνατές
σεις!

- Τέλος, πρόκειται για τα οικονο-
εκδοτικά συμφέροντα που επιθυμούν
ελάχιστα σταθερή κοινοβουλευτική
σταση με πολλούς συνομιλητές, με αλ-
εξουδετερωνόμενα κέντρα αποφά-
έτσι ώστε και οι «δουλειές τους» να

Σε έναν πληθυσμό που έχει απηυδήσει από τις δολιχοδρομίες των πολιτικών, την ηθική απαξίωση της πολιτικής δραστηριότητας, τις καντρίλιες των παραθεσμικών κέντρων και κυρίως από τις υπόγειες συναλλαγές και δοσοληψίες μεταξύ οικονομικών και πολιτικών κέντρων είναι εύκολο να καρπίσουν ιδέες συνεργασίας.

...ν απρόσκοπτα και οι πολιτικοί
...αι χειραγωγήσιμοι.
...λή της Εκάλης και ο κεντρικός μηχανή-
...του Μ. Έβερτ για διαφορετικούς
...επιχείρησαν να διασκεδάσουν τις
...σεις. Πανικόβλητος ο κυβερνητι-
...πρόσωπος έσπευσε να χαρακτηρί-
...σενάρια «όνειρα θερινής νυκτός»,
...αρχηγός της αξιωματικής αντιπολί-
...κατηγόρησε για ηττοπάθεια τα στε-
...ου που έκαναν λόγο για κυβερνήσεις
...γασίας. Αναμενόμενη ήταν η αντί-
...τους. Τα πρόσωπα που απαρτίζουν
...νό κύκλο εξουσίας στο ΠΑΣΟΚ δεν
...κανένα λόγο να χαίρονται με την κυ-
...ρία των σεναρίων, γιατί γνωρίζουν
...αλά ότι τυχόν ευδωσή τους θα τους
...σει στο περιθώριο της πολιτικής ζω-
...και η νέα εξουσία θα αξιοποιήσει
...ικούς της ανθρώπους. Από την άλλη
...ο Μ. Έβερτ αποκρούει κάθε ενδε-
...συνεργασιών, γιατί έτσι κλείνει ο
...ς για την ανάρρησή του στην εξου-
...αι οι δύο πόλοι αγωνίζονται να στα-
...ουν τις συζητήσεις εν τη γενέσει
...πειδή φοβούνται τον εθισμό της κοι-
...ώμης. Μιας κοινής γνώμης που σή-
...τερισσότερο από κάθε άλλη φορά εί-
...άλωτη σ' αυτές τις πλαγιοκοπήσεις
...ας της προφανούς αποτυχίας των μο-
...ματικών εκδοχών να διαχειριστούν
...λώς τα δημόσια πράγματα.
...ενάρια όμως δεν κυκλοφορούν στο
...Υπάρχει και η πολιτική βάση (αφού
...οντες απ' όλο το πολιτικό φάσμα
...έχουν) και το κυριότερο υπάρχει
...κοινωνική βάση (διευρύνεται διαρ-
...κύκλος των ανθρώπων που απομα-
...νται από την τρέχουσα πολιτική). Σε
...πληθυσμό που έχει απηυδήσει από τις
...δρομίες των πολιτικών, την ηθική
...ωση της πολιτικής δραστηριότητας,
...ντρίλιες των παραθεσμικών κέντρων
...υρίως από τις υπόγειες συναλλαγές

και δοσοληψίες μεταξύ οικονομικών και πολιτικών κέντρων είναι εύκολο να καρπίσουν ιδέες συνεργασίας.

Από την ώρα, λοιπόν, που συντρέ-
χουν οι πολιτικές και κοινωνικές
προϋποθέσεις, ζητούμενοι είναι οι συν-
δυασμοί που μπορούν να γίνουν. Το λογι-
κότερο συμμαχικό σχήμα από πάσης από-
ψεως είναι αυτό ανάμεσα στη Ν.Δ. και το
ΠΑΣΟΚ. Οι διαφορές τους είναι αμελητέ-
ες σε όλα τα επίπεδα. Την ίδια οικονομική
φιλοσοφία ενστερνίζονται, την ίδια πρα-
κτική ακολουθούν όταν βρίσκονται στην
κυβέρνηση, περίπου στα ίδια κοινωνικά
στρώματα αναφέρονται. Επιπροσθέτως,
και τα δύο κόμματα δεν αμφισβητούν τις
διεθνείς σχέσεις της χώρας (ΝΑΤΟ, Κοι-
νότητα, ΔΕΕ). Μερικές φορές, μάλιστα,
συμπίπτουν στο σπil και το ύφος. Έτσι,
όμως, όπως είναι σήμερα τα πράγματα, η
σύγκλιση των δύο χωρών φαντάζει απίθα-
νη εξαιτίας της κυριαρχίας στο εσωτερικό
τους λογικών ρεβανσισμού, αλλά και ιδεο-
λογημάτων. Υπάρχει μια μερίδα στελεχών
του ΠΑΣΟΚ που εξακολουθεί να θεωρεί
τη συνεργασία με τη Ν.Δ. έγκλημα πρώτου
βαθμού. Ανακαλύπτει διαχωριστικά τείχη
εκεί όπου δεν υπάρχουν και αυτοπαραμυ-
θιάζεται με φαντασιώσεις εναλλακτικής
στρατηγικής. Στην καλύτερη περίπτωση

έχουμε να κάνουμε με στρουθοκαμηλισμό,
αφού και μόνο μια απλή σύγκριση των πο-
λιτικών που εφαρμόζει τώρα το ΠΑΣΟΚ
με αυτές που προώθησε η Ν.Δ. όταν ήταν
στην κυβέρνηση δείχνει την κοινή αφετη-
ρία τους. Αυτές οι δυνάμεις συνεπικουρού-
μενες από τους επιβήτορες της εξουσίας
(δεν θέλουν να μοιραστούν με κανέναν τα
αγαθά) τορπιλίζουν κάθε προσπάθεια συ-
νεννόησης.

Αν αυτή η περίπτωση αποκλειστεί, τότε
μένουν ανοιχτά τα ενδεχόμενα συνεργα-
σιών (Ν.Δ.-ΠΟΛ.ΑΝ.) και (ΠΑΣΟΚ-
ΣΥΝ). Το πρώτο «κολλάει» στο βεβαρημέ-
νο παρελθόν του Α. Σαμαρά, ενώ το δεύτε-
ρο έχει σχεδόν απαξιωθεί, αφού διάφοροι
καλοθελητές και από τα δύο κόμματα
έχουν φροντίσει να το εκχυδαίσουν, είτε
ανασύροντάς το με ήκιστα κομψό τρόπο σε
«κακές» στιγμές είτε δίνοντάς του έναν ευ-
καιριακό εκλογικίστικο χαρακτήρα.

Κοντολογίς, ας αφήσουμε τη ζωή, που συ-
χνά αποδεικνύεται πλουσιότερη και από
την πιο αχαλίνωτη φαντασία, να αποφασί-
σει.



Νίκες στα χαρτιά

του Δημήτρη Ζώνιου

Το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στα πρόθυρα... της διάσπασης, γνωματεύουν πολιτικοί αναλυτές. Η φθορά του στην κυβέρνηση αλλά και οι συγκρούσεις στο εσωτερικό του το φέρουν δεύτερο κόμμα, αποφαίνονται οι τελευταίες σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης. Ακόμη και κορυφαία στελέχη του που έχουν την ελάχιστη επαφή με τη βάση, διαπιστώνουν: «Δεν πάμε καλά». Και όμως, η συνδικαλιστική του έκφραση, η ΠΑΣΚΕ, εμφανίζεται ενισχυμένη –και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό σε ορισμένους εργασιακούς χώρους– σχεδόν σε όλες τις αρχαιρεσίες των πρωτοβάθμιων και των δευτεροβάθμιων συνδικαλιστικών οργανώσεων που διεξάγονται το τελευταίο τρίμηνο. Τι συμβαίνει; Μήπως οι εργαζόμενοι έπαψαν να ανήκουν στο ίδιο εκλογικό σώμα που αναδεικνύει και τη σύνθεση του Κοινοβουλίου; Η εργατοϋπαλληλική τάξη επιβραβεύει την ανοχή της συνδικαλιστικής παράταξης στις αντεργατικές επιλογές της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ ή «λειτούργησαν» οι μηχανισμοί των συνδικάτων;

Πολλά ειπώθηκαν και γράφτηκαν τις τελευταίες ημέρες για την αύξηση των δυνάμεων της ΠΑΣΚΕ στους συνδικαλιστικούς φορείς.

Αρκετοί ήταν αυτοί που επιστράτευαν τα εκλογικά αποτελέσματα για να διαψεύσουν τις δημοσκοπήσεις, που μιλούν για πτωτική τάση του ΠΑΣΟΚ. Εντέχνως απέκρυψαν ότι η άνοδος της φιλοκυβερνητικής συνδικαλιστικής παράταξης στα συνδικάτα ήταν δεδομένη, στον ίδιο βαθμό που, τουλάχιστον έως τώρα, θεωρούνταν σίγουρη η συνεχής εναλλαγή του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας στην κυβέρνηση. Η έκβαση των εκλογικών διαδικασιών ήταν προδιαγεγραμμένη, αφού η ΠΑΣΚΕ ως επικρατούσα παράταξη στο συνδικαλιστικό κίνημα ελέγχει και τους μηχανισμούς εξουσίας του.

Οι «επιτυχίες» που εμφάνισε ήταν καθαρά λογιστικού τύπου και δεν απεικονίζουν την πραγματική της δύναμη στο χώρο των εργατοϋπαλλήλων. Για να καταμετρηθεί αντικειμενικά η ισχύς οποιασδήποτε συνδικαλιστικής παράταξης στην εκλογική βάση,

πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένα σημαντικά στοιχεία. Αρχάς, απαιτείται, να γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό των σάντων, ανά επαγγελματικό χώρο, που έλαβαν μέρος στις σφατες και στις προηγούμενες αρχαιρεσίες. Στη συνέχεια, πει να εξετάσουμε ποιες ήταν οι πολιτικές συγκυρίες την εποχή που εξελέγησαν οι αντιπρόσωποι-ψηφοφόροι των πρωτοβάθμιων σωματείων και κατόπιν να εντοπίσουμε τον αριθμό των εργαζομένων που αποστασιοποιήθηκαν ή εντάχθηκαν στο ίδιο εκλογικό διάστημα στις συγκεκριμένες συνδικαλιστικές οργανώσεις. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί βεβαίως και η γνώση των διαδικασιών, βάσει των οποίων οι αντιπρόσωποι απέκτησαν το δικαίωμα της ψήφου.

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΙΣ

Ωστόσο ο παρασκηνιακός χαρακτήρας αυτών των διεργασιών και των μεθοδεύσεων καθιστά απαγορευτική κάθε δημοσιοποίηση τους.

Ακόμη και οι μεμονωμένες ταγγελίες που αφορούν κατά κανόνα τους συνδικαλιστές, για μια έκτακτη νοθεία, βροντάνε στα αυτιά των συνδικατών.

Σε ό,τι αφορά τον αριθμό των ψηφιστών στις εκλογές που διεξήχθησαν πρόσφατα, ή σαφώς μικρότερο από εκείνον που αποτελεί μέρος στις προηγούμενες, οι οποίες έγιναν πριν από



τρία χρόνια. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται τόσο από την αύξηση της ανεργίας όσο και από την αποχώρηση αρκετών εργαζομένων από τα σωματεία. Και για τις δύο εξελίξεις το μέγιστο βάρος πολιτικής ευθύνης φέρει αναμφισβήτητα η ΠΑΣΚΕ, η οποία κρατά τα τελευταία χρόνια τα ηνία της εξουσίας στα περισσότερα συνδικάτα.

Όσο για τους αντιπροσώπους της στις δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, η εκλογή τους από τα πρωτοβάθμια σωματεία άρχισε από το 1992 επί κυβερνήσεως Νέας Δημοκρατίας. Και το ερώτημα που ανακύπτει στο σημείο αυτό, είναι γιατί ο

νος-ψηφοφόρος δεν μεταπηδά έστω σήμερα –δεδομέ-
δυσφορίας του απέναντι στις αντεργατικές επιλογές της
ήσης– σε άλλη συνδικαλιστική παράταξη;

Η ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΕΣ

α συμβεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει να «σπάσει» τους συνδε-
κρίκους με την παράταξή του και το κόμμα που αυτή εκ-
. Το εγχείρημα αυτό θα στερούσε, όμως, τα ωφέλη και
υσίες της παράταξής του, που απορρέουν από το κόμμα.
άτως, θα έχανε την δυνατότητα πρόσβασής του στον κύ-
ρουσφετιού και των υποσχέσεων· θα βρισκόταν αντιμε-
με τους κινδύνους επιδείνωσης της επαγγελματικής θέ-
και της προσωπικής απομόνωσης· θα γινόταν πιο ευά-
πτις πιέσεις συνδικαλιστών αλλά κι εργοδοτών.

ερεύνουσας σημασίας παράγοντες που καθορίζουν την
του εργαζόμενου είναι οι συναισθηματικοί και οι συντε-
ί. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει η παραδοσιακή ιδεολο-
ποθέτηση και στη δεύτερη, η εκλογή κάθε φορά της συν-
σικής παράταξης που πρόσκειται στην εκάστοτε κυβέρ-
με στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του κλάδου
τωση τελωνειακών).

ευτεροβάθμιο επίπεδο (εργατικά κέντρα και ομοσπον-
το ενδεχόμενο μετατόπισης συνδικαλιστών από μια πα-
η σε άλλη είναι σχεδόν σπάνιο, γιατί η πλειοψηφία τους
ει υψηλές θέσεις σε κόμματα. Από τα παραπάνω συνάγε-
συμπέρασμα ότι τα περιθώρια πολιτικής σύγκρουσης του
ιαλιστή είναι από περιορισμένα έως ανύπαρκτα.

Εργατικό Κέντρο Αθήνας η ΠΑΣΚΕ ανέβασε την δύναμή
ο 40,5%, από 37,6% που είχε το 1992. Ορισμένοι συνδικα-
υποστήριξαν ότι παραβιάστηκε με επαγγελματική δια-
ότητα –και την ανοχή της ΔΑΚΕ– το καταστατικό του
κάτου. «Ψήφισαν –είπαν– ακόμη κι εργαζόμενοι που δεν
αν μέλη σωματείων». Έφεραν ως παραδείγματα τους ερ-
κούς χώρους ΟΠΑΠ, Ιππόδρομο και τα σούπερ-μάρκετ
ερόπουλου και του Σκλαβενίτη.

πλέον, αποκάλυψαν ότι και οι τρεις αντιπρόσωποι που
ε το σωματείο φορτοεκφορτωτών «Άγιος Γεράσιμος» στη
ροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση ψήφισαν ΠΑΣΚΕ. Το
ργο έγκειται, όπως πρόσθεσαν, στο ότι «το σωματείο αυτό
είται από φασίστες και είναι το μόνο που δεν έχει περάσει
σε δημοκρατικά χέρια».

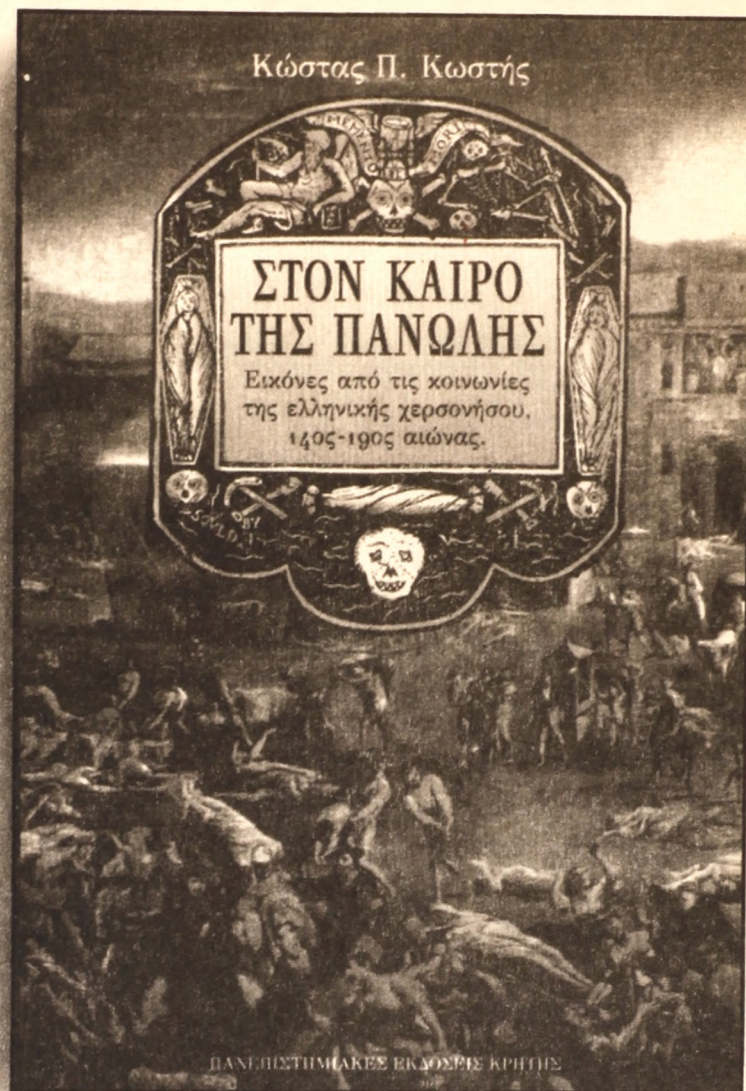
ίφθαλμες περιπτώσεις ενεργοποίησης των μηχανισμών
η διαμόρφωση των εκλογικών αποτελεσμάτων, αποτελούν
ματείο εργαζομένων στα ναυπηγεία Ελευσίνας και το ερ-
ό κέντρο Κυκλάδων. Και στους δύο χώρους η ΠΑΣΚΕ ση-
σε άνοδο, παρ' ότι τα στελέχη της σε κρίσιμες αποφάσεις
θηκαν να έλθουν σε ανοιχτή μετωπική ρήξη με την κυβέρ-
. Στα μεν ναυπηγεία Ελευσίνας συμπορεύτηκαν με την
κισή της για εκκαθάριση εν λειτουργία του, στα δε ναυπη-
Σύρου αποδέχθηκαν την ιδιωτικοποίηση τους με τους γνω-
ς επαχθείς όρους που προέβλεπε η συμφωνία της κυβέρνη-

λό θα ήταν λοιπόν, τα στελέχη της φιλοκυβερνητικής πα-
ξης να σταματήσουν να επαίρονται για τις δήθεν νίκες τους
να φροντίσουν για τη συνέπεια των λόγων και των πράξεων
αν θέλουν πράγματι, να αυξήσουν τις δυνάμεις τους και
αποβλέπουν μόνο στο «να ανεβάσουν τις μετοχές τους» μέ-
το ΠΑΣΟΚ.



Κ. Π. ΚΩΣΤΗΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΗΣ



Η ΠΑΝΩΛΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΠΙΔΗΜΙΚΗ ΑΣΘΕΝΕΙΑ που
άφησε τα βαθύτερα τραύματα στη συλλογική συνείδηση
των ευρωπαϊκών πληθυσμών, από την εποχή της επιδη-
μίας της «μαύρης πανούκλας» στον 14ο αιώνα. Η αδυνα-
μία κατανόησης του πολύπλοκου μηχανισμού μετάδο-
σής της, του οποίου βασικός κρίκος είναι τα έντομα και
οι αρουραίοι, αύξανε τον τρόμο που προκαλούσε κάθε
νέα εμφάνισή της και, καμιά φορά, πέρα από τις διαστά-
σεις που δικαιολογούσε ο πραγματικός αριθμός των θυ-
μάτων. Δεν μπορούμε όμως να κατανοήσουμε την πανώ-
λη παρά μόνο αν λάβουμε υπ' όψιν μας τις κοσμοθεω-
ρίες και τις νοοτροπίες των ανθρώπων των περασμένων
αιώνων. Οι σημερινές επιστημονικές γνώσεις δεν δικαιο-
λογούν τη συγκαταβατική αντιμετώπιση της αγωνίας
των παλαιών, ούτε το συναίσθημα ασφάλειας απέναντι
στην ασθένεια· αυτό επιβεβαιώνεται από την πρόσφατη
επανεμφάνιση της πανώλης στην Ινδία, όσο και από τις
λεγόμενες «μάστιγες του αιώνα», απέναντι στις οποίες
είμαστε το ίδιο ανυπεράσπιστοι όπως οι πρόγονοί μας
μπροστά στην πανώλη.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5, Τ.Κ. 106 81 Τηλ. 3818372, Fax: 3301583

Ποιος δεν θα είναι ο διάδοχος του Α. Παπανδρέου

του Μανώλη Βασιλάκη

Γλῶτταν δ' επιορκήσασαν ιδία τῆς φρενός (η γλώσσα του επιορκεί χωριστά από τον νου), λέγει ο Αριστοφάνης· πολλάκις δε ομιλεί και εντελώς μόνη της, θα λέγαμε εμείς.

Το Βήμα έθεσε ένα ερώτημα «Ποιος θα είναι ο διάδοχος του κ. Α. Παπανδρέου» (στην πρωθυπουργία) και απήντησε ότι αυτός θα είναι ο κ. Μ. Έβερετ.

Εμείς θα θέσουμε τώρα το ερώτημα:

«Ποιος δεν θα είναι ο διάδοχος του Α. Παπανδρέου στην πρωθυπουργία;».

Απάντησις: ο Μ. Έβερετ!

Το ποιος θα είναι είναι ζήτημα άλλης αναλύσεως που θα παρουσιάσουμε εν ευθέτω χρόνω. Εξ αρχής όμως μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι όση αξιοπιστία είχαν τα εβερτοψυχαστικά σενάρια περί... Θρακικού και ΝΑΤΟ, άλλη τόσην έχουν και τα ψυχαστικά για τον «μέλλοντα πρωθυπουργό». Όσον αφορά την εβερτοψική αφέλεια και απερισκεψία δεν είχαμε χρείαν προσθέτων αποδείξεων, παραμένει όμως αναπάντητη η απορία γιατί το Βήμα προέβαλε και μάλιστα κατ' αυτόν τον τρόπον ένα σενάριο τόσο βλακώδες που δεν πείθει ούτε παιδιά άνω των 15 ετών. Όμως δεν είναι αυτό το θέμα μας. Εξ άλλου, αναπτύσσονται αυτόν τον καιρό διάφορα πολιτικά σενάρια, επικρατεί μία κινητικότης κυρίως στα δύο μεγάλα κόμ-



ματα και αναμένονται σοβαρές εξελίξεις.

Σε όλα τα σοβαρά και ως εκ τούτου πιθανά σενάρια, ποία η θέσις (και το μέλλον) τού κ. Έβερετ. Είναι γεγονός ότι και στην περίπτωση του ισχύει η αρχή, ότι έφθασε στην level of inadequacy (βαθμίδα της ανεπαρκείας) του. Και εκεί θα παρέμενε -εάν επρόκειτο λ.χ. όχι για πολιτικό κόμμα αλλά για γραφειοκρατικό μηχανισμό-, διότι όντως στελέχη που φθάνουν στην βαθμίδα ανεπαρκείας τους παραμένουν στις θέσεις τους όταν κανείς δεν τους επιλέγει για

προαγωγή ούτε κάνει τον κόπο να απομακρύνει, λόγω της αρχής της νείας. Αυτό βεβαίως συμβαίνει σε οργανισμό που είναι ανίκανος να βρει, να διορθωθεί. Με άλλα λόγια: **να φθάνει έως την θέσιν εκείνη την οποίαν αποδεικνύεται ανίκανος.** Όμως εδώ δεν πρόκειται για τέτοιον χανισμό. Γι' αυτό και αναμένονται γδαίες εξελίξεις στον χώρο της Ν.Δ. τομάτως λοιπόν, εφ' όσον απαντήσουμε νητικά στο ερώτημα, ότι δηλαδή ο

Έβερετ δεν θα είναι διάδοχος

Παπανδρέου, ισχυρισμό, οποιον φυσικά θα τεκμηριώμε αμέσως, τίθεται το ερώτημα: **ποιος θα είναι ο διάδοχος Έβερετ!**

Αυτές τις ημέρες άρχισε μία πωσιακή δελφινομαχία, πωσιακή κατά τούτο

νεείς δεν επιτίθεται

κ. Έβερετ, τον

ούν, και ωσάν

ναι δεδομένη η

της αρχηγικής

ρας του, διεκδικούν την

κλα του, επιτιθέμενοι προς αλλήλου

κατά τα διαλείμματα επιτίθενται

στην κυβέρνηση. Αλλ' ας τεκμηριώ-

τον ισχυρισμό που προβάλαμε. Λοι-

κ. Έβερετ -εκτός εάν συμβεί κάποιο

ρικό ατύχημα- δεν πρόκειται να γίνει

θυπουργός για χίλιους και έναν λόγους

κυριώτεροι των οποίων είναι οι εξής:

Κατ' αρχήν, ο Αρχηγός είπε, χωρίς

νειδητοποιεί ως συνήθως τι λέει, μία

λη αλήθεια στην συνέντευξή του

στον κ. Ψυχάρη: «Κανένας δεν μπο-

κρύψει τον εαυτόν του». Ο πρώτος

Καθένας φθάνει έως την δέσιν εκείνην εις την οποίαν αποδεικνύεται ανίκανος

είναι ο εαυτός του. Διότι επί δύο κανείς δεν τον μεταχειρίστηκε, δεν τον εχτύπησε στην αχίλλειο του, στην ανεπάρκειά του. Δεν έχει ρήσις αυτού του τρομερού όπλου, το αναμφιβόλως θα χρησιμοποιηθεί ην εκλογική μάχη. Δεν θα τον χτυπήσει πολιτικούς όρους (ως καραμανλικοφιλελεύθερο ή οτιδήποτε άλλο), αλλολεκτικά: ολίγος, little. Και το όπλο είναι φοβερό γιατί κανείς, και αν θέλει, δεν μπορεί να τον υπερασπίσει. Για τέτοια εικόνα εφ' όσον σχηματίζεται και αναπαράγεται συνεχώς πλέον, αδύνατον να αντιστραφεί παρά μόλις άθλους. Αλλά αυτό είναι επίσης τον λόγω των μειωμένων ικανοτήτων. Και οι σπασμωδικές ενέργειές ταλπίζουν σε αυτές τις απίθανες γκάπες το **Θρακικό**, που τον γελοιοποιεί περισσότερο. Εξ άλλου, το έλλειμμα κενό (κυβέρνησης και αντιπολίτευσης) είναι διαπιστωμένο. Το ερώτημα είναι ποιο είναι το μεγαλύτερο κενό. Και η κυβέρνηση κάνει τις ολιγώτερες δυνατοτήσεις, ενώ αυτός κινείται περισσότερο στην προσπάθειά του να αποδείξει άρχει και έτσι το κενό του φαίνεται περισσότερο. Όταν τα πράγματα δεν είναι κακή κάνει συνεχώς σφάλματα κρίσεως παροιμιώδεις γκάφες. Ενώ όσο θα και θα διαπράττει περισσότερα λάττα τα οποία θα πολλαπλασιάζονται εκθετικόν τρόπον. Αλλά το θέμα Μ.Εβερετ, του εαυτού του και της ειλικρίνειας πραγματικότητας το έχουμε μάλλον λήσει: μόνον οι μαργαρίτες του είναι ανήμποροι.

ΩΣ ΕΠΙΤΙΜΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ

Άλλοι σοβαρότατοι λόγοι είναι οι Πώς θα γίνει πρωθυπουργός ο κ. α; Ένας τρόπος είναι λ.χ. να αποφασίσει το ΠΑΣΟΚ να αυτοκτονήσει, γεγονός αιρετικά απίθανο. Ένας άλλος είναι λάξει αρχηγό. Μα όλοι οι σοβαροί ήφιοι απ' αυτόν τον χώρο είναι καλύτεροι κ. Έβερετ και περισσότερο αποτί από τον κόσμο (τον ξεπερνούν σε εικόνητα κατά 10 τουλάχιστον μονάδες). Κάποιες πιθανότητες υπάρχουν αν άσισαν να επιλέξουν τον κ. **Τσοχα-νυλο** που είναι εφάμιλλός του. Εξ άλλου ποιος και αν ήταν σ' αυτήν την υποή περίπτωση ο αντίπαλός του, θα έχει λεονένκτημα του μη δοκιμασθέντος, νέκτημα που ο ίδιος ο κ. Έβερετ κατάνα απολέσει χωρίς καν να δοκιμα-Αλλά πάντοτε παραμένει στα χέρια

της κυβέρνησης και το όπλο του εκλογικού νόμου. Μην λησμονούμε ότι η Ν.Δ. πήρε το 1990 ποσοστό 47% και μετά βίας εσχημάτισε κυβέρνηση. Σήμερα λοιπόν ο κ. Έβερετ πανηγύρισε γιατί κάποια δημοσκοπήση έδειξε πρόθεση ψήφου προς την Ν.Δ. 28%, παραλείποντας να προβληματισθεί για το γεγονός ότι μόνο 14% (οι μισοί δηλαδή) απ' αυτούς εδήλωσαν ικανοποιημένοι από την αντιπολιτευτική πολιτική και 11% από τον Αρχηγό!

Αλλά πώς θα επιτύχει αυτό το σημαντικό ποσοστό άνω του 46% που θα χρειασθεί; Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι το πολύ θα συγκεντρώσει το μισό. Το γενικό πολιτικό κλίμα το επιβεβαιώνει. Ο εμφύλιος σπαραγμός και οι δελφίνομαχίες αυτό αποδεικνύουν. Είναι δυνατόν να αυξηθεί η δύναμη του κόμματός του με αυτή την περιχαρακωσή του, με την όπισθεν ολοταχώς προς τις αρχές του παλαιού καραμανλισμού και της ΕΡΕ, τον εναγκαλισμό των φιλομοναρχικών, με την αποπομπή των κεντρώων, με τον εμφύλιο πόλεμο και το μίσος μεταξύ εβερτικών - μητσοτακικών; Είναι δυνατόν, όταν δεν κερδίζει δύο χρόνια μετά ούτε τους πρώην ψηφοφόρους της Ν.Δ., να πιστεύει κανείς ότι θα μπορέσει ποτέ να κερδίσει εκλογές; Με αυτή την πολιτική όχι μόνο θα μειωθεί περισσότερο η δύναμη της Ν.Δ., αλλά **θα καταστεί ανίκανη να συμμετάσχει ακόμη και σε σενάρια συμμαχιών**. Και πάντοτε υπάρχει ο κ. Μητσοτάκης ο οποίος δεν μίλησε ακόμη, αλλά φροντίζει να κάνει αισθητή την βαρεία παρουσία του. Η αγωνία του παρ' ολίγον πρωθυπουργού κ. Έβερετ επικεντρώνεται αυτήν την στιγμή στην συνέντευξη Μητσοτάκη στους ανταποκριτές Ξένου Τύπου στις 2 Νοεμβρίου, στις αποκαλύψεις για το Σκοπιανό και τον ρόλο του ιδίου όσο και του Κ. Καραμανλή, αλλά τον περιμένει και ένα πολύ δύσκολο διήμερο κατά την Εθνική Συνδιάσκεψη της Ν.Δ. 19-20 Νοεμβρίου. Παραλλήλως, παρακολουθεί τους δελφίνους ανίκανους να αντιδράσει.

ΟΧΙ ΕΚ ΘΡΑΚΗΣ, ΑΛΛ' ΑΒΔΗΡΙΤΗΣ

Όσο λοιπόν αυξάνεται η πίεσις, τόσο ο κ. Έβερετ θα κάνει απονενονημένες κινήσεις όπως αυτήν της πρόσκλησης προς τον πνευματικό κόσμο και θα γελοιοποιείται περισσότερο. Το... **Θρακικό** απέδειξε ότι είναι ικανός για όλα, ότι μπορεί -μια που μιλούμε για την Θράκη- ο **αβδηριτισμός** του να αποτελέσει μείζονα εθνικό κίνδυνο. Εκ του μη όντος εδημιούργησε την εβερτική απειλή εις βάρος της Θράκης. Εξ άλλου, η ανευθυνότης του να εκθέσει ακόμη και τον πληροφοριοδότη του, κάτι που δεν θα έκανε ούτε διοικητής αστυνομικού τμήματος ή οποιοσδήποτε ρουφιάνος που σέβεται το... λειτούργημά του, έχει αφήσει τους πάντες άφωνους. Η χονδροκομμένη σκηνοθεσία, η επίκλησις και εμπλοκή **πα-ρανατοϊκών κύκλων** από **παρاناοϊκούς** εβερτικούς κύκλους και η εν συνεχεία λαϊκιστική προβολή από το **Βήμα** νατοϊκών σεναρίων δείχνουν το μέτρο της σοβαρότητος του αυριανού πρωθυπουργού και των προστατών του. Μόνο οπαδοί της παλαιοκομμουνιστικής αριστεράς και εθνικόφρονες δεξιοί παλαιού επίσης τύπου θεωρούν σοβαρά αυτά τα σενάρια. Άλλωστε είναι πλέον φανερό ότι τον εγκαταλείπουν στην τύχη του οι σπόνσορές του και οι υψηλοί προστάτες του. Απόδειξις η επίθεση της εφημερίδας **Τα Νέα** εναντίον του στις 20/10, η οποία εκφράζει και την διάσταση απόψεων και την κρίση που υπάρχει στις σχέσεις των δύο εφημερίδων του Συγκροτήματος.

Αν όμως είπε μιαν αλήθεια ο κ. Έβερετ, είπε και μιαν άλλη μεγάλη αλήθεια (πρωτοφανές!) ο **Α. Παπανδρέου**, ο οποίος επετέθη κατά του κ. Ψυχάρη και του **Βήματος** στις 18/10, αλλά και εναντίον του «**διευθυντηρίου των Βρυξελλών**», το οποίο δεν θέλει την κυβέρνησή του. Επίθεση που επανέλαβε ξανά στις 25/10 τονίζοντας ότι κύκλοι των Βρυξελλών προωθούν συμμαχική κυβέρνηση στην Ελλάδα! Και έτσι φαίνεται να είναι. Οι Βρυξέλλες τρέμουν στην ιδέα ότι θα διαχειρισθεί τα χρήματα του λεγομένου πακέτου Ντελόρ ο ευρωΣεσημασμένος. Διόλου παράξενο λοιπόν ότι μελετώνται σενάρια **συμμαχικών κυβερνήσεων**, διόλου άτοπες οι παρεμβάσεις **Σουφλιά, Λιάπη** κ.ά., ενώ ως σοβαρότερη όλων θα πρέπει να αξιολογηθεί η παρέμβαση του **Χ. Φλωράκη**. Είτε όμως το ένα σενάριο εφαρμοσθεί είτε το άλλο, σε κάθε περίπτωση, μας τελειώνει ο Αρχηγός. Κρίμα, να μείνουν λευκοί οι τόμοι με τα νέα μαργαριτάρια του.



Ομιλία του Μ. Έβερτ προς τον πνευματικό κόσμο!

υπό Εμμανουήλ Απρόβλεπτου

Μετά την δημοσίευση των δύο άρθρων μας στο *Αντί* (τ. 584, 585) για την *Απαίδευτη Ηγεσία* ή **Μ.Μ.Έβερτ**, ο Αρχηγός προσέλαβε καθηγήτη και του παραδίδει καθημερινώς μαθήματα ελληνικής! Αφού λοιπόν θεώρησε ότι έμαθε αρκετά σε τόσο μικρό διάστημα, και αφού απέτυχαν οι άλλες προσπάθειες μέσω *Βήματος*, *Αντέννα* κ.λπ. να αποκαταστήσουν την εικόνα του, κάλεσε την πνευματική ηγεσία του τόπου να της *πει μια λέξη φωτισμένη*. Είναι απίστευτο κι όμως αληθινό. Ο Αρχηγός έστειλε πρόσκληση στον πνευματικό κόσμο της χώρας και τον καλεί στο ξενοδοχείο Intercontinental, την ερχόμενη Δευτέρα: «*Του δείπνου θα προηγηθεί ομιλία του κ. Μιλτιάδη Έβερτ προς τον πνευματικό κόσμο της χώρας*»!

Εκεί θα εκθέσει όλον τον πνευματικό του κόσμο ενώπιον του “πνευματικού κόσμου”. Όλα τα *βυθοκορήματά* του... Είμαστε περίεργοι να δούμε ποιους θεωρεί πνευματικούς ανθρώπους ο κ. Έβερτ. Εμείς πάντως, αφού εθέσαμε εαυτόν εκτός του «πνευματικού κόσμου της χώρας», θα παρακολουθήσουμε το θέ(α)μα και θα καταγγείλομε, θα στηλιτεύσομε, θα μαστιγώσομε, θα ραπίσομε, θα ανασκολοπίσομε όσους ανθρώπους των γραμμάτων δεν ανταποκριθούν στην πρόσκληση. Διότι πρόκειται για μεγάλη τιμή προς τον “πνευματικό κόσμο” της χώρας, από τον Αρχηγό. Ποιος θα χάσει το σώον της *απαίδευτης ηγεσίας*;

Είναι απίστευτο αυτό που συμβαίνει με τον Αρχηγό, είναι πρωτοφανές. Οι χειρότερες προβλέψεις μας επιβεβαιώθηκαν σε τό-

σο σύντομο διάστημα, ενώ η επιδείνωσις κατάστασεώς του είναι ραγδαία. Ας δούμε μονάχα τις κυριώτερες γκάφες του κατά Οκτώβριο. Την Κυριακή 1/10, 74 βουλευτές του παρενρέθησαν στο μνημόσυνο του **Μπακογιάννη**, αλλά αυτός έδωσε την ώρα νοσοκομειακές συμβουλές στην Αχμέ αποτελεσμα να απομονωθεί και να κριθεί δριμύτατα για την μικροφυχία. Στο **Σκοπιανό**, αφού άλλαξε θέσεις δεκάφορες, έφθασε έως του σημείου να πει, ημέρα που έγινε η απόπειρα κατά το Γκλιγκόροφ, ότι όταν γίνει πρωθυπουργός «*θα επαναδιαπραγματευθεί τη συμφωνία Πάγκωσαν στην Ν.Δ. από την γκάφα Έβερτ*» σημείωναν οι εφημερίδες. Τρεις μέρες μετά έδηλωσε ότι θα κάνει τον κ. Μητσό Υπουργό των Εξωτερικών! (Μήπως γινώσκουμε επαναδιαπραγματευθεί τη συμφωνία;).

Από τις 12 Οκτωβρίου έως σήμερα συζητείται το **θρακικό φιάσκο**, σκηνοθεσία Έβερτ και παραγωγής *Βήματος*. Στις 14 Οκτωβρίου ενεφανίσθη ενώπιον των τηλεοράσεων “εθνικά σκεπτόμενος” να πει ένα εθνικιστικό στον κ. **Λιβάνη**. Ως απεδείχθη επρόκειτο ούτε περί εθνικού θέματος, ούτε περί σκεπτομένου ανθρώπου. («*Θρίλερ Λιβάνη σε σκηνοθεσία Έβερτ*» το χαρακτήριζε η *Ελευθεροτυπία* την επομένη). Δύο ρες μετά ενεφανίσθη το... μεγάλο μυστικό αποκλειστικό στο *Βήμα*, πιθανόν ανταμοιβή τους για την συνέντευξη με επιτελείο της εφημερίδας στον *Αντέννα* κυβέρνηση κατηγόρησε τον κ. Έβερτ την διαρροή, αυτός επιμένει όμως στο σόριο που έδωσε, αφού εξέθεσε και τον αμαρτικό που του έδωσε κάποια πληροφορία την οποίαν αλλιώς κατάλαβε ο Αρχηγός αλλιώς μετέφερε στην κυβέρνηση. Στην την παροιμιώδη γκάφα του δεν τον εκάλαν κανείς σοβαρός άνθρωπος από την ΝΔ. Και ενώ όλοι ασχολούνται με το τερασ-

Ε... Ε... Έβερτ

Από την συνέντευξη Έβερτ στον Αντέννα, 9.10.'95, «με το επιτελείο του Βήματος» κ. **Στ. Ψυχάρη**, **Ν. Νικολάου** (οι οποίοι απευθύνονταν στον ενικό και προσφωνώντας τον «Μίλτο» και της κας **Σ. Ράπη** (η οποία απευθυνόταν στον πληθυντικό):

ΕΡ.: ...Είχαμε τον πολιτικό λόγο του κ. Καραμανλή που είχε σιβυλλικό χαρακτήρα. Έχουμε τον πολιτικό λόγο του κ. Α. Παπανδρέου που έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, είναι γλωσσοπλάστης και άλλα πολλά και έχετε εσείς έναν ιδιαίτερο πολιτικό λόγο. Μερικοί λένε ότι χρησιμοποιείτε μερικές εκατοντάδες λέξεις και νομίζω –αν δεν κάνω λάθος– το περιοδικό *Αντί* είχε βγάλει ένα ειδικό τεύχος με φράσεις-κλισέ που χρησιμοποιείτε. Μάλιστα –επειδή έχετε πολύ χιούμορ– ο **Μποστ** είχε δηλώσει ότι πάτε να του πάρετε τη δουλειά! (παρέμβαση Έβερτ: Αχαχαχα). Είναι αυτό ένα... μυστικό όπλο; (Έβερτ: ξεψυχισμένο όοοοχι!!!). Θα συνεχίσετε να χρησιμοποιείτε την ελληνική γλώσσα μ' αυτόν τον τρόπο; (Έβερτ: όοοοχι!!!). Σας φέρνει πιο κοντά στους ψηφοφόρους;

ΑΠ.: Εεε... όοοοχι!!! Πιστεύω ότι ο πολιτικός πρέπει να είναι ειλικρινής και πρέπει να είναι ο εαυτός του. Δεν πρέπει να προσποιείται ότι είναι οτιδήποτε άλλο. Ε... θεωρώ τον εαυτόν μου ότι είμαι προσγειωμένος, είμαι ρεαλιστής και... ε... ξέρω να εκτελώ και... ε... προσπαθώ πάντοτε να οραματιστώ. Λοιπόν... ε... αυτός είναι ο χαρακτήρας μου, δεν προσπαθώ να κρύψω κάτι και τον εκφράζω πολλές φορές και με χιούμορ ο οποίος δε γίνεται πολλές φορές αντιληπτό, αλλά γιατί να λες ψέματα στον κόσμο; **Κανένας δεν μπορεί να κρύψει τον εαυτόν του**, κι αυτός που πάει να κρύψει τον εαυτόν του... ε... και δεν λέει τις αλήθειες, κάπου θα πιαστεί απ' τον κόσμο. Θέλω να τελειώσω την πολιτική μου σταδιοδρομία... άσα... και να κοιτάξω τον κόσμο κατάματα και να του πω: Λοιπόν, μπορεί νά'κανα λάθος, αλλά ψέματα δε σου 'πα, κι αυτό είναι το βασικό.

Είναι «*ηλίου φανερότερο*» ότι ο Αρχηγός πια τραυλίζει* σα *Αντί*!!! και αντίο.

αστάσεων αυτό απόπλημά του και με άλλα
 οβραά θέματα, ο κ. Έβερετ γέμισε τις εφη-
 ερίδες με διαφημίσεις των «14 πα-
 μβάσεων για καλύτερη οδική
 σφάλεια»! Και τροχονόμος ο
 εχηγός...

Η κατάσταση του είναι απελπιστι-
 ή και η πορεία του μη αντιστρέψι-
 η. Και δεν εννοούμε μόνον το γεγονός ότι
 υθείς συγκρατεί πλέον τους εσωκομματι-
 ούς επικριτές του. Κυρίως εννοούμε ότι δεν
 πάχει τρόπος να προστατευθεί από την
 παιδευσία και το πνευματικό του επίπεδο.
 τις 13/10, την επομένη της συνάντησής του
 ε τον κ. Λιβάνη για το Θρακικό, εδήλωσε
 τους δημοσιογράφους ότι «δεν έχω καλή
 γέση με την φιλολογία» και μετά ανέβηκε
 το βήμα της Βουλής για να αναρωτηθεί με-
 αλοφώνως: «Είναι δυνατόν να απεργούν οι
 τοιοκοί υπάλληλοι την παραμονή (!) μιας με-
 ήλης πυρκαγιάς;». Έτσι επιβεβαίωσε πόσο
 οβαρό ήταν το εθνικό θέμα για το οποίο
 νημέρωσε την κυβέρνηση και τα αφεντικά
 ου στο Συγκρότημα Λαμπράκη. Στις 20/10
 περασπίσθηκε στη Βουλή τα... «χωρικά σύ-

νορα», ενώ ήταν απίστευτο το θέαμα των πο-
 λιτικών συντακτών να στοιχηματίζουν αν ο
 Μαργαριταρένιος καταφέρει να πει την
 φράση «ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη».

Στις 24/10 μιμούμενος την δημαγωγία του
 Α. Παπανδρέου όταν ήταν στην αντιπολί-
 τευση, εξήγγειλε ότι η κυβέρνησή του θα
 αποκαταστήσει τις απώλειες του εισοδήμα-
 τος των εργαζομένων: «Την αγοραστική δύ-
 ναμη, την οποία χάσατε τα τρία τελευταία
 χρόνια να σας δοθεί αμέσως»! Ήδη ο Αρχη-
 γός έχει υποσχεθεί άνω του 1 τρις. σε παρο-

χές (5% για την Παιδεία, 200 δις. για την
 Υγεία, 100 δις. στους συνταξιούχους, 150
 δις. στους αγρότες κ.λπ.).

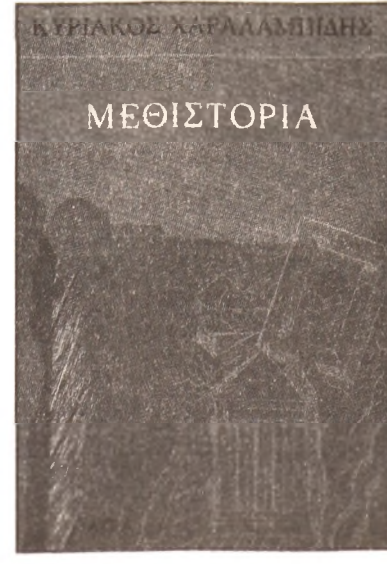
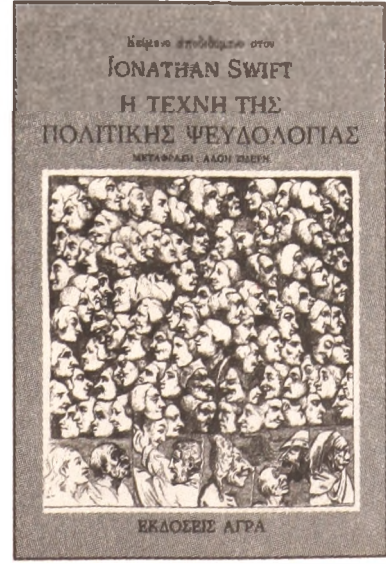
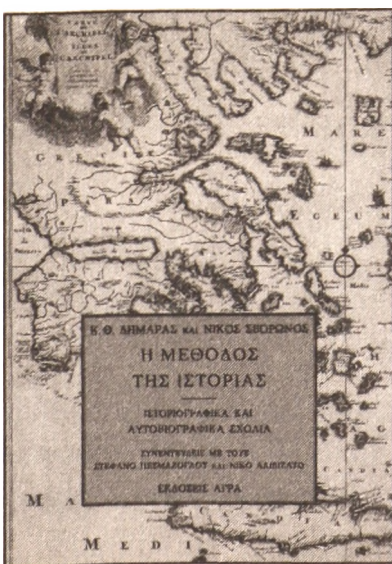
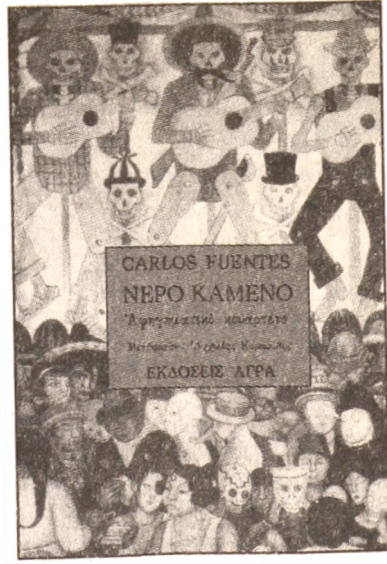
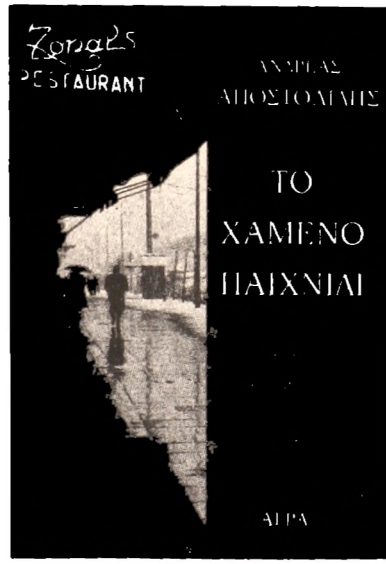
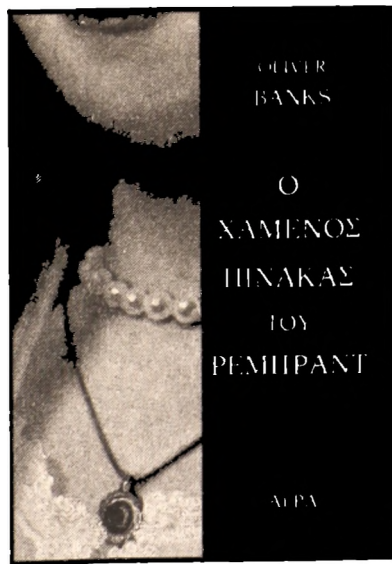
Και μετά από όλα αυτά, για να μας αποτε-
 λειώσει, καλεί τον πνευματικό κόσμο της
 χώρας να του ομιλήσει. Τι να πει κανείς;
 Παραθέτομε μονάχα ένα απόσπασμα από
 το σχόλιο του Σ. Πολυμίλη στην Ελευθερο-
 τυπία:

«Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευ-
 σης είναι η προσωποποίηση της αμάθειας, της
 άγνοιας και του θράσους. Κι αυτό είναι το
 χειρότερο απ' όλα. (...) Δεν έχει καν συνείδη-
 ση της άγνοιάς του».

Όσο πιο γρήγορα τελειώσει η περιπέτειά
 του τόσο υπάρχει κάποια ελαχίστη πιθανό-
 της να διασώσει κάτι από την προσωπική
 του αξιοπρέπεια. Και ακόμη να μην εκτε-
 θούν και κάποιοι άνθρωποι οι οποίοι τον
 στηρίζουν, όπως λ.χ. ο φερόμενος ως συγ-
 γραφέας της ομιλίας του καθηγητής Παυλό-
 πουλος, ο οποίος δεν έχει προφανώς συλλο-
 γισθεί τις συνέπειες εάν ο Αρχηγός αποφα-
 σίσει να πει το μάθημα απέξω, αν σηκώσει
 το χεράκι από το χειρόγραφο...



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ



«Εκσυγχρονιστές» και «οραματιστές»

της Ελένης Καραντζόλα

Απέδωσε από κυβερνητικής πλευράς η συνάντηση στις 19 Οκτωβρίου του πρωθυπουργού με τους πρυτάνες των κλειστών μέχρι εκείνη τη στιγμή Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, αφού κατάφερε να ελαφρύνει –έστω και προσωρινά– την φορτωμένη πολιτική ατζέντα των τελευταίων ημερών. Το κατά πόσον η συνάντηση αυτή θα αποδώσει όντως, και από την πλευρά των συμφερόντων της πανεπιστημιακής κοινότητας, αυτό θα κληθεί να το κρίνει εκ νέου η σύνοδος των πρυτάνων στις 12 Νοεμβρίου. Άδηλο είναι αν μακροπρόθεσμα ενέργειες της πολιτικής ηγεσίας θα αποδώσουν στη δημόσια εκπαίδευση τη θέση που δικαιούται...

Γιατί όμως φτάσαμε στο σημείο να χρειαστεί η προσωπική παρέμβαση του πρωθυπουργού προκειμένου να πειστούν οι πρυτάνεις να υποστείουν τη σημαία του αγώνα που είχαν υψώσει στην τελευταία συνεδρίασή τους; Γιατί τα ίδια επιχειρήματα και οι ίδιες διαβεβαιώσεις, εκστομισμένες από τον υπουργό Παιδείας κ. Γ. Παπανδρέου, δεν είχαν το ποθούμενο αποτέλεσμα; Τι πρόσφερε ο πατήρ που δεν μπορούσε να προσφέρει –ως διάμεσος– ο υιός;

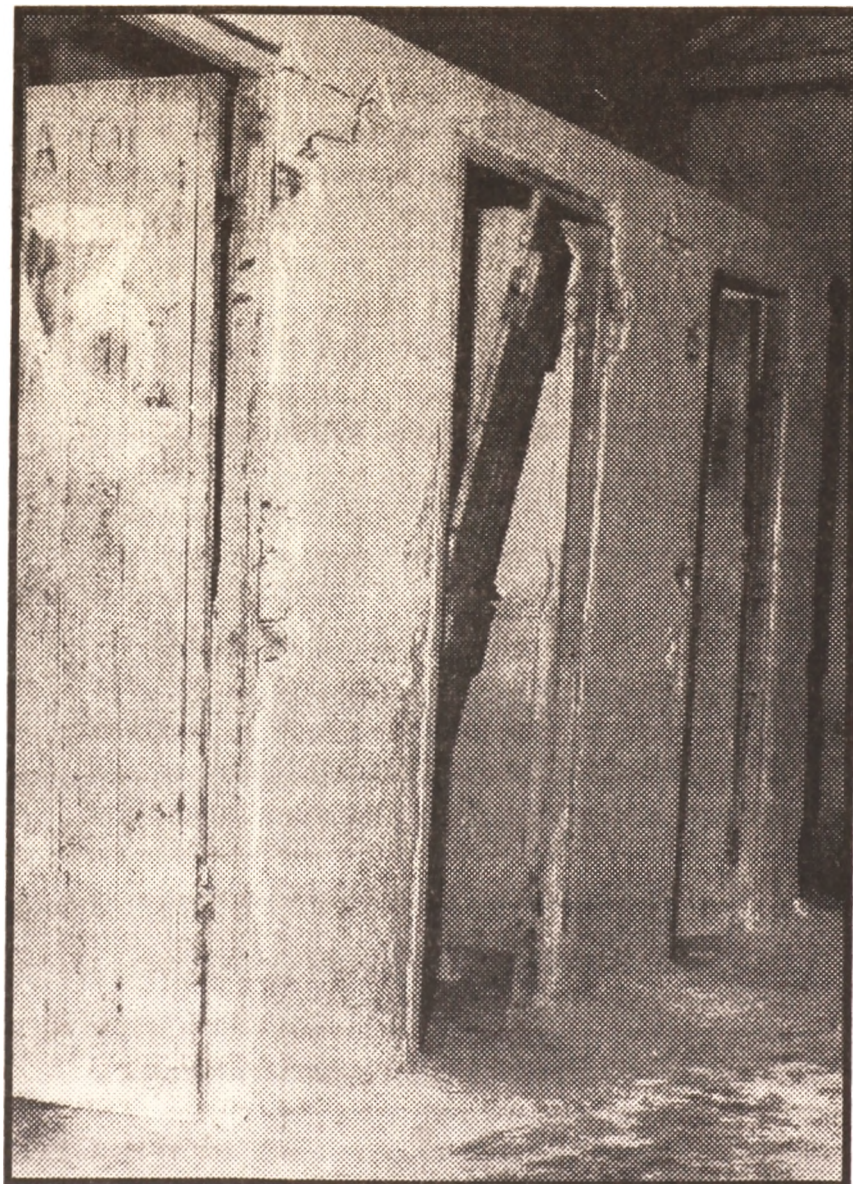
Η αλήθεια είναι ότι ο κ. Γ. Παπανδρέου, αναλαμβάνοντας το υπουργείο Παιδείας, είχε εξαρχής εξασφαλίσει ένα ευρύτερο περιθώριο ελιγμών σε σχέση με τους προκατόχους του ή άλλους συναδέλφους του, που του επέτρεψε να προβάλει το όραμα ενός συνολικού ανασχεδιασμού της ελληνικής εκπαίδευσης. Όλες του οι πρωτοβουλίες –από τη νομοθετική εξίσωση σε μεταπτυχιακό επίπεδο των αποφοίτων των ΤΕΙ με τους αποφοίτους των ΑΕΙ ως την εξαγγελία της διά βίου εκπαίδευσης και την αλλαγή του τρόπου διανομής συγγραμμάτων– εμφανίστηκαν να έχουν «βάθος», «προοπτική». Γι' αυτό και συστράτευσαν, οι περισσότερες από αυτές, ένα μεγάλο τμήμα της κατά τα άλλα δύσπιστης εκπαιδευτικής κοινότητας.

Οι αποδεδειγμένα «καλές σχέσεις» της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου Παιδείας με τους φορείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθιστούν ακόμη πιο δυσερμήνευτες τις πρόσφατες δραματι-

κές εξελίξεις στον πανεπιστημιακό χώρο: την αναστολή δηλαδή του εκπαιδευτικού έργου οκτώ πανεπιστημίων επί μία εβδομάδα (Αθηνών, Αριστοτέλειο, Δημοκρίτειο, Πάντειο, Γεωργικό, Ι-

νίων, Ιονίου, Καλών Τεχνών πανεπιστημίων επί δύο εβδομάδες (Μακεδονίας, Πολυτεχνείο, οικονομικό), ακόμη ενός, που προήχθη, επί δύο εβδομάδες (Κρήνη και την παρ' ολίγον αναστολή λειτουργίας και των υπολοίπων ντε (Πατρών, Θεσσαλίας, Πειραιά, Αιγαίου, Χαροκόπειος), οι πρυτάνεις των οποίων είχαν εκφραστεί επικριτικά, αλλά οι σύγκλητοι ή οι διοικήσεις επιτροπές τους θέλησαν να Δύο μόνο ερμηνείες υπάρχουν στη «ρήξη» αυτή: είτε ο υπουργός έδωσε όσα ζητούσε η πανεπιστημιακή κοινότητα (και μένει να δοκιμαστεί) είτε ο υπουργός έδωσε στην πανεπιστημιακή κοινότητα δεν ικανοποιήθηκε με όσα πήρε, άρα θεωρεί ότι ο υπουργός δεν έδωσε (ή απλώς είναι ανικανοποίητη ανεύθυνη).

Για όποιον γνωρίζει στοιχειωδώς υπό ποιες συνθήκες εκλήθησαν να λειτουργήσουν τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας μας μέχρι τον Σεπτέμβριο, η μόνη σοφιστική απάντηση είναι η πρώτη. Το καίρι ο υπουργός είχε δώσει υποσχέσεις. Με την αρχή της ακαδημαϊκής



Κλείνουμε...

χρονιάς, όταν οι καλοκαιρινές υποσχέσεις ήρθαν να αναμετρηθούν με το ένυλο σώμα των προβλημάτων, δεν είχε να δώσει τίποτα από τον ξεπαραδιασμένο κρατικό κορβανά. Ο πρύτανης του Ι

στημίου Κρήτης, κ. Γ. Γραμματικάκης βρέθηκε να διώκεται οφειλές του πανεπιστημίου του προς το Δημόσιο (κάτι καθυστερημένες καταβολές ΦΠΑ). Απαλλάχτηκε τελικά, «λόγω αμφισβητούμενων» – ήταν, για να μην ξεχνιόμαστε, λίγο μετά τη φιέστα της 100ης του. Τα περισσότερα από τα υπόλοιπα Ιδρύματα ξεκλειδώνοντας συνάντησαν τους λογαριασμούς ΔΕΗ, ΟΤΕ, κ.ά., τον παρωμένο εξοπλισμό τους, τους συμβασιούχους 407 απλήρωτους, ήρωτες τις θέσεις διοικητικού προσωπικού. Πού λόγος λοιπόν «αναβάθμιση», «εκσυγχρονισμό», «δανειστικές βιβλιοθήκες» κ., όταν δεν πληρούνται ούτε οι στοιχειώδεις οικονομικοί όροι λειτουργίας των Πανεπιστημίων μας;

Πέναντι σε αυτή την απαιτητική κι επείγουσα πραγματικότητα η αντίδραση του υπουργού ήταν να... εγκαλέσει τους παραπονούμενους. Όχι δηλαδή μόνο να αποποιηθεί τις δικές του ευθύνες αλλά και να τις μεταθέσει στις πλάτες τους, κατηγορώντας τους για προγκά λειτουργικά έξοδα, για πλημμελή διαχείριση των οικονομικών τους πόρων, για μη αξιοποίηση, τέλος, των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων προγραμμάτων (που θα τους επέτρεπε, άκουσον άκουσον, να βγάζουν τα έξοδα κινήσεώς τους!). Έτσι, μέσω ενός σπουδαίου και προσφιούς στο ΠΑΣΟΚ στρεβλωτικού μηχανισμού, το πολιτικό πρόβλημα των επιλογών της κυβέρνησης μετατράπηκε σε πρόβλημα αθέμιτης «ιδιωτικοποίησης» δημόσιου πλούτου και αμεταβίβης εκ μέρους των πανεπιστημιακών.

Απαλαβαίνουμε λοιπόν καλύτερα ποιοι λόγοι επέβαλαν την πολιτική παρέμβαση του πρωθυπουργού, εν μέσω μάλιστα γενιμενίου λοκ-άουτ. Έπρεπε κάποιος να αναγνωρίσει το δίκαιο των αιτημάτων, έπρεπε, πολύ απλά, κάποιος να ανανεώσει τις υποσχέσεις. Ο πατήρ πρόσφερε, ή μάλλον επικύρωσε, την περασμένη χρονιά όσα αφειδώς πρόσφερε ο υιός μέχρι το καλοκαίρι.

Αφειδόμενοι πάντως να επισημάνουμε ότι ο κ. Γ. Παπανδρέου, στη στιγμή που ανέλαβε το χαρτοφυλάκιό του, καλλιέργησε συστηματικά και συστηματικά ένα κλίμα υπερ-οιτισμοδοξίας για το μέλλον της δημόσιας εκπαίδευσης – για το τι πρέπει να γίνει, για το τι μπορεί ο ίδιος να κάνει. Στην πράξη ωστόσο δεν μπόρεσε να θέσει σε εφαρμογή ούτε ένα μέτρο που απαιτούσε έστω και μία προσπάθεια για την υλοποίησή του. (Δυστυχώς για τους υπογράψαντες το μανιφέστο υπέρ της βιβλιοκάρτας, η «εδώ και τώρα» εφαρμογή του νέου μέτρου δεν απέτυχε εξαιτίας των γνωστών «αντιδραστικών κύκλων», τους οποίους στόχευαν να αποδυναμώσουν οι 130 κινήσεις τους, όσο εξαιτίας της σαθρής οικονομοτεχνικής τεχνολογίας του μέτρου). Πώς όμως φανταζόταν ο υπουργός ότι θα μπορούσαν να γίνουν όσα ωραία σχεδίαζε – αν τα σχεδίαζε – με τις επιτελείς του; Με το μαγικό ραβδάκι; Κι όχι με χρήματα από τακτικό προϋπολογισμό, από τον προϋπολογισμό δημοσίων ενδύσεων, από το Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, δηλαδή με οργάνωση, προγραμματισμό, επιμονή, συγκρούσεις κ.ο.κ. Όταν χυθεί όπως η Γαλλία, που αφιερώνουν του 3% του ΑΕΠ τους στην παιδεία (το αντίστοιχο ποσοστό της Ελλάδας είναι μόλις 0,4%, το λιγότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση), συζητούν σοβαρά να επενδύσουν το σύνολο των κοινοτικών επιχορηγήσεων στη δημόσια παιδεία, ακούγεται αφελές να πιστεύει κανείς ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα μπορεί ανέξοδα να εκσυγχρονιστεί.

Για πράγματα θα εξακολουθούσαν να ήταν απλά (όχι όμως λιγότερο δυσάρεστα), αν ο υπουργός Παιδείας είχε –παρά τις καλές προθέσεις– προσκρούσει κι αυτός με τη σειρά του στο σκόπελο της λιτότητας (την προηγούμενη Τρίτη, απαντώντας στις κινητοποιήσεις των συνταξιούχων, ο κ. Γιάννος Παπαντωνίου δεν άφησε καμιά ελπίδα για ελαστικότερη πολιτική παροχών τα δύο προσεχή χρόνια). Αν δηλαδή ήταν ένας από τους λιγοστούς στις μέρες μας

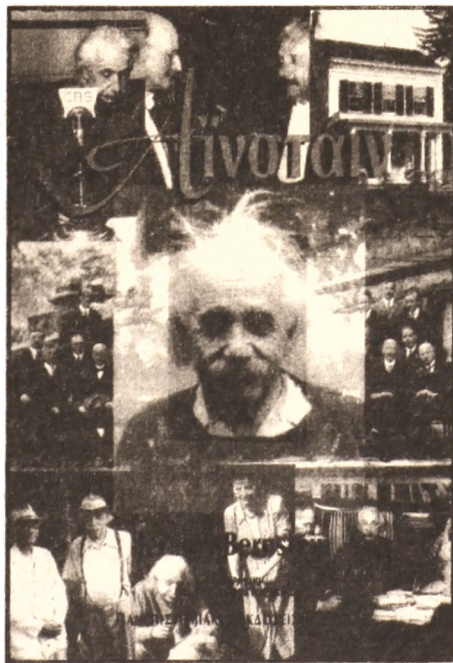
Δον Κιχώτες, οπότε ίσως και να τον ενθαρρύνουμε ή και να τον παροτρύνουμε να κάνει χρήση της όποιας ισχύος του για τους ανεμόμυλους της παιδείας. Όμως ο κ. Γ. Παπανδρέου φαίνεται τελικά ότι είναι λιγότερο ειλικρινής και πάντως λιγότερο ορκισμένος φίλος της δημόσιας εκπαίδευσης από ό,τι διατείνεται.

Λίγες μόνο μέρες μετά την παρέμβαση του πρωθυπουργού πατέρα του, κι ενώ τα αιτήματα που είχαν εγείρει την αντίδραση των πανεπιστημιακών παραμένουν στο ακέραιο, έσπευσε να ανακοινώσει τη δυνατότητα εφεξής να ιδρυθούν πανεπιστήμια από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (π.χ. Δήμους) που «θα μπορούν να χρηματοδοτούνται από ιδιώτες»! Αναμφίβολα το μέτρο αυτό έρχεται να διαπλάτνει την οδό προς (και) τη συνταγματική πλέον κατοχύρωση της ιδιωτικής εκπαίδευσης στη χώρα μας (μέσα από την αλλαγή του άρθρου 16 του Συντάγματος – αλήθεια, μελετάται;). Είχε προηγηθεί η θεσμοθέτηση διδάκτρων για τα ΙΕΚ· είχε επίσης βολιδοσκοπηθεί η κοινή γνώμη και οι άμεσα ενδιαφερόμενοι για ένα τέτοιο ενδεχόμενο με την έκθεση εμπειρογνομόνων του ΟΟΣΑ. Σε μια δημόσια εκπαίδευση που καταρρέει, η λύση που αναζητείται αλληθωρίζει προς τους επιχειρηματικούς κύκλους· το κράτος εκχωρεί τη θέση του στους μάννατζερ.

Κινήσεις σαν κι αυτές μοιάζουν, λοιπόν, να βάζουν τα πράγματα στη θέση τους. Ο κ. Γ. Παπανδρέου είναι όντως εκσυγχρονιστής. Οραματιστής δεν είναι.

JEREMY BERNSTEIN

ΑΪΝΣΤΑΪΝ



Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ που θα διαλέξει αυτό το βιβλίο, κατά πάσα πιθανότητα έχει ήδη επηρεαστεί από τη σκέψη του Albert Einstein. Είναι όμως εξ ίσου πιθανό να μην την έχει καταλάβει. Αν όντως είναι έτσι, το διαυγές και συνάμα προκλητικό αυτό βιβλιαράκι απευθύνεται σ' αυτόν. Ο συγγραφέας του όμως παρέχει κάτι περισσότερο από μια ανά-

λυση του έργου και της επίδρασης του Αϊνστάιν στους επιστήμονες. Εισάγει επίσης τον μέσο αναγνώστη στα πιο κεντρικά ζητήματα που απασχολούν τη Φυσική κατά το μεγαλύτερο μέρος του αιώνα μας· μια περίοδο που –όπως πιστεύει ο συγγραφέας– οι μελλοντικές γενιές θα την αναφέρουν ως «Εποχή του Αϊνστάιν».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5, Τ.Κ. 106 81 Τηλ. 3818372, Fax: 3301583

Η ΠΡΩΤΗ ΚΥΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΤΚΥΡΙΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

του Στέλιου Π. Καφαντάρη

Ασφαλώς είναι αδύνατο να αξιολογηθεί το Ταξίδι της Ελένης Βλάχου σ' αυτόν τον κόσμο τόσο νωρίς μετά το τέλος του. Αλλά ισχύει και το αντίστροφο: Οι νεκρολογίες που γράφτηκαν –γιατί νεκρολογίες είναι, όσο και αν οι συνεργάτες της τιμώντας την επιθυμία της προσπάθησαν να τις παρουσιάσουν σαν κάτι άλλο, πιθανώς σαν χρονογραφήματα– στην φροντίδα αμιγούς ασιογραφίας παρασιωπούν όχι μόνο τα προφανή ατοπήματα της ύστερης περιόδου αλλά και τα ιδεολογήματα και πολλά συντηρητικά σχεδιάσματα της πρώτης περιόδου.

Αυτός ο στρουθοκαμηλισμός μου δημιουργεί την αντιρροπιστική ανάγκη να υπενθυμίσω και άλλους σταθμούς της ζωής της και να αποπειραθώ μία αυτοσχέδια σύνθεσή τους. Εκ προοιμίου δηλώνω ότι δυστυχώς δεν γνώρισα την Ελένη Βλάχου. Ό,τι καταλαβαίνω γι' αυτήν είναι πολύ έμμεσο και αχνό, κυρίως από γραφτά. Ωστόσο διακινδυνεύω ευχαρίστως την θολερότητα γιατί πιστεύω ότι είναι προτιμότερη από μίαν περίοπτη απουσία που επέλεξαν άνθρωποι που την ήξεραν και την έζησαν από κοντά. Νομίζω σ' αυτήν την προσπάθεια έχω σύμμαχο την συγκυρία: Ορισμένες πτυχές της ζωής της Ελένης Βλάχου είναι εξαιρετικά διαφορετικές όχι μόνο για την πολιτική ιστορία αλλά ίσως και για την κοινωνική ανθρωπολογία του τόπου.

Η Ελένη Βλάχου ήταν η πρώτη προβεβλημένη εκπρόσωπος της «πεφωτισμένης δεξιάς» στην χώρα. Αυτό είναι μια πολύ πρόχειρη παρατήρηση αλλά υπάρχει επιχειρηματολογία που παρατίθεται σχεδόν μονολεκτικά: Η μεγαλοαστική της ανατροφή, η σχεδόν κληρονομικό δικαίωματι βάπτιση στο δημοσιογραφικό επάγγελμα έστω και αρχικά σαν βοηθός/γραμματέας του ΓΑΒ² σε συνδυασμό και με τα ταξίδια στο εξωτερικό³.

Τα χρονογραφήματα της πιστεύω αποπνέουν αυτήν την ιδεολογία, αλλά και οι φωτογραφίες της ακόμα περισσότερο. Έχω την γνώμη ότι όλο το υλικό πρέπει να μελετηθεί σχολαστικά, να αναλυθεί και να αναδειχτεί. Γνωρίζω ότι διακινδυνεύω τον έλεγχο και το σκόμμα αλλά ισχυρίζομαι ότι η συστηματική, λεπτομερής, ελεύθερη, χωρίς συμπλέγματα πυκνή και πρωτίστως γλαφυρή απεικόνιση του ύφους ζωής και των πιστεύω της άρχουσας τάξης⁴ στα γραφτά και στο φωτογραφικό υλικό της Ελένης Βλάχου είναι η βασική συνεισφορά

στην ελληνική κουλτούρα. Αυτή της η συνεισφορά, μάλιστα, ανιχνεύεται την συνολική της εκδοτική δραστηριότητα και υπολιμένο της αντιστασιακής δράσης της.

Και έρχομαι στο κρίσιμο ζήτημα της αντίστασης κατά της δικτατορίας. Η δέουσα βέλτιστη στάση έναντι της Δικτατορίας δε επαρκώς συζητηθεί. Λόγου χάρη, στις ετήσιες γιορτές του Νοεμβρίου και του Ιουλίου, ακόμα και του Απριλίου, αναλωνόμαστε σικές αφηγήσεις για το Πολυτεχνείο και τις άλλες, ομολογου-

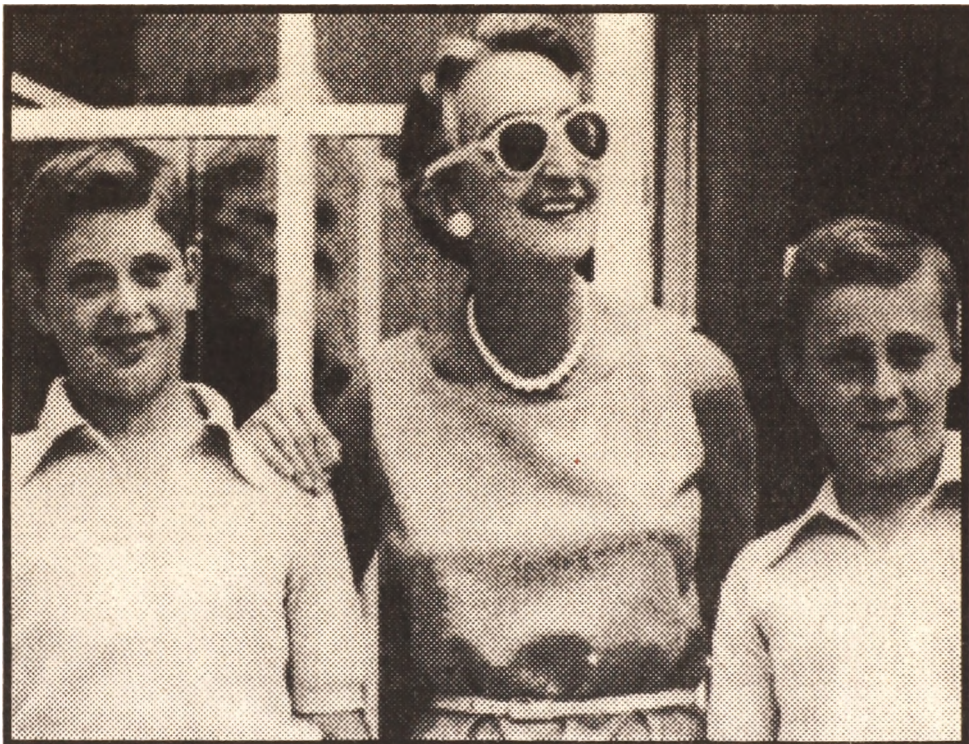
μάλλον περιορισμένες όσο είναι θεαματικές, αντιστασιακές κινήσεις, πέραν του ότι βεβαίως είναι αληθινές εκδηλώσεις ηρωισμού, λαμπρά παραδείγματα για τους νέους.

Ωστόσο δεν μπορούμε να μιλήσουμε όλοι τυραννοκτόνοι. Η στάση του δημοκρατικού τεύματος και της ελευθερίας πρέπει να πάρει μια πιο πραγματική εκδοχή και τότε θα μπορέσουμε να ωφεληθούμε πολλαπλώς το παράδειγμα της αντίστασης της Ελένης Βλάχου.

Το κλείσιμο των εφημερίδων της ήταν ηρωισμός σπάνιος –ρα από την οικονομική καταστροφή που προοιωνιζόταν ήταν επικίνδυνο για την ζωή και

σωματική της ακεραιότητα, και όμως το τόλμησε⁵. Διερωτώμαι: Δικαιολογία μπορεί να επικαλεστεί ο οιοσδήποτε εκδότης και στα όποιος παρουσιαζόταν μέχρι την δικτατορία ως δημοκράτης; συνέχισε αρειμανίως να εκδίδει μέσα στην χούντα. Ότι απήντησε; Ότι είχε χρέη και δεν μπορούσε να επιβιώσει αλλιώς; Ότι μπορούσε να πληρώσει τις αποζημιώσεις του προσωπικού; Ότι χούντα τού έκανε εκβιασμό σε προσωπικό του πρόβλημα; Ή μι συνεχίζοντας τις εκδόσεις πίστευε ειλικρινώς ότι έκανε κλεφτοπολεμικό μεταξύ των γραμμών;

Η συνέχεια είναι γνωστή και σχεδόν προδιαγραφών αστυνομική διήγησης. Αδυνατισμένη οικονομικά η Ελένη Βλάχου δεν μπόρεσε να βγάλει ξανά την Μεσημβρινή ενώ η Καθημερινή δεν απογειώθηκε ποτέ, δημιουργούσε χρέη και τελικά πουλήθηκε στον Κοσκωτά που μπορούσε να είχε πουληθεί σε άλλον. Ίσως δεν στάθηκε τυχερή εισδυτική. Αλλά με την πώληση στον Κοσκωτά δεν ξέρω αν η Ελένη Βλάχου μετάνοισε πιο πολύ για την μετέπειτα δικαστική περεια της ή για όσα έγραφε περί Κοσκωτά στη στήλη της «Επίκαιρης» της 26ης Απριλίου 1987.



1958. Στην ταράτσα της οδού Μουρούζη η Ελένη Βλάχου πλαισιωμένη από τον Δημήτρη και τον Στέφανο Λούνδρα.

γράφω τους κρίσιμους χαρακτηρισμούς της για τον νέο ιδιο-
για να αντιληφθεί ο καθένας πόσο έξω μπορεί να πέσει ένα
ο που στηρίζεται στην αφ' υψηλού θεώρηση των πραγμάτων:
- ξέρετε πόσο νέος; γεννημένος στις 3 Οκτωβρίου του 1954, δη-
ριάντα τριών χρόνων!... Είναι δικός μας, Έλληνας εκατό τοις
... εργατικός, έξυπνος, πλούσιος, τυχερός και βέβαια αισιόδο-
ότι αν δεν ήταν δεν θα πίστευε στο μέλλον του τόπου και δεν θα
ε μια ολοκληρωτη περιουσία σε ελληνική γη...»⁷.

Ξέρω αν μια μεγαλοαστή σαν την Ελένη Βλάχου βασανίστηκε
οιοσδήποτε κοινός πολίτης από την δίωξη για παράνομη εξα-
συναλλάγματος*. Ωστόσο η περιπέτειά της σφράγισε την κα-
της και ασφαλώς, εκ των υστέρων, θα μελέτησε τις συγκυρίες
πέβουσαν. Ας τις καταμετρήσουμε: Αν δεν είχε αντισταθεί
χούντα και είχε συνεχίσει τις εκδόσεις πιθανόν να είχε τόσα
χρήματα που όχι μόνο να βγάζει τις εφημερίδες ανέτως αλλά
ί να γινόταν και εθνική ευεργέτης ακόμα με πολιτιστικές δρα-
ήτητες. Αν είχε απαλειφθεί η λαθραία εξαγωγή από τα ποινι-
λάσιμα αδικήματα, όπως έγινε αργότερα χάρη στην οικονομι-
γκιση, τότε πάλι δεν θα υπήρχε το ζήτημα. Αν προλάβαινε άλ-
γοραστής (αλλά ποιός; μήπως οι δημοσιογράφοι της εφημερί-
ότε πάλι δεν θα γινόταν αδικήμα⁸.

Ελος δεν επείθετο να πουλήσει στον Κοσκωτά θα είχε γλυτώσει
λαιπωρία των δικών έστω και αν δεν είχε λύσει το οικονομικό
ήμα της *Καθημερινής*. Σ' αυτήν την γενική κατηγορία του ενδε-
ου να μην ενδώσει στον Κοσκωτά υπάρχει μια ακόμα πιο δαι-
ή συγκυρία που μου είχε επισημάνει προ ετών ο Έλληνας δημο-
άφος Ηλίας Π. Δημητρακόπουλος, μέτοικος στην Ουάσιγκτον
1967⁹. Ο Η. Δημητρακόπουλος και η Ελένη Βλάχου μέσα στην
α είχαν συχνή επικοινωνία, αλληλο-βοηθούμενοι για τον συντο-
του αντιδικτατορικού αγώνα. Κάλλιστα θα μπορούσε να της με-
όσα ήξερε ήδη από τον Ιανουάριο του 1987 περί Κοσκωτά¹⁰, εί-
ως χολωθεί εναντίον της από τον Οκτώβριο του 1975¹¹ γιατί η
μερινή τον είχε συκοφαντήσει από τις στήλες της, εξού και είχε
ψει κάθε επικοινωνία με την Ελένη Βλάχου από τότε¹². Με αυ-
ην υπόθεση εργασίας, έμμεσα, αποδεικνύεται επιπλέον ότι συ-
κδότης πλήρωσε βαρύτερο τίμημα για τον κιτρινισμό έστω και
ρισμένης έκτασης από όσο πλήρωσε η Ελένη Βλάχου.

ο το συμπέρασμα από αυτά τα μάλλον κατακερματισμένα στοι-
Είναι πολύ σχετικές οι αξίες που βάζει η κοινωνία ως γραφειο-
κό σύστημα και όχι οι άνθρωποι σαν κοινωνικό σύνολο. Αλλά
έως καμία κοινωνία δεν επιτρέπει να γίνεται συμψηφισμός θετι-
και αρνητικών ενεργειών των πολιτών ως εάν οι κινήσεις υπα-
ύονται από την λογιστική και όχι από την συνείδηση του ατόμου.
φαίνεται απτά πόσο μικρή είναι η απόσταση από την θεοποίη-
ς την καταδίκη! Αυτό είναι το μέγιστο μάθημα που μας edίδαξε
ώτη Κυρία μέσα από τις άτυχες συγκυρίες που αντιμετώπισε.

ΕΙΩΣΕΙΣ

πάντως χρησιμότερες και για την αποτίμηση της προσωπικότητάς της από
ήματα γάτων και σκυλών και τις κοριτοίστικες εκφράσεις για την δημοσιο-
α «να βάλουμε την εφημερίδα να κοιμηθεί» ή «να τελειώσει το αυγό της».

επισημανθεί και εδώ η συγκυρία. Αν είχε αδελφό είναι πιθανόν να μην την
ξε ο ΓΑΒ και τότε μάλλον δεν θα είχε αυτήν την επαγγελματική εξέλιξη,
πιθανόν αντίστοιχα έγινε με την Λένα Σαββίδη.

ταξίδια τα τιμά και η ίδια στα γραφτά της ως παιδευτικές εμπειρίες αλλά
ον ασφαλώς. Πιστεύω ότι λειτουργούσαν σαν καμβάς υποδειγμάτων ανάπτυ-
ηλαδή απόπειρας ταύτισης/αποφυγής (Ευρώπη - Τρίτος Κόσμος). Η προ-
ση στα αγγλοσαξωνικά πρότυπα πρέπει επίσης να μελετηθεί και να διακρι-
ε αμερικανική - αγγλική, προχουντική - μεταχουντική.

δεξιότητες της ήταν χωρίς αμφιβολία και η αιτία που δεν της βγήκε κανένα

ανίερο παρατσούκλι, κάτι που αντίθετα δεν απέφυγε ο Ζάχος Χατζηφωτίου.

5. Οι κακεντρεχείς της εποχής λέγανε ότι τις έκλεισε φουρκισμένη γιατί η πραξι-
κοπηματίες ήταν συνταγματάρχες και όχι στρατηγοί. Ότι διακινδύνευε και την
ζωή της δεν είναι ρητορικό σχήμα. Το ρίσκο είναι υποκειμενική έννοια και στην
αρχή κανείς δεν ήξερε πώς θα πορευτεί η χούντα. Εκτός αν πίστευε ότι και η
Ελληνική Δικτατορία μπορεί από πλευράς ποιότητας να αναχθεί στο γενικό ελ-
ληνικό μπάχαλο, δηλαδή ότι εντέλει θα αποδεικνυόταν μια χούντα μέτριας αυ-
ταρχικότητας.

6. Ως ελάχιστον φόρο τιμής προτείνεται να προκαλέσουν αυτήν την συζήτηση οι
συνεργάτες της, η «οικογένειά» της, όπως αυτοαποκαλούνται. Θα είναι μια ευ-
καιρία να ακούσουμε και την άλλη όψη αντί να την υποθέτουμε απλώς. Με την
ευκαιρία αυτή, πέρα από τους εκδότες ας δούμε και άλλες κατηγορίες ταγών που
διατήρησαν ή και ανέλαβαν οφφίκιο κατά την διάρκεια της χούντας. Τώρα μάλι-
στα, η κατάσταση, δεόντως αποποινικοποιημένη με το στιγμιαίο και με τις μερι-
κές καθάρσεις των ΑΕΙ και των επαγγελματικών συλλόγων, θα έχει χαρακτήρα
απλώς ιστορικό - επιστημονικό, επομένως θα είναι και ευκολότερο να συζητη-
θεί. Αλλά χρειάζεται αποτελεσματικότητα γιατί ήδη έχουν περάσει 25 χρόνια
και η καριέρα μοιραία τελειώνει κάποτε, ίσως και η ζωή, και θα χαθεί η αμεσό-
τητα στην υποστήριξη θέσεων

7. Το *ΑΝΤΙ* δημοσίευσε ένα μεγάλο κομμάτι του χρονογραφήματος στο τεύχος
του της 11ης Νοεμβρίου 1988 (το γνωστό με τον τίτλο *Κυβέρνηση Απατεώνων*).
Το 1987 δεν ήταν ακριβώς ανύποπτος χρόνος καθώς η διένεξη με το *Έθνος* βρι-
σκόταν σε εξέλιξη. Μάλλον είχε αποκαλυφθεί η πρώτη απάτη των διπλωμάτων
του και ίσως ήδη να είχε εγκαταλείψει τον τίτλο του δόκτορος. Είναι χαρακτηρι-
στικό ότι η Ελένη Βλάχου γράφει αυτό το χρονογράφημα με σκοπό να μειώσει το
σοκ που υποθέτει ότι θα πάθουν οι τακτικοί αναγνώστες. Γιαυτό και η επικεφα-
λίδα είναι *Σταθμοί...* Αν δεν ήταν τόσο επαγγελματίας να ενδιαφέρεται για την
ηρεμία και την συνέχεια του σκληρού πυρήνα των αναγνωστών, η γκάφα της θα
ήταν οπωσδήποτε περιορισμένη, γιατί δεν θα προσπαθούσε να λανσάρει τον Κο-
σκωτά ως επιχειρηματία-θαύμα.

8. Συνήθως τα άκρα του κοινωνικο-οικονομικού φάσματος, οι προλετάριοι και η
άρχουσα τάξη, για διαφορετικούς λόγους η κάθε ομοταξία, εμφανίζουν σε τέτοι-
ες περιπτώσεις προστατευτική αδιαφορία και ταιπωρούνται λιγότερο απ' όσο
οι μικροαστοί που αποδίδουν μεγαλύτερη αξία στο άσπilon της τιμής τους.

9. Ή, αν θέλουμε να καλύψουμε όλα τα ενδεχόμενα, δεν θα αποκλυπτόταν. Εί-
ναι γνωστό ότι στην συνείδηση όχι μόνο του μεγαλοαστού αλλά και του μεσοα-
στού η λαθραία εξαγωγή συναλλαγματος δεν εθεωρείτο σοβαρό αδικήμα και γι-
νόταν ελαφρά τη καρδιά.

10. Τον δυναμικό αυτόν Έλληνα πολίτη και αδέσμευτο δημοσιογράφο μνημόνευ-
σα πρόσφατα στις στήλες του *ΑΝΤΙ* της 17 Μαρτίου 1995 (στο άρθρο μου *Κων. Γ.
Καραμανλής: Χειριστής των χειριστών*). Δεν είναι τυχαίο ότι ο Δημητρακόπουλος
βρίσκεται πίσω από κάθε σοβαρή αποκάλυψη σκανδάλων - όχι μόνο ελληνικών
αλλά και αμερικανικών.

11. Ο Η. Δημητρακόπουλος είχε ήδη ανακαλύψει από τον Ιανουάριο του 1987 το
ποιόν του Κοσκωτά με τις 64 περιπτώσεις φοροδιαφυγής για τις οποίες είχε εκ-
δοθεί ένταλμα. Ως γνωστόν ο Κοσκωτάς έμελλε να συλληφθεί τον Οκτώβριο του
1987, στην αμερικανική πρωτεύουσα, γι' αυτά τα αδικήματα, πράγμα που επέτει-
νε την αστάθειά του και, εντέλει, την πτώση του.

12. Έχω προσωπική γνώση ότι μέχρι τότε ήταν θαυμαστής της Ελένης Βλάχου.
Τον Ιούλιο 1975, μου ανέφερε ότι η Βλάχου έσωσε την τιμή της ελληνικής δεξιάς
και θα έπρεπε αυτή να ήταν η πρώτη μεταχουντική Πρόεδρος Δημοκρατίας ως
φόρος τιμής για την στάση της αλλά και λόγω της καλής εικόνας της στο εξωτερι-
κό, της ευχέρειας χειρισμού διεθνών θεμάτων και σαν δυναμική εκπρόσωπος
του φύλου της, πράγμα που θα έδινε και στον Καραμανλή μια αίγλη πολιτικής
ανανέωσης.

13. Σε άρθρο της 19ης Οκτωβρίου 1975 με αφορμή την αναθέμανση του θέμα-
τος της διαρροής του περίφημου μνημονίου Φορντ-Κίσιγκερ-Ιακώβου τον Οκτώ-
βριο του 1974, που κατά ορισμένους ειδικούς έφερε το ΠΑΣΟΚ σαν αξιωματική
αντιπολίτευση το 1977, η εφημερίδα κατηγορήσε τον Δημητρακόπουλο ως συν-
δεόμενο με τις «αμερικάνικες μυστικές υπηρεσίες». Είναι απορίας άξιον πώς
εκτοξεύτηκε αυτή η συκοφαντία προς έναν πρώην πολιτικό συντάκτη της *Καθη-
μερινής* και συνεργάτη αντιστασιακό αλλά πιο μεγάλη σημασία έχει το αποτέλε-
σμα, που ήταν η διακοπή επικοινωνίας μέχρι το 1992, και λιγότερη τα αίτια της
συκοφαντίας. Το *ΑΝΤΙ* έχει εκδώσει μία πολύ ενδιαφέρουσα, συνοπτική όσο και
πυκνή, σχετική μελέτη του Γ. Ανδρεόπουλου, *Η χρήση και η κατάχρηση του
αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα - Η περίπτωση του μνημονίου Ford - Kissinger-
Ιακώβου*, Πολύτυπο, 1994.



ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

δεν γυρίζει πίσω

Με ποιον είσδε, κυρία μου;

Μα πού πήγε η κυρία του πρωθυπουργού; Όντως, την «απέσυραν» από την κυκλοφορία. Πράγματι, δηλαδή, φοβήθηκε το επιτελείο του κόμματος που μας κυβερνά από τις ηγετικές εμφανίσεις της κυρίας Μιμής; Όστε, λοιπόν, όντως υπήρχε πρόβλημα αρχηγικών εμφανίσεών της;

Και τώρα; Θα τη βγάλουν ξανά στο προσκήνιο όταν καταλαγιάσει ο θόρυβος; Επείσθη, μήπως, ότι δεν θα έχει τύχη ως πολιτικός, αφού δεν έχει «βαπτισθεί» στο στίβυ της κοινωνικής και της πολιτικής δράσης; Και οι κίνδυνοι που επισείονται (τους αναγνωρίζουν και τα μέλη του περιβάλλοντος της Εκάλης) να βρεθεί μπλεγμένη με τη δικαιοσύνη αν και εφόσον ο πρωθυπουργός και σύζυγός της ακολουθήσει την αδήριτη φορά του βιολογικού του κύκλου; Πώς μπορεί να είναι σίγουρη ότι θα τους αποσείσει αν δεν οδεύσει προς βουλευτική καρέκλα;

Τα ερωτήματα ετέθησαν με τον αρμόζοντα τρόπο στον Αγάθωνα, ο οποίος παρακολουθεί μετ' ευλαβείας το πολιτικό τζέρετζελο αλλά και ερευνά μετ' εξονυχιστικής προσοχής τις γραφάς.

— Έχουν άδικο όσοι διατείνονται ότι η κυρία Λιάνη δεν έχει σχέση με την πολιτική, είτε κατηγορηματικά ο Αγάθων. Όταν έδωσε την πολυτάραχη ζωή της με εκείνη του Ανδρέα Παπανδρέου, με τα δεσμά του γάμου, την πολιτική της καταγωγή φρόντισε να διασαφηνίσει η μητέρα της, η γνωστή κυρία Πολυξένη. Την είχαν ρωτήσει τότε οι δημοσιογράφοι σε ποια πολιτική παράταξη προσέκειτο η οικογένεια Λιάνη. Και η κυρία Πολυξένη ήταν σαφής: «Εμείς πάντα ήμασταν με την Ιντέλλιτζενς Σέρβις»...

Όπου γάμος και χαρά (1)

Την αποτίμηση της παρουσίας του πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου από την ελληνική πολιτική ζωή και από την πολιτική Ιστορία επιχειρεί από τις σελίδες της Ελευθεροτυπίας ο Πότης Παρασκευόπουλος. Ανάμεσα στις επισημάνσεις του συγγραφέα, τεκμηριώνεται επαρκέστατα και ο τρόπος με τον οποίο ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ οικειοποιήθηκε τα συνθήματα της κομμουνιστικής Αριστεράς – το πρώτο

αποφασιστικό βήμα για να τρυγήσει και την κομματική πελατεία της.

Βεβαίως, το κορφολόγημα συνθημάτων, οραμάτων και πολιτικής πρακτικής έφτανε μόνο μέχρι το σημείο να μεταφρασθεί σε ψήφους. Το ότι αυτά τα ψηφαλάκια έκρυβαν πίσω τους πολλή αγωνία, πολλά χαμένα οράματα, ακόμα και πολύ αίμα ουδόλως απασχόλησε τον ηγέτη του ΠΑΣΟΚ. Στόχος του ήταν η υφαρπαγή. Μόνο. Και ψηφαλάκι ψηφαλάκι, γέμιζε το σακκουλάκι των ψήφων. Ανώδυνα, ανεπαισχυντα, ειρηνικά. Όπως σε γάμο και χαρά.

Όπου γάμος και χαρά (2)

Στους γάμους του πασοκικού λαϊκισμού με το λόγο, τα οράματα, τους αγώνες και τις ψήφους της Αριστεράς, μόνο οι ψήφοι μετατοπίστηκαν. Η ιστορία δεν λεηλατείται – όσο κι αν έγιναν άοκνες προσπάθειες οικειοποίησης των θετικών τουλάχιστων όψεών της.

Σ' αυτή την πλούσια ιστορία της Αριστεράς, πάντως, πλάι σε αγώνες, σε διώξεις αλλά και σε τρομακτικά πολιτικά λάθη, υπάρχουν και μικρές καθημερινές όψεις: όψεις καθημερινής αγωνίας, παθών αλλά και ιστοριών καθημερινής τρέλας που για να τις διηγηθεί κανείς πρέπει να διαθέτει και λίγη δόση σαρκασμού.

Η ιστορία που μας διηγήθηκε παλιός αριστερός (που δεν ψήφισε ποτέ του το ΠΑΣΟΚ) αφορά έναν πραγματικό γάμο. Στην εκκλησία, λίγο πριν από τον Ησαΐα. Το νέο ζευγάρι, γόννοι παραδοσιακών αριστερών οικογενειών, συμμετέχει λίγο μετά τον εμφύλιο στην υμέναια τελετή. Ο παπάς, είναι γνωστό, ανήκει κι αυτός σε όσους συνεπήραν τα αριστερά οράματα. Στην τελετή, όμως, εκείνα τα χρόνια, θεωρεί υποχρέωσή του να παρευρεθεί και ο χαφιές, ο παραδοσιακός εκπρόσωπος της τάξεως, το κρυφό μάτι και το αυτί της εξουσίας.

Σε κάποια στιγμή της τελετής, ο παπάς τονίζει καθαρά τα λόγια της ακολουθίας: «Εν τη Ερυθρά Θάλασση της απειρογάμου νύμφης...».

Ο χαφιές, εκπρόσωπος της ηθικής πλειοψηφίας, κλονίζεται. Τι γίνεται 'δώ πέρα; Της απειρογάμου νύμφης; Καλά το λένε πως οι κομμουνιστές είναι «χαμηλής ηθικής». Ορμάει, το λοιπόν, στη μέση της εκκλησίας και φωνάζει δυνατά διακόπτοντας την τελετή:

— Όχι ρε γαμώτο. Ε, όχι. Να σταματήσει ο γάμος. Τι το κάναμε 'δώ πέρα; Λαοκρατία!

The boss

Ανεργία, μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων, αποβιομηχάνιση. Κλείνουν ναυπηγεία, κλείνουν και πολλές ακόμα παραγωγικές βιομηχανίες και βιοτεχνίες ολοκληρώνουν την Ελλάδα. Εργατικές διαδηλώσεις και πολύ ξύλο – κάτι ξέρουν κι οι εργάτες: ναυπηγοεπισκευαστικής ζώνης του Πειραιά. Στα νέα εργασιακά ήθη, σ' ολοκληρωσθέν την Ελλάδα, ιδιαιτέρως χαρακτηριστικά είναι τα νέα ήθη των νέων διευθυντικών στελεχών. Όπου ελάχιστα λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι απαιτήσεις των εργαζομένων, συνδικαλιζόμενων ή μη, κι όπου ανεξαρτησία προβλημάτων τα διευθυντικά στελέχη προτιμούν να οχυρώνονται πίσω από τη θεωρητική σκευή των μεταμοντέρνων εργασιακών σχέσεων, έτσι όπως τη διδάχθη στα εκτροφεία στελεχών, σε συνθήκη πλήρους κυριαρχίας της αγοράς.

Τον περασμένο Σεπτέμβριο, ιδιαίτερα έντονη ήταν η κόντρα των εργαζομένων στο Καπνολογικό Ινστιτούτο Δράμας με το διευθυντή του Ινστιτούτου κ. Λόλα. Διάλογη ζητούσαν οι εργαζόμενοι για να αποκατασταθεί η διαταραγμένη σχέση, εκεί όμως απάντησε με έναν πρωτοποριακό «δεκάλογο», τον οποίο ανήρτησε σε πινακίδα στην πόρτα του γραφείου του. Έγραφε η πινακίδα (στα αγγλικά), όπως μας πληροφορεί ο διευθυντής της εφημερίδας Χρονικά της Δράμας Νίκος Σιμόπουλος:

1. Το αφεντικό έχει πάντα δίκιο.
2. Το αφεντικό δεν κοιμάται, ξεκουράζεται.
3. Το αφεντικό δεν διαβάζει το έγγραφο, το μελετά.
4. Το αφεντικό δεν λείπει, απουσιάζει.
5. Το αφεντικό δεν διστάζει, προβληματίζεται.
6. Το αφεντικό δεν αργεί, έχει καθυστερήσει.
7. Το αφεντικό δεν κάνει λάθη, παρερμηνεύει.
8. Το αφεντικό δεν περιπλέκει τα πράγματα, οργανώνει τη δουλειά.
9. Μπες στο γραφείο του αφεντικού με τις ιδέες σου και βγες με τις δικές του.
10. Σε περίπτωση αμφιβολιών, αναζητήστε, απάντηση στο Νο 1.

ο Αγύριστος

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Τα «Μονοπάτια» της Τουρκίας

την Τουρκία η κ. Τσιλλέρ, αφού περιπλανήθηκε αρκετά στην προσπάθειά της να σχηματίσει νέα κυβέρνηση, επανήλθε στο σχήμα του κυβερνητικού σχηματισμού που είχε. Είναι σαφές πως πρόκειται για μεταβατικό κυβερνητικό σχήμα το οποίο δίνει μια ανάσα στην προετοιμασία για τη προσφυγή στις κάλπες. Εκεί θα διαπιστωθεί το κατά πόσο το πολιτικό σκηνικό της χώρας θα υποστεί βαθιές αλλαγές ή αν ο συσμός των δυνάμεων παραμένει ο ίδιος. Μέχρις ότου ο κυβερνητικός σχηματισμός θα προχωρήσει σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις—στη μεταρρύθμιση κι όχι στην κατάργηση του άρθρου 8 του δημοκρατικού νόμου» και ίσως σε άλλες σημαντικές κινήσεις για να υφαρπάξει την ηγή-
ση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την Συνθήκη Ενωμένης με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η αμφίβολο όμως αν η Ευρωβουλή θα ενδώσει κάτω από τις πιέσεις των ισχυρών εθνικών κοινω-
νοτήσεων είτε κάτω από άλλες σκοπιμότητες. Η μοναχική του Ευρωκοινοβουλίου στη θέσπιση των εγγυήσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελεί το μόνο όπλο για τον «πειθαναγκασμό» της Τουρκίας να αρχίσει να συντάσσεται με τα δεδομένα μιας σύγχρονης δυτικής δημοκρατίας και με την ανοχή «των περιφερειακών κριτη-
ρίων» που δείχνουν πολλοί εταίροι και σύμμαχοί της ηθελημένα παγιδευμένοι στο σύνδρομο «bon l'orient».

Είναι αρκετά σαφές πλέον ότι ακόμα και η αμερικανική κοινή γνώμη, που αντανακλάται σε σχετικές κινήσεις στο Κογκρέσο, απαιτεί μια διαφορετική συμπεριφορά. Αρχίζουν λ.χ. να εμφανίζο-

Η σημερινή
πολιτική της
Δύσης
απέναντι στο
τουρκικό
καθεστώς
ενισχύει
μάλλον παρά
αποδυναμώνει
τον
ισλαμισμό.

νται στον αμερικανικό Τύπο κύρια άρθρα που, ενώ επισημαίνουν τη στρατηγική σημασία της σύμ-
μάχου αυτής χώρας για τις ΗΠΑ, δεν παύουν να τονίζουν την ανάγκη εκδημοκρατισμού και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένα αρκετά ευγενικό κύριο άρθρο στην *Washington Post* τον περασμένο Σεπτέμβριο ακολουθήθηκε από ένα μάλλον ηθελημένα «οργίλο» κύριο άρθρο στη *New York Times*, το οποίο επισήμαινε, μεταξύ άλλων, ότι η αύξηση της καταπίεσης στην Τουρκία και οι ωμότητες κατά των Κούρδων είναι ευθέως ανάλογες με την παροχή στρατιωτικής βοήθειας και όπλων των ΗΠΑ προς τη χώρα που εξακολουθεί να αντλεί τον εξοπλισμό της κατά 80 έως 85% από την Αμερική.

Κι ίσως είναι σημαντικό να σημειώσουμε —ανεξάρτητα από την έκβαση της συζήτησης στο Κογκρέσο— ότι για πρώτη φορά μετά την εισβολή στην Κύπρο το 1974, ο σοβαρός αμερικανικός Τύπος κάνει λόγο για σύνδεση της στρατιωτικής βοήθειας των πιστώσεων και των εξοπλισμών με τις επιδόσεις της Τουρκίας στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Κι ίσως είναι ακόμα πιο σημαντικό το επιχείρημα του αμερικανικού Τύπου ότι η μέχρι τώρα πολιτική των ΗΠΑ αποθαρρύνει μάλλον παρά ενθαρρύνει τον εκσυγχρονισμό και τον εκδυτικισμό της χώρας, βοηθώντας την άνοδο του ισλαμισμού. Πρόκειται για μια σημαντική εξέλιξη που αν έχει συνέχεια τότε θα είναι εξαιρετικά δύσκολο για την Τουρκία να εξακολουθεί να πείθει τους δυτικούς συμμάχους της ότι το σημερινό της καθεστώς αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για την αντιμετώπιση του κύματος του ισλαμισμού και «πρότυπο» για άλλα καθεστώτα.

Όλα εδώ πληρώνονται

του Αλί Ταρτάνογλου

Για πρώτη φορά στην κοινοβουλευτική ιστορία της Τουρκίας, οι εργαζόμενοι γίνονται το κλειδί των πολιτικών εξελίξεων. Η αδυναμία υπογραφής συλλογικής σύμβασης εργασίας είχε ως αποτέλεσμα την καταψήφιση της κυβέρνησης μειοψηφίας της Τανσού Τσιλλέρ από το κοινοβούλιο. Οι πολιτικές δυνάμεις οφείλουν πλέον να πάρουν σοβαρά υπόψη τους τη δυσφορία των εργαζομένων απέναντι στο κύμα ιδιωτικοποιήσεων και τον περιορισμό του κράτους.

Στις 15 Οκτωβρίου, η κυβέρνηση μειοψηφίας που σχημάτισε η πρώτη κυρία του Κόμματος του Ορθού Λόγου, Τανσού Τσιλλέρ, απέτυχε να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από το τουρκικό κοινοβούλιο. Από τους 421 βουλευτές που ήταν παρόντες, 230 ψήφισαν κατά και μόνο 191 υπέρ. Πέντε βουλευτές του κόμματος της Τσιλλέρ, μεταξύ των οποίων και ο πρώην κυβερνητικός εκπρόσωπος και ηγέτης της εσωκομματικής αντιπολίτευσης Χουσαμεττίν Τσιντορούκ απείχαν από την ψηφοφορία, ενώ 12 ψήφισαν κατά. Και οι 18 «αποστάτες», την επόμενη της ιστορικής ψηφοφορίας κλήθηκαν από τα κοιμματικά όργανα σε απολογία. Οι φυγόκεντρες τάσεις είναι πλέον ορατές.

Την ίδια μέρα, στην κεντρική πλατεία της Άγκυρας, 300 μόνο μέτρα από το κοινοβούλιο, χιλιάδες απεργοί (παρ' όλο που η αστυνομία δεν επέτρεψε σε πολλούς που έρχονταν από την επαρχία να μπουν στην πόλη) φώναζαν αγγλιστί «Tansu go home», υπενθυμίζοντας στην Τσιλλέρ την αμερικανική της υπηκοότητα και τις ιδιοκτησίες της στις ΗΠΑ, οι φόροι των οποίων δεν έχουν ακόμη πληρωθεί στην Τουρκία.

Είναι η πρώτη φορά στη σύντομη κοινοβουλευτική ιστορία της Τουρκίας που οι εργαζόμενοι έγιναν το κλειδί για τις πολιτικές εξελίξεις. Διότι ο όρος που έθεσε ο Μπουλέντ Ετσεβίτ και το Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς (DSP) προκειμένου να στηρίξει την κυβέρνηση μειοψη-



φίας της Τσιλλέρ ήταν να υπογραφεί συλλογική σύμβαση εργασίας πριν από την κρίσιμη ψηφοφορία στη Βουλή. Αλλά η συνάντηση κυβέρνησης και ένωσης των συνδικάτων δεν καρποφόρησε. Την τελευταία στιγμή, μισή ώρα πριν από την ψηφοφορία, η Τσιλλέρ ζήτησε από τον αρχηγό της ένωσης Μπαϋράμ Μεράλ να έρθει στην επίσημη κατοικία της. Αλλά ήταν ήδη αργά. Οι εξαγριωμένοι εναντίον της Τσιλλέρ και της πολιτικής της εργαζόμενοι είχαν ήδη συγκεντρωθεί και δεν άφησαν τον Μεράλ (περικυκλώνοντας το αυτοκίνητό του) να επισκεφτεί την Τσιλλέρ.

Σε κάθε περίπτωση, λοιπόν, θα προκηρυχτούν πρόωρες γενικές εκλογές, όχι αργό-

τερα από την άνοιξη του 1996. Πώς έφτασε η Τσιλλέρ να έχει σημαντική επιρροή στην πολιτική της; Πού οφείλεται η σθεναρή αντίσταση των εργαζομένων; Στην πραγματικότητα η συντριβή της δεν είναι παρά το αποτέλεσμα της πολιτικής που είχε εγκαινιάσει προκάτοχός της Τουργκούτ Οζάλ.

Το κεντρικό σύνθημα της Τσιλλέρ «κράτος και λίγο κράτος» εξοργίζει. Η Τουρκία επέλεξε να εισέλθει στη νέα χή της παγκοσμιοποίησης μέσα από ιδιωτικοποιήσεις και τον δραστικό περιορισμό του κράτους. Όμως ιδού η αντίφαση. Ενώ επιχειρείται ο κοινωνικο-οικονομικός περιορισμός του κράτους, σε σημείο που ο πολίτης να αφήνεται στην τύχη του στον σκληρό καπιταλιστικό κόσμο, ίδια στιγμή ζητείται από τους πολίτες να σέβονται και να είναι πιστοί στο κράτος.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το 1980, επί πρωθυπουργίας Σουλεϊ Ντεμιρέλ, ο στενός συνεργάτης του των Οικονομικών Τουργκούτ Οζάλ και επιτελείο του υπέβαλαν ένα πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης που στις 15 Ιανουαρίου εγκρίθηκε από την κυβέρνηση. Ένα δολάριο Αμερικής, που με εκείνη τη στιγμή αντιστοιχούσε σε 40 τοπικές λίρες, έφτασε να αντιστοιχεί σε 1.000 λίρες. Σύμφωνα με τις επιταγές του ΔΝΤ οι μισθοί πάγωσαν αλλά οι τιμές των αγαθών και τα επιτόκια παρέμειναν ελεύθερα. Το πρόγραμμα είναι ότι ένα τέτοιο πρόγραμμα

ρούσε να εφαρμοστεί σε συνθήκες δη-
ρατίας κι έτσι ήρθε το πραξικόπημα
12ης Σεπτεμβρίου 1980. Έκτοτε η
ρκία ζει τον ίδιο εφιάλτη, στην αρχή
τη σκιά των όπλων του Στρατού, στη
χρεια με τις «δημοκρατική» πολιτική
κυβερνήσεων του Οζάλ.

ο μεταξύ, το κράτος στην Τουρκία έχει
ς περιοριστεί. Δεν είναι, λ.χ., σε θέση
πληρώσει τους μηνιαίους μισθούς των
ζομένων στον δημόσιο τομέα· οι δη-
ες υπηρεσίες δεν μπορούν να εξασφα-
υν ούτε το φωτοτυπικό χαρτί που χρει-
ται. Για το λόγο αυτό, με κάθε ευκαι-
ζητούνται χρήματα από τους πολίτες.

ς η κυβέρνηση αύξησε τα δίδακτρα
πανεπιστημίων πέντε φορές. Παρόλο
βάσει του Συντάγματος, η πρωτοβάθ-
και δευτεροβάθμια εκπαίδευση παρέ-
ι δωρεάν στα δημόσια σχολεία, με
αγμα του υπουργού Παιδείας οι διευ-
ές των σχολείων άρχισαν να συλλέ-
ν χρήματα από τους γονείς των μαθη-
ως «συνεισφορά»· με τον ίδιο τρόπο
ται και το καθάρισμα των σχολικών
ιών. Αλλά και η ποιότητα της δημόσιας
αίδευσης φθίνει, αφού οι καλύτεροι
αιδευτικοί προτιμούν να πάνε σε ιδιω-
σχολεία λόγω των υψηλών μισθών.
χώρο της υγείας η κατάσταση δεν είναι
ύτερη: αν δεν μπορείς να πληρώσεις το
ιτούμενο ποσό δεν μπορείς να νοση-
είς στα κρατικά νοσοκομεία· ούτε σε
νουν να φύγεις, παρά σε κρατούν όμη-
αν οι συγγενείς σου δεν φέρουν τα χρή-
α. Από 500 εργαζομένους που είχε το
άρτημα του Ιδρύματος Κοινωνικών
ραλίσεων στην Άγκυρα, έχει σήμερα
με αποτέλεσμα οι διαδικασίες να απι-
αντί για ένα μήνα, έξι.

ς κρατικές επιχειρήσεις η παραγωγή
σταματήσει παντελώς λόγω έλλειψης
νδύσεων και ανανέωσης του τεχνολο-
ού εξοπλισμού. Η γεωργία και η κτηνο-
φία βρίσκονται στην ίδια κατάσταση. Η
ρκία, που ήταν κάποτε ο χοντρέμπο-
τροφών της Μέσης Ανατολής και των
κανίων, βρίσκεται τώρα στη θέση να
άγει ζάχαρη, κρέας κ.ο.κ.

ο ενδιαφέρον σημείο στην όλη υπόθεση
αι ότι το έδαφος που θα εξοικονομείτο
τον περιορισμό του κράτους επρόκειτο
υρητικά να το καλύψει ο ιδιωτικός τομέ-
Όμως αυτό δεν συνέβη. Διότι οι επιχει-
ματίες, λόγω των υψηλών επιτοκίων των
πεζικών δανείων, προτιμούν κι αυτοί

να μην επενδύουν αλλά να στρέφονται στη
χρηματοαγορά.

Υπάρχει τέλος, ως αποτέλεσμα και όλων
των παραπάνω, μια γενικευμένη δυσπι-
στία απέναντι στο δικαστικό σύστημα (κα-
νείς δεν πιστεύει ότι υπάρχουν δικαστές
στην Άγκυρα), την αστυνομία, ακόμη και
το κοινοβούλιο ως κέντρο του δημοκρατι-
κού πολιτικού συστήματος. Έτσι στην πρά-
ξη η ιδέα του «λίγου κράτους» οικονομικά
και κοινωνικά σημαίνει «μη κράτος». Την
ίδια στιγμή όμως, το κράτος εξακολουθεί
να θέλει να είναι «δυνατό», με την αστυνο-
μία, το στρατό, τη χωροφυλακή... Απέναντι
στους Κούρδους στη νοτιοανατολική Τουρ-
κία ή τους εργαζόμενους στην Άγκυρα.

Όμως, πολύ δύσκολα το κράτος μπορεί
να είναι και «ιερό» και «λίγο» για τον πο-
λίτη. Ο πολίτης δεν μπορεί να θεωρήσει
«ιερό» ένα κράτος που δεν δέχεται καν ότι
η υγεία και η παιδεία είναι ανάμεσα στα
καθήκοντά του. Κι όταν ο πολίτης νιώσει
να απομακρύνεται από το σύστημα, η αντί-
δρασή του είναι να το περιφρονήσει με τη
σειρά του, να αναζητήσει πιο ακραίες θέ-
σεις. Δυστυχώς, όπως συμβαίνει άλλωστε
σε όλες τις χώρες του κόσμου, η Αριστερά
δεν του προσφέρει ικανοποιητική διέξοδο.
Δεν είναι λοιπόν περίεργο που από τη γε-
νικευμένη αυτή κρίση κερδίζει η εθνικιστι-
κή και φονταμενταλιστική Δεξιά.

ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ

Οι τελευταίες δημοσκοπήσεις δείχνουν
ότι κανένα από τα κόμματα δεν συγκε-
ντρώνει πάνω από 20%. Αλλά ενώ τα με-
γάλα κεντρώα κόμματα –το Κόμμα του
Ορθού Δρόμου της Τανσού Τσιλλέρ, το
Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας του Με-
σούτ Γιλμάζ και το Ρεπουμπλικανικό Λαϊ-
κό Κόμμα του Ντενίζ Μπαϊνάλ– έχουν πέ-
σει κάτω από το 20%, το ισλαμικό Κόμμα
της Ευημερίας (RP) του Ερμπακάν και το
Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (MHP) του
Τουρκές ανεβαίνει προς το 20%. Και ο
τουρκικός εθνικισμός με το MHP, και ο
ακραίος ισλαμισμός με το RP, ή και ο ο
κουρδικός εθνικισμός με το PKK αύξησαν
–όχι τυχαία– την επιρροή τους την περίοδο
αυτή που επιχειρήθηκαν οι ιδιωτικοποιή-
σεις και ο περιορισμός του κράτους.

Κατά μία έννοια, λοιπόν, η Τσιλλέρ σήμε-
ρα δεν κάνει τίποτε άλλο από το να πληρώ-
νει το τίμημα που πλήρωσε και η Θάτσερ
όταν πολιτεύτηκε εναντίον των συμφερό-
ντων των εργαζομένων...

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

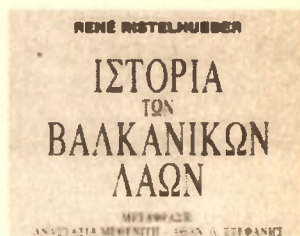
Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

(Αρχαία-Μεσαιωνική-Νεότερη)

RENÈ RISTELHUEBER

Ιστορικός συγγραφέας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΛΑΩΝ



“ΑΝΑΓΥΕΤΑΙ ΜΕ ΣΑΦΗΝΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ Η ΠΟΡΕΙΑ
ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ”

537 σελίδες με χρονολογικούς πίνακες,
13 χάρτες, ευρετήριο λαών και προσώπων,
συμπληρωματική βιβλιογραφία



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

Ειρήνη, ασφάλεια και ανάπτυξη

του Σωτήρη Ντάλη

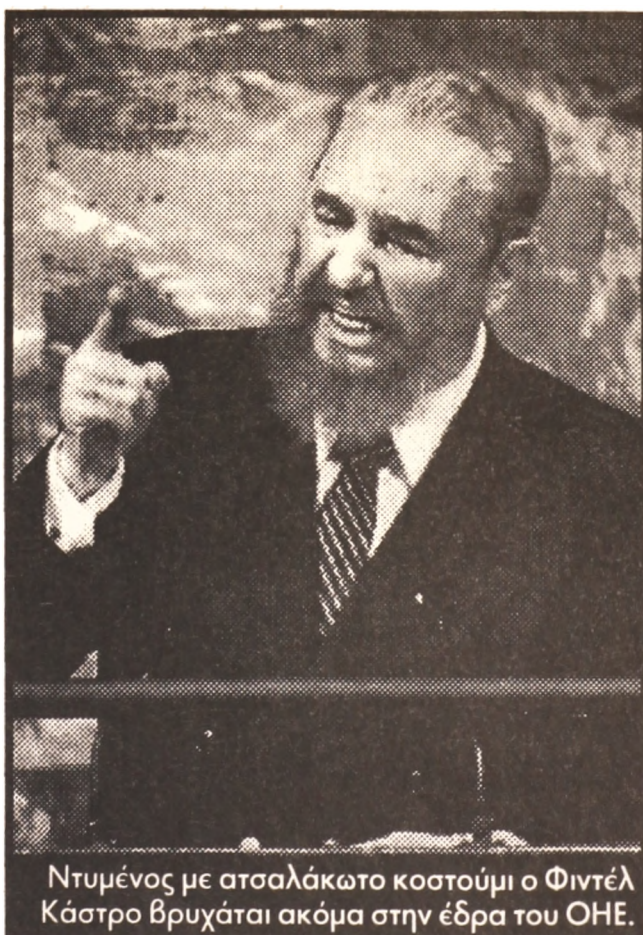
Σε μια εποχή όπου τα κοινωνικά προβλήματα αποκτούν πλανητικές διαστάσεις και η διεθνοποίηση της οικονομίας συνοδεύεται όλο και περισσότερο από την επείγουσα ανάγκη της κοινής αντιμετώπισης των μεγάλων προβλημάτων, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών μπαίνει στην «κρίσιμη ηλικία» των 50 χρόνων και φαίνεται να αναζητά νέους τρόπους έκφρασης της ιδέας της αλληλεγγύης. «Είμαστε ένα thin tank για τα προβλήματα του αύριο» υποστηρίζει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Μπούτρος Γκάλι¹, τονίζοντας την πολυσχιδή και πολυδιάστατη δραστηριότητα των Ηνωμένων Εθνών.

Σύμφωνα με τον γ.γ. του ΟΗΕ, η κοινή γνώμη βλέπει μόνο τους «κυανόκρανους» και τις προσπάθειες που καταβάλλουν για περιορισμό των πολεμικών συγκρούσεων σε διάφορα μέρη του κόσμου, ενώ στην πραγματικότητα αυτές οι δραστηριότητες αποτελούν μόνο το 30% των συνολικών πρωτοβουλιών που αναλαμβάνει ο ΟΗΕ σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ο ΟΗΕ ιεράρχησε τις νέες προτεραιότητες υπογραμμίζοντας τη διεθνοποίηση των προβλημάτων ως την ειδοποιό διαφορά ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα².

Οι εορτασμοί για τα 50 χρόνια του ΟΗΕ συμπίπτουν με την περίοδο «κριτικού ρεαλισμού» που φαίνεται να διανύουν σήμερα τα Ηνωμένα Έθνη. Ηγετικές φυσιογνωμίες του ΟΗΕ, όπως ο γενικός γραμματέας Μπούτρος Γκάλι και ο γενικός διευθυντής Βλαντιμίρ Πετρόφσκι, υποστηρίζουν ότι η ετοιμότητα για τα 50 χρόνια του Οργανισμού παροτρύνεται για έναν εφ' όλης της ύλης απολογισμό.

«Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δημιούργησε μερικές υπερβολικές προσδοκίες, οι



Ντυμένος με ατσάλινο κοστούμι ο Φιντέλ Κάστρο βρυχάται ακόμα στην έδρα του ΟΗΕ.

οποίες δεν ήταν δυνατό να ικανοποιηθούν. Ήταν υπερβολικό να δημιουργούμε τέτοιες ελπίδες», υποστηρίζει ο Βλαντιμίρ Πετρόφσκι και συμπληρώνει ότι τώρα «καταλαβαίνουμε τι μπορεί και τι δεν μπορεί να γίνει. Και αυτό που έχει την πιο μεγάλη σημασία είναι ότι δεν πρόκειται απλώς για

μια διαίρεση σε προψυχροπολεμική μεταψυχροπολεμική περίοδο». Στην επείγουσα συγκυρία τα Ηνωμένα Έθνη εντάσσονται σε μια περίοδο αλλαγής του πολιτικού μοντέλου. Πρόκειται για μια περίοδο ανάλογη με την αλλαγή πολιτισμικού κλίματος από τον Μεσαίωνα στους νεότερους χρόνους. Σε αυτό το πλαίσιο, τα Ηνωμένα Έθνη μπορούν να έχουν το ρόλο «Δικτύου Ασφαλείας» (Safety Net), υποστηρίζει ο Βλαντιμίρ Πετρόφσκι.

Οι εορτασμοί για τα 50 χρόνια του ΟΗΕ που ολοκληρώθηκαν αυτή την εβδομάδα στη Νέα Υόρκη, συνοδεύτηκαν από πολιτικές, δυσάρεστους απολογισμούς, δυσόιωνες προβλέψεις. «Ο ΟΗΕ στα πλάγια χρεοκοπίας», έγραφε στις 7 Οκτωβρίου η έγκυρη βρετανική εφημερίδα *Γκάρντιαν*, επικαλούμενη στοιχεία οικονομικών παραγόντων του Οργανισμού. Σύμφωνα με την εφημερίδα, ογδόντα χώρες χρωστούν συνολικά 100 εκατ. δολάρια, ενώ τα ΗΠΑ οφείλουν 1,2 δισ. δολάρια. Η Ρωσία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος οφειλέτης με 590 εκατ., αλλά για πολλούς θεωρείται δικαιολογημένη, αφού επικαλείται το σβάστακτο οικονομικό βάρος που κληρονόμησε από την ΕΣΣΔ.

Η κρίση ρευστότητας –η χειρότερη σ



Πενήντα χρόνια ΟΗΕ: Γενέθλια εν μέσω τεράστιων προβλημάτων.

ρία του Οργανισμού— έχει δημιουργήσει ένα αρνητικό κλίμα στις τάξεις του. Μάλιστα στην πρόσφατη γενική συνέλευση του Οργανισμού, οι υπουργοί Εξωτερικών της Βρετανίας και της Γαλλίας— ιδιαίτερα επικριτικοί προς τις ΗΠΑ— την ασυνέπειά τους, την οποία χαρακτήρισαν σκοπιμή. Ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, **Γουόρεν Κρίστοφερ**, ισχυρίστηκε ότι η κυβέρνηση του θα εκπληρώσει υποχρεώσεις της, αν και λίγες μέρες πριν η κυβέρνηση **Κλίντον** είχε μειώσει κατά 6%— γεγονός που προκάλεσε την οργή των Ευρωπαίων. Σκληρή όμως ήταν η γλώσσα που χρησιμοποίησαν οι υπουργοί Εξωτερικών δύο πλούσιων χωρών, της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, που δημιούργησαν την ενταξή τους στο υπό διεύθυνση Συμβούλιο Ασφαλείας. Ο γερμανός υπουργός Εξωτερικών **Κλάους Κίνγκελ** ζήτησε την αναδιάρθρωση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών στον οποίο η Γερμανία έχει ένα ρόλο αντίστοιχο της οικονομικής δύναμής¹. Με άρθρο του στην εφημερίδα **Μάινσερ Αλγκεμάινε** στις 9 Οκτω-

βρίου, υποστήριξε ότι «τα Ηνωμένα Έθνη δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε όλα όσα τους ζητούνται και η εσωτερική δομή του Οργανισμού όπως και οι πόροι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των μελών του»², και ζήτησε να προχωρήσει η μεταρρύθμιση στα οικονομικά και η αξιοποίηση στα περιουσιακά στοιχεία του ΟΗΕ και να πέσει φως στην αδιαπέραστη ζούγκλα των αναρίθμητων οργανώσεων και θεσμών των Ηνωμένων Εθνών.

Τέλος, σύμφωνα με τον γερμανό υπουργό Εξωτερικών, το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πρέπει να αντανάκλα τις πραγματικές σχέσεις εξουσίας που διαμορφώθηκαν τα τελευταία 50 χρόνια.

Επαναλαμβάνοντας την επιδίωξη της Γερμανίας για μια μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ο Κίνγκελ «προειδοποίησε» ότι «ως τρίτη μεγαλύτερη οικονομική δύναμη, ως βιομηχανικά ηγετική χώρα, ως εμπορικό και πολιτιστικό έθνος που εξαρτάται ιδιαίτερα από την ειρήνη, τη σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη, δεν μπορούμε και δεν θα μείνουμε πολιτικά απόντες».

Όταν πριν από 50 χρόνια οι νικήτριες συμμαχικές δυνάμεις του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου συμφωνούσαν για το σχήμα του μελλοντικού ΟΗΕ και υπέγραφαν μαζί με άλλες πενήντα περίπου χώρες το ιδρυτικό καταστατικό τον Ιούνιο του 1945, ουσιαστικά περιέγραφαν τέσσερις κύριες αποστολές: α) ο ΟΗΕ να διασώσει τις επόμενες γενεές από την κατάρρα και τη φρίκη του πολέμου, β) να επαναδιαβεβαιώσει τα θεμέλια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γ) να δημιουργήσει συνθήκες δικαιοσύνης και σεβασμού των διεθνών συνθηκών και του διεθνούς δικαίου, και δ) να προωθήσει την κοινωνική πρόοδο και συνθήκες για μια καλύτερη και ελεύθερη ζωή³.

Σήμερα, 50 χρόνια αργότερα, ο ΟΗΕ έπαψε να σχοινοβατεί μεταξύ των συμφερόντων των δύο υπερδυνάμεων (ΗΠΑ και ΕΣΣΔ) και επιχειρεί να κάνει πιο ουσιαστικό το ρόλο του, ταξινομώντας τη χρησιμότητά του σε τρεις ευρύτερες ενότητες⁴.

Στην πρώτη ενότητα, ο ΟΗΕ αποτελεί μια «διπλωματική αγορά» για την ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών. Στη δεύτερη, αποτελεί το θεσμό μέσω του οποίου τα κράτη επιχειρούν να κωδικοποιήσουν κανόνες πολιτικών σχέσεων μεταξύ των χωρών, να αναπτύξουν το διεθνές δίκαιο και να διασφαλίσουν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέλος, στην τρίτη ενότητα, ο ΟΗΕ παρέχει στα κράτη χρήσιμες υπηρεσίες, από τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις μέχρι την ανθρωπιστική βοήθεια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. τον ημερήσιο Τύπο της 12ης Ιουλίου 1995.
2. Σωτήρης Ντάλης, «Η διεθνοποίηση των Προβλημάτων», περιοδικό *Αντί*, τεύχ. 583 της 21ης Ιουλίου 1995.
3. Βλ. συνέντευξη του Βλαντιμίρ Πετρόφσκι στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* της 6ης Απριλίου 1995.
4. Σχετικά με τη μελλοντική διεύθυνση του Σ.Α. του ΟΗΕ βλέπε το άρθρο του περιοδικού *Economist*, «Open the Club», 29 Αυγούστου 1992, σσ. 10-11.
5. Για τη μεταρρύθμιση της εσωτερικής δομής του ΟΗΕ, βλ. Maurice Bertrand, «La reforme de l'ONU», στο *Politique Etrangère*, No 3, 1993, σσ. 617-621.
6. Βλ. Jean-Claude Pomonti: «Une organisation débordée», εφημ. *Le Monde*, 25 Σεπτεμβρίου 1993.
7. Βλ. άρθρο του Max Jakobson στην εφημ. *Herald Tribune*, που αναδημοσίευσε η *Καθημερινή* στις 19 Οκτωβρίου 1995· επίσης τη συνέντευξη του Μπούτρος Γκάλι στο περιοδικό *Nouvel Observateur* στις 20 Οκτωβρίου 1995.



«Ιερή» τρομοκρατία

της Ελένης Κολλιοπούλου

Οι έξι βομβιστικές επιθέσεις στο κέντρο του Παρισιού τους τελευταίους τρεις μήνες έχουν μετατρέψει τη γαλλική πρωτεύουσα σε πεδίο αντιπαράθεσης φανατικών ισλαμιστών και της νεοεκλεγείσας κυβέρνησης του Ζακ Σιράκ. Το μετρό, οι κεντρικοί δρόμοι ή πλατείες, οι εισόδοι σχολείων, τα μελαμψά πρόσωπα στο δρόμο συνδέονται τώρα συνειρμικά με την άσκηση τρομοκρατίας. Στο φόντο, οι πάντα ευαίσθητες πολιτικές σχέσεις της Γαλλίας με την Αλγερία...

Ο απολογισμός από την έκρηξη της πρώτης βόμβας, τον περασμένο Ιούλιο, στη γραμμή Β του πολυσύχναστου σταθμού Σαιν Μισέλ, ήταν επτά νεκροί και οδγόντα τέσσερις τραυματίες. Οι επιθέσεις συνεχίστηκαν και σε κεντρικές πλατείες της πόλης (Ετουάλ, Σαρλ Βαλέν) με είκοσι έως τριάντα τραυματίες συνολικά. Η τελευταία έκρηξη βόμβας πριν από δέκα μέρες πάλι σε κεντρικό σταθμό του μετρό (ανάμεσα στις στάσεις Σαιν Μισέλ και Ορσαί) τραυμάτισε τριάντα ανθρώπους, από τους οποίους πέντε σοβαρά.

Οι δύο τρομοκρατικές επιθέσεις εκτός Παρισιού (στη σιδηροδρομική γραμμή Λυόν-Παρίσι και στη Βίλερμπαν στην περιοχή του Ρήνου) έχει γενικεύσει πλέον το κλίμα ανησυχίας στη δοκιμαζόμενη γαλλική κυβέρνηση και την κοινή γνώμη. Η έντονη αντιπαράθεση στην Αλγερία μεταξύ ισλαμιστών και της στρατιωτικής κυβέρνησης του Λιαμίν Ζερουάλ έχει μεταφερθεί και στο έδαφος της άλλοτε μητρόπολης.

ΜΙΑ ΠΑΡ' ΟΛΙΓΩΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Η ισχυρή βούληση και επιμονή του Ζακ Σιράκ, χάρη στις οποίες έφτασε στο ύπατο αξίωμα τον περασμένο Μάιο, δεν αρκούν για την επίλυση της καθημερινής απειλής της «ιερής» τρομοκρατίας των ένοπλων ισλαμικών ομάδων. Στις 8 Σεπτεμβρίου, την επομένη μιας σειράς τεσσάρων βομβιστικών επιθέσεων, το περίφημο σχέδιο

«Επαγρύπνησης κατά των Πειρατικών Ενεργειών» (Vigipirate) τέθηκε σε εφαρμογή. Ένα δοκιμασμένο σχέδιο που χρονολογείται από την εποχή του πολέμου στον Κόλπο. Δεκαοκτώ χιλιάδες ατυνομικοί και στρατιωτικοί κάνουν περιπολίες σε στάθμους, αεροδρόμια, μετρό και εκτελούν αποστολές ασφαλείας. «Ο πόλεμος κατά των τρομοκρατών», σύμφωνα με τα λεγόμενα του υπουργού Εσωτερικών Ζαν-Λουί Ντεμπρέ, έχει ήδη φέρει αποτελέσματα: 2 εκατ. άνθρωποι έχουν υποστεί ελέγχους στα χαρτιά τους και 10.000 ξένοι έχουν απελαθεί!

Στις 6 Οκτωβρίου, στην Τυνησία, ο Ζακ Σιράκ αποδεχόταν πρόσκληση του Ζερουάλ για μια συνάντηση στη Νέα Υόρκη την περασμένη Κυριακή, με την ευκαιρία του εορτασμού των πενήντα χρόνων του ΟΗΕ. Μια αναγγελία που ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων στη γαλλική αντιπολίτευση του Σοσιαλιστικού Κόμματος (PS), ενώ διπλασιάστηκαν οι απειλές των ισλαμιστών για ένταση της τρομοκρατίας στη Γαλλία. Ο γάλλος πρόεδρος ήταν πεπεισμένος για την «αναγκαιότητα μιας τέτοιας συνάντησης, προκειμένου να βρεθεί πολιτική λύση στην Αλγερία μέσα από το διάλογο όλων των δυνάμεων που αρνούνται τη βία».

Στην πράξη αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Όπως δήλωσε ο ίδιος, αιτία της άρνησής του για τη συμφωνημένη συνάντηση ήταν η απαίτηση του αλγερινού προέδρου για δημοσιογραφική κάλυψη της συνάντησης (απαίτηση που ξεπερνούσε τα όρια

μιας «διακριτικής» συνάντησης, όπως φανταζόταν ο Σιράκ). Με τον τρόπο αυτό ο γάλλος πρόεδρος κατάφερε να αμβλύνει τις εντυπώσεις και να αποκρούσει τις κατηγορίες για ανοικτή υποστήριξη στρατιωτικού καθεστώτος της Αλγερίας.

Η ακύρωση της συνάντησης στη Νέα Υόρκη ικανοποίησε την κοινή γνώμη, η ανησυχούσε για ένταση της τρομοκρατίας. Ταυτόχρονα, όμως, ικανοποιήθηκε ένα από τα τέσσερα αιτήματα που οι ισλαμιστές εξτρεμιστές είχαν κοινοποιήσει: η επομένη της τελευταίας βομβιστικής επιθέσεως σε κεντρικό σταθμό του Παρισιού (18.10). Είναι όμως δυνατόν να αποσυναρμολογηθεί η Γαλλία από τη στρατιωτική κυβέρνηση της Αλγερίας;

Οι ισλαμιστές απαιτούν από τη γαλλική κυβέρνηση την παύση της οικονομικής βοήθειας προς τον Ζερουάλ, το κλείσιμο της γαλλικής πρεσβείας στο Αλγέρι και την κατάδίκη των προεδρικών εκλογών της Αλγερίας, που έχουν εξαγγελθεί για τις 16 Νοεμβρίου.

ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πώς όμως η γαλλική πολιτική δεν πρόβλεπε την εξάπλωση της ισλαμικής τρομοκρατίας στο έδαφός της; Η ομαλή προπαγάνδα των γαλλικών προεδρικών εκλογών του περασμένου Μαΐου δεν επέτρεψε τότε κυβέρνηση του Εντουάρ Μπαλντύρ να συνειδητοποιήσει την αυξανόμενη ένταση του τριετούς εμφυλίου πολέμου στην Αλγερία. Η συνεχιζόμενη υποστή



Μπάτμαν αποδίδει τον Σιράκ ο σκιτσογράφος του *L'Événement*. Ο Σιράκ-Ζεμπάτμαν, όμως, η τρομοκρατία είναι ένα ακόμη πρόβλημα που δεν μπορεί να λύσει.

κομμάντο των Ενόπλων Ισλαμικών Ομάδων (GIA) ξύπνησε απότομα τη γαλλική κοινωνία, που απήφιστα είχε δεχτεί την παραβίαση της εκλογικής διαδικασίας. Οι τρομοκρατικές ενέργειες και δολοφονίες Γάλλων στην Αλγερία είχαν ξεκινήσει από τον Σεπτέμβριο 1993 με τη δολοφονία δύο γάλλων γεωμετρών στο Σίντι-Μπελ-Αμπές. Μέχρι σήμερα 31 Γάλλοι έχουν δολοφονηθεί στην Αλγερία.

Ο τότε υπουργός Εξωτερικών, **Αλαίν Ζυμπέ**, ακολούθησε την πολιτική του πυροσβέστη: περίπου έξι χιλιάδες γάλλοι υπήκοοι από την Αλγερία ήρθαν στη Γαλλία με διπλωματική βοήθεια· επιβλήθηκαν περιορισμοί για

την ανακοπή του κύματος των αλγερινών προσφύγων προς τη Γαλλία· η παραχώρηση της βίζας μόνο από το γαλλικό έδαφος ερμηνεύτηκε ως κλείσιμο των γαλλικών συνόρων προς την Αλγερία και καταδίκασε σε απομόνωση τους Αλγερινούς που ήθελαν να φύγουν ή να ταξιδεύσουν.

Παράλληλα, η ετήσια γαλλική οικονομική βοήθεια προς την Αλγερία έρρεε. Για το 1995 ανέρχεται σε 5 δισ. φράγκα. Δημοσιεύματα αποκαλύπτουν πωλήσεις ελικопτέρων για πολιτικούς και στρατιωτικούς σκοπούς αλλά και πωλήσεις όπλων στην Αλγερία. Πέραν των τριών δισ. δολαρίων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, η Γαλλία έχει πιέσει διεθνώς για την οικονομική υποστήριξη της Αλγερίας, παρ' όλη την αμερικανική, ιταλική και ισπανική αντίδραση. Έτσι η Παγκόσμια Τράπεζα, η Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλοι αραβικοί οργανισμοί βοηθούν την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Παρ' όλα αυτά, οι σημερινοί οικονομικοί δείκτες δεν φανερώνουν ακόμα την αναμενόμενη ανάκαμψη. Το δημόσιο χρέος της χώρας ξεπερνά τα 12 δισ. δολάρια και η αποπληρωμή του μετατέθηκε για την επόμενη χιλιετία... Αυτονόητο το όφελος για τη Γαλλία, η οποία αποτελεί τον κύριο τροφοδότη της Αλγερίας σε τρόφιμα, φάρ-

μακα, βιομηχανικό εξοπλισμό και ατσάλι. Σε ένα δισ. δολάρια αποτιμώνται οι περσινές εμπορικές συναλλαγές της με την Αλγερία, η οποία είναι η πρώτη σε εισαγωγές γαλλικών προϊόντων μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών και η πέμπτη στον κόσμο.

Ο ΑΠΟΤΥΧΗΜΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΕΚΕΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

Σήμερα το πρόβλημα του αλγερινού προέδρου **Λιαμίν Ζερουάλ** είναι η νομιμοποίησή του μέσω των προεδρικών εκλογών που έχουν αναγγελθεί για τις 16 Νοεμβρίου. Οι ισλαμιστές αρνούνται τις προεδρικές εκλογές από ένα παράνομο καθεστώς που στοίχισε τη ζωή σε περισσότερους από 30.000 ανθρώπους, οι μισοί από τους οποίους είναι ισλαμιστές. Ο διχασμένος αλγερινός λαός τρέμει για το τίμημα οποιασδήποτε εκδήλωσής του υπέρ ή κατά της υπάρχουσας κατάστασης. Τα αντίποινα για την υποστήριξη των ισλαμιστών ή των στρατιωτικών αναλαμβάνει αντίστοιχα η στρατιωτική ασφάλεια ή η ισλαμική τρομοκρατία.

Το άλλοτε ισχυρό και μοναδικό κόμμα **FLN** δεν μπορεί πλέον να εξασφαλίσει ένα ενιαίο και μαζικό κίνημα. Η βίαιη διακοπή της εκλογικής διαδικασίας στέρησε την αλγερινή κοινωνία από μια ομαλή εξέλιξη της πολιτικής αντιπροσώπευσης και του εκσυγχρονισμού. Η πολυδιάσπαση των ισλαμικών ομάδων αλλά και οι «δημοκρατικές δυνάμεις» (**RCD**-Ένωση για τον πολιτισμό και τη δημοκρατία και το πρώην κομμουνιστικό κόμμα) δυσκολεύουν την ανανέωση του πολιτικού σκηνικού. Η εθνικιστική ιδεολογία του **FIS** βρήκε έδαφος ανάπτυξης λόγω της οικονομικής κρίσης στη χώρα αλλά και της συγκυρίας της κατάρρευσης των κομμουνιστικών κρατών, με τα οποία συνδεόταν και ο αραβικός εθνικισμός.

Αν η γαλλική κυβέρνηση καταφέρει να αγνοεί τις διεθνείς αντιδράσεις για την επανέναρξη των πυρηνικών της δοκιμών στον νότιο Ειρηνικό, δεν μπορεί να κάνει το ίδιο με την Αλγερία.

Και αυτό γιατί το κόστος από την επίδειξη δύναμης και αλαζονείας δεν είναι προς το παρόν υπολογίσιμο. Όμως το σύνθετο πρόβλημα της Αλγερίας θα εξακολουθεί να υφίσταται καθημερινά και να απειλεί τις ζωές χιλιάδων ανθρώπων και στις δύο χώρες.



DAILY TELEGRAPH - ΝΕΑ ΑΦΕΝΤΙΚΑ

Μετά από δέκα χρόνια στη θέση του Διευθυντή Σύνταξης της συντηρητικής βρετανικής εφημερίδας *Daily Telegraph* ο Max Hastings αποχώρησε πριν τον εκδιώξουν. Συντηρητικός, παλαιών αρχών, τα είχε καταφέρει πάρα πολύ καλά. Δεν ήταν αυτό το θέμα. Οι καιροί απλώς άλλαξαν και ο ιδιοκτήτης Conrad Black, ο οποίος έχει και το ιδεολογικό, φερέφωνο της νεο-δεξιάς, περιοδικό *Spectator*, ήθελε ακόμα πιο δεξιά γραμμή. Διάδοχος στην *Daily Telegraph* ο 38χρονος Charles Mone, διευθυντής σύνταξης από το 1992 της *Sunday Telegraph*. Εκεί τον αντικατέστησε ένας άλλος 38χρονος, ο Dominic Lawson, γιος πρώην υπουργού Οικονομικών της Θάτσερ, μέχρι πρότινος διευθυντής του *Spectator*.

Τα παιδιά της νεο-δεξιάς ανεβαίνουν.

ΓΕΝΕΘΛΙΑ

Στα 70 χρόνια της η «Σιδηρά Κυρία» από την Αγγλία εξακολουθεί να είναι άκρως ενεργητική, πέντε χρόνια μετά την εκπαράθυσή της από τον αριθμό 10 της Ντάουνινγκ Στριτ. Η κ. Θάτσερ μπορεί να έχασε την εξουσία, μολονότι κέρδισε τέσσερις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις, αλλά δεν έμεινε με δεμένα τα χέρια.

Περιφέρει το «πιστεύω» της ανά τον κόσμο δίνοντας διαλέξεις, γράφοντας απομνημονεύματα. Αλλά, για να την ακούσετε, θα πρέπει να πληρώσετε διότι αμείβεται με 50.000 δολάρια τη διάλεξη.

Τη λατρεύει κυρίως η

Αμερική, όπου την περασμένη Δευτέρα στην Ουάσιγκτον τίμησαν επίσημα τα γενέθλιά της από τον Κολ και τον Σιράκ μέχρι το ζεύγος Γκορμπασώφ κάπου 800 άτομα, πληρώνοντας κατά κεφαλήν 1.000 δολάρια. Τα χρήματα θα γεμίσουν τα ταμεία του Ιδρύματος Θάτσερ όπως κι εκείνα που χορηγούν ύψους 1 εκ. δολ. που είναι η Philip Morris.

ΤΑ «ΚΑΚΑ ΠΑΙΔΙΑ»

Στον Λευκό Οίκο είναι γνωστοί ως «κακά παιδιά», ομάδα συμβούλων που έφερε ο πρόεδρος Κλίντον στην προσπάθειά του να επανεκλεγεί στο αξίωμα για δεύτερη συνεχή φορά. Δεν έχουν καμιά σχέση με τους ιδεολόγους που τον περιστοίχιζαν με τα μεγαλόπνοα κοινωνικά προγράμματα και τα συναφή. Σκληροί επαγγελματίες, προσπαθούν να διαμορφώσουν και να πουλήσουν την κατάλληλη «εικόνα» του Κλίντον για να τον ανεβάσουν στις δημοσκοπήσεις και τελικά να τον επαναφέρουν, όταν έρθει η ώρα, στον Λευκό Οίκο. Οι «παλιοί» έχουν παραμεριστεί μολονότι παραμένουν. Είναι η ώρα για «μετριοπαθές κεντρώο» προφίλ. Τα πολύ «προοδευτικά» και «φιλελεύθερα» μπαίνουν στην μπάντα. Επικεφαλής της νέας αυτής ομάδας είναι ο Dick Morris που έχει δουλέψει και για τα δύο μεγάλα κόμματα κι έχει γίνει de facto ο διοικητής του Λευκού Οίκου, καρπούμενος καταχρηστικά το ρόλο του Leon Panetta. Η προεκλογική εκστρατεία στις ΗΠΑ έχει ήδη αρχίσει και τα «κακά παιδιά» προσπαθούν να συγκαλύψουν τις



γκάφες του Κλίντον και να τον παρουσιάσουν σαν ένα μετριοπαθή και λογικό πολιτικό, κι όχι σαν έναν αδύναμο κι αναποφάσιστο πρόεδρο που δεν μπορεί να πάρει ξεκάθαρη θέση στα κρίσιμα θέματα, όπως ισχυρίζονται οι αντίπαλοί του.

ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Καθώς εορτάζονται τα 50 χρόνια του ΟΗΕ εν μέσω επικρίσεων και σοβαρής οικονομικής κρίσης του διεθνούς οργανισμού, μια άλλη παγκόσμια, πολύ πιο ριζοσπαστική Διάσκεψη γίνεται στην πόλη Ήσμιπτον της Αγγλίας. Κάπου 800 παιδιά από 30 χώρες μαζεύονται εκεί για να προσπαθήσουν να βρουν λύσεις για τη σωτη-

ρία του πλανήτη, να σώσει τη Γη απ' την «περιβαλλοντική καταστροφή».

Στη διάσκεψη αυτή, δεν υπάρχουν πολιτικοί εγωισμοί, δεν υπάρχουν διαμάχες για το ποιος θα βάλει τα λεφτά, δεν υπάρχουν πολιτικές σκοπιμότητες. Η πλειοψηφία των συνέδρων συγκέντρωσε την προσοχή της σε απλά, πολύ απλά προβλήματα που όλοι οι άνθρωποι, με πρώτα τα παιδιά, μπορούν να κάνουν (καθένας στο χώρο του) για το περιβάλλον. Η εφευρετικότητα και η θέληση των παιδιών να ζήσουν σ' έναν καλύτερο κόσμο είναι ένα πολύτιμο κεφάλαιο.

Στο κάτω κάτω, δεν φταίνε αυτά επειδή ζουν σ' έναν κόσμο τον οποίο οι γονείς τους ρυπαίνουν καθημερινά.

Η σεξουαλική επανάσταση πρόκειται τελικά να φτάσει και στην Ελλάδα. Το περιοδικό *Cosmopolitan* κυκλοφορείς Δελτί στις αρχές επόμενου έτους. «Ινδοποιούνται» οι γυναίκες; Το περιοδικό *Indo* αγγίζει τις γυναίκες των μεσαίων τάξεων και, μέσω αυτών, ευρύτερες μάζες. Η χώρα μας χιλιάδες γυναίκες πυρπολούνται; Χρόνο ζωντανών τους άνδρες; Η μέθοδος είναι απλή. Λίγη παραφίνη κι σπέρμα. Εύκολο έργο! παρουσιάζει αυτοκτονία. Λόγοι; Συνάθροιση «πίκρα» των συζύγων για τη μικρή προοπτική της νέας

ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΙΜΟΣΟΥΛΗΣ

Επειδή ο έρωτας,
για εκείνους
που τον αντέχουν
και τον τολμούν,
παραμένει
η σπουδαιότερη
αφορμή για να
εξερευνήσουμε
τις πιο απρόσιτες,
τις θεικές εκτάσεις
της ύπαρξής μας.



ΕΚΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Μια νυχτα , με την κόκκινη



ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ



ΝΟΗΤΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@athena.compulink.forthnet.gr

Η ΕΠΕΡΧΟΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ των Πληροφοριών φέρνει μαζί της όχι μόνο ικανό αριθμό από νέες έννοιες, αλλά και τις λέξεις που εκφράζουν τις έννοιες αυτές. Το καινούργιο χρειάζεται καινούργιες λέξεις για να διατυπωθεί και να εκφραστεί, για να αποκτήσει την ταυτότητά του στην καθημερινή μας ζωή. Πολλοί, συνειδητά ή όχι, φορτίζουν τις καινούργιες αυτές λέξεις και έννοιες με ένα σχεδόν μυστικιστικό ή σκοτεινό περιεχόμενο που προκαλεί σύγχυση και πολλές φορές απωθεί εξ αυτού τον ανυποψίαστο ακροατή ή αναγνώστη.

Το πρόβλημα είναι ακόμη πιο έντονο στην ελληνική γλώσσα ιδιαίτερα, την τόσο πλούσια, λαμπρή και παλιά¹, διότι «είναι γεγονός πως η επιστήμη της Πληροφορικής δεν έχει ακολουθήσει κάποια παλιά παράδοση στο χώρο των γραμμάτων και των τεχνών, σύμφωνα με την οποία πολλές φορές χρησιμοποιούνται για τους νεοεισαγόμενους όρους (τουλάχιστον) ρίζες ελληνικής προέλευσης, με αποτέλεσμα να υπάρχει συχνά το πρόβλημα της ακριβούς απόδοσης στα Ελληνικά όρων της Πληροφορικής με αγγλική κυρίως προέλευση²». Είναι γεγονός πως οι μηχανισμοί παραγωγής νεολογισμών ή και δανείων νεολογισμών είναι ιδιαίτερα περίπλοκοι και από τη φύση τους επικίνδυνοι για τη γλώσσα μας και έτσι, όσοι ασχολούμαστε με την απόδοση όρων της Πληροφορικής στα ελληνικά, πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί³. Αντίθετα, στην αγγλική γλώσσα, ο μηχανισμός των δανείων νεολογισμών είναι πολύ πιο απλός και οι παραγόμενες λέξεις γίνονται πιο εύκολα αποδεκτές.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με την έννοια της virtual reality, που έχει αποδοθεί στα ελληνικά με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, όπως «εικονική πραγματικότητα», «δυναμική πραγματικότητα⁴» και

«νοητή παγματικότητα». Της αποδίδονται ιδιότητες και χαρακτηριστικά που δεν έχει, ενώ αγνοούνται άλλα σημαντικά στοιχεία που σχετίζονται με αυτήν.

Θα προσπαθήσουμε λοιπόν να ρίξουμε λίγο φως σ' αυτόν τον χώρο ο οποίος, παρ' όλο που θεωρείται «νοητός», «εικονικός» ή «δυναμικός» (λέξεις που όλες παραπέμπουν σημειολογικά σε κάτι φανταστικό) είναι πολύ, μα πάρα πολύ πραγματικός.

Μερικοί ορισμοί και απόπειρες απόδοσης του όρου

Τι είναι όμως η virtual reality; Είναι, αναγκαίο να καταφύγουμε σε αναφορές σε λεξικά και στις απόψεις κάποιων ειδικών, αν και όπως θα διαπιστώσετε, οι ορισμοί διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, ανάλογα με το ποιος δίνει τον ορισμό:

«Virtual reality: Μια φανταστική (ή εικονική;) πραγματικότητα (an imaginary reality) που δημιουργείται χρησιμοποιώντας υπολογιστές, η οποία δεν διακρίνεται από την πραγματικότητα (the real thing). Σ' αυτήν οι αισθήσεις είναι «καλωδιωμένες» με ένα πρόγραμμα προσομοίωσης της πραγματικότητας. Στην «πραγματικότητα» αυτή συμπεριλαμβάνονται η αίσθηση της αφής και η κίνηση⁵.»

«Η virtual reality είναι το όνομα μιας νέας τεχνολογίας που δημιουργεί την απάτη του εμβαιτισμού σε έναν τεχνητό κόσμο ή της παρουσίας σε ένα απομακρυσμένο σημείο του φυσικού κόσμου [...] (Έτσι) στη θέση του φυσικού κόσμου βρίσκεται μια στερεογραφική τρισδιάστατη περιγραφή με τα γραφικά του υπολογιστή. Πέρα από τον εμβαιτισμό στον τεχνητό κόσμο, ο άνθρωπος μπορεί να πλοηγηθεί (να κινηθεί) μέσα σε αυτόν τον κόσμο και να τον μεταβάλει χρησιμοποιώντας τα χέρια και τα δάκτυλά του⁶.»

«<εφαρμογές>: Προσομοιώσεις μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή που χρησιμο-

ποιούν τρισδιάστατα γραφικά και ειδικές συσκευές, όπως τα «γάντια δεδομένων που επιτρέπουν στον χρήστη να αλληλεπιδρά με τις προσομοιώσεις⁷.»

«[μια πραγματικότητα] που δεν είναι τυπική ή άμεση (formal or actual), αλλά οποια είναι πραγματική ή έχει πραγματική ύπαρξη⁸.»

Είναι σαφές πως οι περισσότεροι από τους πιο πάνω ορισμούς αναφέροντα αποκλειστικά στην τεχνολογική όψη της virtual reality. Δυστυχώς ή ευτυχώς, η μέχρι τώρα τεχνολογική πρόοδος δεν μας έχει ακόμη δώσει επαρκή και ευρέως προσβάσιμα δείγματα γραφής στον τομέα αυτό. Οι δυνατότητες τρισδιάστατης απεικόνισης που ήδη προσφέρονται στο Internet (με τη Virtual Reality Modeling Language, VRML) είναι μόνο μια πρωτόλεια μορφή virtual reality. Είναι όμως μια ταχύτατα αναπτυσσόμενη τεχνολογία που σύντομα θα φθάσει σε περίοδο ωριμότητας, υλοποιώντας τις προφητείες, ίσως και τους εφιάλτες πολλών από τους μελλοντολόγους και τους συγγραφείς επιστημονικής φαντασίας, από τον Χάξλεϋ ως τον Ασίμωφ, τουλάχιστον στον τομέα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνίας.

Υπάρχει όμως μια σειρά από άλλα φαινόμενα και δραστηριότητες στον Κυβερνοχώρο που μας οδηγούν σε μια ευρύτερη ερμηνεία της virtual reality. Μιλάμε για μια σειρά από φαινόμενα και δραστηριότητες που έχει επικρατήσει να περιγράφονται με λέξεις στις οποίες προτάσσεται ο όρος «virtual»: virtual κοινότητες, virtual μουσεία και εκθέσεις, ακόμα virtual πανεπιστήμια και τράπεζες. Όλα αυτά τα φαινόμενα και δραστηριότητες, που το κοινό τους στοιχείο είναι η ύπαρξή τους στον Κυβερνοχώρο, συνιστούν μια πραγματικότητα που υπάρχει και που μπορεί και αυτή να ονομαστεί virtual

reality, με την ευρύτερη έννοια του όρου.

Με βάση τη λογική αυτή είναι νομίζω αναγκαίο να ξαναδούμε τον ορισμό της virtual reality και να πούμε πως ο όρος αυτός έχει επικρατήσει να εκφράζει μια άλλη πραγματικότητα (αισθητή μέσω του υπολογιστή μας ή μέσω άλλης τεχνητής συσκευής) που όμως δεν υπάρχει στον καθαρά αισθητό καθημερινό χώρο των πραγμάτων διαστάσεων, αλλά στον Κυβερνοχώρο. Είναι προφανές πως η τεχνολογική διάσταση μπορεί κάλλιστα να συμπεριληφθεί στον ορισμό αυτό, αφού δεν θα είναι ποτέ άλλο από το σύνολο των συνθέτων εργαλείων που καθιστούν δυνατή την ύπαρξη και την ανάπτυξη της συγκεκριμένης πραγματικότητας.

Σε ό,τι αφορά την απόδοση του όρου στην ελληνική γλώσσα, όπως θα έχετε προσέξει, από τις πολλές ελληνικές αποδόσεις του όρου virtual reality, χρησιμοποιώ τον όρο «νοητή πραγματικότητα» και, απ' όσο γνωρίζω, είμαι ο μόνος που χρησιμοποιεί αυτόν τον όρο. Οι λόγοι που με οδήγησαν στην επιλογή αυτή δεν είναι μόνο γλωσσικοί και ερμηνευτικοί. Μπορώ να πω πως προέκυψε σχεδόν αβίαστα, όταν χρειάστηκε να αποδώσω τον όρο αυτό στα ελληνικά. Ο λόγος είναι πολύ απλός: η πραγματικότητα αυτή ξεφεύγει από τα συνήθη όρια και τις διαστάσεις της καθημερινής αισθητής πραγματικότητας που ζούμε και, παρ' όλα αυτά είναι και αυτή αισθητή και νοητή. Πόσοι από εμάς δεν έχουμε ακούσει ή μιλήσει για τη «νοητή ευθεία γραμμή» που ενώνει δύο σημεία; Το ότι δεν μπορούμε να έχουμε άμεση αίσθηση της γραμμής αυτής δεν σημαίνει πως δεν υπάρχει ή πως δεν νοείται. Επισημαίνω εδώ τον τελευταίο από τους ορισμούς που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα

Οι τεχνολογικές διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά τους

Σίγουρα ξεφεύγει από τα πλαίσια αυτών των άρθρων η λεπτομερής αναφορά στην τεχνολογία και στις εξελίξεις της. Υπάρχουν όμως μερικά στοιχεία στη νοητή πραγματικότητα τα οποία, χωρίς καμιά αμφιβολία, πρόκειται να αλλάξουν ριζικά τη μορφή των υπολογιστών και τον τρόπο με τον οποίο έχουμε συνηθίσει να τους χειριζόμαστε. Σύμφωνα με τους Sherman και Judkins⁹, τα βασικά και κρίσιμα χαρακτηριστικά των εφαρμογών-περιβαλλόντων νοητής πραγματικότητας, είναι τα ακόλουθα:

- Η εντατικότητα (intensive): Οι χρήστες θα πρέπει να μπορούν να επικεντρώνουν την προσοχή τους σε πολλαπλές πηγές σημαντικών πληροφοριών, στις οποίες θα πρέπει να αποκρίνονται.

- Η αλληλεπίδραση (interactive): Θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα αμφίδρομης αλληλεπίδρασης μεταξύ του υπολογιστή και του χρήστη.

- Η εμβάπτιση (immersive): Ο χρήστης θα συμμετέχει έντονα ή θα «εμβαπτίζεται» στη νοητή πραγματικότητα. Ένα κλασικό παράδειγμα για την έννοια της εμβάπτισης είναι η δοκιμή της «αποφυγής πλήγματος» (duck test): εάν κάποιος σκύβει για να αποφύγει μια «νοητή» πέτρα που κατευθύνεται προς το κεφάλι του ενώ γνωρίζει πως η πέτρα δεν είναι πραγματική, τότε μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι «εμβαπτισμένος» στο περιβάλλον της νοητής πραγματικότητας.

- Η επεξηγηματικότητα (illustrative): Οι πληροφορίες που θα παρέχονται από το περιβάλλον της νοητής πραγματικότητας θα πρέπει να είναι σαφείς, περιγραφικές και να προσφέρονται με πολύ καθαρό τρόπο.

- Η διαισθητικότητα (intuitive): Οι πληροφορίες που θα παρέχονται από το περιβάλλον της νοητής πραγματικότητας θα πρέπει να γίνονται εύκολα καταληπτές. Τα σχετικά εργαλεία θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα «ανθρώπινου χειρισμού».

Τα πέντε αυτά χαρακτηριστικά, που κατά τους συγγραφείς είναι απαραίτητα για να θεωρηθεί ένα σύστημα ως εργαλείο νοητής πραγματικότητας, μας δείχνουν τον τεράστιο δρόμο που έχει ακόμη να διανυθεί στο επίπεδο της τεχνολογίας για να επιτευχθούν. Οι ίδιοι μάλιστα ισχυρίζονται πως εάν λείπει ένα από τα στοιχεία αυτά, τότε δεν μιλάμε για νοητή πραγματικότητα.

Ταυτόχρονα οι συγγραφείς τονίζουν πως οι τεχνολογικές εξελίξεις θα οδηγήσουν σε μια άλλη μορφή δομής και αντίληψης των υπολογιστών:

«... σήμερα ένα υπολογιστικό σύστημα είναι κατά βάσιν προβλέψιμο, εκτός εάν έχει κάποια βλάβη ή “μολυνθεί” από κάποιον ιό... Στη νοητή πραγματικότητα όμως, ό,τι συμβαίνει εξαρτάται από τον χρήστη. Το γεγονός πως ο χρήστης συμπεριλαμβάνεται στον νοητό αυτό κόσμο και έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει τα τεκταινόμενα μέσα σε αυτόν είναι το στοιχείο που διαφοροποιεί τη νοητή πραγματικότητα από τη συνήθη χρήση των υπολο-

γιστών, την τηλεόραση ή την τέχνη.»

Και βέβαια, τίθεται αβίαστα το ερώτημα αν από την τεχνολογική αυτή ανάπτυξη θα προκύψει ένας παράδεισος ή ένας εφιάλτης. Ήδη έχουν αναφερθεί οι πρώτες «ασθένειες» που σχετίζονται με τη νοητή πραγματικότητα: πρόσφατες έρευνες απέδειξαν πως αυτοί που χρησιμοποιούν τις αντίστοιχες συσκευές κινδυνεύουν από εγκεφαλικές βλάβες, καθώς ο εγκέφαλός τους λαμβάνει οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα π.χ. κίνησης και περιμένει την αντίστοιχη σωματική αίσθηση την οποία δεν λαμβάνει. Και δεν αναφερόμαστε βέβαια στις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και άλλες επιπτώσεις.

Παρ' όλα αυτά, είναι μια εξέλιξη που, αργά ή γρήγορα θα γίνει μέρος της καθημερινής μας ζωής και επομένως θα πρέπει να ετοιμαζόμαστε γι' αυτήν. Ας μην ξεχνάμε πως «εμείς διαμορφώνουμε τα εργαλεία μας και μετά εκείνα διαμορφώνουν εμάς¹⁰». Δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν πως η τηλεόραση έχει ήδη εισαγάγει την έννοια της νοητής πραγματικότητας στο σπίτι μας και μάλιστα με πολύ χειρότερο τρόπο: δεν μπορούμε να επιδράσουμε στα τεκταινόμενα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το πρόγραμμα Thesaurus Linguae Graecae έχει καταγράψει περί τα 70.000.000 λέξεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας (από τον Όμηρο ως το 600 μ.Χ.). Πληροφορίες υπάρχουν στη διεύθυνση <http://tlg.cwis.uci.edu:7011/>. Για αντίστοιχα στοιχεία που να αφορούν τη νεοελληνική γλώσσα, περιμένουμε να κυκλοφορήσει το λεξικό της Ακαδημίας Αθηνών...
2. Από κείμενο του καθ. Μωυσή Μπουντουρίδη «Στα ίχνη του Κυβερνοχώρου», στη διεύθυνση <http://www.duth.gr/gr/kosmos/mose.html>
3. Ο γράφων ασχολείται επαγγελματικά στον τομέα της μεταγλώττισης λογισμικού στην ελληνική γλώσσα, ως γλωσσικός σύμβουλος της Microsoft Inc.
4. Όρος που αναφέρεται από τον καθ. Μωυσή Μπουντουρίδη στο ίδιο κείμενο.
5. Από το λεξικό *A Dictionary of Communication and Media Sciences* των Anne Hill και James Watson, 3η έκδοση, 1993, Edward Arnold.
6. Απόσπασμα του Howard Rheingold που αναφέρεται στο πιο πάνω άρθρο του καθ. Μωυσή Μπουντουρίδη.
7. Από το Free On-line Dictionary of Computing, που υπάρχει στη διεύθυνση <http://wombat.doc.ac.uk/>
8. Από το *Shorter Oxford English Dictionary*.
9. Από το βιβλίο τους *Glimpses of Heaven, Visions of Hell*. Τα αποσπάσματα που αναφέρονται εδώ τα βρήκα σε μια μελέτη που υπάρχει στη διεύθυνση <http://www.arch.unsw.edu.au/subjects/arch/specres/2/mcmillan/essence.htm>
10. Μια από τις προφητικές ρήσεις του Marshal McLuhan.

«Γιατί τώρα Πουλαντζάς;», αναρωτιόταν ήδη από το προηγούμενο τεύχος η σύνταξη του ANTI, που φιλοξένησε το πρώτο μέρος μικρού αφιερώματος. Το αφιέρωμα, με αφορμή (τυπική, οπωσδήποτε) την 16η επέτειο από το θάνατο του μεγάλου μαρξιστή-θεωρητικού του κράτους, ολοκληρώνεται με το κείμενο του άγγλου καθηγητή Bob Jessop. Την επιμέλεια ολόκληρου του μικρού αυτού αφιερώματος είχε ο συνεργάτης μας Αλέξανδρος Καζαμία.

Αποκαθιστώντας τον Νίκο Πουλαντζά

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΜΑΡΞΙΣΤΗ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥ

του Bob Jessop

Ποιος διαβάσει σήμερα τον Νίκο Πουλαντζά; Από τον τραγικό του θάνατο η αξιολογή και διεισδυτική του προσφορά στη μαρξιστική θεωρία έχει σε μεγάλο βαθμό περάσει στη λήθη. Αυτό κυρίως οφείλεται στη γενικότερη επιδείνωση της γενικής κρίσης του μαρξισμού και του κομμουνιστικού κινήματος, ένα ζήτημα που ο Πουλαντζάς, μεταξύ άλλων, άρχισε να θίγει από τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Εν τω μεταξύ, η κατάρρευση του κρατικού σοσιαλισμού στο Σοβιετικό Μπλοκ, η άνοδος του νεο-φιλελευθερισμού στη Δύση, καθώς και η απόρριψη των γενικών θεωριών από τους μεταμοντερνιστές έχουν μειώσει ακόμη περισσότερο τη γενικότερη απήχηση της μαρξιστικής θεωρίας. Εντούτοις, το έργο του Πουλαντζά κατέχει τη δική του θέση ανάμεσα στα κλασικά έργα του μαρξισμού και γι' αυτό απαιτεί αναθεωρημένη θεωρητική μελέτη και πρακτική εφαρμογή. Αυτό ιδιαίτερα ισχύει όσον αφορά τις αναλύσεις του για το κράτος – τις οποίες ο ίδιος ο Πουλαντζάς είχε την τόλμη να επικαλείται ως συμπληρωματικές και αυτών ακόμα των προσπαθειών του Μαρξ. Ανεξάρτητα όμως από το βαθμό στον οποίο η αξίωσή του αυτή ισχύει ή όχι, κάλλιστα θα μπορούσε κανείς να περιγράψει τον Πουλαντζά ως τον τελευταίο μεγάλο μαρξιστή-θεωρητικό του κράτους.

Η πνευματική σταδιοδρομία του Πουλαντζά ξεκίνησε από τις μαρξιστικές νομικές σπουδές μέσα από το πλαίσιο των προσεγγίσεων του Σαρτρ. Κατόπιν στράφηκε προς την πολιτική ανάλυση, κάνοντας λόγο για το καπιταλιστικό κράτος και τους αγώνες



για πολιτική ηγεμονία, με τρόπο που χρωστά πολύ στον Γκράμσι και τον μεταπολεμικό ιταλικό μαρξισμό. Εμπνευσμένος από τον στρουκτουραλιστικό μαρξισμό του Αλτουσσέρ, στη συνέχεια επεκτάθηκε σε μια λεπτομερή εκτίμηση του (δημοκρατικού) καπιταλιστικού τύπου κράτους και στο ρόλο-κλ που αυτό έχει στο να εξασφαλίζει την κοινωνική συνοχή, σε μια κοινωνία χωρισμένη σε τάξεις. Ήταν σε τούτη την περίοδο επίσης που ο Πουλαντζάς παρατήρησε πόσο πολύ ο θόδοξος μαρξισμός είχε συστηματικά ραμελήσει το θέμα του κράτους κι έτσι

χείρισε να θεραπεύσει συστηματικά πρόβλημα σύμφωνα με τις αρχές της κριτικής-ρεαλιστικής μεθόδου, στην οποία βασίστηκε το *Κεφάλαιο* και με βάση τις δικές ερμηνείες των κλασικών μαρξιστικών κειμένων των Μαρξ, Ένγκελς, Λένιν και Γκράμσι.

Σε αντίθεση με την τάση του οικονομικού ανταγωνισμού, η οποία εξέτασε το κράτος ως επιφαινόμενο της οικονομικής κρίσης, καθώς και της ιστορικής τάσης που επικεντρώνει προσοχή της στην ανάπτυξη της πολιτικής ταξικής πάλης, να λαμβάνει υπόψη πως αυτή ασκείται διά μέσου των θεσμών. Μέσα από συγκεκριμένους τύπους κράτους, ο Πουλαντζάς τόνισε την ανάγκη μιας ξεχωριστής (πάντοτε όμως μαρξιστικής) θεωρίας, η οποία θα αναλύει το κράτος ως ένα ξεχωριστό θεσμικό σύνολο, προικισμένο με τη δική του «σχετική αυτονομία» απέναντι στην καπιταλιστική οικονομική σφαίρα της αγοράς, και η οποία θα εξετάζει επίσης τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά της πολιτικής ταξικής πάλης που πλάθεται από το κράτος αυτού του τύπου, αλλά και επιδρά πάνω του. Επικέντρωσε την προσοχή πάνω στην ξεχωριστή φύση του εθνικού-λαϊκού χαρακτήρα του καπιταλιστικού κράτους και στις επιπτώσεις του πάνω στον αγώνα για ηγεμονία μέσα στο συνασπισμό της εξουσίας και πάνω στις λαϊκές τάξεις. Επιπλέον, επιχείρησε να δείξει τον τρόπο που αυτά τα χαρακτηριστικά του κράτους στηρίζονται στον ξεχωριστό χαρακτήρα ενός τύπου παραγωγής κατά το οποίο η ταξική εκμετάλλευση βασιζόταν σε μια τυπικά ελεύθερη

(*) Ο καθηγητής Bob Jessop διδάσκει πολιτική θεωρία στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου του Lancaster στην Αγγλία και το 1985 εξέδωσε το σημαντικό βιβλίο *Νίκος Πουλαντζάς: Μαρξιστική θεωρία και Πολιτική Στρατηγική*, που αποτελεί την πιο γνωστή και ολοκληρωμένη μελέτη πάνω στη σκέψη του μεγάλου στοχαστή που τιμούμε σήμερα. Όπως γίνεται μνεία στο κείμενο, το 1991 ο B. Jessop εξέθεσε σε μεγαλύτερη έκταση πολλές από τις απόψεις που διατυπώνει εδώ, στο «Studies in Political Economy» No 34, Άνοιξη 1991.

ισόνομη συναλλαγή ανάμεσα στους κεφαλαιούχους και τους εργαζομένους. Αυτές οι ιδέες έμελλε να εμπλουτίσουν τις ανάλυσεις του Πουλαντζά για το κράτος από το αρχικό τους νεο-ραμσιανό σχήμα μέσω της αλτουσεριανής, στρουκτουραλιστικής του παρουσίασης μέχρι την τελευταία του εκτίμηση για το κράτος ως κοινωνική σχέση».

Το γνωστό αποκορύφωμα των πρώτων βημάτων του για μία μαρξιστική θεωρία του κράτους ήταν το *Πολιτική Εξουσία και Κοινωνικές Τάξεις* (1968). Εδώ ο Πουλαντζάς παρουσίασε την άποψή του με μεγάλη θεωρητική σύνθεση όσον αφορά το καπιταλιστικό κράτος, αντλώντας, αντίστοιχα, στοιχεία από το στρουκτουραλιστικό μαρξισμό, από θεσμικές αναλύσεις των κεντρικών νομικο-πολιτικών του χαρακτηριστικών ως ενός κράτους ορισμένου στην κυριαρχία του νόμου και από την γκραμσιανή προσέγγιση της πολιτικής πάλης των τάξεων.

Έτσι, αρχικά, άντλησε τον ενδογενή θεσμικό διαχωρισμό του κράτους από τη συγκεκριμένη δομική άρθρωση της οικονομικής, πολιτικής και ιδεολογικής σφαίρας στον καπιταλιστικό τύπο παραγωγής: κατόπιν, ερεύνησε τη θεσμική βάση της σχετικής του αυτονομίας στην ξεχωριστή του υπόσταση ως κυριαρχικού κράτους, και κατέληξε αναζητώντας τις επιπτώσεις του κράτους αυτού του τύπου πάνω στην πάλη για την εξασφάλιση εθνικής-λαϊκής ηγεμονίας σ' ένα πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από την τυπική ουσία ταξικών σχέσεων στην οργάνωση της πολιτικής αρένας χάρις της θεσμοθέτησης των τυπικών δικαιωμάτων του πολίτη. Τρία αυτά στοιχεία συνυπήρξαν κάπως άβολα σε αυτή του την ανάλυση, προκαλώντας εντάσεις σχετικά με τον πραγματικό χαρακτήρα της σχετικής αυτονομίας από μια στρουκτουραλιστική επικύρωση της κυριαρχίας του κεφαλαίου, ενώ άλλες φορές φαινόταν να ξανοίγει τις προοπτικές για έναν αποτελεσματικό ταξιαγώνα.

ΠΤΗΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Αργότερα, κάτω από την επίδραση των πολιτικών εξελίξεων της εποχής του, ο Πουλαντζάς επικέντρωσε την προσοχή του σε θέματα στρατηγικής, όπως είναι ο προσδιορισμός της φύσης του φασισμού και της στρατιωτικής δικτατορίας, της αλλαγής του περιγράμματος του ιμπεριαλισμού και των ταξικών σχέσεων, του ρόλου των πολιτικών κομμάτων και των νέων κοινωνικών κινήματων στον αναπτυσσόμενο καπιταλισμό, της προέλευσης της ανερχόμενης κρίσης του κρατικού σοσιαλισμού καθώς και της καλύτερης στρατηγικής για την πραγματοποίηση μιας δημοκρατικής μετάβασης προς το δημοκρατικό σοσιαλισμό. Καθ' όσο ερευνούσε ζητήματα αυτά, ο Πουλαντζάς οδηγήθηκε κυρίως από την προηγούμενη ενασχόλησή του με τους προδιαγραφμένους δομικούς περιορισμούς πάνω στην κρατική εξουσία, που επιβεβαίωναν πως αυτή λειτουργούσε για το συμφέρον του κεφαλαίου, κι έτσι άρχισε να ανιχνεύει την εναλλακτική και πολύ λιγότερο ντετερμινιστική θέση πως το κράτος είναι μια κοινωνική σχέση.

Αυτή ήταν και η ουσία της προσφοράς του Πουλαντζά στο μαρξισμό. Το περιεχόμενο αυτής της θέσεως ήταν πως μπορεί κανείς να δει την κρατική εξουσία ως τη σύμπτυξη μέσα από τους θεσμούς της μεταβαλλόμενης ισορροπίας δυνάμεων της πολιτικής

πάλης των τάξεων. Αν και η τελική παρουσίαση αυτής της προσέγγισης στο τελευταίο μεγάλο θεωρητικό του έργο *Κράτος, Εξουσία, Σοσιαλισμός* (1978) «φλερτάρει» με τη γλώσσα του γενικότερου προσδιορισμού της έννοιας της εξουσίας του Φουκώ ως μιας πολύμορφης και πολύπλευρης κοινωνικής σχέσης, ο Πουλαντζάς είχε ήδη ως τότε επιστρέψει στον επαναστατικό υλισμό του Κεφαλαίου. Διότι εδώ ήταν που ο Μαρξ επεξεργάστηκε τη θέση πως το κεφάλαιο είναι μια κοινωνική σχέση, και ερεύνησε τον τρόπο με τον οποίο η διαρκής αναπαραγωγή των υλικών και θεσμικών μορφών του κεφαλαίου σχηματίζουν τη δυναμική της συσσώρευσης κεφαλαίου και της οικονομικής ταξικής πάλης.

Η βασική επιστροφή του Πουλαντζά στις αναλύσεις του Μαρξ περιείχε επίσης και μια μερική μετακίνηση που έφτανε πιο πέρα κι από τον Μαρξ, αν και επιδίωξε να αρθρώσει το πρόβλημα του κράτους στο πλαίσιο της παραδοσιακής μαρξιστικής θεματολογίας. Παρ' ότι αυτή ήταν σε μεγάλο βαθμό αγνοημένη στα πρώτα έργα του Πουλαντζά, που επικεντρώθηκαν μονόπλευρα πάνω στον κρίσιμο ρόλο του κράτους μέσα στην πολιτική πάλη των τάξεων, βλέπουμε πως αργότερα αναθεώρησε τον μαρξιστικό όρο «παρατεταμένη οικονομική αναπαραγωγή», ώστε να λάβει υπόψη τον κοινωνικά εξαρτημένο, τον κοινωνικά ελεγχόμενο χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων. Συγκεκριμένα, άρχισε να βλέπει τον κεντρικό οργανωτικό ρόλο που έπαιξε το κράτος, ο οποίος εξασφάλιζε το χώρο, το χρόνο, καθώς και τις άλλες κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες η συγκρουσιακή και ρέπουσα προς την κρίση ορμητικότητα του κεφαλαίου edύνατο να εξελιχτεί.

Παρά την ελλειπτική του έκφραση, ο ισχυρισμός του Πουλαντζά πως το κράτος είναι μία κοινωνική σχέση παραμένει μια σημαντική προσφορά στις θεωρίες του κράτους. Υποδηλώνει τη μεγαλύτερη δυνατή απόρριψη της κοινά αποδεκτής υπόθεσης πως το κράτος είναι ένα – σαν πράγμα εργαλείο ή/και μέσο υπολογισμού. Διότι ειδωμένο ως ένα θεσμικό σύνολο ή ως μία αποθήκη πολιτικών δυνατοτήτων και πόρων, το κράτος είναι κάθε άλλο παρά ένα παθητικό κι αταξικό εργαλείο. Αντίθετα, είναι πάντοτε εκ των προτέρων ταξικό, χάρη στη δομική του ιδιομορφία να επιλέγει,

κάτι που καθιστά τους θεσμούς του κράτους, τις δυνατότητες και πόρους του περισσότερο διαθέσιμους για ορισμένες πολιτικές δυνάμεις και περισσότερο βολικούς για ορισμένους σκοπούς απ' ό,τι για άλλους. Αυτή η τάση για μεροληψία είναι ριζωμένη στα ενδογενή χαρακτηριστικά του καπιταλιστικού κράτους, παρ' όλο που ποικίλλει ανάλογα με το συγκεκριμένο θεσμικό καλούπι του εκάστοτε κράτους.

Με τον ίδιο τρόπο, κι αφού δεν είναι υποκείμενο, το καπιταλιστικό κράτος δεν είναι σε θέση, και στην πραγματικότητα δεν μπορεί, να ασκήσει εξουσία. Αντίθετα, οι εξουσίες του (στον πληθυντικό) ενεργοποιούνται από εναλλασσόμενες ομάδες πολιτικών κι αξιωματούχων του κράτους, οι οποίοι τοποθετούνται σε

συγκεκριμένα μέρη του κρατικού μηχανισμού και σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές. Εάν υπάρχει καθόλου κάποια συνολική στρατηγική γραμμή στην άσκηση των εξουσιών αυτών που θα μπορούσε να διακρίνει κανείς, τότε αυτό είναι αποτέλεσμα ενός στρατηγικού συντονισμού που πραγματοποιείται χάρη στην επιθετικότητα του κρατικού συστήματος, και του οργανωτικού ρόλου που έχουν τα παράλληλα δίκτυα εξουσίας, τα οποία διαπερ-

*Το κλειδί για την
κατανόηση του
Νίκου Πουλαντζά
βρίσκεται στις
συνεχείς του
προσπάθειες να
επηρεάσει την
πολιτική της
Αριστεράς.*



νούν και συνεπώς ενοποιούν τις τυπικές δομές του κράτους. Αυτό είναι ένα δύσκολο επίτευγμα, διότι το ίδιο το κρατικό σύστημα διέπεται από αντιφάσεις και ταξικές συγκρούσεις, οπότε οι πολιτικοί φορείς που λειτουργούν μέσα σ' αυτό διαρκώς βρίσκονται αντιμέτωποι με αντιστάσεις που προέρχονται από συγκεκριμένες δυνάμεις που βρίσκονται πέρα από το κράτος και που αναμειγνύονται σε αγώνες για το μετασχηματισμό του, με σκοπό να καθορίσουν τις πολιτικές του ή απλώς να το επηρεάσουν από απόσταση. Συνεπάγεται επομένως πως, αν δεχτεί κανείς την ανάλυση αυτή, δεν θα υπάρξει ποτέ τέλος στην πολιτική πάλη των τάξεων. Έτσι, μόνο μέσα από τη συνεχή του ανανέωση θα μπορούσε ο καπιταλιστικός συνασπισμός εξουσίας να διατηρήσει τη σχετική του ενότητα, αντιτιθέμενος στην τάση του να εμπλέκεται σε εσωτερικές αντιπαλότητες και φραξιονισμούς για εξασφάλιση της ηγεμονίας του (τουλάχιστον της κυριαρχίας του) πάνω στις λαϊκές μάζες. Και μόνο εφόσον επιτευχθεί η διατήρηση της στρατηγικής τάσης του καπιταλιστικού κράτους για επιλεκτικότητα, μέσα στο πλαίσιο μαζικών αγώνων που να λαμβάνουν χώρα σε απόσταση από το κράτος αλλά και μέσα στο ίδιο το κράτος, ούτως ώστε να το μετασχηματίσουν, μπορεί μια δημοκρατική μετάβαση προς το δημοκρατικό σοσιαλισμό να επιτευχθεί.

ΣΤΟΧΟΣ, Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Το κλειδί για την κατανόηση της θεωρητικής τομής που επέφερε από αυτή την άποψη ο Πουλαντζάς βρίσκεται στις συνεχείς του προσπάθειες να ερμηνεύσει και να επηρεάσει την πολιτική της Αριστεράς στην Ελλάδα και στη Γαλλία. Κορυφαία γεγονότα σχετικά μ' αυτό ήταν το πραξικόπημα του 1967 στην Ελλάδα, η απροσδόκητη κατάρρευση των στρατιωτικών δικτατοριών στη Νότια Ευρώπη το 1974-75 και η διάλυση της Union de la Gauche που προκάλεσε το Κομμουνιστικό Κόμμα το 1977. Τα γεγονότα στη Νότια Ευρώπη αποδείχτηκαν ιδιαίτερα κατατοπιστικά για τη σύλληψη του κράτους ως κοινωνικής σχέσης, αποκαλύπτοντας το βαθμό στον οποίο το κράτος είχε διαπεραστεί από αντιφάσεις, όπως είναι η υλική σύμπτυξη των ταξικών συγκρούσεων στα έσω, στα επάνω και σε απόσταση από το ίδιο το κράτος. Ήταν οι όλο και περισσότερο εμφανείς αποτυχίες του Κ.Κ. Γαλλίας και η ανάδυση νέων κοινωνικών κινήματων η οποία επέφερε τη μερική εγκατάλειψη από τον Πουλαντζά της προλεταριακής ταξικής θέσεως πως το κομμουνιστικό κόμμα και η εργατική τάξη κατείχαν τον ηγετικό ρόλο στον αγώνα για το σοσιαλισμό. Έχοντας πάρει αυτά τα μαθήματα με τον σκληρό τρόπο, ο Πουλαντζάς γρήγορα ανέπτυξε τις ιδέες του για μια στρατηγική δημοκρατικής μετάβασης προς

τον δημοκρατικό σοσιαλισμό, βασισμένη πάνω σε μια πολιταξική, πολυκομματική συμμαχία στην οποία οι μη ταξικές δυνάμεις και τα κοινωνικά κινήματα θα κατέχουν αυτόνομο ρόλο. Ο στόχος ήταν μια δημοκρατική πολιτεία στηριγμένη στο συνδυασμό αντιπροσωπευτικής και άμεσης δημοκρατίας, ως το καλύτερο μέσο για την αποφυγή της αναγέννησης του κρατισμού που έλαβε χώρα στο σοσιαλισμό του Σοβιετικού Μπλοκ.

Τονίζοντας τη μεγάλη προσφορά του Πουλαντζά μέσα από μια στρατηγική-σχεσιακή θεωρία του κράτους, θα έπρεπε κανείς να μην παραμελήσει κι άλλα πεδία όπου το έργο του έχει μεγάλη σημασία και παραμένει πολύ πραγματικό. Αυτά περιλαμβάνουν τις αναλύσεις του για τις αλλαγές στις μορφές του κράτους (ειδικότερα στην παρούσα «αυταρχική κρατιστική» μορφή κράτους), τις απόψεις του πάνω στις αναγκαίες δημιουργικές εντάσεις μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και των νέων κοινωνικών κινήματων και τον τρόπο με τον οποίο το δημοκρατικό κίνημα θα μπορούσε καλύτερα να αποφύγει το διπλό κακό του ταξικού ανταγωνισμού και του λαϊκισμού, καθώς και τη συζήτηση για τα προβλήματα μιας δημοκρατικής μετάβασης στον δημοκρατικό σοσιαλισμό και τη σχέση της άμεσης και της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας κατά τη μετάβαση αυτή. Δυστυχώς, ο χώρος εδώ δεν μου επιτρέπει παρά να αναφέρω αυτές τις πτυχές του έργου του χωρίς περαιτέρω σχολιασμούς (ωστόσο δείτε B. Jessop 1985 και 1991).

Παραμένει να σημειώσει κανείς πως η επίδραση όλων των θεωρητικών, καλώς ή κακώς, συνεχίζεται τόσο όσο το έργο τους συνεχίζει να αφήνει ορατά ίχνη πάνω στην εργασία άλλων. Μ' αυτό το κριτήριο η κληρονομιά του Πουλαντζά είναι ένα διαφορούμενο ζήτημα. Δημιουργώντας ένα χώρο για μια «σχετικά αυτόνομη» μαρξιστική πολιτική επιστήμη ο Πουλαντζάς έχει σαφώς να κάνει μια μεγάλη προσφορά στον τομέα της θεωρίας του κράτους, ειδικά στα γενικότερα ενδιαφέροντά της για το θέμα της «σχετικής αυτονομίας». Όταν αρχικά όρισε τον χώρο αυτό όμως, το έκανε χρησιμοποιώντας τη γλώσσα του στρουκτουραλιστικού μαρξισμού. Τούτο εισήγαγε κάποια ένταση μέσα στο έργο του, η οποία μερικώς ξεπεράστηκε από του επέστρεψε στον επαναστατικό υλισμό του Μαρξ. Όμως η επιστροφή του αυτή ήρθε καθυστερημένα για πολλούς κατοπινούς θεωρητικούς του κράτους που απέτυχαν να μελετήσουν το μεταγενέστερο μέρος του έργου του. Έτσι, οι συγκεκριμένες απαντήσεις του Πουλαντζά στα προβλήματα που είχε εντοπίσει, κατέληξαν να είναι πολύ πιο λίγο κατανοητές ή αποδεκτές – ιδιαίτερα εκείνες που σχετίστηκαν με τις δυνατότητες του κράτους και τη φύση της κρατικής εξουσίας. Η πραγματική του πρωτοτυπία σε μεγάλο βαθμό πέρασε δίχως να λάβει την αναγνώριση που θα της άρμοζε, ή στο βαθμό που αναγνωρίστηκε, χάθηκε στη λήθη. Όμως, το τελευταίο έργο του Πουλαντζά προσέφερε, αν όχι ολοκληρωμένες λύσεις, τουλάχιστον ορισμένες γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την επίλυση των περισσότερων από τα επίμαχα ζητήματα που απομένουν στη θεωρία του κράτους. Αυτό μπορεί να το δει κανείς στο βαθμό που το έργο του προέβλεπε πολλές από τις συζητήσεις που ακόμη ξεσπούν γύρω από τον κρατικό μηχανισμό και την κρατική εξουσία. Μ' αυτή την έννοια, το έργο του, έστω κι αν παύει να είναι πλήρως σύγχρονο ως προς την επίδρασή του, παραμένει εντούτοις κλασικό ως προς τη σημασία του και γι' αυτό απαιτείται να επιστρέφουμε σ' αυτό και να το αναζωογονούμε.

Μετάφραση: Αλέξανδρος Καζαμίας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Διαμαντής Αξιώτης
ΞΟΒΕΡΓΑ ΜΕ ΜΕΛΙ
(Διηγήματα)

Νάνος Βαλαωρίτης
ΑΠ' ΤΑ ΚΟΚΚΑΛΑ ΒΓΑΛΜΕΝΗ
(Μυθιστόρημα)

Η ΖΩΗ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΕΓΓΥΗΜΕΝΗ
(Διηγήματα)

Νίκος Βασιλειάδης
ΑΓΑΘΟΣ
(Μυθιστόρημα)

ΑΓΗΜΑ ΤΙΜΩΝ
(Νουβέλα)

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ
(Διήγημα)

Νίκος Δήμου
ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΔΑ ΣΤΗΝ
ΣΥΡΟΥ
(Μυθιστόρημα)

ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ
(Διηγήματα)

ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ
(Πεζά κείμενα)

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΚΑΥΣΩΝΑ
(Πεζά κείμενα)

ΜΙΚΡΑ ΒΗΜΑΤΑ
(Χρονογραφήματα)

Λένα Διβάνη
ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΜΙΛΑΣ ΓΙΑ ΜΕΝΑ;
(Διηγήματα)

Κατερίνα Ζαρόκωστα
ΤΟΜΕΚ
(Διηγήματα)

Τόλης Καζαντζής
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ
(Διηγήματα)

ΜΑΤΑΙΟΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΩΝ
(Διηγήματα)

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
(Διηγήματα)

Η ΠΑΡΕΛΑΣΗ - ΕΝΗΛΙΚΙΩΣΗ
(Διηγήματα)

Γιώργος Καρυπίδης
ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΗΣ ΚΑΤΑΔΥΣΕΩΝ
(Διηγήματα)

Νατάσα Κεσμέτη
ΤΟ ΑΙΩΝΙΟ ΡΟΛΟΙ
(Διηγήματα)

Λουκάς Κούσουλας
ΓΙΑ ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΜΑΤΙΑ
(Πεζογραφήματα)

Ηλίας Κουτσούκος
ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΝΙΚΟΥΣΑΝ ΟΙ
ΚΟΚΚΙΝΟΙ
(Διηγήματα)

Νίκος Λαδάς
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
(Ημερολόγιο)

Έλσα Λιαροπούλου
ΟΙ ΑΛΛΕΣ
(Διηγήματα)

Θωμάς Μανόπουλος
Η ΠΑΟΛΑ ΤΟΥ ΡΙΟ
(Διηγήματα)

ΤΟ ΚΑΡΑΜΟΣΑΛΙ
(Μυθιστόρημα)

Μανώλης Ξεζάκης
ΠΟΥ ΚΟΥΚΟΣ; ΠΟΥ ΑΝΕΜΟΣ;
(Μυθιστόρημα)

Βασιλική Παπαγιάννη
ΚΥΡΑΝΩ
(Μυθιστόρημα)

Η. Χ. Παπαδημητρακόπουλος
ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ ΜΕ
ΧΛΩΡΟΦΥΛΛΗ
(Διηγήματα)

ΘΕΡΜΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΛΟΥΤΡΑ
(Διηγήματα)

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΡΧΕΙΟΘΕΤΗΣ
(Διηγήματα)

ΡΟΖΑΜΟΥΝΔΗ
(Διηγήματα)

Όμηρος Πέλλας
ΣΤΑΛΑΓΚ VIC
(Μυθιστόρημα)

Δημήτρης Πετσετίδης
ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ
(Διηγήματα)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΣΤΑ ΧΙΟΝΙΑ
(Διηγήματα)

Γιάννης Σκαρίμπας
ΜΑΡΙΑΜΠΑΣ
(Μυθιστόρημα)

ΤΟ ΣΟΛΟ ΤΟΥ ΦΙΓΚΑΡΩ
(Μυθιστόρημα)

ΤΟ ΘΕΙΟ ΤΡΑΓΙ
(Μυθιστόρημα)

ΤΟ ΒΑΤΕΡΛΩ ΔΥΟ ΓΕΛΟΙΩΝ
(Μυθιστόρημα)

ΚΑ·Υ·ΜΟΙ ΣΤΟ ΓΡΙΠΟΝΗΣΙ
(Διηγήματα)

Η ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΗ
ΤΩΝ ΤΑΚΟΥΝΙΩΝ
(Μυθιστόρημα)

Έρση Σωτηροπούλου
ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟ ΤΡΙΗΜΕΡΟ
ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ
(Νουβέλα)

Βασίλης Τσιαμπούσης
Η ΒΕΣΠΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
(Διηγήματα)

Κοσμάς Χαρπαντίδης
ΟΙ ΕΞΟΧΕΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ
(Διηγήματα)

Χρήστος Χαρτοματσίδης
ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΚΤΙΡΙΟ
(Διηγήματα)

Νίκος Χουλιάρης
ΖΩΗ, ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΦΟΡΑ
(Μυθιστόρημα)
Ο ΛΟΥΣΙΑΣ
(Μυθιστόρημα)

ΤΟ ΑΛΛΟ ΜΙΣΟ
(Διηγήματα)

ΜΠΑΚΑΚΟΚ
(Διηγήματα)

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥ
ΧΕΙΜΩΝΑ
(Διηγήματα)

Η ΜΕΣΑ ΒΡΟΧΗ
(Διηγήματα)

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ ΜΟΥ
(Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1995

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ανθολογία
20 + 1 ιστορίες
από το διαγωνισμό του Elle

Μίμης Ανδρουλάκης
Ο σωσίας και οι δαίμονες του
πάθους (Αλλόκοτες ιστορίες)

Βασίλης Γκουρογιάννης
Μήδεια

Δημήτρης Δειλινός
Στη γη του έρωτα
(Μυθιστόρημα)

Αίλυ Εξαρχοπούλου
Σοφίας το ανάγνωσμα
(Μυθιστόρημα)

Ζυράννα Ζατέλη
Στην ερημιά με χάρι
(Διηγήματα)

Βασίλης Καβαθάς
Ο ιός του Θεού
(Μυθιστόρημα)

Πάυλος Κάγιος
Και ξαφνικά χιόνισε χρόνια
(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Κακουλίδης
Φαλαμπέλα
(Αφήγημα)

Ιωάννα Καρυστιάνη
Η κυρία Κατάκη
(Διηγήματα)

Νίκος Κάσδαγλης
Τα δόντια της μυλόπετρας
(Μυθιστόρημα)

Χρήστος Κολύβας
Μετανάστες στον άλλο κόσμο
(Διηγήματα)

Μαργαρίτα Λυμπεράκη
Ο άλλος Αλέξανδρος
(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Ματζουράνης
Ανάμεσα σε δύο κόσμους
(Ανθολογία)

Ανδρέας Μήτσου
Τα ανίσχυρα ψεύδη του Ορέστη
Χαλκιόπουλου (Μυθιστόρημα)

Γιώργος Μιχαηλίδης
λάμδα
(Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία

Ινώ Μπαλτά
Η μητέρα της νύχτας
(Μυθιστόρημα)

Ξενοφών Μπρουντζάκης
Γυναικωνίτης
(Μυθιστόρημα)

Λιλίκα Νάκου
Μόσχω Τζαβέλλα
(Ιστορικό μυθιστόρημα)

Μάγδα Νικολαΐδου
Ο ασημένιος καθρέφτης
(Αφήγημα)

Ντίνος Οικονόμου
Το Μαναφούκι
(Μυθιστόρημα)

Λευτέρης Παπαδόπουλος
Οι παλιοί συμμαθητές
(Αφήγημα)

Δημήτρης Παπαναγιώτου
Πέμπτη εποχή
(Μυθιστόρημα)

Νίκος Παπανδρέου
Δέκα μύθοι και μια ιστορία

Δημήτρης Ποταμιάνος
Χωρικά ύδατα
(Μυθιστόρημα)

Τάσος Ρούσσος
Η πηγή του τσακαλιού
(Νουβέλα)

Ελένη Σαραντίτη
Καρδιά από πέτρα
(Δώδεκα ιστορίες με ταξίμετρο)

Ντίνος Σιώτης
Ταις πρεσβείαις
(Νουβέλα)

Άρης Φακίνος
Κλεμμένη ζωή
(Μυθιστόρημα)

Ανθίπη Φιαμού
Λαμπρά φεγγάρια στον Ποταμό
της Λησμονιάς
(Μυθιστόρημα)

Λένος Χρηστίδης
Βορρό
(Μυθιστόρημα)

στα ελληνικά γράμματα

Διήλωση

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ανοιχτή επιστολή προς τους συντάκτες των ΜΜΕ αλλά και κάθε ευαισθητοποιημένο πολίτη απευθύνει ο Θανάσης Τσουκνίδας:

Απευθύνομαι σε σας που έχετε τη δυνατότητα προβολής και αποτελεσματικής παρουσίας καίριων προβλημάτων της εθνικής και κοινωνικής ζωής. Να σας υπενθυμίσω το ιδιαίτερα επίκαιρο θέμα των πολεμικών αποζημιώσεων και επανορθώσεων, που οφείλει το γερμανικό κράτος προς την πατρίδα μας και τα παιδιά της - θύματα της ναζιστικής θηριωδίας στη διάρκεια της Κατοχής.

Ασφαλώς γνωρίζετε το πρόβλημα, γι' αυτό και δεν μπαίνω στην αναλυτική παρουσίασή του. Περιορίζομαι μόνον να υπογραμμίσω ότι η αποπληρωμή του αναγκαστικού κατοχικού δανείου αγγίζει το ποσόν του Β' πακέτου Ντελόρ και με τις επανορθώσεις το συνολικό ποσόν ανέρχεται, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ειδικών, στα 11,5 τρισεκατομμύρια σημερινές δραχμές, σχεδόν δύο ετήσιοι κρατικοί προϋπολογισμοί. Τεράστια ποσά και απαραίτητα για τη δημοσιονομική μας κρίση και την ικανοποίηση ανθρώπινων και δικαιωμάτων αιτημάτων Αντιστασιακών, χαμηλοσυνταξιούχων, κοινωνικά ασθενέστερων και άνεργων πολιτών.

Θεωρώ όμως πλέον σημαντικό την εθνική και ηθική αξία της διεκδίκησης των δικαιωμάτων μας. Δεν αρκεί η αξιέπαινη πρωτοβουλία παρότρυνσης των πολιτών να υποβάλουν αγωγές προς το γερμανικό δημόσιο. Απαιτείται, για να προσδοκά κανείς θετικό αποτέλεσμα, πανεθνική στήριξη, σθεναρή και αποφασιστική διεκδίκηση των δίκαιων αιτημάτων της Ελλάδας και των παιδιών της από την εκ του Συντάγματος υπεύθυνη αρχή, την κυβέρνηση.

Δυστυχώς, μέχρι στιγμής, είναι εμφανέστατη η ΑΤΟΛΜΙΑ της κυβέρνησης, με αποτέλεσμα οι Γερμανοί ιθύνοντες να μας κοροϊδεύουν και τα θύματά τους, αποθαρρυνόμενα, να μην τρέχουν, όπως πριν, για αγωγές, και γενικότερα οι πολίτες να δυσπιστούν για την έκβαση των προσπαθει-

ών των παθόντων, χωρίς κυβερνητική στήριξη και διεκδίκηση. Ας σημειωθεί ότι οι παθόντες και τα μέλη αυτών αριθμούν εκατοντάδες και πλέον χιλιάδες.

Να γιατί απευθύνομαι σε σας. Η στιγμή είναι κρίσιμη και το εθνικής και ηθικής αξίας αυτό θέμα πρέπει να αγγίξει τις καρδιές όλων των ελλήνων πατριωτών. Μόνο με ΕΝΙΑΙΑ και ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗ προσπάθεια και δράση θα υπερνικήσουμε την αλαζονεία και αδιαλλαξία των Γερμανών. Και προς την κατεύθυνση αυτή τα ΜΜΕ μπορούν σημαντικά να συμβάλουν με τη δύναμη της πέννας και της ανοιχτής συζήτησης με εκπροσώπους δικηγορικών και δικαστικών συλλόγων, Αντιστασιακών και φορέων αυτοδιοίκησης, πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, με διαπρεπείς και έγκριτους νομικούς.

Η με σαφή τρόπο κατατόπιση και ενθάρρυνση των ενδιαφερομένων για τα δικαιώματά τους και την προοπτική των δικαστικών αποφάσεων, για το τι λένε οι διάφορες διακρατικές και διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις, τι το διεθνές δίκαιο και η νομολογία προβλέπει για την καταβολή αποζημιώσεων-επανορθώσεων (πρόσφατα είχαμε συμφωνία ΗΠΑ-Γερμανίας για Αμερικανούς υπηκόους) και την αποπληρωμή του αναγκαστικού κατοχικού δανείου. Και ό,τι άλλο χρήσιμο και απαραίτητο για το πρόβλημα.

Και πλέον αυτών να ξεκαθαριστεί και να γίνει διαυγής, ενώπιον του ελληνικού λαού, η θέση της κυβέρνησης, των κομμάτων, των ανωτέρω φορέων, που δυστυχώς δεν έχουν ακόμα δημόσια και με σαφήνεια τοποθετηθεί, πλην ελαχίστων τιμητικών εξαιρέσεων, συμπεριλαμβανομένης και αυτής του κόμματος του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού της Γερμανίας με επερώτηση στην Μπούντεσμπανκ.

Ο χρόνος τρέχει και η ΕΝΙΑΙΑ και ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗ προσπάθεια και δράση επείγει, για να μην καταλήξει το θέμα στις ελληνικές καλένδες. Ας απαντήσουμε ενωμένοι και πεισματωμένοι στην ιταμότητα των Κολ και Σέφερ. Η εθνική μας περηφάνια και αξιοπρέπεια το επιβάλλει. Τα

θύματα των ναζί το απαιτούν. Ας τιμήσουμε τη μνήμη τους.

Θανάσης Α. Τσουκνίδας

ΑΛΙΕΙΣ

Από τον σ. δικηγόρο Ν. Ρίτση πήραμε και δημοσιεύουμε την ακόλουθη διευκρινιστική/ επανορθωτική επιστολή.

Τρεις είναι οι λόγοι, που μου επιβάλλουν την εκ νέου προσφυγή στις στήλες του λόγου» σου.

1. Ο «δαίμων» που παραλείποντας (συνταξιούχος) από το «δικηγόρος»... να μου δημιουργήσει ζητήματα με τον (Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών).

2. Ο ίδιος «δαίμων» που αυτή τη φορά τασκευάζει τον «προφητικό τρόπο» της Σαλπικτή στον δημοσιευθέντα, ακατάστατο τουλάχιστον, «προκλητικό τρόπο».

3. Η από τις στήλες της Κυριακής Ελευθεροτυπίας (1.10.95) απρόβλεπτη αποκάλυψη του κ. Απρόβλεπτου. Κατόπιν τούτου, πρέπει να ομολογήσω να εξηγήσω τη δική μου «ερμηνεία» κειμένου του.

Θέλοντας να περιορίσω την από π. μου καταφορά κατά του κ. Έβερετ στην απουσία παιδείας και γνώσης της ελληνικής γλώσσας -απουσία βέλους- άμοιρη συνεπειών πολιτικών και άλλων, έγραψα ότι ο κ. Απρόβλεπτος δεν απ. πούσε σε πολιτική κριτική εναντίον. Πολλού γε και δει!

Ο συμπαθέστατος ως σύγχρονος ο μαργαριτών (ποιος θυμάται άραγε τον νάση Φωτιάδη με το κλασικό πια «λιβερούς μαργαρίτες» του;) και ως βιβλιοφίλος (μεταξύ όλων των εκδοτών βιβλίων γενικά κάθε έντυπου - συνεχιστών π. νης ίσως ελπίδας που παραμένει για εξαφάνιση της γλώσσας) είναι πάντα των ευχαριστιών μου, είτε ως κ. Μ. Βακχης είτε ως κ. Απρόβλεπτος. Μόνο που προηγείται του Β, ενώ το Β μια χαρά γι' Α. Π.χ. αντί Βασιλάκης - Αντιβασιλική.

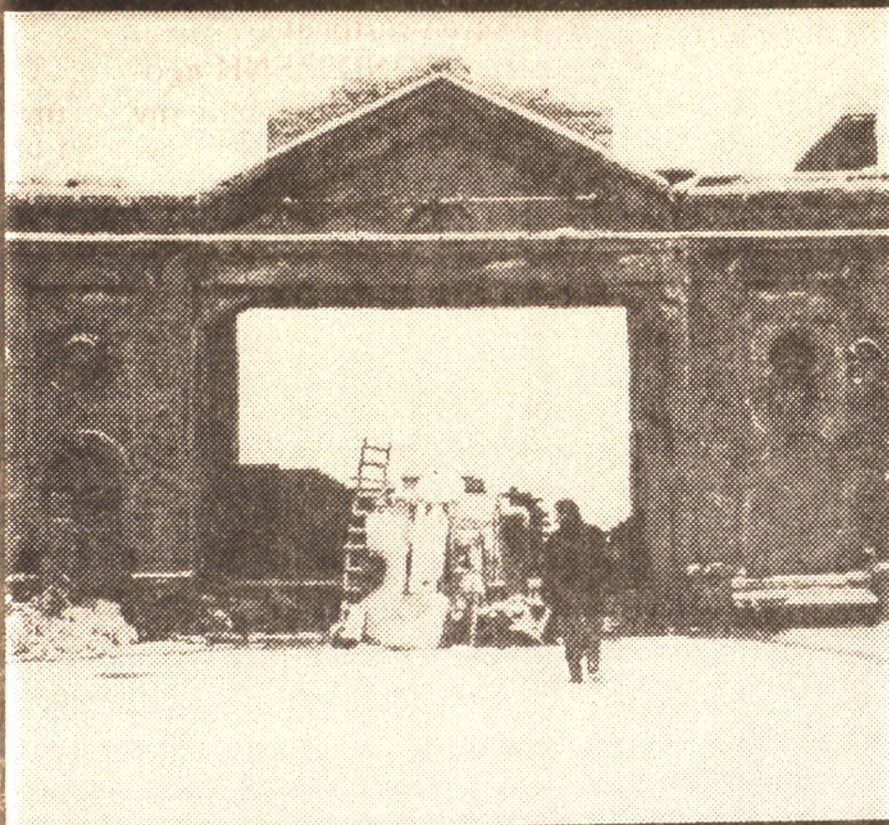
Σε εποχή μετονομασιών «άλλωστε» ζούμε;

Φ

Νίκος Ρ

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Εγκαινιάστηκε και επίσημα, ενάμιση περίπου χρόνο μετά τη δημιουργία του, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη. Χωρίς ακόμη να έχει κληρωθεί ο χώρος που θα το στεγάσει στην Λαμαριά. Χωρίς να έχει αρθεί η επικάλυψη αρμοδιοτήτων με το παιδαγωγικό Ινστιτούτο σε θέματα σχεδιασμού της γλωσσικής πολιτικής. Δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι η προσωρινή τριετής διοίκηση του Κέντρου, που από ένα καπρίτσιο της τύχης (την υπουργία του Θεσσαλονικιού Δ. Φατούρου) έχει τη συγκεκριμένη σύνθεση και όχι άλλη, ενδέχεται ανά πάσα στιγμή να αλλάξει – σίγουρα στην περίπτωση κυβέρνησης. Να ένας ακόμη λόγος να ενταθεί η δραστηριότητα των ερευνητικών ομάδων του Κέντρου και να αρχίσουν να φαίνονται πρώτα αποτελέσματα, οι ώστε σε περίπτωση αναπροσδιορισμού της φυσιογνωμίας του να μπορούμε να μιλάμε στη βάση πεπραγμένων και όχι μόνο αρχών ή προθέσεων.



52 ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

ΒΛΕΠΕΙ Ή ΔΕΝ ΒΛΕΠΕΙ Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΤΟΥ ΘΟΔΩΡΟΥ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ;
Το βλέμμα του Οδυσσέα, η νέα ταινία του Θόδωρου Αγγελόπουλου, προβάλλεται ήδη στις αίθουσες. Οι κριτικές προσεγγίσεις, στην πλειοψηφία τους, απένειμαν στην ταινία διαστάσεις αριστουργήματος. Είναι έτσι; Το Αντί φιλοξενεί τη γνώμη των δύο κριτικών του, του Δημήτρη Χαρίτου και του Ηλία Κανέλλη, οι οποίοι προσεγγίζουν την ταινία διαφορετικά και, βεβαίως, οδηγούνται σε διαφορετικά συμπεράσματα. Βλέπει ή δεν βλέπει ο Οδυσσέας;

57 Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΤΕΑΣ ΣΤΗΝ ΙΛΕΑΝΑ ΤΟΥΝΤΑ

Δομές και αντικατοπτρισμοί του χρόνου, στην πρόσφατη δουλειά του εικαστικού καλλιτέχνη Γιάννη Μπουτέα.

60 ΧΡΟΝΙΚΟ ΕΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Τι συμβαίνει όταν ένα μάθημα Αρχιτεκτονικής ξεκινά στο αίθριο της σχολής και τελειώνει σε ένα μουσικό εργαστήριο; Γράφει ο Δημήτρης Φιλιππίδης.

ΒΛΕΠΕΙ...

ΕΠΕΙΔΗ ΟΙ «ΠΡΟΦΗΤΕΣ» ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΠΑΤΡΙΔΑ...

Αν το *Βλέμμα του Οδυσσέα* δεν είναι η καλύτερη ταινία του, τότε θα πρέπει να είναι η χειρότερη. Τούτος ο οξύμωρος ισχυρισμός προβάλλεται εξαιτίας της οριακής εξώθησης που επιχειρεί ο ίδιος ο Αγγελόπουλος ολόκληρου του «οπλοστασίου» του προκειμένου να υπερβεί τις μέχρι σήμερα συντεταγμένες των αισθητικών του εμπειριών και του μέχρι σήμερα έργου του. Και αλίμονο αν ήταν επιτρεπτές οι συνοπτικές απαντήσεις σε τέτοια ριψοκίνδυνα «αθλήματα». Ο σεβασμός στην προσέγγισή τους είναι καθήκον άσχετα από την ανταμοιβή –ή την απογοήτευση– που θα σου επιφυλάξουν.

Με την εξαίρεση της *Αναπαράστασης*, που ζει στην ασπρόμαυρη, εξαίσια μοναξιά της, ο Αγγελόπουλος (επι)στρατεύει την έμπνευσή του από το ξεκίνημά του στην υπηρεσία των κοινωνικών ζητημάτων (τότε τα λέγαμε: ιδεολογικοπολιτικούς αγώνες...) με αποκλειστικό όχημα τη διαχρονικότητα της ελληνικής ιστορίας και εργαλείο την μπρεχτική αποστασιοποίηση και το αυστηρό στυλιζάρισμα. Ήταν τότε που κανείς μας δεν μπορούσε να φαντασθεί τον αντίστροφο πλου της επιστροφής του θρυμματισμένου Λένιν. Θέσεις και πρακτικές της δουλειάς του (πολλοί τις αποκαλούν: εμμονές) που άλλοτε κρίθηκαν ως υπερβολικές και άλλοτε ως επιτυχημένες. Εντούτοις, εκείνο που έχει σημαδέψει την καλλιτεχνική πορεία του Αγγελόπουλου είναι ότι και οι δύο πλευρές είχαν (και έχουν) δίκιο. Ίσως αυτή να είναι και η ιδιορρυθμία του: πετυχαίνει αποτυγχάνοντας ή αποτυχαίνει επιτυγχάνοντας! Πράγματα και αντιφάσεις που θα κριθούν τελεσίδικα όταν και όποτε κλείσει ο κύκλος αυτού του έργου.

Σ' εκείνη την πρώτη, αυστηρά ιδεολογική περίοδο, περιλαμβάνονται

δύο από τις πιο σημαντικές ταινίες του: ο *Θίασος* και ο *Μεγαλέξανδρος*. Η καταλυτική, αργότερα, παρουσία του Μάνου Κατράκη στο *Ταξίδι στα Κύθηρα* θα σηματοδοτήσει στο αγγελολοπυλικό έργο τη μετατροπή του ανθρώπου από υποκείμενο της ιστορίας, τουλάχιστον σε... «συνεταίρο» της, ενώ με το *Μετέωρο βήμα του πελαργού* τελειώνει και η εθνοκεντρική περίοδος του σημαντικότερου έλληνα κινηματογραφιστή. Πρώτος αυτός, σε μιαν ανυποψίαστη Ευρώπη, θα προβλέψει (και θα περιγράψει) την αμφισβήτηση των συνόρων (ακόμα και στην υπαρκτική τους εκδοχή). Μήτε οι ιδέες, ούτε η κατάρρευσή τους μπορούν πια να μείνουν υποθέσεις οικογενειακών μυστικών, ταυτόχρονα όμως τελειώνει και η αποκλειστικά ελληνική πηγή έμπνευσης της θεματολογίας αυτού του μεγάλου διανοητή και ποιητή του ευρωπαϊκού κινηματογράφου.

Είναι η στιγμή που το δημιουργικό όραμα του Αγγελόπουλου δρασκελίζει τα σύνορα της πατρίδας του και μπαίνει μέσα στην καρδιά της σπαραζόμενης Βαλκανικής, στη διαμελισμένη Γιουγκοσλαβία. Συνείδηση σε εγρήγορση, όπως πάντα, ο Αγγελόπουλος επιχειρεί ένα μακρύ ταξίδι, διάρκειας ενός αιώνα, μέσα στην αγωνία και το χειμώνα τη βαλκανικής ιστορίας. Το στόρυ-πρόσχημα είναι ρεαλιστικό. Ελληνοαμερικάνος σκηνοθέτης που λείπει χρόνια από την Ελλάδα επιστρέφει για την προβολή της ταινίας του (λέγε, *Μετέωρο βήμα του πελαργού*) στη Φλώρινα, ενώ ταυτόχρονα η Ταινιοθήκη της Αθήνας του αναθέτει την αναζήτηση τριών κουτιών μη εμφανισμένου φιλμ που είχαν γυρίσει οι αδελφοί Μανάκια, (πρόσωπα ιστορικά) περισσότεροι πολίτες των Βαλκανίων παρά Έλληνες, στις αρχές του αιώνα που τώρα τελειώνει. Η αναζήτηση αρχίζει από Κορυτσά, Σκόπια και με σταθμούς το Μοναστήρι, την Κωνσταντίνα, το Βουκουρέστι και το Βελιγράδι, θα καταλήξει στο αιματοκυλισμένο Σεράγεβο. Τα φιλμ βρίσκονται, εμφανίζονται αλλά δεν μαθαίνουμε τι περιείχαν. Ίσως και τίποτα... Η ταινία όμως του Αγγελόπουλου (και το «βλέμμα του Αγγελόπουλου») περιέχει πολλά!

Υπόγεια από αυτό το συμβατικό στόρυ, μέσα από αυτό αλλά και από

πάνω του, πραγματοποιούνται πλεύσεις σημαντικές που αφορούν αληθινές δυναμικές της ζωής, θημένα, επιβεβαιώσεις, διαψεύσεις, βιώματα και ψευδαισθήσεις, ε και αφορισμούς και απόγνωση, ρητη απόγνωση που πάει να σιγάσει το ελάχιστο ίχνος ελπίδας, αυτό συχνά μετεωρίζεται αν στον έρωτα, βασανιστικό και αστο, και στο θάνατο. «In my beginning is my end» λέει ο Τ.Σ. Έλιοτ, λέει και ο ήρωας «Οδυσσέας» τινίας. Στην ίδια ταινία, η ιστορία χρόνος διεκδικούν από τον άνθρωπο τη μοίρα και τα συναισθήματα του. Επιμένουν να τον πειθαρχούν αιτιοκρατικά σχήματα παράλογα αφυδατωμένα. Του αρνούνται, ος, το λάθος, την επιλογή, τενώ στην πρακτική εκδοχή τνούνται –στο όνομα- πρόσχημα τριδών και θρησκειών– το ζώο των προγόνων του και διεκεί όπου θα γεννηθεί, θα γε και θα πεθάνει. Μόνο το δάκρην κραυγή της απόγνωσης ιαφθονία δικά του. Και είναι ο λογισμός που δεν έχει ταυτότητα.

Αυτών των συμπυκνωμένων τικών της ζωής τα αναπάντημα ενήμερη και υπεύθυνη συνάλλά και υπερυψωμένη ποιητιά, μπορεί να τα ξεδιπλώσειστά σ' αυτούς που θέλουν κερούν «να βλέπουν και να αέσω και σαν διάλειμμα στην κλωτική πλημμυρίδα εικόνας αμένου λόγου και ερζάτς ήθους.

Αυτή είναι η πρόταση της του Αγγελόπουλου, τέτοιο απόκό υλικό παρουσίασε. Υλικό τητας και έμπνευσης. Αυτή τη βάση επιχείρησε. Αυτή την τλησε να κάνει.

Ποιο, λοιπόν, το αποτέλεσμα το *Βλέμμα του Οδυσσέα* ένα τογραφικό αριστούργημα, εεφ' όσον έχει υλοποιήσει τιςσεις του με τους όρους και τπου απαιτεί μια οποιοδήποτε νη αντίληψη για την κινηματογ τέχνη; Εκείνο που κανείς αβίαστα να απαντήσει είναι Αγγελόπουλος συνεχίζει να εσημαντικό βαθμό δέσμιος τών κών του αισθητικών επιλογών, ρίως εκείνων της δεκαετίας τ. Και είναι εκείνες οι επιλογές π

τρόποι και οι τρόποι μανιέρα, η
ία όμως δεν μπορεί να υπηρετή-
ούτε και τον κινηματογράφο του
ιουργού. Όσο μεγάλη κατάκτηση
αν είναι τα γεωμετρικής ακρίβει-
πλάνα του, η συχνά επική διάστα-
τους, η απίστευτη εικαστική τους
έλεια, η αναμφισβήτητη πολυσχη-
τους μαζί με τη (διάσημη πλέον)
αδικότητα στην κίνηση του φα-
στην απροσδόκητη ευλυγισία να
λακίζει» το χρόνο μέσα σε τελε-
ργικούς ρυθμούς, που όχι σπάνια
σδίνουν μια ιερότητα στα δρώμε-
στοιχεία που αφθονούν και σε
την ταινία του, είναι οι συγκε-
ένες σεναριακές ανάγκες που
νουν στην επιφάνεια τη δραμα-
γική αναμεία. Αβίαστα γίνεται
ερό πως εκεί που γίνονται απα-
ητα απουσιάζουν – το πάθος και
ραφορά.

η θέση τους εγκαθίσταται το υπο-
κό τους είδωλο, η υπεκφυγή με in
υποκατάστατα. Όποτε το αγγε-
υλικό μοντέλο ενδείκνυται, τότε
όνη αστράφτει από ποιητική δύ-
η. Δεν γίνεται όμως και τόσο συ-
αυτό. Κάθε τόσο το βλέπεις, το
εις, ότι μια ογκούμενη δραμα-
γική πλημμύρα είναι έτοιμη να
θεί στην πορεία της ταινίας και
κώς αναβάλλεται. Η υπέροχη νυ-
ινή περιδιάβαση του Μιχαλακό-
ου με τον Καϊτέλ στους έρημους
ους του Βελιγραδίου, με την ενα-
ση των ποτηριών του κρασιού
μεσής του δρόμου, δεν είχε τα
ά αδελφία της. Έμβρυα παρέ-
αν και οι τρεις ρόλοι του ιερού
ριτικού τέρατος που ακούει στο
ια Μάγια Μόργκενστερν, ενώ θα
ρόταν (όπως και έγινε) στις χρυ-
κινηματογραφικές σελίδες ο τρο-
ικός μονόλογος του Βέγγου με
ταγωμένη φύση αν δεν είχε προη-
ί ο Βέγγος-Σεφέρης ταξιτζής.
είναι εδώ που πρέπει να ειπωθεί
ο λόγος σε πολλές περιπτώσεις
ήταν ισόκυρος με την εικόνα, η
και τελικά πλήρωνε τα σπασμέ-
της προκατ μεγαλοστομίας. Κά-
ς φορές, φίλοι του αγγελοπουλι-
σινεμά νοστάλησαν τον φειδωλό
των παλαιών ταινιών του από
τον παραπαίοντα ανάμεσα σε
ντιστοιχίες και φλύαρες υπερβο-
ια ταινία που προσπαθούσε να



δοξάσει τα χωρίς προσδοκία ανάστα-
σης ανθρώπινα πάθη, ερήμην των αν-
θρώπων. Σπάνια οι ήρωες μας κάλε-
σαν να δραπετεύσουμε μέσα στην
οθόνη προκειμένου να συμπαρασυρ-
θούμε από τον πυρετικό βιοψυχισμό
τους. Τόσο απόκοσμοι που παρέμει-
ναν...

Και ένα ακόμη ερώτημα αδιευκρίνι-
στο: ήταν ο Χάρβεϋ Καϊτέλ μια επιτυ-
χημένη επιλογή (εκτός από εμπορι-
κός κράχτης); Τι σχέση είχε αυτό το
αμήχανο και άδαιο στην μάλλον επι-
τηδευμένη αυτοσυγκέντρωσή του
πρόσωπο με τον γεμάτο ίμερους και
οργή π.χ. ήρωα των *Μαθημάτων* πιά-
νου; Άλλο πράγμα είναι ένας ελληνο-
αμερικάνος σκηνοθέτης κι άλλο ένας
διανοούμενος Οδυσσέας-Αγγελό-
πουλος που ανεβαίνει το ποτάμι της
ανθρώπινης ιστορίας και των υπαρ-
ξιακών αδιεξόδων. Ζητείται υπεύθυ-
νος...

Υπάρχει μια φράση-κλειδί στην ται-
νία: είναι όταν ο Καϊτέλ κλαίει με γο-
ερούς λυγμούς. Η Μόργκενστερν τον
ρωτάει γιατί, αυτός απαντάει: Επειδή
δεν μπορώ να σε αγαπήσω. Επειδή
προφανώς και προδήλως ο Καϊτέλ-
Οδυσσέας δεν είναι άλλος από το δη-
μιουργό της ταινίας, είναι συνεπώς
αυτός που χρεώνεται αυτή την αισθη-
τή έλλειψη γενικά ερωτικής γενναιο-
δωρίας προς τους ήρωες των ταινιών
του που –οπωσδήποτε υποσυνείδητα–
δεν τους θέλει παρορμητικούς και

Η ιστορία και ο χρόνος
διεκδικούν από τον
άνθρωπο-άτομο
τη μοίρα και τα
συναισθήματά του.

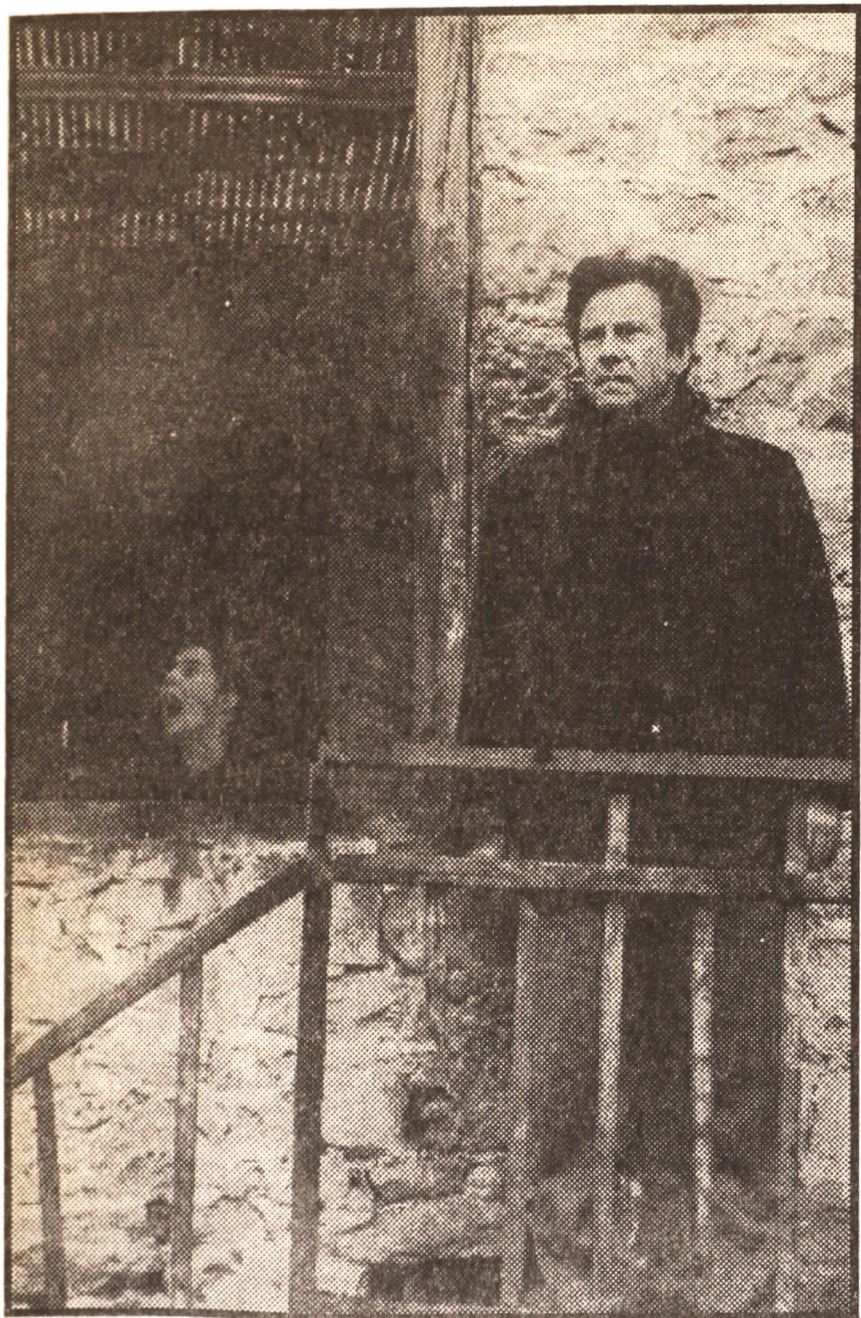
ελεύθερους στην εξέλιξή τους αλλά
κάτω από τον εγωιστικό έλεγχο του
δικού του οίστρου.

Βέβαια, είναι και αυτό ένα μέτρο
της δικής του ισχυρής δημιουργικής
προσωπικότητας που, όχι όμως σπά-
νια, αδικεί το έργο του. Πόσο τυχαίο
είναι άραγε ότι το μεγαλύτερο και μο-
ναδικό γκρο-πλάνο στην ιστορία του
αγγελοπουλικού κινηματογράφου
ήταν το πέτρινο κεφάλι του Λένιν;

Χωρίς αμφιβολία, όταν τελειώνει η
ταινία έχεις την αίσθηση ότι επικοι-
νώνησες με κάτι τελικά πολύ σημαντι-
κό. Μέσα από τη διαρκή χρεωπίστω-
ση που σε υποχρέωνε αυτή η τρίωρη
βαλκανική saga με τις κυκλικές δια-
κυμάνσεις εξάρσεων και αμφιβο-
λιών, το αποτέλεσμα είναι πιστωτικό.
Μεγάλη σύλληψη, μεγάλη έμπνευση,
πολλές δυσκολίες μέσα από αλλεπάλ-
ληλες φωτοσκιάσεις. Συχνά στα με-
γάλα έργα της τέχνης είναι και οι
αδυναμίες τους που συναθροίζονται
στο μεγαλείο τους. Θα ήταν λάθος να
υποεκτιμηθεί το ότι και το *Βλέμμα*
του Οδυσσέα είναι ένα δημιουργήμα
που τιμάει την ελληνική κουλτούρα
και μάλιστα διαχρονικά.

Ακόμη και αν εμείς δεν αναγνωρί-
ζουμε τον «προφήτη-δημιουργό» στη
δική του πατρίδα, να σκεφτόμαστε το
τεράστιο κέρδος που προσφέρει σ'
αυτήν με τον παγκόσμιο θαυμασμό
που του επιφυλάσσεται σε κάθε και-
νούρια του ταινία.

ΔΕΝ ΒΛΕΠΕΙ!



Η Μάγια Μόργκενστερν και ο Χάρβεϊ Καϊτέλ. Αφού η σκηνοθεσία δεν χρειάστηκε την ερμηνευτική γκάμα των μεγάλων πρωταγωνιστών, γιατί επιλέχθηκαν;

Την Κυριακή, 15.10., στην εφημερίδα *Εποχή*, με νοπή ακόμα την καινούργια ταινία του Θόδωρου Αγγελόπουλου, *Το βλέμμα του Οδυσσέα* (την είχα πρωτοδεί μόλις το προηγούμενο βράδυ), επιχείρησα μια πρώτη ανάγνωση. Ξαναδιαβάζοντας εκείνο το κείμενο (με εξαίρεση μια-δυο τυπογραφικές αβλεψίες), δεν θα είχα να αφαιρέσω κεραία – θα μπορούσα, όμως, να προσθέσω αρκετά.

Επανέρχομαι όμως στην ταινία και μέσω των στηλών του *Αντί* όχι μόνο από επαγγελματική υποχρέωση ούτε διότι βλέποντας την ταινία άλλη μια φορά επανεκτίμησα κάποιους άξονές της. Το κάνω περισσότερο για να προχωρήσω σε μερικές σκέψεις που

μπορεί να έχουν αφορμή την αποδοχή από τα ΜΜΕ και την κριτική του κινηματογράφου του Αγγελόπουλου αλλά οδηγούν και σε κάποιες διαπιστώσεις, που εκτός των άλλων έχουν να κάνουν και με τον κινηματογράφο που η Ευρώπη ευνοεί και προωθεί.

Πριν, όμως, προχωρήσω σ' αυτές τις διαπιστώσεις, θα αναπαραγάγω εκτενή αποσπάσματα της ήδη δημοσιευμένης κριτικής μου προσέγγισης:

Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΙΝΑΙ ΤΥΦΛΟΣ

«Τι είναι το *Βλέμμα του Οδυσσέα*; (...) Είναι μια ταινία που, ως συνήθως τα τελευταία χρόνια, όσο ο Αγγελόπουλος είναι διεθνής σκηνοθέτης, ασχολείται με ένα μεγάλο πολιτικο-ιδεολογικό θέμα: το βαλκανικό ζήτημα, τον πόλεμο στη γειτονιά μας (που, όμως, είναι κυρίαρχο θέμα της βιομηχανίας πληροφόρησης σε παγκόσμιο επίπεδο) και τις προεκτάσεις του: την ανάδυση των εθνικισμών, την κατάργηση των καθεστώτων του “υπαρκτού”, τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου των θρησκειών... Με ποιον τρόπο προσεγγίζει, όμως, ο σκηνοθέτης το θέμα του;

Από αφορμή την εκατονταετία του κινηματογράφου, επινοεί έναν μίνιμουμ αφηγηματικό καμβά: ένας ελληνοαμερικανός σκηνοθέτης βρίσκεται στην Ελλάδα για να προβάλει μια ταινία του· του αναθέτουν να βρει ένα σπάνιο υλικό, κάποια ανεμφάνιστα ζουρνάλ των αδελφών Μανάκια, των πρώτων βαλκάνιων κινηματογραφιστών· διασχίζει όλα τα Βαλκάνια για να βρει τα ίχνη τους, διασχίζει δηλαδή την Ιστορία και τη σύγχρονη πραγματικότητα της Βαλκανικής και καταλήγει στο Σαράγιεβο για να αποτιμήσει τα του πολέμου στην κεντρική σκηνή του θεάτρου των μαχών.

Το αφηγηματικό επιπρόσθετο θα μπορούσε να είναι λαμπρή αφορμή για μια περιπλάνηση-μαρτυρία. Οι κοινωνικές, πολιτικές και ιδεολογικές αλλαγές στον βαλκανικό χώρο, τα τελευταία χρόνια, είναι απίθανα γρήγορες, οριακές. Ο Αγγελόπουλος, ωστόσο, δεν αρκείται να τις διαπιστώνει, θέλει και να τις εξηγή. Προς τούτο, επιστρατεύει αυτό που ξέρει, αυτό που πολλοί κριτικοί ονομάζουν “ποιητική της εικόνας”.

Συστατικό στοιχείο αυτής της “ποιητικής”, ένα στυλιζάρισμα που ξεκινά-

ει από τους ηθοποιούς, περνάει την επιτηδευμένα στομφώδη π που ακούγεται και καταλήγει ατμόσφαιρες, στον τρόπο που πεύονται οι χώροι, στα επιλεγ σύμβολα που υπαινίσσονται το ι λογικό επίχρισμα...

Από κει και πέρα, αρχίζει το τζελο, που τινάζει φυσικά στον α ό,τι βλέπουμε (που τινάζει στον α αυτό που παλιά λέγανε “το πρ επίπεδο”, στο οποίο όμως κάθε νοθεσία οφείλει να εγγράφει και που υποκρύπτεται και μπορεί να ο γνωσθεί “σε άλλα επίπεδα”). πρώτο αυτό επίπεδο, λοιπόν, βλέπ με τον Βέγγο να παριστάνει τον τ τζή, να μιλάει σαν τον Γιαννι (finish Graeciae!) και να... δίνει φύση ένα μπισκότο! (Πρέπει να μισεί κανείς τον Βέγγο για να τον ζει να κάνει αυτά τα πράγματα ο κινηματογράφου). Βλέπουμε τον Χ βεϋ Καϊτέλ να “ρίχνει” μια γυνα μιλώντας της για... τα αγάλμα ‘Υστερα, τον βλέπουμε να κλ επειδή, λέει, δεν μπορεί να ερωτευ τούτη τη γυναίκα! Βλέπουμε επί ο πολλή ένα τεράστιο άγαλμα του νιν να κατεβαίνει, πάνω σε πλοιά το Δούναβη και τον κόσμο να σταυ κοπιέται στη θέα του!

Μεγαλεπήβολος ο Αγγελόπουλ τελετουργικά αργός, χωνεύει ό αυτές τις παραδοξότητες σ' ένα σθητικό σύμπαν. Βροχές, ομίχλ πλήθη που πορεύονται τελετουργι στυλιζάρισμα και πάλι στυλιζάρι χαρακτήρες υποταγμένοι στον αρ τυπικό τους ρόλο, χωρίς ζωικούς μούς να υποκινούν συγκρούσεις. Ν από τα ίδια δηλαδή... (...)

Η ταινία τελειώνει στο Σαράγιε (...). Ομίχλη πέφτει πάνω από την λη, οι ελεύθεροι σκοπευτές δεν βι πουν να βαρέσουν στο ψαχνό, κι ο σμος βγαίνει από τα κρησφύγετά ν να ζήσει, να χορέψει. Πλάι στο κα φύγιο όπου φιλοξενείται ο Καϊ (στα χαλάσματα της ταινιοθήκης ι πόλης) μια πολυεθνική ορχήστρ (Σέρβοι, Κροάτες, Μουσουλμάνι παίζει το πιο εντυπωσιακό μπίφοι Καραϊνδρου – το μουσικό σύμβολ Η ταινία, πριν κάνει τις πεισιθάνα διαπιστώσεις της, πριν λήξει με έν ομαδικό φόνο, πρέπει να σημανθ ιδεολογικά και πολιτικά.

Το Σαράγιεβο είναι πολυπολιτισμ

η πολυπολιτισμικότητα χτυπιέ-
σ' αυτή την πόλη, το δικαίωμα
κατοίκων της να αυτοπροσδιο-
νται και να συνυπάρχουν, ανε-
πήςως θρησκευματος, εθνικότη-
ς, ιδεολογίας - λέει ο Αγγελό-
λος. Δεν το λέει απλώς. Το επι-
λει. Εκβιάζει το συναίσθημα,
λύτως αυθαίρετα ωστόσο. Δύο
είες, μια μουσουλμάνου, μια
πιανού· ένα μοτίβο από ορχή-
α· κάποιες φράσεις που ζητούν
μηνύση στο ασαφές του ποιητι-
. Μια δημαγωγία, δηλαδή, εφό-
το μόνο επιχείρημα που επικα-
αι είναι η αισθητική, και μάλι-
το αισθητικό σοκ!

χαίο; Η ποιητική γραφή δικαι-
ι να αποφαίνεται χωρίς και να
ηριώνει; Ναι, αλλά εδώ η
γματικότητα υποφέρει, μακριά
την ποίηση, μακριά και από την
ητική. Η επίκληση της πολυπο-
μικότητας, σύνθετες επιχείρη-
της μεγάλης μερίδας της γαλλι-
διανόησης όταν προσεγγίζει το
νικό, στη θεωρία, γίνονται
σπάθειες να τεκμηριωθεί με
ειρήματα που ελέγχονται από
ογική.

ο σινεμά του Αγγελόπουλου, η
κή απέχει· ο φιλικός του κό-
ς υπακούει στην αναπεπταμένη
αιρεσία του ποιητικού και του
ητικού. Όταν σ' αυτό το πλαί-
επεμβαίνει (διά της επιτηδευ-
ς ωραιότητας) η πολιτική θέση,
τότε μπορεί να βρίσκουν τον
ό τους όσοι μπορούν να συγκι-
νύν μ' αυτή τη θέση (οι γάλλοι
οούμενοι, π.χ., που δεν εξετά-
ε αν έχουν δίκιο ή όχι όταν επι-
νούνται αυτό το επιχείρημα).
ς, το σινεμά, αυτός ο τόπος
διαμεσολαβεί μεταξύ πραγμα-
τητας και οράματος, μένει μια
επίδειξη.

ίδειξη μιας δημαγωγίας προα-
ασιμένης, που ούτε στιγμή δεν
τον κόπο να αναμετρηθεί με
εντικείμενο του κινηματογράφ-
με την ίδια την καυτή, τη σύν-
την πολύσημη πραγματικότη-

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

λώντας σε τηλεοπτική εκπο-
ο Κώστας Γεωργουσόπουλος,
φερόμενος στην ταινία του

Αγγελόπουλου μίλησε για ένα με-
γάλο έπος. Από πού συνάγεται,
άραγε, ότι πράγματι πρόκειται για
έπος; Μήπως από τα αργά, τελε-
τουργικά πλάνα; Μήπως από τα τε-
ράστια (πράγματι επικά) ποσά που
επενδύθηκαν στην παραγωγή; Ή
μήπως από τους κορυφαίους ηθο-
ποιούς που συμμετείχαν στην ται-
νία, χωρίς μάλιστα να τους δοθεί η
δυνατότητα να δείξουν τα υποκριτι-
κά τους προσόντα;

Μα, στα έπη, ήδη από την εποχή
του Ομήρου (δεν είναι τυχαίο, άλ-
λωστε, ότι επιλέγεται από τον σκη-
νοθέτη ο Οδυσσέας και ο μύθος της
περιπλάνησής του), δεσπόζουν οι
παρουσίες ηρώων. Στην ταινία, οι
ήρωες απουσιάζουν επιδεικτικά.
Αντίθετα, υπάρχουν σύμβολα φορ-
τισμένα με τη στόφα του ήρωα. Το
επικό στοιχείο έχει παραχωρήσει
τη θέση του σε τελετουργικά δρώ-
μενα.

Να είναι άραγε ο σύγχρονος τρό-
πος των Ευρωπαίων με τον οποίο
διαβάζουν το έπος; Και τι είναι, τε-
λικά, ο τρόπος των Ευρωπαίων να
διαβάζουν οποιαδήποτε φόρμα μο-
νοδιάστατα, επικαλούμενοι μόνο
την περιβόητη «πνευματικότητα»;

Υποστηρίζουμε ότι δεν είναι πα-
ρά ένα άδειο κέλυφος. Μια επίδει-
ξη, φορμαλιστική επίδειξη, κενή
περιεχομένου. Ή, ίσως, ένα καλ-
λωπισμένο κέλυφος, που περιέχει
στοιχεία τα οποία δεν δικαιολο-
γούν τον καλλωπισμό.

Ο Θόδωρος Αγγελόπουλος έχει
κατορθώσει να εκφράζει απόλυτα
το πρότυπο που ευνοούν οι Ευρω-
παίοι στην καλλιτεχνική παραγωγή.
Πομπώδης, μεγαλεπήβολος, δια-
χρονικά επικαιρικός (αφού κατα-
φέρει να διασταυρώνει την πιο
καυτή επικαιρότητα του πλανήτη με
τις πιο αιώνιες αναζητήσεις στην
τέχνη, στη φιλοσοφία, στην πολιτι-
κή...), δημιουργός που ανασυνθέτει
στο καλλιτεχνικό του σύμπαν τα δε-
δομένα ενός ταραγμένου κόσμου
πάνω και πέρα από την ταραχή... Οι
κατασκευές του λογοδοτούν μόνο
στην «αισθητική»: άψογα πλάνα,
ακριβή παραγωγή, και-οι-πρώτοι
συντελεστές σε όλα τα πεδία, επι-
δίωξη σύλληψης του «υψηλού»...
Όλα τα στοιχεία της γραφής συνη-
γορούν στην επίτευξη του μεγαλε-

P. GARNSEY-R. SALLER Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ



Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ, στη μεγάλη ακμή της
κατά την εποχή της Ηγεμονίας (από το 27 π.Χ. έως το
235 μ.Χ.) κάλυπτε τμήματα τριών ηπείρων, της
Ευρώπης, της Αφρικής και της Ασίας. Στο πλαίσιο
της συνυπήρχαν ποικίλοι πολιτισμοί και γλώσσες.
Ποιος ήταν ο τρόπος διακυβέρνησης της; Σε ποιες
συνεκτικές δυνάμεις όφειλε την ενότητά της; Ποιες
συνέπειες είχε στον κόσμο των επαρχιών η αντιπα-
ράθεση ανάμεσα στους αυτοκρατορικούς και τους
τοπικούς θεσμούς, τα έθιμα και τις αξίες; Πρόκειται
για ορισμένα από τα ερωτήματα που θέτει αυτή η
συνοπτική εισαγωγή στην οικονομία, την κοινωνία
και τον πολιτισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η
δομή του βιβλίου δεν είναι χρονολογική αλλά θεματι-
κή, και οι συνήθειες τόποι της ρωμαϊκής ιστορίας (πο-
λιτικά γεγονότα και πολίτευμα, κεντρική διοίκηση και
στρατιωτική οργάνωση) ενσωματώνονται στη μελέτη
της κοινωνίας ως συνόλου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5, Τ.Κ. 106 81 Τηλ. 3818372, Fax: 3301583



Δικαιούται η ποιητική γραφή να αποφαίνεται χωρίς να τεκμηριώνει;

πήβολου οράματος ενός δημιουργού.

Το ατύχημα είναι ότι οι «δημιουργίες» στις οποίες επενδύει η «ευρωπαϊκή πολιτιστική ταινιότητα», εκτός από σχηματικές επεξηγήσεις της πραγματικότητας και αισθητικοί ακτισμοί, είναι και το όχημα μέσω του οποίου επιβάλλονται οι πνευματικοί ταγοί του σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού. Τι σημαίνει αυτό στην πράξη; Ότι η ασάφεια, η γενικόλογια, η αξιωματική παραδοχή και η επιβολή διά του κύρους των δημιουργών και της αισθητικής ωραιότητας των κατασκευών τους μιας σειράς ιδεολογημάτων (που βαφτίζονται *ευρωπαϊκή ιδεολογία*) απομονώνει και περιθωριοποιεί την πραγματική ζωή και τις καλλιτεχνικές απόπειρες που επιχειρούν να τη συλλάβουν και όχι να την εξηγήσουν.

Κάτι ακόμη. Για να γίνει δυνατή η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη διεύρυνση της απήχησης έργων που παράγονται με τέτοιους στόχους, ο κύριος δρόμος προβολής τους είναι τα ΜΜΕ. Γνωρίζουμε καλά πώς εργάζονται τα ΜΜΕ. Οφείλουν, για να έχουν απήχηση, να επιλέξουν να προ-

βάλλουν τα εύκολα αναγνώσιμα χαρακτηριστικά του έργου και του προσώπου. Χωνευμένος ο λόγος περί πνευματικότητας στον γενικευτικό λόγο προβολής των ΜΜΕ δεν είναι παρά ένα εμπορικό αξεσουάρ. Παρατηρούμε, λοιπόν, το οξύμωρο: ο λόγος περί πνευματικότητας και περί ιερότητας να χρειάζεται τον αποπνευματοποιημένο και αποϊεροποιημένο χώρο των ΜΜΕ. Ο λόγος περί αιωνιότητας (ο λόγος της τέχνης) παίρνει υπόσταση στο πεδίο όπου δοξάζεται η κοινοτοπία και η φθαρτότητα.

Γι' αυτό, άλλωστε, και δεν έκανε εντύπωση το ότι σύμπαντα τα ΜΜΕ, στη Γαλλία και την Ελλάδα τουλάχιστον (με εξαιρέσεις που είχαν εφήμερη, ελάχιστη ή και καθόλου δημοσιότητα), εδόξασαν το έργο. Πολλά από τα δοξαστικά, στη χώρα μας τουλάχιστον, δεν έκαναν τον κόπο να λάβουν υπόψη τους την ταινία. Αρκέστηκαν στη φήμη που τη συνόδευσε, αρκέστηκαν στη μυθολογία που είχε διαμορφωθεί περί αυτήν. Πού, όμως, εκτός από τα ΜΜΕ, διαμορφώνονται οι σύγχρονες μαζικής κατανάλωσης μυθολογίες;

Η ΧΑΜΗΛΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΥΨΗΛΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

Όσο, λοιπόν, κι αν προσπαθεί ο Θόδωρος Αγγελόπουλος (και άλλοι, στην κινηματογραφική και στις υπόλοιπες τέχνες) να αρθεί υπεράνω της χαμηλής πραγματικότητας, αυτή τον κυνηγάει. Κι όσο και να την αποκηρύσσει, όσο και να τη βδελύσσεται, όσο και να την αποστρέφεται και να την ξορκίζει, εκείνη βρίσκει ρωγμές στο αισθητικό του σύμπαν για να τρυπώσει.

Αλλά η πραγματικότητα δεν είναι εξορισμού εξοβελιστέα και ευτελής. Όσο άσχημες πτυχές και αν έχει, διαθέτει και άπειρες όμορφες και ευγενικές. Δείτε τι συνέβη στο *Βλέμμα του Οδυσσέα* με τον Χάρβεϋ Καϊτέλ, για παράδειγμα. Ηθοποιός που υπηρέτησε με τον ευτυχέστερο τρόπο ρεαλιστικές κινηματογραφικές απόπειρες, ηθοποιός που δεν έχει μάθει να υποδύεται το... σύμβολο, καποιες στιγμές διαφεύγει του σκηνοθετικού ελέγχου. Τότε, παύει να είναι το φορτισμένο με την αγγελοπουλική μυθολογική εκδοχή τού Οδυσσέα σύμβολο, ξεφεύγει και γίνεται άνθρωπος με σάρ-

κα και οστά. Ορθώνεται, λοιπόν, οθόνη, απ' το τίποτα γίνεται άνθρωπος πραγματικός -- κι αυτό το παιδί, αυτή η παραφωνία, στις στιγμές παράγει συγκίνηση, ό,τι γει η αισθητική καλλιέργεια του ακτικού αγγελοπουλικού σύμπαντος αναδεικνύει ανεπιτήδευτα ο μλος ηθοποιός. Με ποιον τρόπο υπερασπιζόμενος τα μόνα εκφραστικά στοιχεία που έμαθε να έχει και χρησιμοποιεί: το σώμα του και το βλέμμα του. Ύστερα, πάλι, ο αιδός σκηνοθέτης τον επαναφέρει τάξη, χειραγωγώντας τον με την πετή πρόζα, με τις συμβολικές σεις, με την εξάρτυση του συμβόλου.

Η άλλη μεγάλη ηθοποιός της νίας, η δαιμόνια Μάγια Μόρστερν (ποιος δεν την θαύμασε -- θ να χειρίζεται μαγικά το σώμα της σκηνής, στις πρόσφατες παραστάσεις στο θέατρο Αποθήκη, που τις οργανώσει το *Αντί*), προφανώς ιθηκε εντελώς στη σκηνοθετική γκέτα, αρκούμενη να περιφέρε χωρίς να καταλαβαίνει πώς πρέπει συμμετάσχει στη δράση.

Κι όμως. Αυτός είναι ο συνήθης πος να σκηνοθετείται η πραγματικότητα στον Αγγελόπουλο. Επιλέγ μια όψη της, σημαίνεται με συμβολμούς, αίρεται υπεράνω, σε ση που να αρνείται την όντως πραγματικότητα -- κι από κει και πέρα το λ έχουν τα σύμβολα. Οι ωραιοποινοί χώροι, οι στομφώδεις ατάκες, τελετουργικό ξεχειλίσμα των νων... Ο διευθυντής φωτογραφίας δράρει με μαεστρία χώρους, δουργώντας ατμόσφαιρες -- η μουσ με πανέμορφα μοτίβα κυραγεμίζει χρόνο που ξεχειλίζει -- οι σπουδηθοποιοί επιλέγονται όχι, κατα φαίνεται, για να παίξουν σύμφωνα τις ερμηνευτικές τους δυνατότητες αλλά για να μπολιάσουν με τη φ τους (διεθνή ή μη) την αγγελοπουλ μυθολογία -- όλοι οι συντελεστές ει σπουδαίοι.

Έτσι, η ταινία είναι μια σπουδή (σπουδαιοφανής) τελετή. Επίκαιρ όπως πάντα, τα τελευταία χρόνια τόσο επίκαιρη σαν εντυπωσιακό πορτάζ του σημαντικότερου γεγονότος στην ανθρωπότητα. Μακρόσυνη ωραία, κατακάθαρη, αισθητικώς λεια. Από πότε, όμως, η αισθη δεν έχει σχέση με τη ζωή;

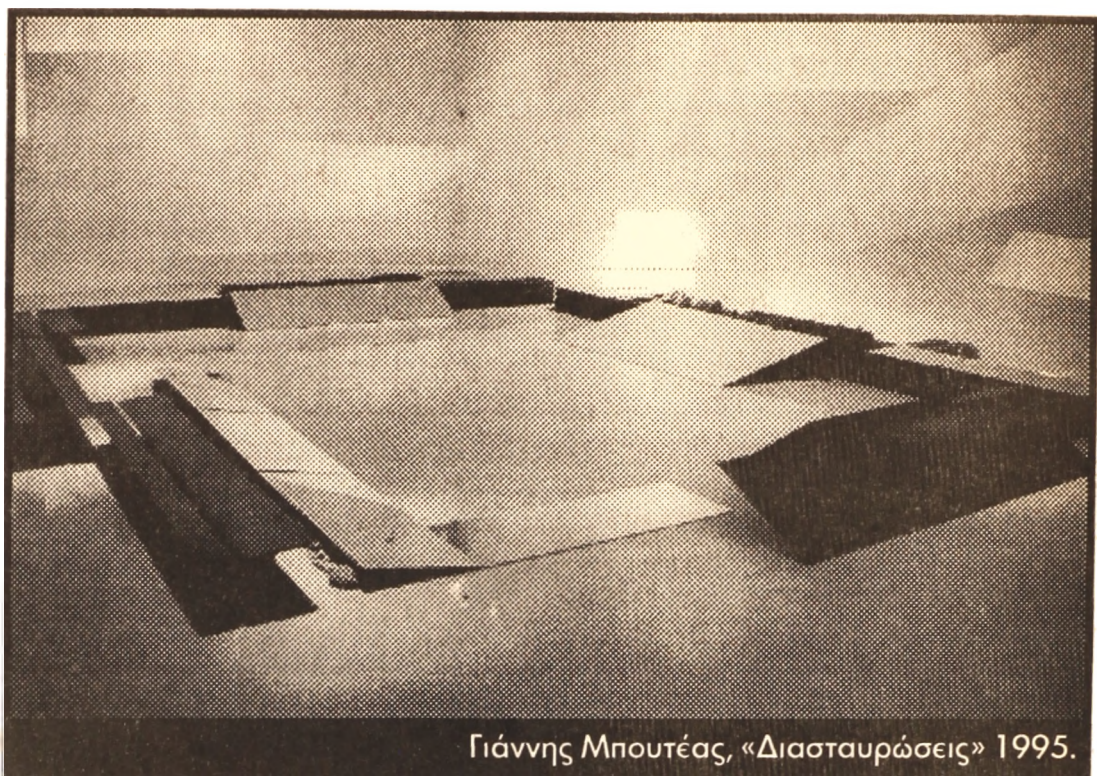
ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Οι κατασκευές, οι φυσικές κι αυτές που περιέχουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως και οι μορφοποιήσεις που προκύπτουν από αυτές τις διεργασίες (πριν και μετά τη νοηματοδότησή τους), στοιβάζονται (πιο σωστά, αποταμιεύονται) κατά το λόγο και τους τρόπους της φυσικής ή της κοινωνικής τους ιστορίας στη κοάνη του ιστορικού χρόνου σε διαστρωματώσεις αλληπάλληλες συσχετισμών, αρθρώσεων και σε συγγένειες των υλικών που τις αποτελούν.

Εκεί κάτω συγκατοικούν γνώσεις και χρόνος, αφορμές κατεξοχήν «ερεθιστικές» άλλης όμως «κατεύθυνσης» απ' ό,τι η αρχαιολογική προσέγγιση σε μια εντούσυνάφεια τρόπων. Εγκάρσιες τομές θενται και αποκαλύπτουν συναρπαστικές δομές αθροισμάτων και αποθέματα φικών μυστικών σε άμεσα εποπτικόμμα και με βαθμιαίες συνειρμικές οιώσεις. Το «ξεφλούδισμα» αυτών των στρωματώσεων αποκαλύπτει διαδοχικά σύνολα, απροσδόκητα networks αιότητας και συμβάντων, έτοιμα «σαν πάντοτε» να επανατροφοδοτήσουν το κρώπινο λογισμικό και την εννοιολογισραντασία.

Χρόνια τώρα ο Γιάννης Μπουτέας έχει αποκαταστήσει σημαντικό διάλογο ανίχνευσης και «συνεργασίας» μορφών και σύγχρονων χρήσεων με την παράθεση αναπτυγμάτων που δείχνουν να αφορμώνται από συνειρμικά γεωμετρήματα και «μυθολογίες» σύγχρονης θέασης. Στην πρόσφατη, ύστερα από πεντάχρονη απουσία από τις αθηναϊκές αίθουσες, παρουσία του στην «Ιλεάνα Τούντα» στήνει δύο μεγάλες, συναρμολογημένες αρθρώσεις από παραλληλόγραμμα φύλλα λαμαρίνας ή σε σχήμα ράγας, ελάχιστα στοιχεία νεοπ, φύλλα καθρέφτη, πέτρες –κυρίως βωξίτη– καθώς και θραύσματα από ταφικά κτερίσματα. Οι διαστάσεις των δύο τετραγώνων στοιχίσεων, το μοναδικό άνοιγμα-είσοδος, το ανάλογο από το δάπεδο ύψος και η πυκνή παράταξη των λίθινων στοιχείων παραπέμπουν στη θεμελιοδομή αρχαίας ανασκαφής. Είναι επίσης η συχνά πλάγια τοποθέτηση των φύλλων της λαμαρίνας πάνω στις ράγες που δημιουργούν ανοίγματα-σχάσεις μέσα από τα οποία (ανα)φαίνονται τα πετρώματα, παραπομπές γεωλογικών αναταραχών. Τέλος, είναι οι καθρέφτες, επίσης σε πλάγια ή επίπεδη τοποθέτηση, που αντανακλούν στους τοίχους φωτεινά είδωλα από τυχαία παραλληλόγραμμα, και όχι μόνο, συμπληρώνοντας το εικαστικό, πυκνό μετείκασμα που παραδίνει ο Μπουτέας στο θεατή.



Γιάννης Μπουτέας, «Διασταυρώσεις» 1995.

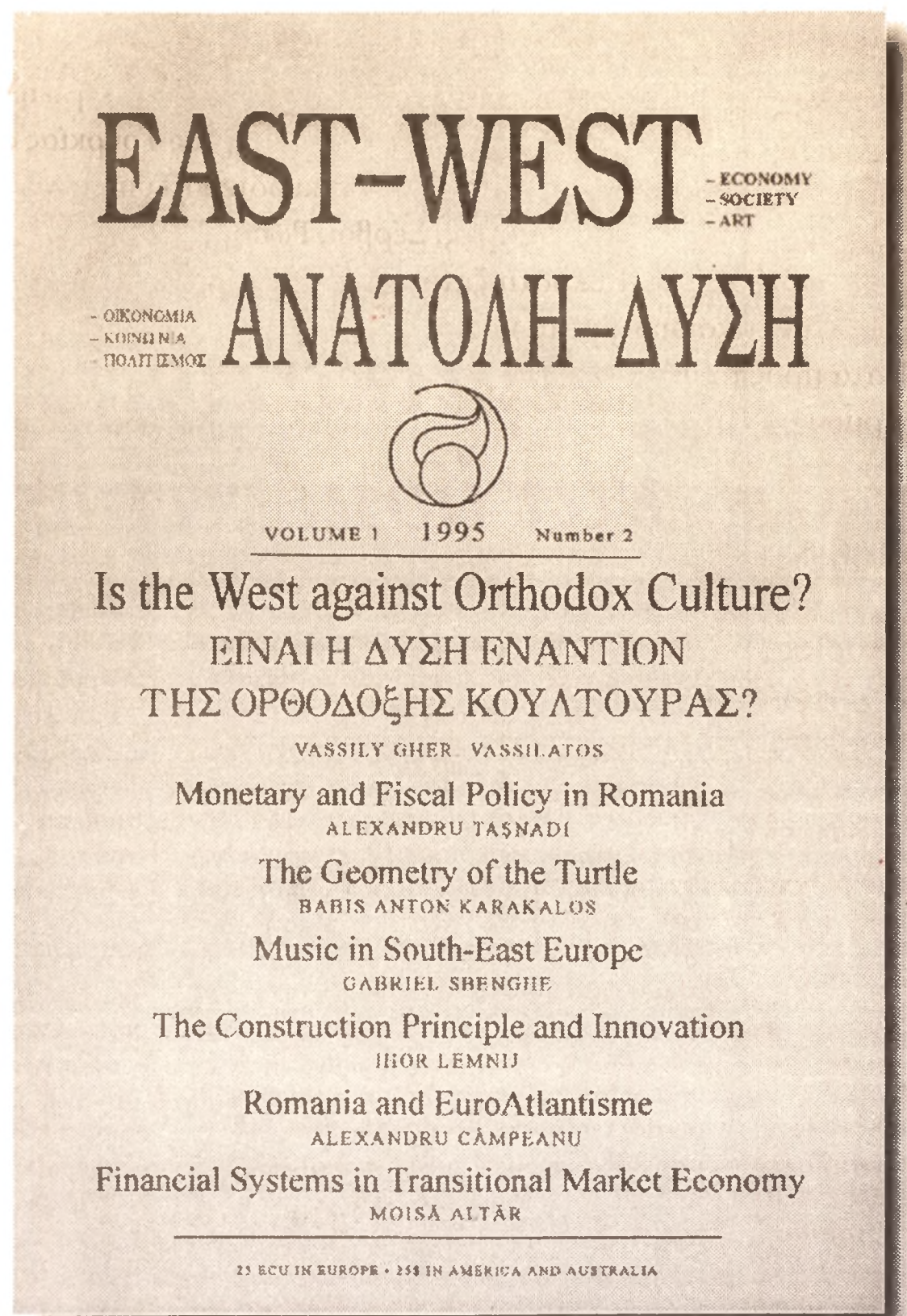
Αντικατοπτρισμοί και δομές του χρόνου

Η έστω και κατ' επίφαση ασυμβατότητα των υλικών δεν διευκολύνει ισχυρισμούς αναπαράστασης. Άλλωστε, η δουλειά του Μπουτέα από το παρελθόν δεν προτείνει –ούτε και προτείνεται– για μετωπική αντιμετώπιση. Η περιδιάβαση, σχέση συμμετοχική του θεατή με το έργο, δημιουργεί καινούργιες όψεις και λεπτομέρειες μιας αδρής εικαστικής γραφής από λέξεις και προτάσεις θέασης, γλώσσα ασφαλώς αυστηρή και καθόλου εύκαμπτη, η οποία όμως χάρη ακριβώς σε αυτές τις επιλογές μπορεί και συγκροτεί ένα σύνολο συνεργασίας ανάμεσα στη σιωπή, στο χρόνο και στο φως. Είναι φυσικό σε τέτοιες συναιθροίσεις να συγκατοικεί και η ποίηση ως επιβεβαίωση ζωής.

Οντολογική ετούτη η δουλειά του Μπουτέα, προσφέρεται ανοιχτά σε υποθέσεις οι οποίες εντούτοις δεν είναι απαραίτητες για να λειτουργήσουν οι εικαστικές προτάσεις του. Οι εθισμένοι στους δημιουργικούς τρόπους που με συνέπεια δεν συντηρεί αλλά επεκτείνει με συνεχείς διερευνήσεις και διευρύνσεις, θα αναγνωρίσουν την ταυτότητά τους. Ίσως η διαδικασία και οι τρόποι των αποκαλύψεων –στο δημιουργικό προτσές– να είναι οι ίδιοι, παρεμφερείς ή παρόμοιοι, όχι όμως και τα αποκαλυπτόμενα. Τέτοια λαμπρή εκδοχή του «απροσδόκητου» καλύπτει η περίπτωση του Γιάννη Μπουτέα.



ANATOLH-ΔΥΣΗ EAST-WEST



Η συμμαχία Πάπα-Γερμανών-Τούρκων
εναντίον της Ανατολικής Ευρώπης

«Τα 300.000.000 των Ορθοδόξων είναι *κατώτεροι λαοί*, επειδή δεν έχουν τις πολιτιστικές αξίες της Δύσης (αλλά κρατούν τις δικές τους κατώτερες ανατολικοευρωπαϊκές αξίες), και γιατί ιστορικά δεν απετέλεσαν τμήμα της Δύσης, δηλαδή του Πάπα και της καθολικής Αυστροουγγαρίας».

Με αυτό το απλοϊκό επιχείρημα της «ιστορικής κατωτερότητας», η *Νέα Τάξη*, και ειδικά η συμμαχία Πάπα -Γερμανών -Τούρκων, επιτίθεται κατά της Ανατολικής Ευρώπης, στην οποία περιλαμβάνεται και η Ελλάδα.

Ό,τι έχει σχέση με το Βυζάντιο, όχι ιστορικά αλλά *γεωπολιτιστικά* (ο όρος είναι δικός μας), πρέπει να υποταγεί και να λεηλατηθεί, όπως έκαναν Πάπας και Λατίνοι το 1204. Ήδη από το 1990 κυκλοφορούν χάρτες όπου οι Γερμανοπαπιστές προχωρούν ανατολικά ώσπου να συναντήσουν τους Τούρκους. Αυτό είδαμε και με τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Η οικονομική και πολιτιστική *λεηλασία των Ανατολικών Ευρωπαίων*, καθώς και η *πολιτική τους ταπείνωση* (π.χ. συνδιαχείριση της Τουρκίας στο Αιγαίο), είναι γεγονότα αναφερόμενα σαφώς ήδη από το 1991, από τον εγκυρότερο Τύπο των ΗΠΑ και της Ευρώπης. Καταντήσαμε όλοι, *ως κράτη και όχι ως λαοί*, Έλληνες, Σέρβοι, Ρώσοι, Γεωργιανοί, Αρμένηδες, να *ζητιανεύουμε* δολάρια και ECU. Όμως, τα κράτη-ζητιάνοι ΔΕΝ μπορούν να ασκήσουν ανεξάρτητη πολιτική. Τα αρπακτικά πολιτικά συστήματα περιορίζονται στη ζητιανιά προς τα έξω και στην κομπίνα και τα αλληλολαδώματα προς τα μέσα. Έτσι, σαμποτάρεται κάθε απόπειρα δημιουργίας μιας κοινής πολιτιστικής πλατφόρμας μεταξύ των Ανατολικών Ευρωπαίων (στους οποίους η Δύση τοποθέτησε την Ελλάδα), και κατ' επέκταση κάθε απόπειρα διαφυλάξεως της πολιτικής και οικονομικής μας ανεξαρτησίας.

Ζούμε σε μια εποχή χάους και προσωρινών συμμαχιών, όπου π.χ. οι Αγγλογάλλοι βομβαρδίζουν –για *χάρη* των Γερμανών, των Τούρκων και του Πάπα– τους πρώην πιστούς (εναντίον των Γερμανών) συμμάχους τους Σέρβους, όπου π.χ. πιέζεται η Ελλάδα για *χάρη* της Τουρκίας. Συνεπώς, οι «ορθόδοξοι» λαοί έχουν ζωτικό συμφέρον να διαφυλάξουν την κοινή πολιτιστική τους ταυτότητα.

– Το δίγλωσσο περιοδικό (αγγλικά-ελληνικά) *Ανατολή-Δύση* εκδίδεται στη Ρουμανία και απαντά στην εναντίον των Ανατολικών Ευρωπαίων *επίθεση Πάπα, Γερμανών και Τούρκων*, ότι δήθεν ανήκουμε σε «κατώτερο πολιτισμό». Όμως, δεν προτείνει επιστροφή της επιθετικότητας, αλλά συνεργασία μεταξύ όλων των πολιτισμών, όπου όλοι θα διατηρούν την κουλτούρα τους και θα επικοινωνούν με τους άλλους πολιτισμούς με ίσους όρους.

– Το *Ανατολή-Δύση* είναι ένα διεθνές επιστημονικό περιοδικό, με μορφή βιβλίου, που εκδίδεται 4 φορές το χρόνο στα ελληνικά και αγγλικά. Κυκλοφορεί σε Ελλάδα, ΗΠΑ και Ευρώπη. Ήδη, από τον Αύγουστο κυκλοφορεί και στα ρουμανικά (EST-VEST).

– Γράφουν ρουμάνοι, ρώσοι, ουκρανοί και έλληνες επιστήμονες και δημοσιογράφοι για *οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά θέματα*, όπως αυτά διαμορφώνονται στο σύγχρονο πλανητικό χάος, που κακώς αποκαλούμε «Νέα Τάξη». Και με τα γραπτά τους αποδεικνύουν ότι δεν υστερούν σε τίποτα από τους Δυτικούς. *Έτσι, καταρρίπτονται οι ρατσιστικές θεωρίες περί δήθεν κατωτερότητας των Ανατολικών Ευρωπαίων*.

– Θεωρούμε σημαντική την ταυτόχρονη με τα αγγλικά παρουσία της ελληνικής γλώσσας. Το βασικό άρθρο κάθε τεύχους θα συνυπάρχει μεταφρασμένο και στα ελληνικά –ή θα μεταφράζεται από τα ελληνικά στα αγγλικά, στα ρώσικα και στα ρουμανικά– έτσι ώστε η γλώσσα μας να υπάρχει σε διεθνές επίπεδο μαζί με άρθρα κορυφαίων ανατολικών και δυτικών επιστημόνων.

**Τη διανομή στα ελληνικά βιβλιοπωλεία έχει αναλάβει η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΠΕ,
Ζαλόγγου 6, Αθήνα.**

ΧΡΟΝΙΚΟ ΕΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

αφιερωμένο στο φίλο Κ. Μ.

Μάζεψα όσα παιδιά θέλησαν να παρακολουθήσουν το μάθημα στο αίθριο της Σχολής. Καθίσαμε στη σκιά. Τους εξήγησα πόσο δύσκολο είναι να κάνεις τον αρχιτέκτονα σήμερα, πόσο έχει αλλάξει ο ρόλος μας. Πόσο ανοιχτό θα πρέπει να είναι το μυαλό σου, για να είσαι έτοιμος να αναλάβεις τους πιο απρόβλεπτους ρόλους στην κοινωνία. Όλα αυτά, λέγοντας παράλληλα ότι πρέπει η εκπαίδευση να είναι όσο γίνεται πιο πλατιά, ο σπουδαστής να εξασκείται στο να σκέφτεται, να κρίνει κι όχι αναγκαστικά (και μόνο) να τραβά ωραίες γραμμές. Γι' αυτό, στο μάθημα θα δοκίμαζα εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας, χωρίς να δέχομαι τα συμβατικά όρια ανάμεσα στα μαθήματα. Με άκουγαν χωρίς να πολυμιλάνε.

ΠΡΩΤΟ

Στο μάθημα ήρθαν οριστικά έντεκα παιδιά. Χωρούσαμε γύρω από τέσσερα ενωμένα τραπέζια. Τους έκανα ένα φροντισμένο εισαγωγικό μάθημα, για τη σχέση μουσικής και αρχιτεκτονικής, με αναφορές στους **Ε. Παπανούτσο, Π. Μιχελή** και **Π. Βαλερύ**. Ός εκεί καλά, στρωτά.

Μετά τους διάβασα το εδάφιο από την *Πολιτεία* του **Πλάτωνα** για τους αλυσοδεμένους στη σπηλιά και τους άφησα να σκεφτούν και να σχεδιάσουν τη σχέση της σπηλιάς με το καμένο κτίριο της Πρυτανείας. Ευτυχώς που είναι τόσο έντονα διαφορετικοί μεταξύ τους. Αφού κι οι ίδιοι εντυπωσιάστηκαν από την ποιικιλία των προτάσεών τους.

Θέλησα να τονώσω το συμμετοχικό πνεύμα κι άρχισα να λέω πως όλοι, αφού πρώτα δουλέψουμε χωριστά, μετέχουμε από κοινού στο πάρε-δώσε, κι ότι σε εκείνο το σημείο επιτελείται σημαντική τελετουργία. Ξέφυγα μιλώντας για αυτοσχεδιασμούς σε μαντινάδες στα καρπάθια γλέντια, άρχισα να περιγράφω την ατμόσφαιρα μια τέτοιας κοινωνικής τελετής: είχα απογειωθεί. Μίλησα για «μάσκες», «συμβατικές συμπεριφορές», «θέατρο», «παντομίμα», ότι κάποτε θα μεταμφιεστούμε στο μάθημα, ότι μπορεί και να «παίξουμε» κάποιο έργο.

Έδωσα οδηγίες για την επόμενη εβδομάδα να σκαρώσουν ένα μουσικό όργανο που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί και

σε μικρές ασκήσεις στην τάξη. Μετά θέλω να πιάσω τα Προπύλαια της Σχολής, το πώς τα περιστέρια έχουν κάνει ένα «χνάρι» με κουτσουλιές που συνυπάρχει αντιστικτικά με το μνημειακό χαρακτήρα της αρχιτεκτονικής. Ίσως συνδυαστούν αυτά με άλλες τέχνες, επιμένοντας στη μεταφορά, στην παρομοίωση, έστω στην απλή νύξη. Αυτό το γλίστρημα ανάμεσα στα νοηματικά επίπεδα, αυτή η απώλεια της πορείας (η περιπλάνηση) γιατί; Πού πάω;

ΔΕΥΤΕΡΟ

Τους μοίρασα το τεύχος με τις «σημειώσεις» που είχα σκαρώσει από το βιβλίο του **Π. Μιχελή** *Η αρχιτεκτονική ως τέχνη*. Ήμουν πολύ περήφανος γι' αυτό. Είχα καταφέρει να τις φωτοτυπήσω σε σμίκρυνση μόνος μου, να προσθέσω επεξηγηματικό πρόλογο και φιλοδοξούσα να τις διδάξω. Ακόμα μουνδιασμένος: δεν είμαι βέβαιος τι ακριβώς κάνω φέτος.

ΤΡΙΤΟ

Ομολόγησα στην τάξη το πρόβλημα που είχα. Να θέλω να μιλήσω για μουσική αλλά να μην ξέρω πια να διαβάζω μουσική, τα έχω όλα ξεχάσει: ούτε θεωρία ούτε τίποτα. Μια κοπέλα πρότεινε να ζητήσει από έναν γνωστό της μουσικολόγο να μας βοηθήσει, ίσως τον ενδιέφερε κάτι τέτοιο.

ΤΕΤΑΡΤΟ

Για πρώτη φορά μας έρχεται ο Κ. Μ. Όταν εμφανίστηκε, ήταν μια μικρή έκπληξη. Με είχε ρωτήσει στο τηλέφωνο αν είχαμε κάποιου είδους εγκατάσταση ήχου στη Σχολή (δεν είχαμε), γι' αυτό είχε κουβαλήσει ολόκληρο... στούντιο. Έβγαζε, έβγαζε από την τσάντα του, άνοιξε το μεγάλο κουτί, εγκατέστησε τα μηχανήματα. Ός και ειδικό προβολέα για σελίδες από ζελατίνα μου είχε ζητήσει. Με αυτόν πρόβαλε το μεγάλο διάγραμμα της ιστορικής εξέλιξης της δυτικής μουσικής, εκείνο που θα κατάφερνε να διασχίσει από άκρη σε άκρη ως το τέλος του εξαμήνου.

Μιλούσε σιγανά, δοκιμάζοντας να καταλάβει τι ακριβώς του ζητούσαμε να κάνει. Ρώτησε τι είναι για μας μουσική. Έγινε χάος. Τα παιδιά ήταν ακόμα διστακτικά, συμμετείχαν όμως στη συζήτη-

ση. Όλοι ψάχνουμε κάτι ακόμα κρίνιστο.

ΠΕΜΠΤΟ

Μου έκανε τεράστια εντύπωση Μ. εμφανίστηκε για δεύτερη φορά μάθημα (δεν το περίμενα). Είπι ήθελε να συνεχίσει, έτσι απλά πολλά λόγια. Κι άρχισε να ταχτοποιεί μηχανήματα και να διαλέγει τους σκους του, λες κι ήταν μαζί μας χρόνια. Αυτή τη φορά το μάθημα μπροστά πολύ πιο συστηματικά.

Αλλά τώρα η αμηχανία ήταν διττή να κάνω με το βιβλίο του Μιχελή να τον διδάξω πρώι πριν εμφανιστεί ο Κ. Μ., αλλά δεν με έπαισε η τάξη (τα παιδιά έρχονταν κρημένα και δεν μπορούσε να στείλει μάθημα). Να πάει λοιπόν στο καί χελής, εκεί που νόμιζα πως θα κινά να τον διδάξω; Αλλά ήταν μοι συμβεί κάτι τέτοιο – κάπου με εκ και μένα όλη αυτή η παλαική σι περί αισθητικής στην αρχιτεκτον απωθούσε, ενώ από την άλλη μεζητούσα να βρω τον σωστό τρ αναφερθώ σε αυτά τα τόσο ενδινα ζητήματα. Ποιον όμως;

Η άσκηση πάλι δούλεψε καλά. ντας με ερέθισμα τους **Όρνιθες** **στοφάνη**, έπρεπε να σχεδιάσ κοινωνία περιστερών κάτω α οροφή του μνημειακού πρότυπ Σχολής. Βρεθήκαμε πάλι καθέξω στο αίθριο, να συζητάμε ιδέες ήταν μια απόλαυση.

Για την επόμενη φορά θα έφερό να συζητήσουμε για το Μονακι: που ήταν καλύτερα να σταθ να ...παίξουμε τη μουσική μας. Ι μετά, τους υποσχέθηκα τον πύξ Κυανοπώγωνα, μεταφερόμενο σ της Σχολής.

ΕΚΤΟ

Η παρουσία του Κ. Μ. είναι πιμένη. Τον περιμένουμε στην ώρα όλο το μάθημα στρέφεται γύρω συμπαγείς ώρες που θα περνούε μας, με τους δίσκους του, τα CD ονόματα και τις χρονολογίες πο διαζε. Η τάξη παρακολουθούσε μσοχή, επεξεργαζόταν τα βιβλία κ δίσκους, του ζητούσε πληροφορίες

Συζητήσαμε μετά μόνοι μας για την κατάσταση στο Μοναστηράκι. Εκεί θα κάναμε την «υπαίθρια συναυλία», με τα μουσικά όργανα που έχουν φτιάξει για το μάθημα. Δεν καταλήξαμε. Πιάσαμε άλλα θέματα. Ξέρω ότι είχα κι ο ίδιος εντυπωσιαστεί από τα λόγια μου κι άρχισα να τους υπόσχομαι διάφορα. Είχα πει μπρόντ ότι ήθελα να ζήσουμε μερικές πειριρίες μαζί, χρησιμοποιώντας το σώμα μας, που δεν μας δίνεται συχνά η ευκαιρία να γνωρίσουμε. Ότι αυτό μετράει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο στο να ανακαλύψουμε ποιοι είμαστε. Γι' αυτό θα παίζαμε «τυφλόμυγα».

ΕΒΔΟΜΟ

Για την «τυφλόμυγα» έφερα άσπρα πατάκια σε λουρίδες, τα οποία και τους μοίρασα. Έδεσαν όλοι τα μάτια τους και τους άφησα να τριγυρνούν ψηλαφιστά στην Σχολή παντού. Έπρεπε έτσι να συνηθίσουν με την αφή (μόνο) το πού βρίσκονται, να καταλάβουν τις διαστάσεις του χώρου, να νιώσουν την υφή των παφών υλικών, να προσπαθήσουν να ακολουθήσουν τους ήχους, τις φωνές. Αυτό είχε επιτυχία και για τους ίδιους και για τους άλλους στις υπόλοιπες αίθουσες εκείνο το πρωί (πετάχτηκαν έξω από τα άλλα μαθήματα και τους χάζευαν).

Μετά κάθισαν να γράψουν ένα μικρό ποίημα, ένα haiku, με θέμα τις εμπειρίες τους από το παιχνίδι. Αφού έγινε κι αυτό, καθίσαμε γύρω από τα ενωμένα τραπέζια, έδεσα τα μάτια μου και τους άφησα να διαβάζουν τα ποιήματά τους. Αυτό που πάντα μου άρεσε σε αυτές τις περιπτώσεις ήταν το χαμόγελο που έβλεπον στο τέλος όλοι τους στο πρόσωπο, σαν να είμαστε συνένοχοι σε κάτι.

ΟΓΔΟΟ

Είχαμε προγραμματίσει ότι θα παίζαμε το κυνήγι του θησαυρού». Δεν μου είχα μείνει όμως καιρός να το οργανώσω ουσιαστικά. Πήγα νωρίς και προσπάθησα να συστήσω εκ των ενόντων· δεν θέλησα να κάνω ιδιαίτερα δύσκολο. Η μεγάλη επιλογή ήταν το τι συνέβη μετά, όταν άρχισαν να επιστρέφουν από την περιεργασία τους, φέροντας τις πιο αναπάντεχες «λύσεις» στο κυνήγι. Μόνο ένας έβγαλε αμέσως το ζητούμενο και τόσο ερήγορα που δεν το γλέντησε διόλου· το απάντησε αφορήτα πεζό και δυστύχησε. Τα άλλα παιδιά είτε «χάθηκαν» χωριστά να βρουν το ζητούμενο –ντρέπονταν αλλά εγώ το βρήκα θαυμάσιο– είτε βρήκαν άλλους δικής τους επινοήσης «θησαυρούς», χρησιμοποιώντας απίστευτους συμβολισμούς και αλληγορίες που



ούτε καν είχα βάλει με το μυαλό μου. Νομίζω πως εγώ (όπως πάντα) το ευχαριστήθηκα τελικά περισσότερο από όλους.

ΕΝΑΤΟ

Η παντομίμα ήταν κι αυτή μια καλή εμπειρία. Σβήσαμε τα φώτα ώστε να υπάρχει κάποιο ημίφως και μετά άρχισαν ένας ένας να δίνουν τη μικρή τους παράσταση, όπως είχαμε συνεννοηθεί από την περασμένη φορά. Είχαν προετοιμαστεί με μεγάλο κέφι. Όσοι έπαιζαν ήταν θαύμα – με την αμφίεση, τη μουσική και τη σκηνή που είχαν ετοιμάσει. Μερικές από τις παραστάσεις είχαν κάποιο στόμφο, αλλά το σύνολο πήγε πολύ καλά.

Όπως πάντα, δεν έδωσα σημασία στο ποιος δουλεύει και ποιος όχι. Δεν ήθελα να τους πιέζω να κάνουν κάτι, αλλά να το κάνουν από μόνοι τους, σαν προσφορά στο σύνολο. Αυτό δούλεψε καλά ως τώρα.

ΔΕΚΑΤΟ

Μάθημα χωρίς τον Κ. Μ. Πρώτα οργανωθήκαμε για να παίζουμε τα αυτοσχέδια όργανά μας, είχαμε αποφασίσει όχι στο Μοναστηράκι (το φοβόμουν) αλλά αντί γι' αυτό, να παίζουμε στο αίθριο της Σχολής. Μπήκαμε στη σειρά και κατεβήκαμε τις σκάλες κάνοντας διάφορους...θορύβους, φυσικά γελώντας και παίζοντας. Στο αίθριο καθίσαμε στο κέντρο κι άρχισε η «συναυλία» που νομίζω άφησε εποχή. Πετάχτηκαν διάφοροι έξω από τις τάξεις και μας χάζευαν, εμείς εκεί το χαβά μας. Στο τέλος σηκωθήκαμε και χορέψαμε σε κύκλο όπως οι Ινδιάνοι στα φιλμ. Είχε πλάκα.

Μετά μπήκαμε στα μεγάλα σχεδιαστήρια και ζητήσαμε από όσους βρήκαμε να μας ακολουθήσουν στην Αίθουσα Τελετών της Σχολής, για να στήσουμε μια παράσταση. Ήρθε αρκετός κόσμος από άλλα μαθήματα, τους μοιράσαμε χαρτιά

Δοκιμάζοντας
εναλλακτικούς
τρόπους
διδασκαλίας

με μουσική του J. Gage. Έγινε μια υπέροχα χαώδης κατάσταση, με ομάδες ομάδες να τραγουδούν σε διαφορετική φάση τις νότες. Το διασκεδάσαμε πολύ. Στο τέλος, μια σπουδάστρια έπαιξε διάφορα κομμάτια στο πιάνο, εξηγώντας τη δομή τους. Και μόνο το ότι καταφέραμε να το οργανώσουμε, ήταν για μένα μεγάλη υπόθεση.

ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Η συστηματική διδασκαλία του Κ. Μ. ήταν κάτι παραπάνω από συγκινητική. Κουβαλούσε κάθε φορά (φέροντας ως κι αυτοκίνητο!) διάφορες συσκευές για μουσική. Έφερε κι ένα φίλο του, με τον οποίο γινόταν ωραίος διάλογος. Έχω όμως την αίσθηση ότι μόνο όταν μπήκαμε στον 20ό αιώνα, στο τελευταίο μάθημα, ζωντάνεψαν τα πράγματα για μένα.

Το πάρτι, επίτηδες οργανωμένο και συνάμα ανοργάνωτο, παρωδία του φιλμ *Το γεύμα της Μπαμπέτ* (άρα και του βασικού μοτίβου του μαθήματος), κράτησε ως τις τρεις το πρωί. Ο καθένας θα ντυνόταν όπως ήθελε και θα έφερνε τα υλικά της επιλογής του για να μαγειρέψει επιτόπου. Το πανδαιμόνιο μέσα στην κουζίνα ήταν ένα όνειρο, όλοι να στριμώχνονται για να μαγειρέψουν ο καθένας το φαί του ή ακόμα και για να χαρούν την παρέα. Ώς και ψωμιά ψήθηκαν στο φούρνο. Μετά το φαγοπότι, το πάρτι έκανε κοιλιά (δεν θα μπορούσε αλλιώς), αλλά άντεξε. Χορέψαμε, είδαμε σλάιντς. Ίσως το πιο ωραίο ήταν ότι ήρθαν και στενοί φίλοι των παιδιών, όσοι παρακολουθούσαν πότε πότε το μάθημα ως «ακροατές».

ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Το μεγάλο φινάλε, στο μουσικό εργαστήριο του Κ. Μ. Το μάθημα αυτό ήταν ένας μαραθώνιος, με τον Κ. Μ. να μας τροφοδοτεί ασταμάτητα με θαυμάσιο υλικό – τις πιο σύγχρονες τάσεις κι επιτεύξεις, με δικά του έργα, διανθισμένα με πληροφορίες από την καριέρα του. Χρήσιμο μάθημα κι αυτό.

Στο τέλος της μέρας πια, όταν αναγκαστικά έπρεπε να φύγουμε, τον αποχαιρετήσαμε και βγήκαμε στην απογευματινή πόλη. Ήμασταν φοβερά φορτισμένοι όλοι. Είπαμε έτσι να πάμε κάπου να τα πούμε πίνοντας ένα κρασί. Τα παιδιά με οδήγησαν σε μια συμπαθητική ταβέρνα, όπου συνεχίσαμε με αμοιβαίες εξομολογήσεις (περισσότερο, με δικές μου) για κανένα δίωρο. Μετά σκορπίσαμε.

Σημείωση: Τίποτε από όσα ακολουθούν δεν συνέβη ποτέ· ανμερικά ονόματα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, πρόκειται για καθαρή σύμπτωση.

Κάτι συμβαίνει εδώ...

Επιμέλεια: Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΓΕΜΑΤΟ ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ

Ένα από τα «θερμότερα» φθινόπωρα από πλευράς συναυλιών θα περάσουν φέτος η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, τουλάχιστον όσον αφορά την ποπ και τη ροκ μουσική.

Η αρχή γίνεται σήμερα 27/11 στον Μύλο της Θεσσαλονίκης και αύριο 28/11 στο Κολλέγιο Αθηνών με τις εμφανίσεις του πορτογαλικού σχήματος **Madredeus**. Ακολουθεί ο τζαζίστας **Kenny Garret**, ο οποίος θα βρεθεί στις 31/10 στη Θεσσαλονίκη και την 1/11 στην Αθήνα. Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αναμένονται οι συναυλίες της σημαντικότερης γυναικείας μορφής του σύγχρονου ροκ **P.J. Harvey**, η οποία θα εμφανιστεί στο αθηναϊκό live club Ρόδον (Μάρνης 24) στις 10 και 11/11. Οι Αμερικανοί **Belly**, γνήσιοι εκπρόσωποι της νέας αμερικανικής ποπ, θα περάσουν από τη Θεσσαλονίκη (Μύλος) στις 17/11 και από την Αθήνα (Ρόδον) στις 18/11.

Η συνέχεια επιφυλάσσει αξιόλογα ονόματα μεταξύ των οποίων οι **Dead Moon** μαζί με το σημαντικότερο εγχώριο ροκ σχήμα **Last Drive**, οι **Salad**, καθώς και οι **Tindersticus**, δύο από τα μεγάλα ονόματα της βρετανικής ποπ. Θα επανέλθουμε, αφού, απ' ό,τι φαίνεται, οι φετινοί «επισκέπτες» θα είναι πολλοί και αξιόλογοι.

- Έως τις 18/11 η γκαλερί Jean Bernier φιλοξενεί έργα του κινέζου καλλιτέχνη **Chen Zhen**. Πληροφορίες: 72.35.657.
- Έως τις 10/11 στην γκαλερί Astra θα εκτίθενται έργα του **Μανώλη Ζαχαριουδάκη** σε χαρτί και πηλό. Πληροφορίες: 92.20.236.
- Στη Θεσσαλονίκη, στην αίθουσα τέχνης «ΖΜ» (Προξένου Κορομηλά 1) και έως τις 8/11 θα εκτίθενται έργα των **Νίκου Αλεξίου**, **Κώστα Βαρώτσου**, **Νίκου Χουλιαρά**, **Βάνας Ξένου**.
- Στις 23/10 εγκαινιάστηκε στην Αίθουσα Τέχνης Ν. Ψυχικού η έκθεση ζωγραφικής της **Μαρίας Ζιάκα** και της **Άννας Παλιεράκη**, η οποία διαρκεί έως τις 10/11.
- Στις 2/11 εγκαινιάζεται στην αίθουσα τέχνης «Εποχές» έκθεση γλυπτικών κατασκευών του **Νίκου Καλαφάτη**. Η έκθεση διαρκεί έως τις 18/11 και για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στο 80.83.645.



• Στις 31/10 εγκαινιάζεται στο Φωτογραφικό Κέντρο Αθηνών (Σίνα 52) έκθεση φωτογραφίας του Χάρη Διαμαντίδη, η οποία τιτλοφορείται «Στις γειτονιές του κόσμου». Το υλικό της έκθεσης είναι μια επιλογή από τη δουλειά του αξιόλογου έλληνα φωτογράφου της τελευταίας εικοσαετίας. Αναμφίβολα μία από τις σημαντικότερες φωτογραφικές προτάσεις αυτής της εποχής.

- Μεθαύριο, Κυριακή 29/11, στο Μέγαρο Μουσικής ο **Τζων Τάβνερ** παρουσιάζει σε παγκόσμια πρώτη το νέο του έργο για σοπράνο, τύμπανα και ορχήστρα εγχόρδων «Agraphon», το οποίο ο ίδιος ο συνθέτης έχει αφιερώσει στη μνήμη του **Φίλιπ Σέραρντ**.
- Στις 31/10 εγκαινιάζεται στη Θεσσαλονίκη στην αίθουσα τέχνης Τερρακόττα έκθεση ζωγραφικής της **Ρουμπίνας Σαρελάκου**, η οποία θα διαρκέσει έως τις 25/11. Παράλληλα, η αθηναία δημιουργός θα εκθέσει χαρακτηριστικά έργα της στο Γαλλικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης από τις 30/10 έως τις 17/11.
- Επίσης, στην αίθουσα τέχνης Τερρακόττα έως τις 12/12 θα εκτίθενται έργα της **Florence Messenger**.
- Στην Αίθουσα Δημήτρη Μητρόπουλου του Μεγάρου Μουσικής ο δεξιότεχνης βιολοντσέλιστας **Δημήτρης Πάτρας** δίνει ρεσιτάλ στις 6/11, με έργα των Μπετόβεν, Χιναστέρα και Προκόφιεφ.
- Στις 2/11 εγκαινιάζεται στην γκαλερί Ζουμπουλάκη έκθεση γλυπτικής του **Laurent Baude**. Πληροφορίες: 36.08.278.

- Εγκαινιάστηκε στις 24/10 και διαρκεί έως 11/11 στην αίθουσα τέχνης «Κρεωνίδης» έκθεση του **Παντελή Χανδρή**, η οποία τιτλοφορείται «σημειώσεις του μαυροπίνακα - καλειδοσκοπία εικόνες».
- Έως τις 30/11 θα διαρκέσει η αναδρομική έκθεση του **Σπύρου Βασιλείου** στον εκθεσιακό χώρο «Αποθήκη 1» του Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης.
- Έως τις 4/11, στο κέντρο τέχνης «Παναζίδης» ο ζωγράφος **Πύρρος Αλεξόπουλος** παρουσιάζει έργα του σε μια έκθεση υπό τον τίτλο «Γυναίκες».
- Έως τις 16/11 στο Σπίτι της Κύπρου (Ηρακλίου 10, Κολωνάκι) η **Βάνα Ξένου** εκθέτει τις δημιουργίες της. Ο τίτλος της έκθεσης «Ελευσίνα Μστήρια».
- Στις 6/11 εγκαινιάζεται στον Ιωνικό Σύνδεσμο (Ηρακλείου 251 και Τσουρουκτσόγλου 1-Νέα Ιωνία) έκθεση Φιγούρας, Σκηνηκών, Ρεκλάμας και Εργαλείων του Θεάτρου Σκιών, η οποία συνδυάζεται με το Πανελλήνιο Σωματείο Θεάτρου Σκιών.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Ποιητική παράδοση και προσωπική φωνή

Δημήτρης Μίγγας,
*Αγκαλιάζεις τον άνθρωπο αν
αγγίξεις τη θάλασσα*,
Εντευκτηρίου, 1995

Η ποιητική κατάθεση του Δημήτρη Μίγγα *Αγκαλιάζεις τον άνθρωπο αν αγγίξεις τη θάλασσα* δεν είναι απλώς ποιητική λογή· πρόκειται για ποιητική σύνθεση, στα όρια της οποί- συμπεκνώνονται στοιχεία παράδοσης του ελληνικού ποιητικού λόγου και στοιχεία περιτότητας. Η συγκεκριμένη ποιητική σύνθεση φαίνεται διέπεται από λογικές συντε- γένες, μια και είναι ευδιά- η διάρθρωση του ποιητι- υλικού σε ενότητες, ενώ δύεται από αυτήν και μια ληση «κυκλικότητας» (η ική σύνθεση εκκινεί και λήγει με ενότητα που φέρει είκτη Α). Ωστόσο, χαρακτη- ται και από την ύπαρξη του ογου» στοιχείου σε επαρκή μό, δηλαδή ανιχνεύεται σε ήν το θεμελιωδέστερο χα- ηριστικό του νεωτερικού ικού λόγου (σελ. 17):

...μέσημέρι εξαχνώνει τις πέ-
...τους τοίχους

...φραίνω μαζί τους, ωστόσο
...ιτώ

...μερτικό μου απ' τη σιωπή
...μαζεύω τους ήχους

...ιν απλώσουν, σηκώνουνε
...ατα

...ορφανέψουν τα δέντρα.

...το σώμα της ποίησης του Δη-
...ρη Μίγγα έχει εμφανώς εγ-

γραφεί το ίχνος μιας ποίησης που διαμέσου των σεφερικών καταθέσεων ανακαλεί μια πα- ράδοση, η οποία εκκινεί έχο- ντας ως αφετηριακό ορόσημο τα ομηρικά έπη, ιδίως την *Οδύσσεια*: θαλασσινή εικονο- ποιία, νόστος, ναύτες, σύντρο- φοι, πατρίδα, μυθολογικό υπό- βαθρο. Δεν απουσιάζουν οι ποιητικές παραπομπές σε μεί- ζονα έργα του ελληνικού ποιη- τικού λόγου. Ανιχνεύεται ο λό- γος των αρχαίων τραγικών (βλ. και τα «φανερά δάνεια» από τον σοφόκλειο *Αίαντα*), διεισ- δύνει ο λόγος του *Σικελιανού* (σελ. 18) και του *Ελύτη* (Θ', α - σελ. 19), υποφώσκει ποιητικός τρόπος του Ρίτσου (τα ποιήματα -για παράδειγμα- ΙΑ', γ, σελ. 30 και ΙΔ', σσ. 37-38, βρίσκο- νται εγγύτερα στον *Ρίτσο* παρά στον *Σεφέρη* ως προς τη χρήση του μύθου).

Δεν απουσιάζει η σύνδεση με κατακτήσεις του σύγχρονου ποιητικού λόγου (βλ. την παρα- πομπή στην ποίηση του *Μιχάλη Γκανά*, σελ. 10), ενώ είναι πα- ρών και ο δημώδης λόγος, που εκπροσωπείται από το «ναυτι- κό οδηγό», τμήματα του οποίου κλείνουν τις σελίδες της ποιητι- κής σύνθεσης. Δείγματος χάριν (σσ. 15-18):

Και είναι καλός λιμιάνας δι'
αναβολάρην,

και τότε μίλια στ'

ωσάν εξεπληρώσης το νησίν
της Σάντα Μαύρας, ευρίσκεις το
κανάλιν. Το σημάδιν της Αγίας

Μαύρας· όλα τα βουνιά και τα

ακρωτήρια είναι στρογγυλά και
μαδαρά.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία έχουν αφομοιωθεί δημιουργικά στην ποίηση του Δημήτρη Μίγ- γα και έχουν λειτουργικά συσ- σωματωθεί στην προσωπική γραφή του, η οποία και μορφι- κά παρουσιάζει ελκυστικές εναλλαγές. Ο ελεύθερος στίχος της ποιητικής σύνθεσης εμ- πλουτίζεται τόσο με έμμετρους στίχους (βλ. Θ', θ, σελ. 23 κ.α.) όσο και με ποιήματα σε πεζό (βλ. Γ', σσ. 9-10, Α, σσ. 39-40 κ.α.).

Ο όγκος της παράδοσης, στην οποία ευκρινώς παραπέμπει ο Δημήτρης Μίγγας είναι τερά- σιος και ποιοτικά απαράμιλλος, αλλά ο ποιητής κατορθώνει να αρθρώσει τη δική του φωνή, κά- τευθύνοντάς την στα διαχρονικά θέματα του ποιητικού λόγου: το χρόνο και το θάνατο.

Η αναζήτηση ποιητικής απά- ντησης στο υπαρξιακό ερώτημα οδηγεί διαμέσου της θαλασσινής θεματολογίας και εικονοποιίας στη μετάδοση καλλιτεχνικής συ- γκίνησης, η οποία -αντίθετα από την ποιητική τάση του συρμού και χωρίς να αγνοεί τις αντιφά- σεις της ανθρώπινης ύπαρξης- δεν εδράζεται στην παραίτηση ή αποκλειστικά στην απογοήτευ- ση, αλλά εγκολπώνεται και την προσπάθεια και την αισιοδοξία (σελ. 24):

Όση η άμμος της θάλασσας οι
ελπίδες μου.

Δημήτρης Κόκορης

Νά 'μαστε πάλι στο τέλος
μιας διαδρομής· ο μικρός
ετήσιος τόμος *Φωνές...* που
για δεκαεπτά χρόνια με
συνέπεια και
διακριτικότητα
συγκροτούσε ο ποιητής
Τάσος Κόρφης,
επιλέγοντας από τις
ποιητικές συλλογές της
χρονιάς, κυκλοφορεί τον
ύστατο τόμο που πρόλαβε
να διαμορφώσει ο
ανθολόγος, πριν το θάνατό
του: *Φωνές '94. Ποιητική
Ανθολογία* (επιμέλεια:
Τάσος Κόρφης και
Ορέστης Αλεξάκης, εκδ.
Πρόσπερος, 1995).

Ξεχωριστή θέση στην
εκδοτική δραστηριότητα
που συντελείται σ' αυτόν τον
τόπο κατέχει το «Ροδακίό»,
ένας νέος, σχετικά,
εκδοτικός οίκος με πολύ
μεγάλη όμως προϋστορία.
Το περιοδικό *Εκηβόλος*,
που κυκλοφόρησε από το
1978 έως το 1987 και
εξέδωσε δεκαεπτά τεύχη,
ξανακυκλοφορεί. Από αυτή
τη συντροφιά γεννήθηκε και
το «Ροδακίό», που έχει ήδη
εκδώσει δεκαέξι βιβλία.

Κρατώ στα χέρια μου και
διαβάζω την ωραία
μετάφραση του **Βασίλη
Λεντάκη** σ' ένα από τα
πρώτα μυθιστορήματα της
αρχαιότητας, σίγουρα
γραμμένο πριν από τον
δεύτερο μεταχριστιανικό
αιώνα, το *Χαιρέας και
Καλλιρρόη* του **Χαρίτωνος
Αφροδισιέως** (εκδ. Το
Ροδακίό, 1995):

κεραυνοβόλος έρωτας -
χωρισμός - επανένωση·
μετακλασική ατμόσφαιρα
στην οποία ανταποκρίνεται
πλήρως ο σύγχρονος
αναγνώστης...

● **Ανδρέας Χριστοφίδης**,
κύπριος ποιητής και
δοκιμογράφος,
συγκέντρωσε σε έναν τόμο

με τίτλο *Τα Έλλογα και τα Παράδοξα* επιλογή των δοκιμίων του που έγραψε από το 1963 ως τις μέρες μας (εκδ. «Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου», Λευκωσία 1995).

Στοχαστικός μελετητής και ευαίσθητος παρατηρητής ο Ανδρέας Χριστοφίδης σχολιάζει τα ποικίλα θέματα παιδείας και τέχνης που τον απασχόλησαν εδώ και περισσότερα από τριάντα χρόνια· η λογοτεχνία, όπως είναι αναμενόμενο, έχει τον πρώτο λόγο.

Παραδοσιακές σφραγίδες και σύγχρονα φωτοαντίγραφα, χαρακτηριστική, ελληνικά και ξένα παλαιά βιβλία και μια καλή συμβουλή για να τυπώσετε τις κάρτες, τις προσκλήσεις σας αλλά και για να αγοράσετε ένα καλό βιβλίο: όλα αυτά μπορείτε να τα βρείτε στο Τυπογραφείο - Βιβλιοπωλείο του ποιητή Νίκου Λεβέντη, Δημητρακοπούλου 36, Μακρυγιάννη. Άλλωστε, ένας καλός ποιητής κρύβει πάντα μέσα του έναν καλό αντιγραφέα, καλλιγράφο και τυπογράφο...

Ρίχνω μια ματιά στις νέες εκδόσεις και ξεχωρίζω ένα βιβλίο με ειδικό ενδιαφέρον. Πρόκειται για μία μελέτη του Αλέκου Σ. Φλωράκη, Μαρμάρου Τέχνη και Τεχνική. Ο Ιωάννης Φιλιππότης και το εργαστήριό του (εκδ. «Τήνος», 1995). Το βιβλίο ερευνά τον κοινωνικο-οικονομικό, τεχνολογικό και πολιτισμικό χαρακτήρα της χειροτεχνίας του μαρμάρου, μέσα από ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά εργαστήρια του τόπου μας,

Επιστημονική φαντασία

Διονύσης Καλαμβρέζος

Η αρρώστια και το

λουλούδι του λωτού

εκδ. Αίολος, 1995

Ο Διονύσης Καλαμβρέζος εμφανίστηκε το 1984 με τη συλλογή διηγημάτων φαντασίας *Η μηχανή σταμάτησε*. Το 1987 εξέδωσε το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας *Ένα περιστατικό στα χρόνια της δυαρχίας*, «στο οποίο προέτασσε μια φράση του σημαντικού συγγραφέα επιστημονικής φαντασίας **Φίλιπ Ντικ**: «*Η επιστημονική φαντασία είναι μια επαναστατική μορφή τέχνης, που χρειάζεται συγγραφείς και αναγνώστες με κακές συμπεριφορές! Χρειάζονται ερωτήσεις του είδους "Γιατί;" "Πώς;" "Είμαστε άνθρωποι ή απλές μηχανές - αντανakλαστικών;"*».

Χρόνος δράσης σ' εκείνο το μυθιστόρημα ήταν το έτος 2036, όταν ένας Σοβιετικός κι ένας Αμερικανός, ως εκπρόσωποι της ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ, με μια διακήρυξή τους καθόριζαν τις αρχές, τους στόχους και τα μέσα για τη νέα πορεία της

υψηλίου μέσω της δυαδικής εξουσίας τους. Τούτη τη φορά το θέμα του συγγραφέα είναι διαφορετικό: είναι ο λοιμός, η επιδημία, η αρρώστια. Κάποτε τη λέγανε χολέρα, πανούκλα ή άλλο τι. Σήμερα αποκαλείται AIDS. Στο μυθιστόρημα παρακολουθούμε τις περιπέτειες του Βικτόρ που αναχωρεί για το Κάιρο για να βρει το φίλο του Ζακ, ο οποίος έχοντας μολυνθεί από την «αρρώστια του αιώνα», ψάχνει εκεί το φάρμακο της σωτηρίας, το λουλούδι του λωτού.

Με σπουδές νομικών, διεθνούς δικαίου, σύγχρονης ιστορίας και διεθνών σχέσεων, ο Καλαμβρέζος γνωρίζει άριστα το θέμα με το οποίο καταπιάνεται, όπως επίσης γνωρίζει καλά και τα μέρη τα οποία περιγράφει. Η δράση των ηρώων του απλώνεται από την Αίγυπτο μέχρι την Ταϊλάνδη, με κέντρο όμως τις Βρυξέλλες. Με αποφάσεις κάποιας αρμόδιας επιτροπής στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τμήματα της Σαρδηνίας, της Κρήτης και της Μαγιόρκας έχουν μετατραπεί σε «υγειονομικές ζώ-

νες». Εξαιτίας αυτής της αφαψης στην Κρήτη ξεσπάνε αιες συγκρούσεις και δημιουργούνται τρομοκρατικές ομάδες.

Για το γράψιμο του βιβλίου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αποσπάσματα από μυθιστορήματα και από χρονικά, σχολιάζοντας φαινόμενα όπως υπερπληθυσμός κι ο πόλεμος, ο οποίος ενώ «είναι αφ' εαυτού πρόβλημα, εντούτοις έλυσε δκάδες άλλα προβλήματα στις παλιότερες εποχές και προηγή μ' έναν "αναγκαστικό τρόπο" την επιστήμη, την τεχνολογία και την προσέγγιση των λών μέσω της διεθνούς συνεργασίας».

Ο Καλαμβρέζος, με τα διμυθιστορήματά του και τον τιμολογικό διηγημάτων *Ιστορίες, Ερμιτών, Ναυαγών και Εξορίστων* (Αίολος 1995), παίρνει τη θέση του ανάμεσα στους «ελάχιστους» συγγραφείς που ασχολούνται συστηματικά με τη επιστημονική φαντασία στην Ελλάδα: τον Διαμαντή Φλωράκη, τον Μάκη Πανώριο, τον Ν. Ν. Αντωνόπουλο.

Φίλιππος Φίλιππος

Το «φως» του Εωσφόρου

Ανρί-Φρεντερίκ Μπλαν

Δαιμονομανία

Μτφρ. Α. Βερυκοκάκη-Αρτέμη

Εκδόσεις Γνώση, 1994

Ο «δαιμονόπληκτος» πρωτοπρόσωπος αφηγητής του Μασσαλιώτη Α.-Φ. Μπλαν, έγκλειστος, όπως θα αποδειχτεί στο τέλος, σε φρενοκομείο, εξιστορεί την πορεία του από τη μυ-

στικιστική ανησυχία ενός μοναχικού φοιτητή φιλοσοφίας στον παράφορο ανικανοποίητο έρωτα, κι από κει στα όρια της τρέλας. Τούτη η πορεία, ωστόσο, δεν είναι παρά το πρόσχημα που επιτρέπει στον αφηγητή να αναδείξει, μέσα από μια υποβλητική ατμόσφαιρα που φλερτάρει με το φανταστικό, την πραγματική «διαβολομηχανή» που ορίζει τον κόσμο και

που δεν είναι άλλη από το ορθολογικά δομημένο σύστημα των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών.

Στο στόχαστρο και επίκεντρο της όλης «δαιμονομανίας» μας πόλη: η Αιξ-αν-Προβάνς της νότιας Γαλλίας, όπου και έδρασε ο Νοστράδαμος.

Μια πόλη που, μέσα από το κείμενο, αναδεικνύεται σε μυστικιστικό κέντρο, σε εστία σα

στικών τελετών, σε τόπο
ακόμη και οι τοίχοι των
ών αποπνέουν έναν πε-
γο τρόπο: όπως θα δηλώσει
άλλος παθιασμένος «δαι-
πληκτος» ήρωας του αφη-
τος, το μυστήριο της πόλης
λειτουργεί στο ότι κάποτε οι άρ-
ές της την πούλησαν στον
ολο. Πρόκειται για μια άλ-
ήγηση μέσα στη διήγηση
εμπλέκει ακόμη περισσότε-
ον προβληματισμό του αφη-
γύρω από τα όρια του Κα-
και του Κακού, το βασικό
ρώτημα αν υπάρχει πραγ-
κά ο Διάβολος. Ένα ερώ-
που αποδεικνύεται, σε τε-
αία ανάλυση, ολότελα ρη-
κό, από τη στιγμή που οι
τάσεις που προσλαμβάνει
ν βάση πραγματιστική: η
ισα, οι επιστήμες, ο ορθο-
σμός μας, όλα αυτά μας φυ-
ζουν, αποκόβοντάς μας
την πραγματικότητα: «το

φανταστικό μάς ηρεμεί, ενώ ο
ορθολογισμός πολλαπλασιάζει
τις ανησυχίες μας»!

Στο στόχαστρο, επίσης, η ψυ-
χανάλυση: μέσω της Λούνα,
μιας πανέμορφης φοιτήτριας
ψυχολογίας από την Ακτή του
Ελεφαντοστού και αντικειμέ-
νου του παράφορου έρωτα του
αφηγητή, η επιστήμη της ψυχής
δέχεται αδυσώπητα πυρά από
τον αφηγητή και το σαρκαστικό
του λόγο. Αποκορύφωμα, το γε-
γονός του τέλους της αφήγησης:
ο ήρωας, μεταξύ πραγματικότη-
τας και παραισθήσεων, ανα-
γνωρίζει τελικά το «δαίμονα»,
τον οποίο αποζητεί και αποδιώ-
χνει στις περιπλανήσεις της
σκέψης του, στο πρόσωπο του
καθηγητή ψυχολογίας της Λού-
να, όταν τους ανακαλύπτει να
κάνουν ξεδιάντροπα έρωτα σε
μια αίθουσα του Πανεπιστημί-
ου. Θα τον στραγγάλισι...

Ο λόγος, ειρωνικός και απο-

δομητικός των ίδιων των λέξε-
ων που χρησιμοποιεί, μέσω της
εντυπωσιακής ροής του, παρα-
σύρει με το σαρκασμό του όλες
τις σύγχρονες αξίες. Παρασύ-
ρει όμως και τον αναγνώστη σε
μια απολαυστική ανάγνωση.
Για την τελευταία έχει παίξει
αναμφισβήτητα σημαντικό ρό-
λο η εξαιρετική μετάφραση της
Αγγέλας Βερνκοκάκη-Αρτέμη
που όχι μόνο αποδίδει με τον
καλύτερο τρόπο όλη αυτή την
υποβόσκουσα ειρωνεία του
γάλλου συγγραφέα, αλλά και
προσφέρει μια ακριβή αίσθηση
που οφείλεται στα ωραία ελλη-
νικά με τις εύστοχες, στην ανεύ-
ρεσή τους, λέξεις και την εύ-
στροφη συντακτική τους δόμη-
ση. Στοιχεία που κάνουν τον
αναγνώστη να πιστέψει πως
διαβάζει ένα αξιόλογο λογοτε-
χνικό κείμενο από το πρωτότυ-
πό του.

Δημήτρης Τσατσούλης

το εργαστήρι του **Ιωάννη**
Φιλιπότη στον Πύργο της
Τήνου. Παρουσιάζεται το
ιστορικό υπόβαθρο μέσα
στο οποίο, και για δύο
αιώνες, ένα οικογενειακό
εργαστήριο διαμορφώθηκε,
παίρνοντας υπόψη μας ότι η
Τήνος αναδείχθηκε στο
μεγαλύτερο κέντρο
μαρμαρογλυπτικής στην
Ελλάδα. Οι ενδιαφέρουσες
συνεντεύξεις που
εμπλουτίζουν το ερευνητικό
υλικό, η εικονογράφηση, τα
κατατοπιστικά
παραρτήματα κάνουν το
βιβλίο αυτό προσιτό και
στον μη ειδικό αναγνώστη.

Στάση μικρή αλλά
ελκυστική σε μία έκθεση
που πραγματοποιείται στη
Θεσσαλονίκη και διαρκεί
ώς τις 5 Νοεμβρίου:
«Χτίζοντας Θέατρα» - 40
χρόνια Βρετανικής
Αρχιτεκτονικής Θεάτρου,
Πολιτιστικό Κέντρο ΕΤΕ,
Βασ. Όλγας 108.

Τα Ποιήματα με
ημερομηνία λήξεως (εκδ.
Καστανιώτη, Αθήνα 1995)
του **Μάριου Μαρκίδη**,
ωραία και σαρκαστικά ή,
μάλλον, ωραία γιατί
σαρκάζουν τόσο έντονα την
ωραιότητα και την
αιωνιότητα, μ' αρέσουν,
όπως, λ.χ. η «Ωδή στα
τριζάτα παπούτσια» που
ακολουθεί: «Ω τριζάτα
παπούτσια / -δώρο της
πτωχευμένης του
οικογένειας- / ω μέγκενη των
φαντασιώσεων του 1938 στα
λιγνά του πόδια / υπόσχεση
που του δόθηκε στα χρόνια
των ισχνών αγελάδων χωρίς
να τη ζητήσει / Γιατί λοιπόν,
κλανσίγελοι, τον
προδώσατε; / Κατ' αρχήν τον
πονέσατε. / Κι ύστερα / στο
πρώτο του κιόλας πάρτι /
όταν πήγε να το σκάσει τον
καρφώσατε.».

ο χαρτοκόπτης

Από τη μια γλώσσα στην άλλη

Θά 'χε δέχως άλλο χαρεί ο **Δημήτρης Χατζής** ξεφυλλίζοντας το πρώτο τεύχος του περιοδικού **Μετάφραση** που κυκλοφόρησε από την ομώνυμη αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία των περασμέ-
Σεπτέμβριο - ήταν από τους πρώτους στη χώρα μας που είχε επιχειρήσει να στήσει ένα περιο-
κό αφιερωμένο στη μετάφραση (το **Πρίσμα**) στα τέλη της δεκαετίας του '70. Να που σήμερα μια
άδα νέων και κεφάλτων επαγγελματιών βάζει το δικό της στοίχημα.

Ποικίλη η ύλη του περιοδικού, οργανώνεται στο μεγαλύτερο μέρος της γύρω από προδιαγε-
αμμένους άξονες: μετάφραση πεζογραφημάτων (από το αφιέρωμα στο Παρίσι ξεχωρίζει το
μένο της **Ο. Βαρών-Βασάρ** για τη δεξίωση του **Φλωμπέρ** στην Ελλάδα) και ποίησης (παλαιότε-
ς και νεότερες μεταφραστικές παραλλαγές ποιημάτων του **Μπωντλαίρ**), θεωρητικά κείμενα
ρί μεταφρασιολογίας και μαρτυρίες για τη μετάφραση ως βίωμα (εξαιρετικά ενδιαφέρουσες
δύο απομαγνητοφωνημένες συζητήσεις που είχαν οργανωθεί τον Απρίλιο του 1994 στο Κέντρο
ογοτεχνικής Μετάφρασης του Γαλλικού Ινστιτούτου με τη συμμετοχή των **Τίτου Πατρίκιου**,
Τγγέλη Μπιτωόρη, **Φίλιππου Δρακονταειδή**, **Πέτρου Παπαδόπουλου**) αλλά και βιβλιοκριτι-
ς, «παραλειπόμενα» και σχόλια σχετικά με τη μεταφραστική δραστηριότητα.

Το γεγονός ότι τα μέλη της συντακτικής επιτροπής της **Μετάφρασης** (**Ο. Βαρών-Βασάρ**, **Α. Κλα-
ιατέα**, **Κ. Κολλέτ**, **Ν. Μολφέτα**, **Ευ. Τσελέντη**) είναι απόφοιτοι του Κέντρου Λογοτεχνικής Με-
φρασης που διευθύνει η **Κατερίνα Βελισσάρη** είναι μια ακόμη απόδειξη του σημαντικού έργου
που το κέντρο αυτό επιτελεί. Στο γεγονός αυτό θα πρέπει επίσης να αποδοθεί όχι μόνο η προνο-
ακή θέση στο πρώτο τεύχος της μετάφρασης από τη γαλλική γλώσσα στην ελληνική αλλά και ο
κριαστικά λογοτεχνικός προσανατολισμός του περιοδικού. Σίγουρα το στοίχημα της συντακτι-
ς επιτροπής θα έχει πλήρως κερδηθεί αν προσεχώς υπάρξει άνοιγμα σε άλλες γλώσσες και λο-
γεχνίες (σε άλλα είδη κειμένων, θα προσθέταμε), αν διευρυνθεί αυτός ο αρχικός κύκλος μετα-
φραστών και αποφευχθεί έτσι μια εντύπωση ότι όλα γίνονται από πέντε ανθρώπους (ιδιαίτερα
πονη στην κατά τα άλλα πρωτότυπη και χρήσιμη στήλη της κριτικής της μετάφρασης)

Με το πρώτο τεύχος στο χέρι, ιδιαίτερα επιμελημένο και καλαίσθητο, δεν είναι υπερβολή να
χυριστούμε ότι η **Μετάφραση** δείχνει ότι μπορεί όντως να αποτελέσει τόπο συνάντησης και
νύδειξης νέων μεταφραστών, τόπο αναστοχασμού για το μεταφραστικό ενέργημα.

ΕΛ.Κ.

Τρεις τελευταίες συναντήσεις

Η ΠΡΩΤΗ έδειχνε την ηλικία της. Μου ήταν γνώριμη, τη συναντούσα συχνά βγαίνοντας από το σπίτι ή περπατώντας στο πεζοδρόμιο. Είχε απροσδιόριστο χρώμα. Τη θυμάμαι τον τελευταίο καιρό, τότε που έμεινε έγκυος και θαύμασα τη φύση που αναπαράγεται ασταμάτητα ως το τέλος. Και τη λυπόμουν.

Εκείνο όμως το απόγευμα συνέβαινε κάτι το περίεργο. Ήταν καθισμένη ακίνητη στα πίσω της πόδια και κοίταζε ίσια μπροστά. Θα ήμουν περίπου τρία μέτρα μακριά. Θυμάμαι την εντύπωση που μου έκανε το βλέμμα της. Ήρεμο και συνάμα αδιάφορο. Δεν κουνήθηκε καθώς κλείδωνα τη μηχανή μου.

Την επομένη το πρωί, όταν πήγα πάλι να πάρω τη μηχανή, γύρισα αυτόματα και κοίταξα στο σημείο όπου εκείνη στεκόταν χθες. Ήταν εκεί ακόμα, πεσμένη στο πλάι νεκρή.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ μου ήταν ίσως εντελώς άγνωστη. Δεν μπορώ να ξέρω. Λέω ίσως, γιατί όταν την είδα, ήταν ήδη πεθαμένη. Πάνω στα ξερά χόρτα του κήπου, σκεπασμένη πρόχειρα με μια πετσέτα της κουζίνας. Στο βάθος ακουγόταν ρυθμικός θόρυβος. Μια ηλικιωμένη έσκαβε τον πρόχειρο τάφο ανάμεσα στα πεύκα. Σε διακριτική απόσταση από το πτώμα, στέκονταν τρεις τέσσερις άλλες, σιωπηλός χορός. Συγγενείς της, ίσως. Όπως πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις, η σκηνή απέπνεε μια ελαφριά μελαγχολία.

Ο ΤΡΙΤΟΣ ήταν ξερακιανός αρσενικός. Ούτε και αυτόν είχα ποτέ προσέξει.

Εκείνο όμως το απόγευμα, που περίμενα στο πεζοδρόμιο κάποιον φίλο, πέρασε μπροστά μου με αργές κινήσεις. Έτσι περπατούν, σκέφτηκα, όταν φτάσουν σε τέτοια ηλικία. Χώθηκε μέσα στον κήπο αλλά σε λίγο ξαναφάνηκε, επιστρέφοντας. Το σημείωσα στο μυαλό μου χωρίς να καταλαβαίνω τι σήμαινε μια τέτοια περιπλάνηση. Το μόνο που διερωτήθηκα ήταν πώς άραγε γεμίζουν τη μέρα τους αυτά τα αδέσποτα πλάσματα, αλλά δεν είχα απάντηση.

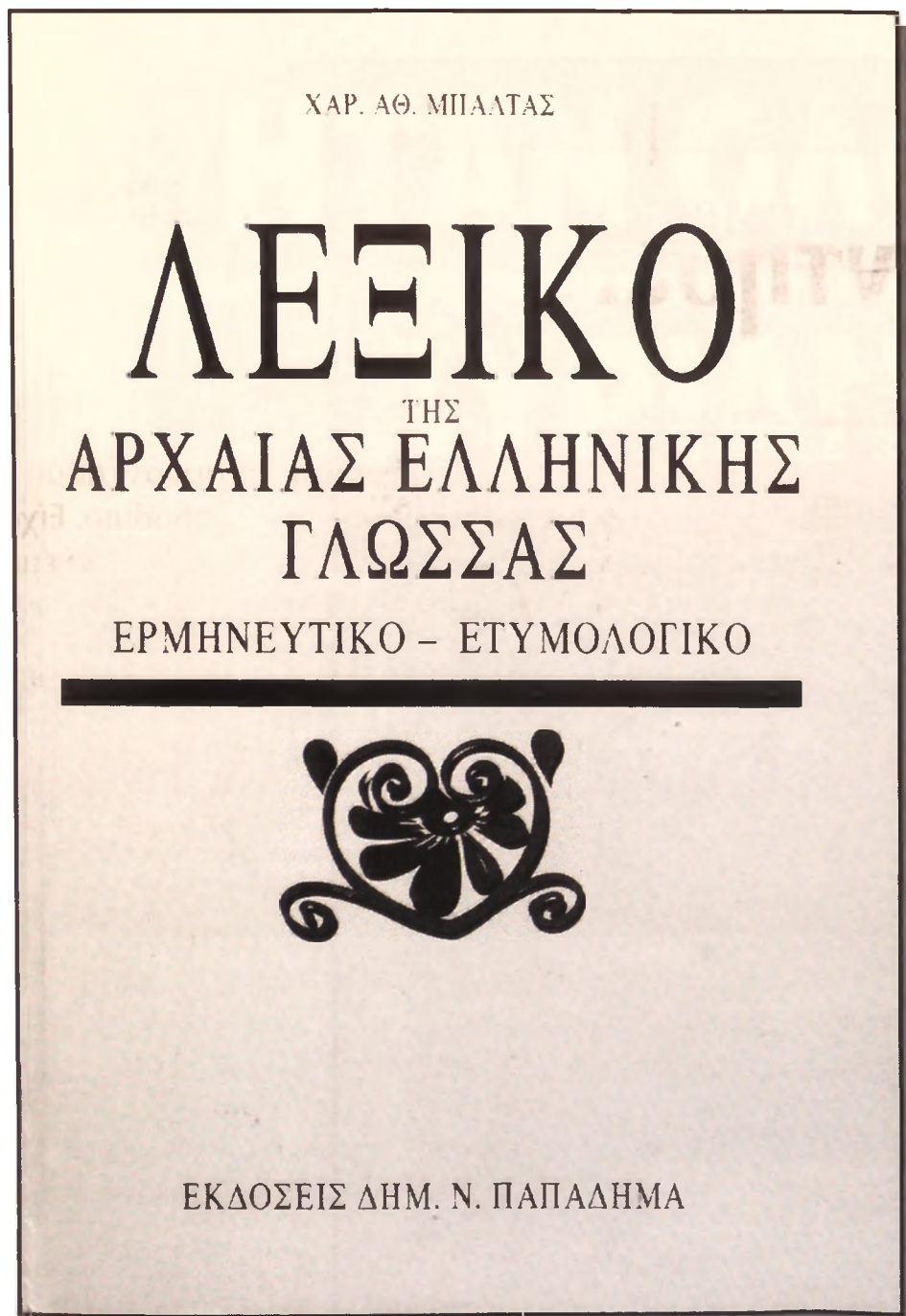
Την επομένη το πρωί, βγαίνοντας για να πάω στη δουλειά, τον είδα. Ένα ψοφίμι παρατημένο δίπλα στο μεταλλικό κουτί των σκουπιδιών, ανάμεσα σε εφημερίες και άδεια μπουκάλια.



ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Αρχαία Ελληνική Γραμματεία (Λεξικά)

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΘ. ΜΠΑΛΤΑΣ



- *Επίμονη αναζήτηση της ετυμολογίας των λέξεων*
- *Κυριολεκτική και μεταφορική σημασία τους*
- *Χαρακτηριστικές εκφράσεις*
- *Δικανικοί όροι*
- *Χρόνοι ρημάτων*
- *Πλήθος παροιμιών*
- *Μεθοδικότητα, πληρότητα, πρωτοτυπία*

*Νέο, πρωτότυπο,
μεθοδικό, πλήρες
(663 σελ.)*



Εκδόσεις ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Ιπποκράτους 8 Αθήνα, 106 79, Τηλ.: 36.27.318 - 36.42.692,
Fax: 36.10.271

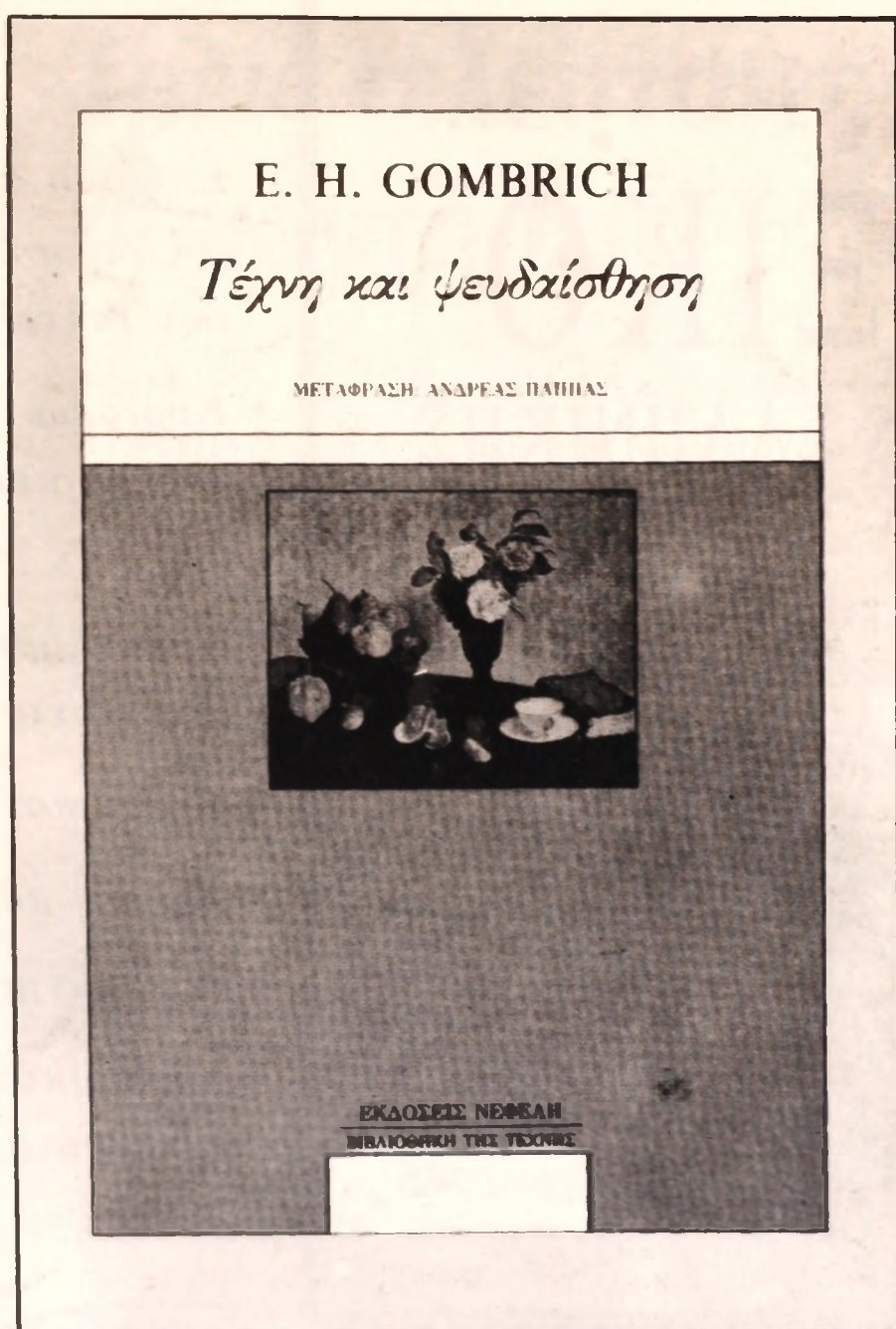
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ε. Χ. ΓΚΟΜΠΡΙΤΣ

Τέχνη και ψευδαίσθηση

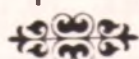
ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

Μόλις Κυκλοφόρησε



Ο Έντουαρντ Χ. Γκόμπριτς, άγνωστος ακόμη στη χώρα μας, θεωρείται ο μεγαλύτερος εν ζωή ιστορικός της Τέχνης —ένα τέρας γνώσης και υψηλής αισθητικής. Το «Τέχνη και ψευδαίσθηση» το καλύτερο ίσως βιβλίο του, μεταφρασμένο ήδη στις περισσότερες γλώσσες του κόσμου, αποτελεί παντού βασικό κείμενο αναφοράς και διδασκαλίας.

Η έκδοσή του στα ελληνικά, στην άρτια μετάφραση του Ανδρέα Παππά, έρχεται να καλύψει ένα μεγάλο κενό.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80, ΤΗΛ. 3607744